This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

THE LIBRARY

Periodical Collection
CLASS

BOOK

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

Svensk Månadsrevy för undervisningen i de tre huvudspråken

utgiven av

HERMAN SÖDERBERGH
Rektor vid Djursholms Samskola

N. OTTO HEINERTZ
Docent i tyska vid Lunds Universitet

NIONDE ÅRGÅNGEN

(N:r 78—85)

1915

DISTRIBUTION:
MODERNA SPRÅK, LUND

LUND 1915. AKTIEBOLAGET SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET.

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK:

ÅRGÅNG IX (1915)

INNEHÅLL.

N:r 1 (78) — Januari.

Sid.

Ett ord till försvar för antipositivismen i uttalsundervisningen, **Henry Buergel Goodwin** 1

En anteckning till lektor Carl O. Kochs uppsats (M. S. 1914, 155 ff.), **Hilmer Gillqvist** 7

Nelson's Sevenpennies for the Last Seven Months, **C. S. Fearenside** 9

Litteratur:

Heinrich von Kleist: Michael Kohlhaas, **N. Otto Heinertz** 12

Insända böcker 14

Insända tidskrifter 16

N:r 2—3 (79—80) — Februari.

Wulff-Nummer.

Herman Söderbergh: *Fredrik Wulff och den svenska uttalsundervisningen* 17

Hilding Andersson: *Goethes Torquato Tasso* 26

Olof Bosson: *Några ord om översättning* 36

Carl S. R. Collin: *Allmän språkvetenskap vid språkundervisningen å skolstadiet* 39

Gustaf Ernst: *En fransk-dansk grammatik och parlör i manuskript från 1652* 51

C. S. Fearenside: *Wulff on Dante on Himself* 69

N. Otto Heinertz: *Ein Kapitel aus der deutschen Adjektivflexion* 79

E. A. Kock: *Litet språkhistoria* 83

H. B. Romberg: *Ett par ord om italienska dialekter* 85

Christer Thorn: *Några ord om språkgeografien och dess betydelse* 96

1137112

Digitized by Google

N:r 4 (81) — April.

Sid

Den experimentella pedagogiken och språkundervisningen, **Edvard Strömberg** 105
Litteratur:
J. Swenning, Aus trüben Tagen. **Arvid Smith** *och* **N. Otto Heinertz** 114
Vårens studentstilar 118

N:r 5 (82) — Maj.

Litet om engelska texter för skolbruk, **Fredrik Gadde** 137
Litteratur:
Hazell's Annual, 1915, **C. S. Fearenside** 140
Vårens realskolestilar 141
Insända böcker och tidskrifter 148

N:r 6 (83) — Juni.

Critical Notes to Ronald B. McKerrow's Edition of the Works of Thomas Nashe, **T. Hilding Svartengren** 155
A New Interpretation of "Something is rotten in the State of Denmark", **Arne von Koch** 157
Litteratur:
Léonard Wistén: Honoré de Balzac, Le Colonel Chabert, **Herman Söderbergh** 160
Johan Vising et *Julien Barat: Victor Hugo, Hernani,* **Herman Söderbergh** 164
Hugo Hultenberg: Molière, Le Bourgeois Gentilhomme, **Herman Söderbergh** 166
Insända tidskrifter 168

N:r 7—8 (83—84) — Oktober.

Tjugofem års erfarenhet med den induktiv-imitativa språkundervisningsmetoden, I, **Daniel Elfstrand** 169
Franskans ställning, **A. B. Öberg** 193
Ett par notiser från Jönköpingsmötet, **Herman Söderbergh** 198
"Something is rotten in the State of Denmark", **Sigurd Segerström** 199

Digitized by Google

Sid.

Litteratur:

Heinz Hungerland: Skriftliga uppgifter för tentamina i tyska språket vid Lunds Universitet, **Edvard Strömberg** 204

Paul Passy: A French Phonetic Reader, **H. Sgh.** 205

Insända böcker 207

N:r 9 (85) — November.

Student- och realskolestilar m. m. Hösten 1915 209

Insända böcker 230

Digitized by Google

Innehållsförteckning efter innehållets art.

I. Språkpedagogiska inlägg.

Sid

Ett ord till försvar för antipositivismen i uttalsundervisningen. *Henry Buergel Goodwin* 1
Några ord om översättning. *Olof Bosson*..... 36
Allmän språkvetenskap vid språkundervisningen å skolstadiet. *Carl S. R. Collin* 39
Den experimentella pedagogiken och språkundervisningen. *Edvard Strömberg* 105
Litet om engelska texter för skolbruk. *Fredrik Gadde* 137
Tjugufem års erfarenhet med den induktiv-imitativa språkundervisningsmetoden. *Daniel Elfstrand* 169
Franskans ställning. *A. B. Öberg* 193

II. Artiklar av dramatiskt, litteraturhistoriskt, språkhistoriskt, stilistiskt e. d. innehåll.

En anteckning till lektor Carl O. Kochs uppsats (M. S. 1914, 155 ff.). *Hilmer Gillqvist*..... 7
Fredrik Wulff och den svenska uttalsundervisningen. *Herman Söderbergh* 17
Goethes Torquato Tasso. *Hilding Andersson*..... 26
En fransk-dansk grammatik och parlör i manuskript från 1652. *Gustaf Ernst*..... 51
Wulff on Dante on Himself. *C. S. Fearenside* 69
Ein Kapitel aus der deutschen Adjektivflexion. *N. Otto Heinertz* 79
Litet språkhistoria. *E. A. Kock* 83
Ett par ord om italienska dialekter. *H. B. Romberg* 85
Några ord om språkgeografien och dess betydelse. *Christer Thorn* ... 96
Critical Notes to Ronald B. McKerrow's Edition of the Works of Thomas Nashe. *T. Hilding Svartengren* 155
A New Interpretation of "Something is rotten in the State of Denmark". *Arne von Kock* 157, 230
"Something is rotten in the State of Denmark". *Sigurd Segerström* ... 199

III. Diverse.

Ett par notiser från Jönköpingsmötet. *Herman Söderbergh* 198

Digitized by Google

IV. Översättningar och kommentarer, m. m.

A. *Studentexamen.*

1) Översättningsprov. Sid.

V. T. 1915. Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet. *C. K. — Ernst A. Meyer. — Benno Rosenbund — Hans Sperber* ..... 118, 119—124
Engelskt översättningsprov för latingymnasiet. *Sydney Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken* 119, 124—128
D:o för realgymnasiet..... 129, 130—134
Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet. *P. Méaly — M. Pinot* ..... 119, 128—129
D:o för realgymnasiet..... 130, 134—135
H. T. 1915. Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet. *C. K. — E. A. Meyer. — Benno Rosenbund* 209, 211—213
Engelskt översättningsprov för latingymnasiet. *S. Charleston. — C. S. Fearenside. — G. E. Fuhrken* 210, 213—217
D:o för realgymnasiet. *S. Charleston. — C. S. Fearenside* 219, 220, 228
Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet. *P. Méaly. — M. Pinot*..... 210, 217—218
D:o för realgymnasiet. *P. Méaly. — M. Pinot*... 219, 222

2) Uppsatsuppgifter.

Uppgifter för uppsats på tyska eller franska för realgymnasiet samt på tyska eller engelska eller franska för latingymnasiet: V. T. 1915 ..... 118; H. T. 1915 209
Uppgifter för uppsats på engelska eller franska för realgymnasiet..... V. T. 1915 ..... 129; H. T. 1915 219

B. *Realskolexamen.*

1) Översättningsprov.

V. T. 1915. Tyskt översättningsprov. *C. K. — Ernst A. Meyer — Benno Rosenbund — Hans Sperber* ... 141, 142—145
Engelskt översättningsprov. *S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken*..... 145, 146—148
H. T. 1915. Tyskt översättningsprov. *C. K.—E. A. Meyer* 223, 224—225
Engelskt översättningsprov. *S. Charleston. — C. S. Fearenside* ..... 225, 226—228

2) Reproduktionsprov.

V. T. 1915. Tyskt reproduktionsprov..... 141
Engelskt » 145
H. T. 1915. Tyskt » 223
Engelskt » 226

Digitized by Google

V. Böcker.

Sid.

Hungerland, Heinz, Skriftliga uppgifter för tentamina i tyska språket vid Lunds Universitet. **Edvard Strömberg** 204
Passy, Paul, A French Phonetic Reader. **H. Sgh** 205

Alving, Hjalmar: Heinrich von Kleist, Michael Kohlhaas. **N. Otto Heinertz** 12
Swenning, J., Aus trüben Tagen. **Arvid Smith** och **N. Otto Heinertz** 114
Wistén, Leonard: Honoré de Balzac, Le Colonel Chabert. **Herman Söderbergh** 160
Vising, Johan et *Julien Barat:* Victor Hugo, Hernani. **Herman Söderbergh** 164
Hultenberg, Hugo: Molière, Le Bourgeois Gentilhomme. **Herman Söderbergh** 166

Nelson's Sevenpennies for the Last Seven Months. **C. S. Fearenside** ... 9
Hazell's Annual, 1915. **C. S. Fearenside** 140
Till red. insända böcker och tidskrifter (några av de engelska böckerna försedda med kortare omnämnande av **C. S. F.**) 14, 148, 168, 207, 230

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 1 (78) * LUND * Januari 1915

ETT ORD TILL FÖRSVAR FÖR ANTIPOSITIVISMEN I UTTALSUNDERVISNINGEN.

Då jag tyvärr av brist på tid för närvarande icke kan efterkomma en vänlig inbjudan från M. S:s Redaktions sida att bidraga med en utförligare uppsats om dialekternas inflytelse på det bildade tyska uttalet, försöker jag lämna ett litet bidrag till Låftmans uppställning av »Låneords uttal» (1914, s. 165 ff.).

Jag har endast kort tid själv varit lärare. Jag måste därför överlåta åt den pedagogiska fackmannen att dra slutsatserna för sin praktik ur vad jag redan 1905 i mitt föredrag »Umgangssprache in Südbayern», Uppsala Språkvetensk. Sällskapets förhandlingar 1906—9, upptagit till diskussion samt tillämpat på min lilla praktiska reshandbok *Svenskt-tyskt palörlexikon* (Norstedts 1913), där jag säger i inledningen:

»I många fall har ljudbeteckningen utsatts för att på förhand bereda på uttalsformer, man icke väntar på grund av stavningen. Det händer ju t. ex. ofta nog, att man icke ens förstår ett internationellt ord som *champinjon*, när man hör det uttalat med de i stora delar av språkområdet allmänt använda franska ljuden. Uttalsbeteckningen avser varken i sådana fall eller på något som helst annat sätt att uppställa någon norm för uttalet. I de många tvistiga fallen, där skolmannen bland mångfalden former fastslår en norm för undervisningen, ha här en eller flera uttalsformer antecknats, som faktiskt förekomma bland *bildade* utan att därför göra anspråk på att överallt gälla såsom det bästa uttalet».

Min agnostiska, medvetet antipositivistiska ståndpunkt har under de 3 år jag samlat och arbetat på nämnda praktiska hjälpreda för allmänheten så långt ifrån kunnat rubbas, att jag med stöd av min f. d. kollega Daniel Jones' uppfattning ytterligare tänker tillämpa den på de för mitt *engelska parlörlexikon* fastställda principerna. Som man ser, går jag ut ifrån vad den resande hör, vad som

Digitized by Google

möter honom i språkväg ute i det rörliga, brokiga livet. Ty jag vänder mig, som jag uttryckligen uttalat i huvudförordet till hela min serie talspråksordböcker, till »den språkintresserade allmänheten, som söker komma i beröring med det levande, av skolböckerna alltför mycket schematiserade uttrycksmedlet bildade människor emellan».

Innan jag återger mina randanteckningar till Låftmans förtjänstfulla uppsats bör jag påpeka det stora sammanhanget, i vilket jag har inordnat mina språkliga iakttagelser på alla, icke endast de ljudfysiologiska sidorna. En bit av mitt kapitel »Ur uttalsläran», som av utrymmesskäl ej kunnat tas med i parlörlexikonet, försöker förklara mina riktlinjer på följande sätt:

I överensstämmelse med arbetets plan och syfte att tjäna såsom rådgivare på hela språkområdet har större hänsyn än hittills varit vanligt i praktiskt språkliga hjälpredor tagits till uttalsolikheter hos de olika tysktalande folkstammarna. Inhemska auktoriteter, däribland de främsta språkljudsforskarne Sievers, Siebs, Luick, Sütterlin, Viëtor, ha fastslagit som ett vetenskapligt faktum, att *das beste Deutsch wird überall und nirgends gesprochen*, med andra ord, att det finnes ett uttalsideal, som alla tysktalande mer eller mindre omedvetet och med än större, än mindre framgång eftersträva. De i det naturliga bildade ***talspråket*** för närvarande rådande förhållandena, med vilka den resande kommer i praktisk beröring och vilka han därför i någon mån bör lära känna, medge dock icke ens möjligheten att avgöra, om eller när den konstaterade tendensen kan föra till en enhet i uttalsvanorna.

I medveten opposition mot den hos många språkpedagoger härskande ortodoxien, som skär själva ***språket*** — *Sprache kommt von Sprechen* — och dess stereotypa, konventionella form, ***skriftspråket***, över en kam, gör förf. den resande uppmärksam på, att han ute kommer i beröring med det verkliga livet och icke bör nöja sig med en teori. Uttals- och talspråksenhetens förverkligande skulle alldeles för mycket råka i konflikt med vår tids demokratiska strömningar och avskära folket i de flesta landsändarna från den bildade klassen. *Der Dialekt des Volkes ist seine Seele*, folkets dialekt är dess själ, framhålles ju med rätta; den enhetlighet, som måste eftersträvas och med stor försynthet och klokhet endast i vissa avseenden kan uppnås med avseende på ***skriftspråket*** och dess uttal på teatern, i skolan, i det offentliga livet, kan icke tänkas fortskrida i någon av de välkända riktningarna. Varken den stelnade skriftformen (den föreskrivna stavningen) eller någon majoritet kan i fråga om det levande talspråket göra anspråk på korrekthetens insegel. Den fara, mot vilken ***talspråkets*** mångfald och seghet, kort sagt dess livskraft, skyddar folken, inser skådespelaren, läraren, ämbetsmannen var på sitt område, och de mångahanda kompromisser och försök att jämka mellan folkets arv och kulturens och den moderna samfärdselns krav bilda alltjämt det korrektiv, som icke minst den språkstuderande främlingen måste lära sig respektera.

Digitized by Google

Med hänsyn till Sveriges geografiska läge, som helt naturligt oftare för oss i beröring med tyskar från det inom sig självt mera enhetliga nordliga området och till det synnerligen viktiga förhållandet, att man oftare råkar sydtyskar, som äro förtrogna med nordtyskt språk än tvärtom, har det bildade nordtyska uttalet lagts till grund [1]).

I fråga om talspråkets verkliga uttalsformer och vanor bör den resande vara beredd på en i början förbryllande mångfald av faktiska olikheter beroende på olika samhällsklasser, härstamning, uppfostran och framför allt tillhörighet till olika folkstammar, *Stämme*. Ju längre vi förflytta oss från det relativt enhetliga mellersta och östliga Preussen väster- och söderut, till det saxiska och frankiska området, till Rhentrakten, till Schwaben och Schweiz, slutligen till södra Bajern och Alpländerna samt det övriga Österrike med sitt gamla kulturcentrum, kejsarstaden Wien, desto större bli skiljaktigheterna. Med skiljaktigheterna tilltar också mångfalden av de med det faktiska uttalet ofta kontrasterande personliga åsikterna rörande vad som är ett korrekt uttal och vad som en utlänning bör undvika. Därför är här ett ***råd till alla, som vilja lära sig uttalet på språkområdet:*** fråga icke, hur det eller det ordet uttalas, utan hör och iakttag det själv i naturligt, otvunget tal, helst hos flera infödda personer, ej hos en enda enstaka.

I det följande antecknas de fall, där jag känner mig mest säker på att äga en stark minoritet på min sida, tillräckligt stark för att stillatigandet med existensen av flera uttalsformer än de angivna kan förefalla betänkligt. Der rör sig, som man torde se, i regeln om icke fullt »eingedeutschte» ord. Den tyska språkrensningsrörelsen, som säkert i nutiden suger kraft ur förhållanden, över vilka befolkningen i de tysktalande länderna icke har någon makt, är ett utomordentligt komplicerat fenomen såväl fysiologiskt, antropogeografiskt, socialt sett som genom sin psykologiska, historiska, i folkkaraktären rotade förutsättning. Kraften att assimilera, associera, uppta uti språket och kraften att frånskilja språkligt material från en så sund, livsbejakande organism som ett germanskt folkspråk — »folkspråk» är ju grundbetydelsen i »tyskt språk» — har i olika tidevarv framträtt med olika resultat. Striden har fört till konflikter, som sannolikt aldrig fullkomligt komma att lösas. De långivande västeuropeiska gamla kulturfolken bilda med sin språkliga klassicitet och slutna form en bjärt motsats till tyskar och nordbor med sina »folkspråk», som, rätt tydd, förklarar mycket missförstående, mycken misstänksamhet och fiendskap. Från

[1]) En framställning av det nordtyska talspråket med ur livet tagna språkprov ges av lektor Ernst A. Meyer i *Deutsche Gespräche* (Leipzig 1906). Uttalsbeteckningen är i allt väsentligt densamma som den i mitt lexikon använda.

Digitized by Google

Fichte till Houston Stewart Chamberlain ha tänkare och kulturforskare förklarat detta latinskt-västerländska språkgods för dött, för osmältbart, oorganiskt, för så gott som värdelöst. Det var icke utan att hjärnor uppriktigt beklagades som ha att röra sig med så mycket icke hemmagjort språkgods som de anglosaxiska. Språkkritici ha fördömt både engelskan och franskan. Pedagogerna ha förkastat och ångrat det klassiska kulturelementets herravälde.

I Sverige se vi gudi lov dessa ting mera sakligt och lugnt, åtminstone vad landets eget språk beträffar. Men se vi på kulturvärlden ute lika objektivt? Vi borde se, hur engelskt språkgods bokstavligen erövrar den franska journaliststilen och det tekniska gebitet. Vi konstatera, hur engelsmännens respekt för det franska uttalet av tekniska ord och uttryck (sådana, som vanligen kursiveras) och franska namn har vuxit. Vi iakttaga den bildade österrikarens likhet med vår finländske landsman med avseende på uttalet av franska och engelska ord, där hans omedelbare granne och dialektfrände bäjraren gör sig allting mera »mundgerecht». Vi kunna inte heller undgå att märka berlinarens svaghet för vissa internationella ord, för allusioner på Paris och London, New York och Rom i benämningar och på skyltar eller i (delvis dialektala) uttryck, som rör det dagliga livet som *chose, affaire, allure,* (som oftast uttalas med så främmande accent som möjligt och särskilt stavas på franskt sätt eller i alla händelser konstigt). *Photographie, Bureau(x)* o. dyl. kommer säkert sist att försvinna från Berlins andliga atmosfär, långt efter det att Fotografie, Büro och kanske Porträtt, Biliett och liknande skrivformer allmänt blivit erkända såsom tillåtna stavningar. *Pension* har av sydtyskarna naturaliserats i alla betydelser, men bibehåller sitt franska uttal i några betydelser i Nordtyskland. Med *Bufett* är det tvärtom, så att det uttal [by'fɛt], den nu antagna stavningen anger, av de flesta icke-preussare känns såsom obildat. Det samma är fallet med [ku'vɛrt], [də'sɛrt], medan t. ex. uttalet [bu'ke:] [pɔr'trɛ:] på många delar av språkområdet skulle låta tillgjort, en »Fremdtümelei». Respekt för den främmande språkformen kommer säkert inte att utmärka utvecklingen under de kommande decennierna och en hel del av de här nedan antecknade orden torde säkert dela samma öde som *superb* [sy'pɛrb], *charmant* [ʃar'mant], *de rigeur* [dəri'gø:r], som snart även kyparen och frisören stryker ur sitt ordförråd såsom onödiga och misskädsamma. [ts] i *Bazar,* [f] i *brave* och liknande andra ord skydda som en mimicryförklädnad mot bortrensningen, och det är säkert också det föga besvärliga ljudskicket, som stärkt *Telefon* och *telegrafieren* i kampen mot sina långt ifrån överallt populära rivaler *Fernsprecher* och *drahten.* ['telefo:n] och ['mo:to:r] låta, det förra dialektiskt-vulgärt, det senare fullt acceptabelt.

Jag ville med dessa strödda notiser bara varna för tron, att det här är frågan om företeelser, som i likhet med andra uttalsfrågor av mera »ljudlagsenligt» slag kunna framställas schematiskt eller på dialektgeografisk grundval. Det odefinierbara begreppet

Digitized by Google

»mod» och det ännu mera proteusartade »spräkkänsla», graden av beläsenhet, bildning, familjetradition, levnadsställning, konfession, umgänge omforma vanorna ständigt och omärkbart för de talande själva. Det förvånar mig därför inte att i fonetiska ordlistor som Rippmans, Jones', Viëtors just på det här behandlade området finna den så kallade »normen», »the standard» vara »der herren eigner geist, in dem die zeiten sich bespiegeln»..

Viëtor-Läftman [1])		[pu:bli·kum]	*även* [2])	[publikum]
„	„	[dɔgma:]	„	[do:gma]
„	„	[re:gləmã:]	„	[re:gl'mã]
„	„	[re·tsi·pro:k]	„	[rɛtsı'pro:k]
„	„	Annonce, Bronce, Chance, Nuance med [-ə]	„	= franskt vardagsuttal; nty. [brɔntsə] utbrett
„	„	[ʃapə'rõ:]	„	[ʃapə'ro:n]
„	„	[tʃɛvıət]	„	[ʃɛv̆ıət *eller* tʃıv̆ıət]
„	„	[tʃɛk]	„	[ʃɛk]
„	„	[ko:ləra:]	„	[kɔləra]
„	„	[çe·'mi:]	„	[ke'mi:]
„	„	[ɛço:]	„	[ɛçɔ]
„	„	[gi·'rafə]	„	[ʃi'rafə]
„	„	[ın'kɔgni·to:]	„	[ıŋ'ko:gnıtɔ]
„	„	[ʃtag'ni:rən]	„	[stag-]
„	„	[ʃã·pın'jõ:]	„	['ʃã:pınjõ]
„	„	[jas'mi:n]	„	[ʒas-]
„	„	[jus'ti:rən]	„	[ʒvs-]
„	„	[me·'daljə], [taljə] etc.	„	[medaĕljə], [taĕljə]
„	„	[va·'nıljə]	„	[va'nıl]
„	„	[de·'tai]	„	[dĕ'taĕl]
„	„	[fo·'tœi]	„	[fɔ'tœ(i)l]
„	„	[fœjə'tõ:]	„	[fœljə-]
„	„	[pɔrt'fœi]	„	[-'fœil]
„	„	[kɔn'to:r]	„	[kõ'twa·r]
„	„	[kɔm'tɛsə]	„	[kõ'tɛs]
„	„	[pãzı'o:n] [3])	„	[pɛn'sıŏ:n]
„	„	[postıl'ĭo:n]	„	['pɔstılĭo·n]
„	„	[harle·ki:n]	„	[harləkē]
„	„	[gu·vɛr'nantə]	„	[guvr'nãt]
„	„	Amüsement, Arrangement, Departement, Etablissement, Reglement (se ovan) med ə i penultima	„	[-z'mã:, -ʒmã] etc.

[1]) Det värdefulla i Viëtors Aussprachewörterbuch är hans på en sund linguistisk grundval baserade inledning, som lovar principer i Sievers' eller Jespersens anda, vilka i själva ordboken totalt skymmas bort av den populärt-ortoëpiska ortodoxin.

[2]) Med »även» betecknas uttalsformer, som jag inte vill se undertryckta, emedan de »faktiskt förekomma bland bildade utan att därför osv.» (se ovan).

[3]) [z] här föga allmänt.

Digitized by Google

Viëtor	*Låftman*	[re·gle·mã·'ta:rɪʃ]	*även*	[regləmen'ta:rɪʃ]
»	»	[gaŋgɛs]	»	[gaŋəs]
»	»	[ʊŋgarn]	»	[ʊŋarn]
»	»	[baŋkɪ̯'e:]	»	[bã'kɪ̯e:]
»	»	[ʃəvalɪ̯'e:]	»	[ʃva'lɪ̯e:]
»	»	[rentɪ̯'e:]	»	[rãtɪ̯'e:]
»	»	[zo:sə]	»	[so:s]
»	»	[svple·'ã:]	»	[suple'ant]
»	»	[palə'to:]	»	['palto]
»	»	[pɔr'trɛ:]	»	[pɔr'trɛt]
»	»	[bv'fɛt]	»	[by'fe:]
»	»	[bra:vər]	»	[bra:fr]
»	»	[ba·'za:r]	»	[ba'sa:r]
»	»	[dəmi'mõ:də]	»	[dmi'mõ:d]
»	»	Relief, Renommee, renoncieren med [re:-]	»	[rɛ-]
»	»	Direktrice, Etage, Marquise, Portiere, Promenade, Tantieme med slut-[-ə]	»	= franskt vardagsuttal; obs. [prɔm'na:d]
»	»	[oy'nu:x]	»	[-nux]
»	»	[çi·'rʊrk]	»	[ki-]
»	»	Grog, Humbug, Klub, Log, Plaid med slutljudande [k p t]	»	med [g b d]
»	»	[kli:nɪk]	»	[klɪnɪk]
»	»	Fabrik, kritik etc. med [-i:k]	»	[-ɪk]; obs. [matə'matɪk]
»	»	[pe:lɪ·ka:n]	»	[pɛlɪka(·)n]
»	»	[ko:ran]	»	[kɔ'ra:n]

Till slut den generella anmärkningen, att Viëtors genomförande av slutljudande tenues överallt där skriften har media (en numera enbart nty., men långt ifrån »ljudlagsenlig» företeelse), av slutljudande lång vokal (den medeltyska, men inte ens metriskt fastställbara egendomligheten) och av de franska nasalvokalerna (som måste irritera nordtyskar vars dialekt icke äger nasalvokaler) är ett tilltag, som står i strid med det av Tysklands största fonetiker Eduard Sievers jämt inskärpta »Nur um gottes willen immer von fall zu fall urteilen!» All schablon är andefattig och förslöande. Därför kan en bok som Viëtors — åtminstone utanför Viëtors eget språkområde — ibland göra mera skada än nytta.

Henry Buergel Goodwin

Digitized by Google

En anteckning till lektor Carl O. Kochs uppsats. M. S. 8, 9 1914.

I sin uppsats »The Supernatural in Modern Fiction» (Moderna Språk nr 8, 9 från förra året) har lektor Carl O. Koch satt Honoré de Balzacs och Théophile Gautiers namn i förbindelse med Svedenborgs. Det framgår icke, huruvida författaren anser, att en direkt påverkan föreligger. Emellertid har det förundrat mig, att i det sammanhanget icke möta ett namn, vars bärare mer än de flesta bidragit att leda in litteraturen på de banor, författarens uppsats berör, och just på de franska författarne efter 1815 utövade ett djupgående inflytande. Jag menar Jean Paul Friedrich Richter. Han påverkade den franska litteraturen vid nämnda tid framför allt genom den gigantiska dröm, som är infogad i »Sibenkäs» och i Frankrike rätt och slätt omnämndes som »le Songe de Jean-Paul. Dess roll i den franska romantiken har Baldensperger klarlagt i en studie över Alfred de Vigny, där både Balzac och Gautier berores. I Revue Encyclopédique, febr. 1830, läses att namnet Jea-Paul sedan kort är känt även i Frankrike »par les imitations e quelques fragments de ses ouvrages et par un petit choix de es pensées ...» De omnämnda »Pensées de Jean-Paul» hade utkommit i Paris 1829 — drömmen var bekant ett tjugotal år förut — utgivaren tecknade sig »le traducteur des Suédois à Prague», det var markisen de La Grange. I denna upplysning av Baldensperger ser jag en förklaring till svensken i Gautiers av Koch bröda roman, och vilken Koch vill anse som tecken till ett svenborgskt inflytande hos Gautier. Gautier kände naturligtvis ll båda de La Granges böcker. Jag beklagar, att det sistnämnda verket om svenskarne i Prag är obekant för mig, det synes ig emellertid sannolikt, att den franske skaldens intresse för svenskrne och för Jean-Paul stå i mycket nära sammanhang med varan a.

land de tre literära personligheter, som behärskade Europa i början av nittonde seklet, voro två engelsmän: Scott och Byron, mengendera kan i nämnvärd grad tagas i anspråk för det övernatugas insteg i literaturen, deras roll i den romantiska rörelsen var n annan, den tredje var en tysk — Jean-Paul. Det var han, son i den romantiska rörelsen gav det supernaturala inslaget. Upysande är följande passus i Baldenspergers ovan citerade arte: »Les épouvantes d'une vision de Jean-Paul» deviennent en efi grâce au Songe, une sorte de lieu commun pour les écrivains d cette génération: cette signification tendancieuse et spéciale, cfirmée d'ailleurs par celle que prend, au gré de la France, la Cmanie tout entière, fait échec à d'autres aspects du génie ordonné de Jean-Paul ...

Frågan om det övernaturligas insteg i litteraturen hänger sammans med en så pass viktig och intressant rörelse, att det

Digitized by Google

kunde löna sig att närmare precisera. Därvid skulle då samtidigt en rättvis fördelning av de olika ländernas anpart ernås. Man har att gå tillbaka till den sensualistiska och empiristiska riktning av upplysningen, som utgick från England i början av 1600-talet och nådde sin höjdpunkt i Locke och hans efterföljare. I den Lockeska skolans psykologi ligger den allmännaste förutsättningen för det övernaturligas insteg i litteraturen.

Den engelska psykologin, naturligtvis understödd av inhemska tendenser, väckte i Frankrike den första oppositionen mot den klassiska rationalistiska ästetiken. Shakespeares, Miltons och Youngs inflytande kom som en mäktig förstärkning, hos dessa diktare talade framför allt de passionella, övernaturliga och katastrofartade elementen. Det är under dessa inflytanden som Dubos uppställer den för den moderna ästetiken viktiga satsen, att det konstnärliga intryckets värde ligger i styrkan av den framkallade känslovågen; ur den övertygelsen framväxer den andra om det övernaturligas rätt i poesien.

I Frankrike växte tron på det övernaturligas lärära berättigande med oppositionen mot Boileaus ästetiska intellektualism. Denna var emellertid ännu mäktig, 1700-tals romantiken kom aldrig fram till »le genre merveilleux» (jmfr L' Échec des Pièces i Mornets Le Romantisme en France au XVIIIe Siècle, Paris 1912), först den franska romantiken på 1800-talet innebar en effektiv brytning med traditionen — vad som mer än annat väckte den seendres sinne för det övernaturliga i literaturen, har jag ovan påpekat. Det var en tysk diktare.

Även i Tyskland gjorde den Lockeska psykologin sig mäktigt hörd. Betydelsefullast för hela utvecklingen och särskilt för den riktning, som här sysselsätter oss, blev Leibniz' opposition mot Locke. Läran om det undermedvetna själslivet är byggd på den tyske filosofens lära om de dunkla, omärkbara perceptionerna. En med Leibniz överensstämmande uppfattning av själslivet finna vi hos en annan tysk, som hade sinnet för det övernaturliga starkt utvecklat, och om vilken hans senaste biograf sagt, att han utsträckte sitt hat mot det abstrakt-begreppsmässiga ända till logikens fundamentalsatser. Det är Haman (Rudolf Unger: Hamann und die Aufklärung, Diedrichs in Jena 1911). Haman stod Königsberg under starkt pietistiskt och samtidigt under den engelska empirismens inflytande. Unger visar genom en sammanfattning av innehållet i en liten akademisk tillfällighetsskrift av Haman, i hur hög grad denne förebådar romantikens somnambula diktning. Större gående betydelse har framför allt, att Haman betraktar medvetandets kroppsliga bundenhet som en brist.

Haman och senare Jean-Paul drivas mot det övernaturliga av medfödd läggning, den teoretiska kamp för dettas rätt i poesien som fördes av schweizaren Bodmer under opposition mot Gottschedianismen är en likartad företeelse på tysk jord med Dubos och andras kamp mot den franska klassicismen.

Digitized by Google

Ovanstående betraktelser kunna slutligen väcka tvekan om lämpligheten av att kalla företeelsen i fråga »supernatural». Sådan var den hedniska och kristna mytologien, som i gångna tider utgjorde en konstituerande del av varje epos. Det som övertagit mytologiens roll i den moderna literaturen är icke av transcendent natur, dess rot är vårt eget psykiska liv. Dettas ännu delvis blott halvförstådda, delvis alldeles gåtfulla yttringar äro på sin höjd »preternatural». Också är ju den konstart, i vilka de med större literär avsiktlighet användas, än någonsin kommit mytologien till del, den, som av alla står det dagliga livet närmast.

Hilmer Gillqvist.

NELSON'S SEVENPENNIES FOR THE LAST SEVEN MONTHS.

Messrs Nelson still publish every month two sevenpenny re prints of copyright fiction (mostly quite modern), although it has become a commonplace in the British, as in the Swedish, press to allege that such cheap reprints have exhausted not only their own market but also the entire market for modern fiction. Necessarily such a series as this must be varied and uneven, and contain much that one person will find worthless or that another will find dull; and it may be useful to give the prospective reader some notion beforehand what he is likely to find in the latest issues of Nelson's pioneer series, listed elsewhere in this number and in the November number. The earlier volumes of last year were briefly annotated in the June number of *Moderna Språk:* the last seven months' production falls pretty naturally into four groups.

(i) **Short Stories.** Neither of the two collections of short stories in the present set is comparable in value, for the study of Englishness, to Mr Anthony Hope's unequal *Tales of Two People* (no. 175). Mr E. W. Hornung's *Stingaree* (no. 181) contains ten stories about an ex-public-school gentleman-bushranger in Australia, a person of the same fundamental type, but differentiated in detail, as the same author's gentleman-burglar "Raffles". The adventures are ingenious and varied enough in their way and may serve to while away a journey; but anybody capable of more continuous reading would find a more vivid account of East Australian life and scenery, and a far more exciting presentment of Australian crime, in Rolf Boldrewood's *Robbery under Arms.* Sir A. Conan Doyle's *Exploits of Brigadier Gerard* (no. 184), containing eight stories of the Napoleonic war grouped round a gallant French adventurer, forms a kind of connecting link in the author's very varied production between his well-known detective stories and his more ambitious historical (chiefly seventeenth-century) and imperialistic work (e.g. *The Tragedy of the Korosko).* These stories hardly reach the

Digitized by Google

level of *The Great Shadow* (no 125); but the author's characteristic endeavours to give a sympathetic (or at least non-malicious) picture of a foreign foe and to suggest his foreignness by semi-French turns of phrase give the book no little value to the foreign student of English.

(ii) **Historical Fiction.** One of the three books in this group might more properly be labelled as 'social' rather than 'historical'; but as it deals with a definite past (though without introducing definite historical personages or incidents), let it be treated here. This is Mr Stanley Weyman's *Sophia* (no. 182), which gives a distinctly interesting and not incredible sketch of social adventure just after the fall of Sir Robert Walpole in 1742. Like *The Castle Inn*, it represents the author's early cloak-and-sword manner—exemplified in *A Gentleman of France* (no. 169) — pacificized and walpolized and w/h/iggized down to a wig-and-breeches manner; and it contains the usual mid-eighteenth-century ingredients — a rout, a visit to Vauxhall, a little Jacobitism, an Irish adventurer, foolish but innocent young folk, scheming elders, and a journey along vile Sussex roads by coach (private, not public). It would be rather good fun for someone at home in the age of Louis XV to institute a comparison between the ideas and language ascribed to this period by modern fictionists, such as Messrs Weyman and Frankfort Moore, and the ideas and language actually described as existing in England at that time by contemporary novelists, such as Fielding (esp. in *Tom Jones*) and Smollett (esp. in *Humphrey Clinker*).

The other two 'historical' novels are 'historical' in the stricter sense of the term, inasmuch as they turn on actual historical events; and moreover, as they deal with what, until August last, was commonly known as "the Great War" (the twenty-years' war that ended a century ago), they often throw interesting sidelights on our daily papers. Seton Merriman's *Barlasch of the Guard* (no. 178) deals with "the eastern theatre of war", and centres round the free city of Dantzic (with excursions to Moscow and Poland) and the person of an old French campaigner: both story and characterization and language are well worthy of one of the best of the minor luminaries in recent British fiction. The other book — Mrs Garnett's *Infamous John Friend* (no. 177) — is concerned with "the western theatre of war", the central figure being a British spy, who is represented as being Napoleon's right-hand man in his plan for the invasion of England that was frustrated by Villeneuve's retreat from Finisterre in 1805. Though full of good matter and good ideas, the book is curiously lacking in life and power to interest: at any rate a mixed Anglo-Swedish audience to whom I read aloud several of these books last summer was (were?) singularly unanimous in demanding "just one more chapter" of *Sophia* and in saying "perhaps that's enough (that'll do) for to-day" in the case of *John Friend*.

Digitized by Google

(iii) **Regional.** Our parcel contains at least five novels which have as their — or at least as *a* — distinctive note "local colour". *Edward Barry, South Sea Pearler* (no. 176), is a good story of sailing in the Western Pacific (nefarious captains and violent slave-traders, gallant seamen and romantic heroines); and the long and varied experience of the author (Louis Becke) in those seductive regions ranks him with Herman Melville, R.L.S., Jack London and H. de Vere Stacpoole (there's catholicity for you!) as one of received pourtrayers of the Pacific in English. Miss Elizabeth Robins's "*Come and Find* Me" (no. 189) turns on the supposed discovery of gold in Alaska long before the days when Klondyke and Mr Jack London made each other famous. Mrs F. A. Steel's *The Potter's Thumb* (no. 183), on the other hand, brings us into contact with a civilization older, and in some respects better, than our vaunted own: it is one of the most vivid of the presentments of India (north central) by a writer whom not a few experts place above Mr Kipling for a real knowledge of native India.

Coming nearer home, we have three different and very distinct parts of the British Isles themselves depicted in three books on our list: the Northern Highlands of Scotland in William Black's *White Heather* (no. 185) — the oldest and longest in our parcel; the west coast of Connacht in Mr. G. A. Birmingham's *The Inviolable Sanctuary* (no 179); and the basin of the lower Trent (Leicester to Cleethorpes) in Mr. James Prior's *A Walking Gentleman* (no. 187). Black's novels were orthodox popular reading in the eighties — though even then, as Mr Arnold Bennett deftly reminds us in the second act of *Milestones*, they did not appeal to the rising generation; but one wonders whether they have now much more than a literary-historical interest. Canon Hannay's Irish stories not only show a wide and sympathetic knowledge of widely divergent types of Irishmen but contrive to keep up a humorous idea with much more success than one could conceive possible — though I think the two school-children in the present story "keep" less well than the ruddy parson in *The Simpkins Plot* (no. 147). The Trentside story gives an eminently readable account of a life-sick peer's adventures as a tramp amongst the peoples and dialects of the north-eastern Midlands of England: it is a sort of picaresque novel with a non-rascal hero, and may be compared in many respects with Q.'s story of wanderings in the south-western Midlands, already published in this series—viz. *True Tilda* (no. 120).

(iv) **Social.** Finally, we have three stories dealing with quite modern middle-class or upper-class society — two of which strike me as ordinary, and the third as being "the pick of the whole bunch". Miss Beatrice Harraden's "*Out of the Wreck I Rise*" (no. 180) is a story of the attempts of a successful dramamtic agent to escape exposure for dishonesty with the help of two very different woman-friends: it ends in the authoress's beloved Alps and will

Digitized by Google

doubtless appeal to her admirers. *The Luck of the Vails* (no. 188) is a neatly-machined mystery-story of a country-house in Berkshire: invented by the donnish son of the late Archbishop of Canterbury (A. C. Benson) and written out by his dodoish brother (E. F. Benson) — the third or didactic or popish brother (R. H. Benson) died last summer. Last and climateric we have Mr Vachell's *Brothers* (no. 186), which appears to be the most successful of the author's works (22nd edition in the original publisher's list): it is a carefully worked out analyticai narrative of the relations existing between two brothers — one mostly shell, the other chiefly kernel — from their school days at Harrow — the scene of the author's school-story called *The Hill* [see Mr. Fuhrken's review in M. S. VI. i (Jan. 1912)] — to their adult days together in the episcopal palace of Durham.

Out of the two dozen books published in "Nelson" during 1914 I venture to "back for a place" in the reading of the time-pressed student of modern English the following half dozen — this last-named book together with nos. 168, 169, 170, 173, 174.

C. S. Fearenside.

LITTERATUR.

Heinrich von Kleist: Michael Kohlhaas. Aus einer alten Kronik. Utgiven för skolbruk med anmärkningar av Hjalmar Alving. F. C. Askerbergs Bokförlagsaktiebolag, Uppsala, 1914. Häft. 1: 50, kart. 2: —.

Vår undervisningsplans anvisning att låta lärjungarna på gymnasiet även få inblick i den klassiska litteraturen har ej åstadkommit någon större livaktighet bland våra textutgivare. Såvitt jag i hast kan erinra mig med reservation för eventuellt förbiseende av något arbete, föreligga för våra svenska skolor lämpade editioner blott av tre prosaarbeten (Lessings *Minna von Barnhelm*, Eichendorffs *Aus dem Leben eines Taugenichts* och Heines *Harzreise*) samt på poesiens område av Schillers *Wilhelm Tell*, Goethes *Hermann und Dorothea* jämte ett Goethe-urval (till en liten del även innefattande prosa). För övriga klassiska texter har läraren måst låta eleverna tillgripa tyska originalupplagor. Den edition av Kleists bekanta novell *Michael Kohlhaas*, som adjunkt Alving ombesörjt, torde därför kunna hälsas varmt välkommen trots de många olikheter emot nutidens tyska, som ifrågavarande arbete företer. Sålunda tynges det i åtskilliga hänseenden av ett starkt romanskt inflytande, särskilt i den ständigt återkommande efterapningen av den bekanta latinska konstruktionen av typen *Cæsar, quum* .... (eventuellt av motsvarande franska konstruktion), som verkar i hög grad tröttande och oöverskådlig för den vid sådana konstruktioner i samband med tyskans tunga ordställning ovane läsaren. Men denna och andra olägenheter få väl anses mer än uppvägas av novellens stora

Digitized by Google

litterära förtjänster, som kommit den att intaga en rangplats inom litteraturen. Erich Schmidt har kallat arbetet för 'ein Ruhmestitel der deutschen Erzählungskunst' och med rätta har det i svensk dräkt införlivats med samlingen 'Mästerverk ur världslitteraturen'.

Utgivaren har för övrigt undvikit åtskilliga av Kleists dialektegendomligheter och mot det nuvarande språkbruket stridande anomalier dels genom att till grundval för sin edition lägga en tysk upplaga, som tydligen redan vidtagit en del ändringar av originalet (t. ex. av *gegen ihm* 35,22, *untergeschlagen* 50,15), dels genom att helt enkelt själv ändra konstruktioner och uttryck till överensstämmelse med nutida tyskt språkbruk. En förteckning över de av honom sålunda gjorda ändringarna ger utg. å sidorna 141—2. Emot huvudparten av dessa har jag ej någon anmärkning att göra, blott mot två skall jag här opponera mig, eftersom de låta försvara sig från det nuvarande språkets synpunkt och alltså borde ha bibehållits, eventuellt med omnämnande av den av utg. föredragna konstruktionen i anmärkningarna. S. 44, 34 rättar utg. *Er kehrte... in ein Wirtshaus ein* till *in einem W.* Jfr. emellertid Matthias, *Sprachleben und Sprachschäden*[3] S. 149: "Dagegen ist es noch heute gar nicht ungewöhnlich zu sagen: *in ein Gasthaus einkehren*, neben überwiegendem Dativ bei Benennung des Wirtshauses: *in der Krone*, *im Stern einkehren*". — S. 27, 16 ändrar utg. *mit starrem, schon gebrochenen Auge* till *m. st. s. gebrochenem A.* Exempel på svag böjning av det andra adjektivet även utan det av vissa grammatici fordrade intimare sammanhanget mellan detta adj. och det följande subst.*) äro dock alltför talrika för att det ej varit skäl för utg. att härvid (liksom även vid exemplet med *einkehren*) ställa sig på den konservativa ståndpunkt, som en textutgivare bör intaga, så långt som modernt språkbruk det medger. Jfr. för övrigt utg:s bibehållande av gen. pl. *hingerichteter Getreuen* i Schmidts uppsats s. 124, 35. — Å andra sidan är det egentligen förvånande, att utg. bibehållit formen *Frauen* i gen. sing. (108, 33), då den svaga böjningen i sing. av detta ord visserligen ännu kan påträffas, men (bortsett från författare påverkade av sydtyska dialekter) blott med syftning på jungfru Maria.

Ordens valör erbjuder hos Kleist ej sällan överraskningar. I de allra flesta fall har utg. samvetsgrant och riktigt i anmärkningarna påpekat de ifrågavarande fallen, men några tyckas ha undsluppit hans uppmärksamhet. Till 27, 32 (*indem ihm häufig die Tränen flossen*) hade det bort påpekas, att *häufig* här ej har sin nuvarande betydelse av 'ofta' utan en mera ursprunglig av 'i stor mängd, rikligt'; *besprechen* betyder 32, 13 'leja, anställa i sin tjänst; *bestürzte Märsche* (36, 35), som likaledes lämnas oöversatt, betyder 'ilmarscher' och *Dasein* 41, 6 och sannolikt även 39, 22 'närvaro' (ej 'tillvaro'). — Här och var påpekar utg. i anmärkningarna

*) Det är väl detta sammanhang som gjort, att utg. utan att ändra bibehållit s. 117, 7 *altadligem preussischen Offiziersgeschlechte.*

Digitized by Google

dialektformer, som Kleist använder. Till de sålunda förtecknade kan läggas *Windeltreppe* 29, 16 i st. f. det vanliga *Wendeltreppe*.

Ställen, som rec. gärna skulle sett behandlade i anmärkningarna, äro bl. a. de följande: 2, 2 *Was gibts hier Neues?* 'vad är det här för nymodigheter'; 4, 12 (*als der Rosshändler*) *sich erklärt* (*hatte*) = 'nämnt sitt pris'; 8, 5 *vor der Schranke seiner eigenen Brust* (fritt översatt) = 'inför sitt eget omdöme' (*Schranke* står här i betydelsen 'domstolsskrank, domstol'); 20, 33 *nagelfest oder nicht* = 'löst eller fast'; 55, 26 *nicht sobald ... als* = 'knappt ... förrän'.

Till den bristfälliga behandlingen av realia skall jag återkomma i annat sammanhang. I förbigående vill jag påpeka, att ingenting nämnes om följande saker och förhållanden: *Tafelrunde* 4, 13; *Goldgulden* och dess värde i nutida mynt 22, 8; om skinnarens (och bödelns) ställning i samhället, som ändå gav upphov till det ödesdigra torguppträdet s. 66; vari 'mildheten' i halshuggningsdomen bestod 106, 16; *Cölln* i *Berlin-Cöllnisch* 124, 17.

Beträffande utg:s positiva anmärkningar skulle jag vilja framhålla följande. Påståendet i anm. till 38, 19, att *während* med dativ numera är obrukligt, är ej med verkliga förhållandet överensstämmande. Se Matthias anf. arb. s. 147. — I uttrycket *in den Damm der menschlichen Ordnung zurückdrücken* (42, 6) är ej 'den samhälleliga ordningens skyddande fördämning' avsedd, utan snarare de skrankor, som skulle hindra Kohlhaas från att vidare fortskrida på brottets väg. — I motsats till utg:s från Pauls Wörterbuch hämtade påstående ang. *nachahmen* (108, 13) får jag hänvisa till Matthias' utredning och försvar av Herders betydelsediffe-rentiering vid detta verb, anf. arb. s. 203.

Slutomdömet om den nya skoleditionen måste emellertid bliva, att den uppenbarligen representerar ett gott och samvetsgrant arbete och är väl värt att bevaras i åtanka av de gymnasielärare, som efterkomma vår skolstadgas önskan med avseende på studiet av klassiska texter. Ett särskilt gott grepp av utg. är hans införande av tyska originaluppsatser i stället för den vanliga kortfattade biografiska redogörelsen, som annars brukar bestås. Sålunda avtryckes en uppsats av Steig över Kleists Leben und Wirken och en av Erich Schmidt över Kleist als Erzähler. Särskilt den senare röjer mästarehanden.

Lund i januari 1915. ***N. Otto Heinertz.***

INSÄNDA BÖCKER.

1. *Hvarför England deltager i kriget:* af Sex Medlemmar af Historiska Fakulteten i Oxford. Med appendix, bestående af ursprungliga dokument, bland annat Tysklands Weissbuch. Andra utvidgade upplagan med tillägg af Rysslands Orangebok. 215×140

Digitized by Google

mm. ss. 123+121. 2 kr. (Oxford, 1914: Universitetets Boktryckeri).

Swedish teachers who find themselves torn between a normal passion for translation and an occasional distraction towards the episode of the moment will find in this book a kind of healing compromise. Thus the main text might be compared with the English original (fully reviewed by Prof. Edén in *Dagens Nyheter* in October); while the Appendices (handily reprinted here in the original German and French) might be compared with the easily accessible Swedish translations published by Messrs Norstedt etc. A strictly linguistic criticism of these various translations would be both 'actual' and useful — especially if it did not ignore the different values in the different languages of such speciously same-looking words as *crisis* and *kris*, *culture* and *kultur* [on which last, by the way, there is a useful article by Havelock Ellis in the *New Statesman* for 2 Jan. 1915].

Nelson [Sevenpenny] Library of [Copyright] Fiction. 160×110 mm. Frontispiece. [London, 1914: T. Nelson & Sons]. Latest additions [October—December, 1914]:—

2. **Benson, E. F.** *The Luck of the Vails* [no. 188]. pp. 376.

3. **Black, William.** *White Heather* [no. 185]. pp. 572.

4. **Doyle, A. Conan.** *The Exploits of Brigadier Gerard* [no. 184]. pp. 372.

5. **Prior, James.** *A Walking Gentleman* [no. 187]. pp. 476.

6. **Robins, Elizabeth.** *"Come and Find Me"* [no. 189]. pp. 480.

7. **Vachell, H. A.** *Brothers* [no. 186]. pp. 469.

The above six books, together with the eight volumes next preceding them in the Series — briefly acknowledged in the November number — are noticed above (pp. 9—12).

C. S. F.

8. **Hugo Victor.** *Hernani*, publié à l'usage des classes par Johan Vising et Julien Barat. 210×135 mm. pp. 253. Kr. 2: 75 (Stockholm, Norstedt & Söner, 1914).

9. **Rippmann, Walter.** *A Second English Book*, edited for the use of Swedish schools by J. A. Afzelius. 210×135 mm. pp. IV + 176. Kr. 2: 15 (Stockholm, Norstedt & Söner, 1914).

10. **Passy, Paul.** *A French Phonetic Reader.* 160×130 mm. pp. IX + 42. 3/— net. (London, Hodder & Stoughton, 1914).

10. **Hazell's Annual 1915,** edited by T. A. Ingram. 190×130 mm. pp. LXX + 627. 3/6 net. (London, Hazell, Watson & Viney, 1915.)

11. **Klint A.** *Svenskt-tyskt miniatyrlexikon.* 65×45 mm. pp. 329. Kr. 0: 90 (Stockholm, Norstedt & Söner, 1914).

Digitized by Google

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Modern Language Teaching: the Official Organ of the [English] Modern Language Association. Tenth Year. 6d. monthly. (London: A. & C. Black).

November 1914 (x. 7). Daniel Jones, "The Importance of Intonation in the Pronunciation of Foreign Languages": [very useful]. A. W. Pegrum, "The Oral Teaching of German—An Actual Lesson and a Suggestion".

December 1914 (x. 8). P. Chavannes, La Guerre et la Littérature; articles by W. J. Sedgefield and A. R. Hutchinson dealing seriously with the comic suggestion of H. D. Rouse (of the Perse School) in the November number that Russian, Italian or Spanish might profitably take the place of German in English schools.

School World. Sixteenth Year. 6d. monthly. (London: Macmillan).

November 1914. Walter Rippmann, "Phonetics as an Aid to English Teaching"; book reviews.

December 1914. M. E. Sadler and F. J. C. Hearnshaw on War Literature; A. Copestake, "Simplified Spelling".

Modern Language Notes, Vol. XXIX (1914) No. 7, 8. Inneh. bl. a. A. M. Sturtevant, Aase and Peer Gynt.

Vor Ungdom, Udg. av Pædagogisk Selskab, Red. Dr. Niels Bang. 1914. November: Inneh. bl. a. Einar Lund: Om de sidste Aars Ændringer i den Danske og den Svenske Læreruddannelse. Johannes Jørgensen: Videnskabelig Sprogundervisning. — December: Jan Ligthart: Sagundervisning, Concentration, Selvvirksomhed.

Germanisch-Romanische Monatsschrift, 1914. Heft 10/11. Inneh. bl. a. Rud. Rübel, Über psychopathologische Sprachstörungen; Herman Fischer, Goethes Tasso und seine Quellen; August Procksch, Der Wortschatz Theodor Storms; Eduard Eckhardt, Zur Charakteristik von Charles Dickens, I.

Unterricht und Sprechmaschine, Herausg. Prof. Victor A. Reko und Ernst Surkamp, 6. jahrgang (1914), Nr. 6.

LUND 1915, A.-B. SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Till FREDRIK WULFF

på sjuttioårsdagen,

den 11 februari 1915

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 2—3 (79—80) * LUND * Februari 1915

FREDRIK WULFF OCH DEN SVENSKA UTTALSUNDERVISNINGEN.

NÅGRA MINNESORD PÅ SJUTTIOÅRSDAGEN.

När tidskriften Moderna Språk vågar tillägna den aktade professor emeritus, vars namn läses härovan, detta häfte såsom en enkel tacksamhets- och hyllningsgärd på sjuttioårsdagen, så må det anses lämpligt, att en bland de många lyssnarna från lärosalen VIII i Lunds Universitet på några inledande sidor söker sammanfatta betydelsen av den varme ungdomsvännens och lärarens gärning i språkundervisningens tjänst. Här skall icke göras ett försök till en värdesättning av Wulffs forskning på den romanska filologiens område. Det är bekant, att han som textutgivare, metriker och fonetiker intar ett bemärkt rum bland den äldre lärjungeskaran kring den berömde bortgångne mästaren Gaston Paris; vid Petrarcaforskningen är hans namn knutet genom en rad detaljavhandlingar, liksom hans hängivna studium av Italiens största diktare Dante, Petrarca och Leopardi har skänkt vår svenska översättningslitteratur några av dess yppersta konstverk och vår litterära kritik ett par av dess intimaste och mest originella monografier.

Det skall här endast bli fråga om vad Wulff har gjort för att utbilda dugliga språklärare, den gren av hans verksamhet som svensk professor, vilken han själv alltid satte i främsta rummet; och härvid kommer jag att huvudsakligen beröra vad som direkt eller indirekt sammanhänger med uttalsundervisningen.

Digitized by Google

Wulff var en av de tidigaste målsmännen i vårt land för kravet på förbättrade undervisningsmetoder i de främmande levande språken och — icke minst — modersmålet. Från de impulsrika och livssjudande filologmötena på 1880- och 90-talen möter oss hans namn bland de främsta. Någon svuren anhängare av "Quousque tandem" blev han dock aldrig. Den ringaktning för översättningens roll i språkundervisningen, som bl. a. framträder hos denna i många andra hänseenden så befruktande riktning, kunde naturligtvis inte vinna gillande hos den blivande mästaren bland svenska översättare. Desto ivrigare anslöt han sig till reformatorernas strävanden på ett område som redan var hans, uttalsundervisningens. I en rad fonetiska föredrag, avhandlingar och läroböcker — särskilt vad svenskan vidkommer i samarbete med sin vän, vår folkundervisnings nitiske och talangfulle befrämjare I. A. Lyttkens — — har han nedlagt ett storartat material av fina iakttagelser och en rik mångfald av pedagogiska rön och anvisningar.

Att uttalsundervisningen måste läggas på en fast fonetisk grundval för att nå verkligt goda resultat, det var en sats inom reformlägret, som numera torde möta ett teoretiskt instämmande från alla sakkunnigas sida, hur föga tillfredsställande än praktiken i detta stycke alltjämt är. Särskilt betonade Wulff från början den språkmelodiska sidan. Och då det här gällde ett studieområde, där det — i varje fall "på den tiden" — var synnerligen svårt att genom det skrivna ordet nå fram till påtagliga resultat, som olika forskare kunde enas om, höra vi Wulff vid upprepade tillfällen framhålla betydelsen av den muntligt demonstrerande metoden. Så framfördes inför kollegerna på filologmötet i Kristiania 1881 "Några ord om aksent i allmänhet och den franska moderna aksentueringen i synnerhet", likaledes i Kristiania, sjutton år senare, det muntliga föredraget om "Återverkande rytmisk och melodisk akcentuering i franskan", i Köpenhamn 1892 "Om rytm och rytmicitet i vers", i Stockholm, Helsingfors och Göteborg diverse föredrag om en mångfald uttalsfrågor, där det väsentliga alltjämt var att hand i hand med den teoretiska utredningen låta materialet i bokstavlig mening tala för sig själv.

Här är ett konstitutivt drag i Wulffs personlighet. Få vetenskapliga foskare ha gjort ett flitigare bruk av pennan än han, men hur uppslagsrika och skarpsinniga hans skriftliga alster än

Digitized by Google

må vara, den läsare som icke har gjort den omedelbart muntliga bekantskapen med författaren, saknar nyckeln till mycket av det bästa. För en uttalsundervisare är den egna muntliga framställningen A och O. Ha Wulffs lärjungar lärt mycket fonetik och metrik av hans böcker, så ha de lärt kanske ändå mer av hans föreläsningar. För en fonetiker, som skall uppfostra blivande uttalsundervisare eller befruktande och eggande påverka unga ämnessvenner till självständiga iakttagelser och fortsatta rön, räcker det icke att teoretiskt behärska ljudbildningens detaljer; det kommer främst an på att kunna ge auditoriet en levande föreställning om "hur det låter".

Och den konsten ha inte många fonetici besuttit i samma grad som Wulff. Begåvad med ett utomordentligt fint öra för ljudnyanser, ett utpräglat och musikaliskt utbildat sinne för rytm, en högst ovanlig talang att genuint efterbilda har han genom en samvetsgrann och ihärdig träning nått ett praktiskt fonetiskt mästerskap inom skilda språk och dialekter, vilket i flera länders katedrar firat åtskilliga triumfer och näppeligen varit överträffat av någon bland fonetikens övriga stormän. I varje fall kan det betvivlas, att någon med samma levande intresse, på samma medryckande sätt och med samma tålamod har delat med sig av sina håvor åt lyssnande skaror. Redan i anslaget till denna lilla uppsats nämndes lärosalen VIII. I en skildring av Wulff som befordrare av uttalsundervisningen är det omöjligt att inte dröja vid onsdagsföreläsningarna i denna sal. Vi förfoga numera över verkligt fint nyanserade fonografiska framställningar av åtskillig utländsk uppläsningskonst. Upprepandet, "ideligen, ideligen", av samma mönsterstycke är givetvis det yppersta sätt att ringa in den idiomatiska fraseringen, melodiskt och dynamiskt, i åhörarnas öron, och i den mekaniska apparatens medgörlighet härutinnan ligger dess största värde som undervisningsmedel. Det anses som orimligt begärt att kräva det samma av en människas stämband och tunga. I mer än ett decennium visade Wulff, att ett tålmodigt intresse förmådde härda ut även med den saken. Vad som än var det förelagda ämnet vid onsdagsföreläsningen, så fick man först till livs sin beskärda del av åttonde kapitlet i *Abdallah* och företalet till *Silvio Pellicos* "Le mie prigioni", det senare stundom även på spanska. Måhända tyckte en och annan åhörare, att detta i längden blev litet för mycket av det goda, men de som lyss-

Digitized by Google

nade rätt och sökte efterbilda mönstret lade vid dessa övningar för alltid grunden till det goda uttal, som torde karakterisera de flesta språklärare av den Wulffska skolan.

Ett karakteristiskt och betydelsefullt drag i Wulffs undervisning i de främmande språkens melodier och tryckl ägen var, att han alltid utgick från svenskans aksentförhållanden. Detta har ju sin naturliga förklaring däri, att vårt språk jämte norskan i högre grad än något annat europeiskt språk lämpar sig som studieobjekt vid ett djupare inträngande i den melodiska och dynamiska aksentueringens skiftningar. Men denna metodologiska utgångspunkt har dessutom haft sin stora praktiskt pedagogiska betydelse för de blivande lärarna i främmande språk. Är det säkert, att en språklärare utan en verklig skolning i modersmålets hithörande företeelser är tillräckligt på sin vakt mot elevernas (eller rent av sin egen) naturliga böjelse att överflytta de inhemska aksentformerna på det främmande språkmaterialet? Jag tror näppeligen att någon bland Wulffs lärjungar låter nöja sig med det klassiska paradigmat "gu^{3}ter^{2}, gu^{3}te^{2}, gu^{3}tes^{2}", eller ens med "ama^{3}mus^{2}, ama^{3}tis^{2}", med de äkta svenska 3—2 trycken ("grav aksent"). Över huvud torde det få anses obestridligt, att all främmande uttalsundervisning måste bygga på en ganska ingående kännedom om modersmålets ljudlära.

En sats, som om någon har varit central i Wulffs fonetiska uppfostrarekall, kan sammanfattas i det yttrande av honom, som *Seelmann*[1]) anför: "Das 'Wirkliche', für jeweilige Lage auch 'Richtige' ist nicht Eines, es ist ein Hundertfaches!" Vi möta här ett hävdande av stilartsbegreppets grundläggande betydelse även på ljudlärans område, vilken näppeligen lika tidigt som för Wulff torde ha stått klar för fonetikens övriga målsmän. Hur aktuell just den strävan är, som även beträffande uttalsriktigheten anlägger miljösynpunkten, det visar bl. a. den serie fonetiska texter, som publiceras av University of London Press, och vars senaste nummer, *A French Phonetic Reader* av *Paul Passy*, grupperar texterna under fyra olika uttalsstilar.

Efter detta kortfattade försök att teckna några av de mest typiska dragen av Wulffs uttalsundervisning skall jag yttra några ord om de betydelsefullaste av hans fonetiska och metriska ar-

[1]) Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der Romanischen Philologie, I, 1890; s. 18.

Digitized by Google

beten. Huvudarbetet är den ståtliga "Svenska Språkets ljudlära och beteckningslära jämte en avhandling om aksent" utgiven av Lyttkens och Wulff 1885. Om också genom senare arbeten och särskilt Noreens Vårt Språk somt måste modifieras och annat rättas, så är boken dock som *Storm*[1]) säger "die erste erschöpfende Darstellung der Lautlehre einer europeischen Kultursprache", liksom icke heller någon torde jäva samme forskares omdöme[2]): "Die Kenntniss der nordischen Laute ist mit diesem Buche in ein neues Stadium eingetreten"; ja, så vitt jag vet, gäller allt fortfarande vad *Jespersen* skriver 1897[3]), att detta arbete är "den righoldigste fremstilling, man endnu har af noget levende sprogs lydlære". Arbetet är icke enbart betydelsefullt ur den svenska ljudlärans synpunkt, utan innehåller mycket av stort intresse för den allmänna fonetiken, t. ex. framställningen av sandhi-företeelserna. Framför allt är i detta sammanhang att nämna uppställningen av vokaltabellerna. Det är känt, att intet svårare problem gives inom fonetiken än åstadkommandet av ett motsägelselöst vokalsystem. Inte heller har uppgiften blivit lättare, sedan experimentalfonetiken påvisat svårigheter, där man just inte anade några sådana, t. ex. förhållandet mellan högt och lägre *i* å ena sidan och *e* å den andra. För pedagogiska ändamål torde emellertid de Lyttkens-Wulffska parallellserierna vara synnerligen lämpliga i sitt dubbla hänsynstagande till den akustiska och artikulatoriska affiniteten.

Av synnerlig betydelse för den svenska fonetiken och till stor båtnad för den svenska läsvärlden över huvud äro vidare Lyttkens & Wulffs *Svensk Uttals-ordbok,* 1880, och *Svensk Ordlista,* 1911, båda med fonetisk beteckning enligt det Lyttkens-Wulffska systemet. Detta senare föreligger i flera utformningar allt efter den för tillfället fordrade vetenskapliga noggrannheten, utförligast i "Compte-rendu sommaire d'une transcription phonétique", 1889. Det kan inte förnekas, att systemet i sin mest nyanserade form företer en betänklig brokighet, när det användes i sammanhängande text; men den för pedagogiska ändamål förenklade beteckningen, vilken dessutom ansluter sig nära till Maître phonétique's, är synnerligen förtjänstfull och har också med rätta upptagits av Svenska Akademiens Ordbok. Man kan även mot denna beteckning göra den anmärkningen beträf-

[1]) Englische Philologie, I: 1 s. 222; [2]) ibidem, s. 231; [3]) Otto Jespersen: Fonetik, 1897–1899: s. 59.

Digitized by Google

fande aksentsiffrorna, att siffervärdena näppeligen riktigt återspegla stavelsernas inbördes tryckstyrka och tonlägen, men bortser man härifrån, och tar man varje siffra blott som en symbol för ett på bestämt sätt karakteriserat tryck och tonförhållande, så erbjuder just siffermetoden en ovärderlig fördel, när det gäller att sammanföra aksentenheterna i kombinerade tryck- och melodiformer. — Det är ett avgjort misstag av Association Phonétique att icke i sitt system ha upptagit Lyttkens & Wulffs sinnrika och träffande beteckningar ω (i sv. *god*) och *ш* (i sv. d*u*). — I "Svenska rim och svenskt uttal", 1898, gör Wulff bl. a. en intressant utredning av begreppet rikksspråk — behandlat på många andra ställen hos L. & W. — och bryter en god lans mot stockholmsrimmen samt utreder i sammanhang härmed en huvudfråga i svensk fonetik, serien æ-ä-ê-e. — Särskilt förtjänar i denna hastiga revy också att nämnas L. & W:s lilla präktiga, överskådliga och populärt hållna "Svenska språkljud och akcenter", 1898.

Ha de hittills nämnda arbetena i första hand betydelse för den svenska fonetiken, så är stoffet i "Metodiska ljudövningar" av Lyttkens & Wulff, andra uppl. 1912, utsträckt över de tre europeiska huvudspråken, vilka ju äro denna tidskrifts närmaste område. I Mod. Språks januarihäfte 1913, sid. 25—28, har jag utförligt behandlat denna synnerligen lärorika bok. Fullständigt originell i hela sin uppställning och behandling av de fonetiska företeelserna liknar denna ljudlära alls icke den vanliga typen, men torde på ett synnerligen praktiskt, naturligt och därtill roande sätt införa nybörjaren i fonetikens elementer. Komma vi så långt som till en systematisk uttalsundervisning på lågstadiet med modersmålet som utgångspunkt, så ha vi här en utmärkt handledare och vägvisare. — Utanför ramen av denna uppsats, som huvudsakligast behandlar vad som är direkt brukbart för den svenska språkläraren i hans undervisningsgärning, faller en liten avhandling, som likväl icke kan förbigås i en än så flyktig återblick på Wulffs fonetiska författarskap, eftersom den torde beteckna höjdpunkten av hans fonetiskt vetenskapliga alstring: "Un chapitre de phonétique avec transcription d'un texte andalou", i Recueil de mémoires philol. présenté à M. G. Paris par ses élèves suédois, Stockholm 1889. Det är i sammanhang med denna studie som Wulff av *Seelmann*[1]) kallas "der bedeu-

[1]) Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der Rom. Phil. 1890, s. 14.

Digitized by Google

tendste romanistische Phonetiker der Gegenwart". En särskild betydelse utöver det behandlade ämnet äga de till texten fogade uppslagsrika anmärkningarna, och speciellt är att anteckna den sinnrika hypotesen rörande förloppet av s-ljudets förstumning framför konsonant i franskan.

Sin största originalitet som fonetiker besitter Wulff onekligen som forskare på aksent-området. Redan hans första framträdande härinom väckte mycken uppmärksamhet. Föredraget i Kristiania 1881 "Några ord om aksent i allmänhet och den moderna franska aksentueringen i synnerhet" skisserade i tämligen slutgiltig form de allmänna dragen av franskans dynamiska och musikaliska satsaksent. Föredraget omnämnes hos *Storm*, Engl. Philologie I: 1, s. 188, i bl. a. följande ord: "Diese treffliche Arbeit des schwedischen Forschers hat im Ganzen unter neueren Fachmännern allgemeine Zustimmung gefunden und wird von Passy als die beste, die er über diese Frage kennt, erwähnt". Redan i detta föredrag påvisas den princip av rytmisk återverkan, som är ett så typiskt drag, ur både dynamisk och melodisk synpunkt, i franskans satsaksent. Ännu närmare utvecklas denna teori och demonstreras i detalj i det sjutton år senare hållna föredraget i Kristiania (1898): "Återverkande rytmisk och melodisk aksentuering (satsaksentens melodi) i franskan". Dessa två föredrag kunna ej nog livligt rekommenderas till alla franska språklärares studium. Det är nog sant, att i aksentfrågornas finaste akustiska detaljer den enbart deskriptiva fonetiken ingalunda får behålla sista ordet. Det blir den experimentella metoden förbehållet att en gång klarlägga satsaksentens många skiftande melodigångar och växlande tonstyrka. Men för pedagogiska ändamål, när det gäller att efterbilda de typiska drag av franskans satsaksent, som frappera den främmande åhöraren, och vilkas praktiska behärskande är nog för att tillfredsställa den inföddes även högt ställda anspråk, torde dessa båda föredrag i kondenserad form giva allt väsentligt. Över huvud har denna princip om rytmisk återverkan haft ett starkt befruktande inflytande på Wulffs behandling av alla aksentfrågor. För svenskans vidkommande är huvudarbetet på detta fält den "avhandling om aksent", som åtföljde den stora ljudläran av 1885. I de flesta av de här ovan nämnda svenska arbetena framställas för övrigt mer eller mindre utförligt huvudpunkterna av svenskans aksentförhållanden. Två ter-

Digitized by Google

mer äro framför andra Wulffska: rytmiskt återverkande bitryck och aksentinfattning. Den senare företeelsen, en Lyttkens-Wulffsk upptäckt, är ett, särskilt ur melodisk synpunkt, starkt framträdande drag i den svenska satsaksenten. Ingenstädes har Wulff mera ingående och med finare detaljrikedom uppvisat aksentinfattningens verkningar än i sin allra senaste uppsats: "Om undanhållna ords behandling i svensk sats, dynamiskt och melodiskt", (i "Svenska studier tillägnade Gustaf Cederschiöld", 1914). Ingenstädes har han heller så utförligt som här i sammanhängande fonetisk text demonstrerat stilartsbegreppet, både ur rent stilistisk och fonetisk synpunkt.

Direkt på fonetisk grund och väsentligen på sina aksentteorier har Wulff byggt sina undersökningar i metrik. Sin grundåskådning framlade han i inledningen till "Poèmes inédits de Juan de la Cueva" (Lunds Universitets Årsskrift XXIII, 1887). Ytterligare utvecklad föreligger den utom i Wulffs metriska huvudarbete "Om versbildning", 1896, i de båda uppsatserna "Von der Rolle des Akzentes in der Versbildung" (Skandinavisches Archiv 1890—91), i föredraget "Om rytm och rytmicitet i vers" (filologmötet i Köpenhamn 1892) och i avhandlingen "La rythmicité de l'alexandrin français" (Lunds Universitets Årsskrift XXXVI, 1900) m. fl. Wulff sluter sig obetingat till de metriska forskare, som hävda, att all versbildning medvetet eller omedvetet anpassar sitt språkmaterial till ett schema. Schemats växling av stark och svag bringas till språkligt uttryck genom satsaksentens (icke ordaksentens) växling av tryckstarka och trycksvaga stavelser. Relationen mellan schemats fordringar och den språkliga utfyllnadens faktiska aksentförhållanden kallar Wulff rytmicitet, och allt efter graden av överensstämmelse mellan schema och versmaterial åtskiljer han fyra rytmicitetsklasser. Enligt Wulff existerar i grunden ingen principiell skillnad mellan germansk och romansk versbyggnad, så tillvida som båda systemen i motsats till antikens kvantitetsvers bygga uteslutande på aksenten och som även den romanske diktaren eftersträvar en någorlunda god rytmicitet. Uppställandet av rytmicitetsklasserna är det originellaste draget i Wulffs metriska forskning. Han har här utarbetat en särdeles lätthanterlig arbetsmetod, när det gäller att undersöka och klargöra för sig versens detaljstruktur och rytmiska verkan. Som arbetsmetod är användningen av rytmicitetsklasserna även på franskt versmaterial utan all fråga berättigad. Efter denna metod har Wulff också undersökt

Digitized by Google

"Aucassin et Nicolete" i den ypperliga och i alla Wulffska aksentfrågor synnerligen orienterande uppsatsen "Von der Rolle des Akzentes" II, med vilken det underhållande, väckande och elegant formade föredraget "Om rytm och rytmicitet i vers" bör sammanhållas. Ur den metriska analysen av Aucassin et Nicolete liksom för alexandrinens vidkommande ur vissa partier av "La rythmicité de l'alexandrin" har Wulff dragit en del slutsatser rörande fransk vers, som äro omstridda och torde kunna ifrågasättas. Emellertid uttalar sig en specialist i fransk metrik, professor *P. B. Rudmose-Brown* i Dublin på följande sätt: — "justice has not been done to Wulff, who in any consideration of the 'alternating' system, should be pointed out as a precursor — Wulff was the first metricist who, properly equipped in both the phonetic and metrical fields, dwelt on the distinction between 'le schéma métrique et le rythme phraséologique du vers'". I sammanhang med ovanstående talas det vidare om "the epoch-making features of Professor Wulff's doctrines" (Mod. Språk, 1912, s. 120 i recensionen av Doktor G. Aaes avhandling "Le trimètre de Victor Hugo").

Härmed har jag i korthet sökt antyda det väsentligaste av *en* sida av Wulffs lärare- och forskaregärning, måhända den, på det rent lingvistiska området, som varit honom mest kär. För de gamla lundensiska kamrater, inför vilkas ögon mina rader till äventyrs komma, torde namnen på dessa föredrag, avhandlingar och broschyrer och den välkända terminologien ha väckt många minnen till liv. Efter slutad repetition är jag viss om, att de följa mig ännu en gång till lärosalen VIII. Ur allt detta stiger ju ändå till sist såsom det vackraste minnet bilden av den varma, ädelsinnade, djupt mänskliga läraren och vännen på katedern. Vem ville inte sitta ännu en gång på lärobänken och lyssna till hans stämma! Vår egen ungdom ligger bakom oss, och Fredrik Wulff är en till åren gammal man. Han har aldrig varit helt belåten med sitt otium, sedan han lämnade lärosalen. Än i dag utför han med glädje sitt livs käraste gärning, när forna elever kalla. Kanhända kunnen I ännu, vänner, bereda Er den vemodsfulla fröjden att höra den entusiastiska ungdomsälskaren med en lätt vibration lära bort den gamla sanningen:

"La jeunesse est la saison du désir et de l'espérance".

Djursholm, februari 1915. *Herman Söderbergh.*

Digitized by Google

GOETHES TORQUATO TASSO.

Skönhet och glädje är målet för vår åtrå, och om verkligheten för det mesta är njugg med att tillfredsställa den, taga vi gärna vår tillflykt till dikten och fantasiens värld, där ju alla önskningar kunna nå sin fullbordan. Men ofta nog begår man det misstaget att förväxla det åtrådda målet med rikedom och makt, och en bitter erfarenhet måste lära lyckans gunstling, att det till utseendet glänsande ingalunda var det, som hans själ längtade efter. I det verkliga livet är det då svårt, ja nästan omöjligt att vända ryggen till den glänsande ståten och att söka lyckan i enkla förhållanden under fattiga villkor. Men i diktens värld går det ganska lätt att, då man tröttnat på den storståtliga och prunkande poesien, söka en vederkvickande omväxling i idyllens enkla behag; och det är långt ifrån sällsynt att prinsessor finna det nöjsamt att leka herdinnor så länge som herdinnedräkten endast är en utklädsel.

Prinsessan Leonore von Este och hennes förtrogna väninna, grevinnan Leonore Sanvitale ha roat sig med sådan utklädsel i första scenen av Goethes drama, och skönhet och glädje kasta över tavlan det rikaste solsken. De förtjusande herdinnorna äro upptagna av det angenäma värvet att binda blomsterkransar; det är vårens ljuvligaste tid och grevinnan beskriver för oss lantlivets behag med så levande färger, att vi tycka oss dela de unga damernas förtjusning över all den skönhet som omger dem. Deras glädje däröver lyftes upp på ett högre plan, därigenom att den är förenad med den finaste bildning och sinne för konst och poesi, och deras förtrogna samspråk kommer snart in på filosoferande över kärlekens och poesiens väsen. Allt mer och mer blir Tasso härvid föremålet för deras tankar och prat. Redan här framskymtar det, att prinsessans känsla för den unge skalden är av en varmare art än grevinnans. Då prinsessan skämtsamt antyder att Tassos erotiska svärmeri funnit sitt föremål i hennes väninna, hyser hon tydligtvis i hemlighet det hoppet, att det är hon själv som besjunges i de förälskade visorna. Och man förstår att det är Tasso, som ingivit de sköna smaken för herdinneleken; det är Tassos herdedikt Aminta, som lockar dem att ge en smula verklighet åt hans idylliska lyckodrömmar. Sålunda tyckes lyckans fagraste solsken falla på skaldens väg i början av dramat, och i den tredje scenen blir hans triumf fullständig, då den tillbedda prinsessan med egen hand sätter Virgilii lagerkrans på den lyckliges hjässa. Men strax därefter visar sig ett moln på hans lyckas himmel, i det att statssekreteraren Antonio Montecatino uppträder. Han kommer med den hugnesamma nyheten, att han lyckligt utfört det politiska värv, som hertigen anförtrott i hans skickliga händer. Antonio har allt skäl att känna sig belåten med sig själv, och det är lätt förklarligt att Tasso förefaller honom såsom en onyttig hemmasittare, som alls icke är värdig den gunst och det bifall som de sköna damerna ägna honom. Han

Digitized by Google

kan ej låta bli att säga något försmädligt om den alltför stora belöning, som kommit skalden till del. Antonios skildring av hovet i Rom, av den överlägsna klokhet och kraft, varmed konungars och rikens öden där länkas av påvens hand, är tillräcklig att böja Tasso till modlös känsla av sin egen obetydlighet; men Antonio menar tydligtvis, att han behöver ännu mera förödmjukelse, och därför överhopar han Ariosto med de högsta lovord. Antonios lovtal över Ariosto är ett praktstycke, en av de mest glänsande detaljerna i den första akten. Det ger oss ett samlat intryck av den njutning, som läsningen av Ariostos egen dikt bereder oss. För Tasso måste det kännas så mycket mera nedslående att höra allt detta beröm, som tilldelas Ariosto just i sådana avseenden, vari han är Tasso olik. Prinsessan känner också, att Antonio sagt något, som varit svårt för Tasso att höra, och hon uttalar den förhoppningen, att hon en gång skall få höra Antonio med samma överlägsna förmåga framhäva Tassos förtjänster.

I början av andra akten höra vi, hur prinsessan söker att trösta och uppmuntra den stackars förödmjukade poeten. Hon föreställer sig tydligtvis, att det som mest sårat Tasso var det högstämda lovtalet över Ariosto, vilket han med allt skäl måste uppfatta såsom ett underskattande av hans egen diktareförmåga. Men hon har misstagit sig. Tasso är själv en alltför varm beundrare av Ariosto för att känna någon avundsjuka över det lov som tilldelas honom. Nej, det som plågat Tasso, det är känslan av egen obetydlighet, då han fått en inblick i de mäktiges och stores verksamhet. Då han tänker på huru påvens kloka och genomträngande blick omfattar all världen och huru hans starka hand mäktar genomföra de planer han uppgjort, då överfalles han av den känslan, att det, som han själv sysslar med, det är dock intet annat än en betydelselös lek. Och det är ej endast makten och hjältedaterna, som synas honom så mycket förmer än den stackars diktningen; han påminner sig också den lysande torneringen, som firats i Ferrara, då Tasso nyss kommit till det hertigliga hovet: det var ju blott en lek det också, men vid åsynen av de ståtliga ryttarna och den förnäma och lysande åskådareskaran kände dock Tasso sig själv som en stackars obetydlig varelse, som ej hade att vänta något bifall eller aktning för sina strävanden. Prinsessan, som är angelägen att upprätta hans mod och självkänsla, påminner honom om deras första möte just vid tiden för den ståtliga torneringsfesten: hon var då konvalescent efter en lång sjukdom och hade ej kunnat vara med vid det präktiga skådespelet. Minnet av hennes första möte med Tasso är för henne förknippat med minnet av huru hoppet att få bli vid liv och få smaka något av livets lycka började att röra sig i hennes själ, som nyss varit uppfylld av dödstankar. Hon låter honom förstå, att det var han som sålunda kom att återuppväcka livslusten och tron på lyckan hos henne. Och hon hugnar honom också med det ordet, att de förhoppningar, som då väcktes till liv inom henne, under samvaron

Digitized by Google

med honom gått i fullbordan. Och Tasso, utom sig av lycka, känner nu på nytt samma sällhet genomströmma sin varelse, som den gången betog honom, då prinsessan först visade honom huldhet. Han vågar säga, att han från den stunden ägnat henne all sin dyrkan, att det varit hans varmaste önskan att kunna vara någonting för henne, fastän han nu måste medge, att han ofta bedrövat henne genom sin oförmåga att foga sig efter andra människor och fatta förtroende för dem. Här begagnar prinsessan tillfället att förmana Tasso att söka Antonios vänskap: hon vet, huru nyttig en vän, så klok och redbar som denne, skulle vara för den oerfarne och vankelmodige skalden. Tasso är villig att erkänna hans överlägsenhet, men fördöljer ej, att han hos honom saknar det älskvärda behag, som fängslar och inger förtroende. Det visar sig nu också, att Tasso aldrig kunnat hysa något rätt förtroende för grevinnan Sanvitale. Och då prinsessan redan vet detta, blir det klart, att hon förställde sig, då hon i första akten antydde, att grevinnan skulle vara den Leonore, som Tasso firade i sina kärlekskväden. Hon visste mycket väl, att dessa dikter gällde henne själv, men hon ville höra sin väninna säga det. Då Tasso nu dristar sig till att tydligt nog säga ifrån, att det är prinsessan, som han i sin diktning firar, kan den sköna furstinnan ej hålla tillbaka den oförsiktiga bekännelsen, att hon förstått detta och att hon känt sig lycklig däröver. Tassos översvallande förtjusning, då han får höra den bekännelsen, blir dock en varning för henne. Hon avlägsnar sig, sedan hon lagt Tasso på hjärtat att den kärlek som han drömmer om förutsätter självbehärskning och försakelse.

Det hade varit prinsessans avsikt att ingiva den modlöse ynglingen en smula självförtröstan, och däri har hon lyckats endast allt för väl. Nu är han utom sig av förtjusning, och varken han eller hon anar, att den lycka han nu känner mycket snart skall bliva anledningen till hans undergång. Vad hjälper det att prinsessan givit honom det kloka rådet, vad hjälper det, att han själv inbillar sig, att självbehärskning och försakelse är ett billigt pris för den lycka, som han med dem skall köpa? Lidelsen är lössläppt, då bekännelsen är uttalad, och den skall ej låta hejda sig, innan den störtat den olycklige i fördärvet.

I sin iver och hänförelse vill Tasso genast uppfylla prinsessans önskan och söka att knyta ett vänskapsförbund med Antonio. Därför att hon önskar det, är han färdig att kasta bort all misstro mot den självsäkre mannen, och han går honom till mötes med öppet hjärta och öppen famn. Det kyliga mottagande han röner, då han möter lås och bom i stället för ett bröst, kan ej genast nedslå hans förhoppningar. Han visar den största undfallenhet, han gör allt vad han kan för att vinna den hårde mannens hjärta. Han önskar att tydligen se honom från hans bästa sidor, att uppriktigt dela prinsessans beundran och förtroende för honom. Till slut tillgriper Tasso det starkaste skäl han kan tänka sig för att avtvinga Antonio det vänskapliga handslaget, i det han meddelar honom, att det är

Digitized by Google

prinsessan själv, som önskar se förbundet knutet mellan de två männen. Han tror, att Antonios köld måste ge vika, då han får höra detta. Men Antonio känner blott sin ovilja mot Tasso ökas, då han finner, att ynglingen så oförtjänt vunnit en gunst, som han ej kan unna honom. Och då Antonio på ett försmädligt sätt med ringaktning talar om kransen, som prinsessan satt på Tassos huvud, då står ej Tassos tålamod bi längre, så mycket mindre som han finner Antonio brista i skyldig vördnad för prinsessan. Förbittrad, som han känner sig både för egen och för hennes räkning, ger han fritt lopp åt sina känslor och glömmer att den fridlysta plats, på vilken han befinner sig, ålägger honom besinning och hovsamhet. Långt ifrån att nu erkänna det som en plikt att visa självbehärskning intalar han sig, att han visar sig mera värdig de furstligas gunst, om han ej tål någon förolämpning, och till sist förglömmer han sig ända därhän, att han drager svärdet mot sin vedersakare. Härigenom har han gjort sig skyldig till ett brott som var belagt med mycket hårt straff, och i denna situation överraskas han av hertigens uppträdande på scenen. Hertigen förstår genast, att det ar Tasso, som förgått sig under ordväxlingen med Antonio, och det är endast hans överseende, som friar Tasso från det stränga straff, som lagen stadgade. Hertigen nöjer sig med att ålägga honom arrest på eget rum utan bevakning. Men Tasso lägger det milda straffet mycket hårt på sinnet. Han känner så livligt, att det är han, som haft rätten på sin sida, och så blir han dock dömd skyldig av sin dyrkade furste. Efter den översvinnliga triumfkänsla, som nyss fyllde honom vid tanken på de furstliga syskonens ynnest, blir han nu så mycket mer förkrossad av hertigens misshag. Hertigen förstår också, att den känslige ynglingen har blivit straffad hårdare än meningen varit, och förebrår, sedan Tasso avlägsnat sig, Antonio, att denne låtit saken komma därhän; ty om det också varit Tasso som förgått sig, så bar dock den kloke och erfarne Antonio den största skulden. Man bör emellertid ge akt på att Antonio varken vid detta tillfälle eller någon annan gång ådrager sig något verkligt misshag vare sig från hertigens eller prinsessans sida. De visa honom alltid det största förtroende och aktning, och onekligen visar han sig alltid värdig deras goda tankar om honom. Här är han genast färdig att erkänna sin skuld och villig att söka gottgöra den. Att uppfatta Antonio som en dålig karaktär är tydligen stick i stäv mot alla de antydningar som Goethe giver.

I tredje akten uppträder ej Tasso själv på scenen, men vi få här höra prinsessan öppet tillstå, att hon älskar honom. Då prinsessan fått höra om den inträffade olyckan tager hon sin väninna till råds för att tänka ut någon räddningsplan. Grevinnan Sanvitale finner det nödvändigt att Tasso för en tid avlägsnas från hovet i Ferrara, och hon skulle gärna se att han i hennes sällskap begåve sig till Florenz, där hon skulle bliva hans beskyddarinna och känna sig rikligen belönad, därigenom att skalden i sina kväden skulle föreviga hennes beröm. Ty grevinnans tillgivenhet för Tasso beror

Digitized by Google

på hennes önskan att genom honom vinna berömmelse och odödlighet. Men prinsessan vill ej försona sig med den tanken, att han skulle skiljas ifrån henne, och då hon ej kan vederlägga de kloka skäl, som grevinnan andrager för sitt förslag, så säger hon uttryckligen, att hon ej, kan ge sitt bifall till planen, även om den måste gå i verkställighet. Grevinnan talar tröstande ord om att hon hoppas att få se prinsessan glad och lycklig ännu en gång, men prinsessans missmod ger sig luft i det utropet att det ej finnes någon lycka, att ingen människa kan kallas lycklig. Så känner hon det för egen del, ty för henne kan det ej givas någon lycka eftersom förbindelsen med den man hon älskar är omöjlig. Hon klagar över att det ända från barndomen har varit hennes lott att tåla och försaka. Det hade först varit vid mötet med Tasso som en aning väckts inom henne därom att det finnes någon lycka och någon glädje här i världen. Då väninnan ber henne att söka någon lindring för sin sorg genom att förtroendefullt tala ut allt, som hon har på hjärtat, då är prinsessan endast allt för villig att göra så. Oförbehållsamt yppar hon, att det är Tassos bild som svävar för henne under nattens drömmar, att hennes första blick om morgonen, då hon går till sitt fönster, söker efter Tasso i trädgården och lider av att söka honom förgäves, att hennes dagliga längtan går ut på att få tillbringa förtroliga aftonstunder vid hans sida, lyssnande till hans tal, anande hans tankar och delande hans känslor.

Då prinsessan efter denna öppenhjärtiga bekännelse avlägsnat sig, känner sig grevinnan ansatt av samvetsförebråelser, därför att hon ämnar taga från prinsessan hennes älskling. Men hon intalar sig snart, att det i alla fall är bäst för alla parter, att det blir så, som hon själv önskar det, och hon vill nu taga Antonio till sin medhjälpare för att genomföra sin plan att föra Tasso från Ferrara till Florenz. Hon börjar samtalet med Antonio med en vänskaplig förebråelse, därför att han varit ovänlig mot Tasso. Antonio ursäktar sig med att man ej av någon man kan begära, att han med sinnesro skall se lagerkransens belöning skänkas åt någon annan än den värdigaste, och ännu mindre att han skall unna någon annan, vore det också den värdigaste, de skönas ynnest. Grevinnans förslag, att han skall medverka med henne för att få Tasso avlägsnad från Ferrara, vill han dock ingalunda gå in på. Just därför att Tasso är hans rival om furstens och prinsessans ynnest, vill han ej ådraga sig den minsta misstanke för att på ett oädelt sätt hava skadat en medtävlare. Grevinnan måste avstå från hoppet att få Antonios understöd i sin plan, men räknar dock på att kunna genomföra den på egen hand.

I den fjärde akten möta vi åter Tasso själv. Han känner sig illa behandlad av sin furste. Lyckans solsken lyser ej längre för honom. Allt synes honom mörkt och dystert. Och han känner dock med sig själv, att han ej förbrutit sig. Hans avsikt har varit den bästa, och det som vållat hans olycka var hans önskan att

Digitized by Google

göra prinsessan till viljes. Tanken härpå är nu hans tröst. Om än alla andra misskänna honom och tänka illa om honom, så vet han dock, att hon är honom huld. Hade han ej denna tröst att hålla sig till, skulle han förtvivla, ty medvetandet att han är föremål för furstens misshag är honom outhärdligt. Så kommer grevinnan Sanvitale för att befrämja sin egen plan att locka honom med sig från Ferrara till Florenz. Till att börja med lyssnar Tasso till väninnans lugnande och förmanande tal, utan att man hos honom förspörjer någon misstro eller någon förställning. Tvärtom ger han fritt lopp åt sina känslor och låter oförbehållsamt förstå, vad det är som djupast kränkt honom. Jag förstår väl, säger han, att jag genom Antonios ankomst har blivit alldeles utträngd ur furstens gunst. När solen har gått upp, sitter månen blek och bortglömd på himmelen. Nu håller ingen längre med mig, all skuld tillskrives mig, och jag har att betrakta mig såsom en fånge. Det må vara att fängelset ej kan kallas hårt, det må vara att den olycka som träffat mig ej är i och för sig förkrossande, men allt vittnar dock om att det är mina ovänner som hava furstens förtroende och att jag är värnlöst lämnad i deras våld. Grevinnan söker att taga ur Tasso den oriktiga föreställningen, att Antonio är en hans fiende som söker skada honom. Hon söker att förklara hans ovänliga uppträdande. Men Tasso vill ej höra på några förklaringar. Det är icke så mycket det uppträde, som i dag förefallit oss emellan, som bestämmer min mening om honom. Det är den ton av överlägsen erfarenhet som han jämt, tar sig utan att besinna, att den, som han ser ned på, kan hysa lika kloka tankar i sitt hjärta som dem han prålar med, det är detta som gör, att jag ej kan tåla honom. Om han, såsom du säger, stundom talar väl om mig, så är jag viss om att detta endast är en slug beräkning av honom, då han på det sättet vill visa sig såsom den överlägsne, och han förstår nog att lägga sina ord så, att berömmet ur hans mun blir till en förödmjukelse för mig. Ty jag vet att han hatar mig, därför att jag är honom överlägsen i poetisk begåvning. Försök ej att intala mig något annat. Jag vill tro, att det är så, jag vill hata honom, det är mig en lisa att tänka det värsta om honom. När Tasso stormar på så ohejdat och ej vill låta lugna sig, finner grevinnan tillfället lämpligt att framställa sitt förslag, att han för en tid skall lämna Ferrara och bliva hennes gäst i Florenz.

I samma ögonblick som Tasso hör detta förslag, vaknar all hans misstro emot grevinnan. Genast har han det klart för sig, att grevinnan och Antonio gjort upp en plan tillsammans att skilja honom från furstehuset i Ferrara, och genast är han färdig att med förställning möta deras falskhet. Han låtsar sig vara benägen att gå in på förslaget och låtsar sig tro på att det är välvilja emot honom, som gjort upp planen. Framför allt vill han nu locka det ur grevinnan, om prinsessan gillar planen, om också hon önskar att avlägsna honom från Ferrara. Naturligtvis har grevinnan ingen rättighet att tala om det hon vet, att prinsessan känner det

Digitized by Google

svårare än allt att skiljas från honom, och hennes samvete förebrår henne ingen osanning, då hon säger, att prinsessan gillar planen, emedan den avser Tassos bästa. Tasso hör ej något annat av det hon säger än att prinsessan vill hans avlägsnande, och därmed är hans olycksmått fyllt. När grevinnan avlägsnat sig, vill han riktigt se sitt öde i ansiktet utan något bedrägligt förskönande. Han tycker nu att allt ligger så tydligt för hans blickar, om han blott vågar taga det i betraktande. Han ser, huru fursten låter leda sig av hans ovänner och delar deras ovilja mot honom, han ser, huru grevinnan är ett falskt redskap för de ränker, varmed han omspinnes, han ser nu, huru riktig den känsla varit, som alltid ingivit honom misstro mot denna kvinna, han genomskådar den illvilliga beräkningen att göra honom olycklig genom att locka honom till Florenz- och värst av allt, han måste säga sig att även prinsessan stöter honom ifrån sig. När han så vågar att med oavvänd blick betrakta sin belägenhet, sådan den verkligen är, inbillar han sig, att han också är i stånd att bära allt, och känner sig väl rustad att möta sin ovän Antonio och att med egen förställning gäcka hans lömska ränker.

Antonio kommer för att å furstens vägnar återge Tasso hans frihet och för att själv bedja Tasso om förlåtelse för den ovänlighet han visat vid deras förra möte. Tasso låtsar sig nu taga emot hans vänskapsanbud och beder Antonio att såsom bevis på sina vänskapliga känslor hjälpa Tasso att få tillbaka det diktverk, som han redan lämnat i hertigens händer, och att därtill skaffa honom hertigens tillåtelse att fara till Rom för att där underställa poemet lärda vänners granskning. Antonio gör allt vad han kan för att avstyra denna plan. Han inser, att Ferrara är den enda plats, som passar för Tasso, och han söker övertyga honom om att hertigen endast ytterst motvilligt skall släppa honom ifrån sig, om han överhuvud alls låter beveka sig därtill. Men Tasso uppfattar allt Antonios tal såsom förställning, och då han blir allt ivrigare i sitt yrkande på att få sin vllja fram, ser sig Antonio till sist tvungen att ge efter och att lova att söka utverka hertigens tillåtelse. Då Tasso åter är ensam triumferar han över att han ej låtit lura sig av fiendens försåt och förställning. Han upprepar ännu en gång alla de olyckor, all den orättvisa som kommit honom till del och sargar obarmhertigt sin själ genom att gång på gång säga sig själv, att även prinsessan är att räkna bland hans fiender.

Enligt hertigens önskan har Antonio gjort ett nytt försök att förmå Tasso att avstå från sin plan att lämna Ferrara, men detta försök har varit fåfängt, såsom han i början av femte akten meddelar hertigen. Han uttalar på samma gång sin uppriktiga ledsnad över att han själv varit en orsak till brytningen, och det finnes intet skäl att uppfatta detta såsom förställning. Det är alldeles obefogat att i det, som han med hertigen talar om Tassos besynnerliga lynne, se ett lömskt försök att nedsvärta Tasso inför hans gynnare. Det som Antonio berättar är redan förut hertigen

Digitized by Google

välbekant, och det framdrages mera i avsikt att beklaga Tasso än att klandra honom. Naturligtvis kan det också ligga däri en väl förklarlig och fullt berättigad önskan att något fria sig från skulden att hava vållat misshälligheten. Intet förefaller under samtalet mellan hertigen och Antonio som skulle kunna ändra det intryck vi redan fått av denne senare såsom en förståndig och mot Tasso välvillig man.

I det därpå följande samtalet mellan hertigen och Tasso vittnar varje hertigens ord om den varma och uppriktiga men på samma gång förståndiga välvilja, som han hyser för sin skald, och huru det gör honom ont att skiljas från honom om ock endast för en kort tid, ehuru hans värdighet hidrar honom att direkt bedja Tasso att stanna. Men den välvilja som vi så tydligt höra i hertigens tal, för den har Tasso i sin sjukliga misstänksamhet intet öra. Tasso tycker sig i allt, som hertigen säger, endast höra Antonios falskhet och han lyckönskar sig själv till att kunna genomskåda den så att han kan möta den med förställning. Det är ej så att han direkt anklagar fursten, men han menar sig inse huru denne har låtit bedraga sig och hurusom allt det han säger är honom lagt på tungan av den kloke Antonio, för vilken han har så stort förtroende. Men sedan hertigen avlägsnat sig kommer prinsessan, och Tasso känner, att hans ståndaktighet nu skall bliva satt på ett svårt prov, då han måste försöka att förställa sig även inför henne.

Hon börjar med att tala om Tassos önskan att resa till Rom och Tasso framlägger skälen för denna sin önskan, hurusom han hoppas att besöket i Rom skall komma hans stora dikt till godo, giva honom anledning till många väsentliga förbättringar. Men under det han talar, tager missmodet allt mera herraväldet i hans sinne, och han föreställer sig, huru han med krossade illusioner skall vända ryggen till Rom och såsom en fattig vandrare återvända till sitt torftiga barndomshem i närheten av Neapel, där både nöd och livsfara vänta honom. Då han allt mera fördjupar sig i dessa dystra framtidsutsikter, söker prinsessan kalla honom till sans och besinning. Hon förebrår honom hans otacksamhet, då han så helt och hållet kan förgäta, att det finns vänner, som ej begära bättre än att få vara honom till hjälp. »Vilken smärta du förorsakar oss, dina vänner, genom att tala så som du gör, det har du ingen känsla för. Det behövs ej mer än detta vänliga ord från prinsessan för att besegra Tassos antagna hårdhet; han kan ej förställa sig längre; det sista svaga försöket att göra motstånd och stå fast blir ej till mera än att han vänder sig bort utan att svara, under det prinsessan fortsätter att klaga över den sorg han bereder henne. Inom ett par ögonblick är Tasso fullständigt besegrad. Alldeles uppgiven och förkrossad tigger han nu blott om att ej bliva bortkörd, att få stanna kvar som furstens ringaste tjänare, han vill räkna det som en lycka att som trädgårdsdräng eller kammartjänare förrätta de tarvligaste sysslor, blott han får

Digitized by Google

känna att han hör hertigen och prinsessan till. Den häftiga omkastningen i Tassos sinnesstämning och hans besinningslösa självförödmjukelse är för prinsessan i främsta rummet ett tecken till att jämvikten i hans själ är ohjälpligen rubbad, och hon kan ej svara honom med annat än klagan över att hon ej ser råd eller hjälp. »Jag måste ge dig förlorad men mitt hjärta kan ej släppa dig.» Detta oförsiktiga ord som prinsessan låter undslippa sig i sin förtvivlan, faller som en ny stormvind i Tassos själ. Nu brusa vågorna åt ett annat håll. »Skulle jag förtvivla, då hon låter mig höra sådana ord? Nej, nu skall jag vara stark och modig igen. Säg mig blott vad du begär och väntar av mig, och jag skall fullgöra det.» I sin förtvivlan tänker prinsessan ej längre på att försiktigt dämpa uttrycken av sin känsla för Tasso. »Ack, utropar hon, vi begära ju intet annat av dig än att du skall vara den du är, att du skall känna dig tillfredsställd och lycklig; därmed skulle du göra dina vänner lyckliga; men du bryr dig ej om att vi räcka ut våra händer till din räddning, det är du själv som stöter den utsträckta handen tillbaka.» För varje ord som prinsessan yttrar tilltager stormen i Tassos själ. Nu är han alldeles utom sig av förtjusning, och om någon självbehärskning är det ej längre fråga. Då det redan är försent, märker prinsessan faran och söker att hejda den besinningslöse; men han kan ej hejdas längre. Den oförbehållsamma kärleksförklaringen slutar med att han slår sina armar omkring prinsessan och trycker henne intill sig. Med våld stöter prinsessan honom ifrån sig och i samma ögonblick komma de andra personerna i skådespelet till. Nu är Tassos olycksöde beseglat. Brytningen med de furstliga är ohjälplig. De vända honom ryggen för att ej återse honom mera, och han står där kvar med endast Antonio vid sin sida.

»Om jag vore din fiende som du inbillar dig själv att jag är», säger Antonio, »huru skulle jag ej nu triumfera. Men jag kan blott beklaga dig.» Att icke Tasso genast ändrar mening om Antonio för dessa ordens skull, det måste synas helt naturligt. Han utbrister i måttlösa smädelser ej blott mot Antonio utan även mot hertigen, prinsessan och grevinnan. Och då Antonio, sedan han låtit honom rasa ut en stund, söker att kalla honom till besinning, ropar Tasso att han ej vill veta av några förståndiga råd: det är ett oemotståndligt behov för honom att ge sin förtvivlan luft i smädelser. Det förnimmes redan i dessa hans ord, att ångern icke är långt borta, och då han strax därefter får se vagnen rulla åstad från Belriguardo med det furstliga herrskapet, som han aldrig mera skall få återse, då är han med ens alldeles förkrossad. Han bara ropar efter förlåtelse han vill blott på sina knän bedja de föroläm-pade därom.

Vilken vän skulle i denna belägenhet kunnat giva honom en bättre tröst, ett vänskapligare råd än det den kloke Antonio har till hands! »Giv dig ej själv så helt och hållet till spillo! Varje människa skall hålla på sitt eget värde, och du får ej glömma

Digitized by Google

ditt, allra minst i din olycka». Bielschowsky, som menar sig hava gjort den upptäckten, att Goethe velat framställa Antonio såsom en dålig karaktär, avundsjuk och illvillig mot Tasso, finner sällsamt nog denna sin uppfattning bekräftad jämväl av Antonios här avsedda ord. Bielschowsky finner det uppenbart, att en verklig vän till Tasso ej skulle ha kommit med en så klen tröst; han skulle i stället ha sagt: »Var lugn! Du kommer att få förlåtelse. Jag skall göra vad jag kan för att utverka den åt dig, jag skall omtala din ånger och förkrosselse». Vem kan finna en sådan bevisföring övertygande? Är det någon som ej hör en bättre tröst tala i de ord som Antonio yttrar än i dem som Bielschowsky skulle ha velat lägga tröstaren i munnen? Så mycket är i varje fall tydligt, att Tasso klänger sig fast vid den tröst, som Antonio bjuder honom, »Jag kan ej vara såsom du. Du står lugn och fast som klippan, men jag är som den rörliga vågen, som av stormen kastas hit och dit. Hos mig finnes icke din kraft. Jag är en svag stackare, som ej kan kämpa med mitt öde utan blott har jämmer och tårar att möta det med. Men även det är en gåva att kunna ge sorgen det uttryck, som den kräver. Det är en gud som har givit mig förmågan att uttala, vad jag lider och vad många med med lida utan att finna de ord, som kunna ge det beklämda hjärtat en smula luft».

Skådespelet Torquato Tasso hör ej till de bländande och i första ögonblicket betagande. Det fordras, att man gjort sig förtrogen med det, innan man kan sätta värde på det. Men det hör till dem, som man blir mer betagen i, ju mer man sysselsätter sig med det och tränger in i det. Att handlingen är så obetydlig och de handlande personerna så fåtaliga, medför en viss enformighet, som man blott så småningom lär sig att älska. Enformigheten blir endast så mycket större, därigenom att samtliga personerna äro ädla och högsinnade. De nödvändiga skuggor, som måste vara med för att ge tavlan liv, de förefinnas nästan uteslutande hos hjälten själv; alla de andra kunna betecknas såsom människor utan vank och lyte. Goethe har härmed velat säga, att en människas olycka beror på henne själv och på tingens nödvändiga ordning, icke såsom vi så gärna inbilla oss, då det är fråga om våra egna olyckor, på andra människors elakhet och orättvisa.

Man har jämfört Tasso med Werther, och överensstämmelsen är slående. Hos båda är det deras veka sinne och deras kärleksträngtan, som gör dem olyckliga, då ett obevekligt öde ålägger dem försakelse. Båda veta de från början att deras kärlek är hopplös. När prinsessan påminner Tasso om självbehärskningens och försakelsens nödvändighet, tror Tasso, att han med lätthet skall kunna fylla det krav, som ställes på honom. Men följden av att känslan hålles i för stränga band blir blott, att den så mycket våldsammare bryter fram, när ögonblicket är kommet. Katastrofen i Werthers Leiden vid det sista mötet med Lotte återkommer identiskt lika i femte akten av Tasso. Prinsesan har lika litet som

Digitized by Google

Lotte någon skuld till älskarens olycka, och Antonio är för Tasso en lika korrekt och pålitlig vän som Albert var för Werther. Och då Goethe i Werthers Leiden skildrar sitt eget öde, så gäller det i lika mån om Tasso. Att det är förhållandet mellan Goethe och Charlotte von Stein som avspeglas i Tassos förhållande till prinsessan, har man alltid haft klart för sig, likasom det att Ferrarahertigen haft sin modell i Weimar-hertigen. Beträffande grevinnan Sanvitale har man haft olika gissningar om den person vid Weimarhovet, som hon kan tänkas motsvara. Det antagligaste synes mig vara, att hon såväl som prinsessan haft fru von Stein till sin förebild. Man kan väl tänka sig, att hon i sitt förhållande till Goethe synts honom likna än den ena än den andra av de båda Leonororna, och det konstgreppet att återge två sidor av en persons karaktär genom att låta två diktade personer återgå till samma modell känna vi igen t. ex. från Faust, där det är Goethe själv som stått modell såväl för Faust som för Mefistofeles.

Hilding Andersson.

NÅGRA ORD OM ÖVERSÄTTNING.

När det i dag gäller att framföra några hyllningens och tacksamhetens ord till Fredrik Wulff, tränga sig, utom rent personliga känslor af tillgivenhet, olika sidor av hans läraregärning fram i förgrunden, den ena efter den andra. Jag skall här stanna vid en av dem, som synes mig i alldeles särskild grad betydelsefull, och som just i dessa dagar fått aktualitetens intresse.

Helt nyligen har den språkligt bildade delen av den läsande allmänheten haft all orsak att känna sig upprörd över det sätt, varpå en estetiker av facket ansett sig kunna gå till väga, då det gällt att från franska språket till vårt modersmål överflytta ett betydelsefullt arbete av en av våra genialaste och mäst omstridda författare. Att det här gällt en efter allt att dömma tendentiös förvanskning, är ej ur språklig synpunkt det mäst betänkliga. Vida värre är, att översättaren gått till sitt värv utan någon nämnvärd kännedom om det främmande språkets ordförråd och uttryckssätt, uteslutande förlitande sig på sin känsla för svenskt språkbruk och för författarens stil, samt att han med otrolig sorglöshet ej ens ansett nödigt att begagna sig av den hjälp, som lätt tillgängliga ordböcker i dylikt fall kunna lämna. Det allra värsta är, att detta ej är någon enstaka företeelse, som redan fått sin välförtjänta näpst och ej kommer att med det första upprepas. Våra boklådor vimla av »översättningar,» som utgöra ett grovt vanställande av originalet och en förolämpning mot författaren. Vi behöva därvid ej tänka på sådana vidunderligheter som boken om »den skinnsjuke greven» och »de flygande mågarna» (även den översatt av en estetiker och författare) eller på boken om »sockerrörsodlingen i Danmark»; ej

Digitized by Google

heller på den från främmande språk översatta billighetslitteraturen, där merendels ett enda ögonkast är tillräckligt för att konstatera det tyska, engelska eller franska ursprunget, och vars språk i regeln utgöres av ett vederstyggligt mixtum compositum av svenskt och främmande språkbruk. Även översättningar, som uppträda med litterära anspråk, visa sig alltför ofta vid en närmare granskning långt ifrån fylla rimliga anspråk på en god översättning. Allmänheten, även den mera nogräknade, låta sig här lätt duperas, då den i regeln ser blott den svenska omklädnaden, och denna kan i och för sig vara tilltalande nog. Men tag originalet i handen och jämför, och resultatet av granskningen skall ofta bliva ett helt annat. Man kan finna arbetet njutbart nog på svenska, men författarens intentioner motsvarar det icke (jfr t. ex. övers. av Le plaidoyer d'un fou). Det sagda gäller framför allt översättning till prosa. Vid metrisk översättning äro anspråken, oegentligt nog, vida större och kritiken mera nogräknad.

Orsaken till att prosaöversättningen står så lågt i kurs i vårt land är säkerligen den, att det gått upp för så ytterst få, att det här är fråga om en verklig konst med sin bestämda egenart, en konst, vars utövande kräver vissa förutsättningar, och som fordrar omsorg och arbete som all annan konst. Det är visserligen ej något, som man får på köpet genom att läsa litet utländsk litteratur. För att åstadkomma en god översättning är det ej nog att vara estetiker, man måste också vara i viss mån filolog.

Förutsättningarna äro givetvis, att man grundligt känner båda de språk, man ämnar röra sig med, att man äger ett fint och känsligt öra ej blott för det egna språket, utan också för stilistiska egendomligheter och nyanser i det språk, från vilket översättningen sker. Sedan gäller det att med största möjliga trohet mot originalet till god och otvungen svenska överflytta författarens tankar och bilder, allt med noggrannt iakttagande av den stilart, varmed originalet rör sig. Trohet mot originalet, trohet mot svenskt språkbruk — det är de två synpunkter, det gäller att förena. Den som arbetar efter detta program, skall snart märka, att uppgiften ingalunda hör till de lätta. Man skall finna, att den ställer stora anspråk på språkligt omdöme och insikt, på stilistisk smidighet och intuition, men han skall också finna, att den är i hög grad fängslande, och att den lönar sig, kanske icke ekonomiskt, men för utvecklande och skärpande av hans eget språksinne, hans egen stilkänsla.

Det vore orätt att förneka, att vårt land äger några få verkligt goda översättare. Främst bland dem — fullständigt hors concours — står i närvarande stund översättaren av Petrarca och Vita Nuova, därom torde knappast mer än en mening råda. Det hör ingalunda till Fr. Wulffs minsta förtjänster som akademisk lärare, att han sökt giva sina ämnessvenner en aning om översättandets svåra konst. Han har gjort det ej blott genom att teoretiskt framhålla sakens betydelse och de principer, som vid översättning böra följas, utan

Digitized by Google

framför allt genom att sätta sina elever i praktiskt arbete för åstadkommande av fullgod översättning. Så har under vissa terminer de föreskrivna seminarieövningarna helt och hållet ägnats åt översättningsarbete från franska och italienska. Den ganska dryga tid, undertecknad härunder ägnade at en översättning av Gaston Paris minnestal över Pasteur, har jag alltid ansett som mycket väl använd, och jag gör det ännu mera nu efter ett decenniums verksamhet som undervisare i moderna språk. Jag tror, att mer än en av Wulffs f. d. lärjungar skola instämma med mig i ett uppriktigt tack för de lärdomar och de väckande impulser, vi under detta arbete fingo mottaga.

För ett litet land som vårt och med vårt beroende av den utländska bokmarknaden är det uppenbarligen av vikt att äga tillgång till goda översättningar av främmande litteratur, och det är ej en dag för tidigt, att en rättelse åstadkommes i det hittills rådande oefterrättliga tillståndet. När frågan gäller, hur det skall rådas varaktig bot på missförhållandet, behöver en undervisare ej vara i förlägenhet om svaret: det är genom de unga, det skall ske.

»Översättning har ej med skolans arbete att göra», menar en berömd pedagog. Häremot måste jag på det bestämdaste opponera mig. Den utgör en alltför viktig beståndsdel av språklig bildning för att kunna förbigås. Den är dessutom av utomordentligt värde för utvecklande av lärjungens språk- och stilkänsla. Visserligen finnas andra, tidsbesparande sätt att kontrollera förståendet av en läst text än översättning till svenska, och även då översättning tillgripes, måste den i regeln, i vardagslag, verkställas utan alla anspråk på mönstergillhet av det enkla skäl, att tiden ej medger ett fördjupande av uppgiften. Därför behöver dock ingalunda hela saken skjutas åt sidan eller lämnas alldeles därhän. Det kan helt naturligt ej vara meningen att utbilda varje lärjunge till en skicklig översättare, men han bör vid utträdet ur skolan äga kännedom om de principer, som böra följas vid översättning, och han bör hava fått någon övning i praktisk tillämpning av dessa principer. Detta senare kan ske t. ex. på det sätt, att klassen då och då får till uppgift att efter vederbörliga anvisningar av läraren på egen hand söka åstadkomma en god översättning av någon ej alltför lätt sida av den text, som för tillfället behandlas; därefter diskuteras de olika förslagen, och en så vitt möjligt mönstergill översättning destilleras fram under lärarens ledning. Den som har försökt metoden, vet, att uppgiften intresserar, och att den ej är fruktlös. I fråga om det lämpligaste sättet skall man emellertid ej insistera, viktigare är, att något göres, och att ej hela saken lämnas ur räkningen. Vid en blivande omorganisation av gymnasium med en ny språklig linie torde man kanske kunna hoppas, att så rundlig tid anslås åt de olika främmande språken, att vederbörlig uppmärksamhet kan ägnas denna, enligt min mening, ingalunda oviktiga sida av språkundervisningen.

Olof Bosson.

Digitized by Google

ALLMÄN SPRÅKVETENSKAP VID SPRÅKUNDERVISNINGEN Å SKOLSTADIET [1]).

I.

För några år sedan gjorde jag bekantskap med ett litet arbete av Tore Torbiörnsson: »Jämförande språkvetenskap ur allmänbildande och pedagogisk synpunkt», skrivet år 1899 såsom provårsavhandling vid Uppsala högre allmänna läroverk och utgivet från trycket år 1904 såsom bilaga till Uppsala högre allmänna läroverks årsredogörelse 1903—1904. Författarens avsikt med detta arbete var att i en enkel och lättfattlig form söka framställa några av den jämförande och historiska språkvetenskapens allmänna resultat samt att lämna en anvisning på hur några av dessa skulle kunna meddelas redan på skolstadiet och på så sätt komma att ingå i och få betydelse för allmänbildningen.

Jag finner denna idé, att redan i skolan meddela speciella delar av språkvetenskapens senaste rön, mycket god, och den överensstämmer i princip med ett uttalande, som gjordes av Rektor Hilding Andersson inför oss provårskandidater vid början av provåret 1913—1914. Han menade, att om det funnes något ej alltför svårfattligt ämne, med vilket vi något mera ingående sysslat och som särskilt intresserade oss, vi då ej skulle draga oss för att vid tillfälle meddela lärjungarna våra synpunkter och eventuella resultat. Han trodde, att lärjungarna nog skulle veta uppskatta och visa intresse för dylika avvikelser från den enformiga skolkursen, och vore det ej på ett alltför lågt stadium, trodde han, att lärjungarna, åtminstone de flesta, skulle kunna förstå och följa med vår framställning.

På samma gång, som jag i princip gillar Torbiörnssons förslag, måste jag emellertid erkänna, att valet av ämnen (n:o 1) och särskilt behandlingen av de ämnen, han valt (n:o 2, 3):

1) De germanska dentalerna,
2) Den indoeuropeiska språkstammen,
3) Romansk språkkunskap

äro mindre lämpliga.

Visserligen kan det ha sitt intresse att för eleverna påpeka den regelbundna ljudmotsvarigheten i t. ex.

ty. Zahl	sv. tal	eng. tale
» zehn	» tio	» ten
» Zunge	» tunga	» tongue

och kanske till och med underlätta lärjungarnas förståelse av övergången t > z genom att hänvisa på danskans starkt spirantiska uttal av t i samma ställning, t. ex. *t(ʽ)i, t(ʽ)id, t(ʽ)ale,* men ett sådant

[1]) Provårsuppsats år 1914 vid Högre Allmänna Läroverket i Lund.

Digitized by Google

ingående i detaljer, som av Torbiörnsson avses, anser jag vara absolut förkastligt (se sidd. 17—30 i Torbiörnssons framställning).

Beträffande den andra punkten: 'Den indoeuropeiska språkstammen' torde det vara språklärarens (och varför ej modersmålslärarens?) oavvisliga plikt, att vid något tillfälle för eleverna klargöra, vilken språkstam hans modersmål tillhör, och i sammanhang därmed den indoeuropeiska språkstammens allmänna indelning samt därjämte något beröra den inbördes släktskapen mellan de språk, med vilka de gjort bekantskap, så att eleven får klart för sig, att grekiskan är besläktad med latinet, att engelskan är ett blandningsspråk med huvudsakligen germanska och romanska beståndsdelar samt att latinet är modersmål till de moderna romanska dialekterna. Likaledes bör väl eleven kunna ha ett visst intresse av att veta, att finskan, lappskan, ungerskan och turkiskan äro mongolspråk och sål. ej alls besläktade med de europeiska dialekterna, medan de slaviska språken äro, om än avlägset, besläktade med vårt.

Hela denna framställning, lämpligen understödd av en teckning på svarta tavlan, bör ej taga mer än en timmes tid, men allt ingående i detalj är här, som i förutnämnda fall, av ondo.

Beträffande den sista punkten är det klart, att en lärjunge i högsta klassen, åtminstone på latinlinjen, bör veta, att franskan, italienskan, spanskan, portugisiskan m. fl. äro dotterspråk till latinet, och läraren bör, såsom väl ofta sker, då och då låta lärjungen etymologisera, där ljudövergångarna icke erbjuda någon större svårighet att förstå, t. ex.:

capitulum > chapitre	insula > isle > île
titulum > titre	anima > âme

eller

best(i)a > bête	stella > étoile
festa > fête	schola > école m. fl.

Moderna grammatikor, t. ex. Hultenbergs Franska skolgrammatik, taga också vederbörlig hänsyn till denna punkt. (Se Hultenberg: Fransk Skolgrammatik, pag. 13—15: Några ljudlagar). Jag tror emellertid, att man i allmänhet bör hålla den historiska fonetiken borta från skolan samt att ljudlagar och ljudövergångar i de flesta fall ej alls intressera lärjungarna. Endast i ytterst få fall har jag påträffat någon elev, som visat verklig förståelse för dithörande företeelser.

Jag anser framför allt Torbiörnssons förslag att redan på skolstadiet beröra den germanska ljudskridningen vara förfelat och detta av två anledningar:

1) Den är svårfattlig och svårlärd, även på ett långt framskridnare stadium. Även den, som någon tid har studerat filologi vid universitetet, får nedlägga mycket arbete, innan han kan sätta sig in i och lära sig rätt förstå dessa ljudövergångar.

2) Förståelsen av den germanska ljudskridningens lagar krä-

Digitized by Google

ver bekantskap med alltför många olika språk. Även i det gynnsammaste fallet (greklinjen) är bekantskapen med de olika språken alltför ytlig för att kunna bilda någon fast grundval för dylika undersökningar.

I allmänhet anser jag fonetiska ämnen för olämpliga att behandlas på skolstadiet. Undantag bör naturligtvis göras för:

1) *Assimilationslagen*, enligt vilken tvenne närstående ljud vid hastigt uttal antingen *progressivt* eller *regressivt* påverka varandra, varigenom ofta ***uttalslättnad*** beredes. Detta ett ljuds inflytande på närstående ljud spelar en så stor roll vid det praktiska inlärandet av uttalet i de moderna språken, att läraren ej får uraktlåta att egna denna sak någon uppmärksamhet och närmare ingå på dess fonetiska förklaring (Ljudspringan hinner vid hastigt uttal ej slutas, respektive öppnas, tillräckligt fort).

Här några exempel:

ty. *wenn sie (zii)*
da sie (zii)
men: *als sie (sii)*
auch sie (sii)

Denna »finess» i uttalet av tyskan lämnas nog av många lärare obeaktad men skulle enligt min mening vara fullt lika viktig som den franska bindningen av *s* framför vokal, om den vore *lika vanlig* som denna.

Ytterligare exempel på denna företeelse äro:

eng. *he speaks (s)*
he nods (z)
franska: *maître, quatre, peuple, table* med tonlöst *r* och *l*.

Assimilationslagen verkar även någon gång på längre håll (det är lättare att börja två på varandra följande ord med samma ljud), t. ex: fransmännens vardagsuttal av förbindelsen *chaque jour*, som faktiskt vanligen uttalas *ʒak ʒu:r*, d. v. s. med tonande sjeljud i båda ordens början.

För svenskans vidkommande förtjänar påpekas uttalet av *schism* o. *rytm* m. fl. i singularis obestämd form med tonlöst *m*, i pluralis däremot och i bestämda formen i singularis med tonande *m*, t. ex.: *rytmen, schismen.*

Engelskan har, som bekant, tillgripit en annan utväg, den att inskjuta en stödjevokal, således:

eng. *schism* (utt. *sizəm*)
rhythm (utt. *ripəm*).

Vi äro härmed inne på

2) lagen om stödjevokal, vilken, som bekant, spelar en så avgörande roll i tyskan, engelskan och framför allt franskan.

I tyskan bör naturligtvis på tal om olikheten i verbändelserna i presens indik., imperfektum och perf. particip, t. ex.:

Digitized by Google

stellt[e] av äldre *stellet[e]*
tötet[e] » » *tötet[e]*

läraren ej försumma att omnämna, att *e* i *tötet[e]* står kvar såsom stödjevokal för att förhindra sammanträffandet av två alldeles lika ljud (i *redet[e]* två *liknande* ljud *). Stödjevokalen tjänar också någon gång till att förhindra konsonanthopning (således även här uttalslättnad), t. ex. *atmet*. Jfr nedan franskan.

I engelskan finner lagen om stödjevokal sin tillämpning i två ytterst viktiga fall:

a) för att förhindra sammanstötande av väsljud,
jfr. *he speaks*
he kisses

b) för att förhindra sammanträffande av d och t, t. ex.
he kissed (kist)
men: *he nodded (nɔdĭd)*.

I franskan tjänar stödjevokalen ju huvudsakligen till att förhindra konsonanthopning (»La règle des trois consonnes»), t. ex.: *quelquefois, l'autre jour*. I samtalsspråket undvikes, som bekant, sammanträffandet av tre eller flera konsonanter i stället genom den ena konsonantens bortfallande, t. ex. *quelquefois* (utt. *kɛkfwa*), *l'autre jour* (utt. *lɔtʒu:r*).

Obs! i franskan användningen av *e (ə)* såsom stödjevokal i ord såsom *aigle, peuple, maître,* för att underlätta svårigheten i uttalet av obekväma ljudförbindelser i slutet av ord, i synnerhet förbindelserna *bl, br, gl, gr, tr* etc. I alla nu nämnda fall var det således *välljudskravet och beredande av uttalslättnad*, som voro de samverkande faktorerna.

3) Till sist ännu en företeelse, som ej gärna bör lämnas alldeles obeaktad, nämligen metatesen. Det bör kunna vara av intresse att för eleverna påpeka den så vanliga företeelsen att *l* och *r* byta plats med närstående vokal. Jfr. t. ex.:

lat. *corpus*, sv. *kropp*.
lat. *crux*, eng. *cross*, sv. *kors*.
sv. *pers* av *press*.
eng. *horse*, ty. *Ross* (av *hross*).
ty. *Paderborn* men *Heilbronn*,
jfr. sv. *brunn*.

II.

Om det sål. kan ha sitt intresse att beröra några av de viktigaste ljudlagarna, torde det dock vara vida mera fruktbringande att giva lärjungarna någon inblick i åtskilliga andra sidor av språkets liv, exempelvis *bildliga uttryck, bevingade ord, folketymologi, ana-*

*) I tredje franska konj. är eg. *rompre (je romps, tu romps, il rompt)* det *enda* regelbundna verbet. Ändelsen *-t* föll bort, emedan de flesta verbens stam slutade på *d*.

Digitized by Google

logiinflytelser, kontaminationsbildningar, subtraktionsbildningar, elliptiska uttryck m. fl., vilka alla kunna sägas spela en så stor roll i språkets liv, att språkstudier utan kännedom om dessa måste betecknas såsom synnerligen otillfredsställande. Man torde utan överdrift kunna påstå, att någon kännedom om dylika fenomen i det egna modersmålet måste anses såsom ett oeftergivligt krav på den allmänbildning, studentexamen avser att bibringa. Dessa företeelser behandlas ännu mycket styvmoderligt i våra grammatikor, såvida de icke, såsom i de flesta fall, alldeles förbigås. Den ende grammatikförfattare på de tre moderna språkens område, som egnat hithörande fenomen någon uppmärksamhet, torde här i Sverige vara Hultenberg, som i sin franska skolgrammatik, pp. 7—13, lämnat en kortfattad översikt av vissa företeelser ur språkets liv. Och vilket intresse visa icke lärjungarna, så ofta under lektionerna den ena eller andra hithörande företeelsen erhåller sin rätta belysning! De visa säkerligen lika mycket förståelse för dylika allmänna språkfrågor, som brist på intresse för de rent fonetiska.

En var vet, vilken mängd av språkets alldagligaste vändningar och talesätt som härstamma från urgammal tid och återspegla våra förfäders kulturtillstånd. *Ta gift på något, sitta som på glödande kol, brännmärka någon, bryta staven över någon* t. ex. vittna om forna tiders rättsförfarande; *förtjäna sina sporrar, föra något i skölden, lämna något i sticket, bjuda någon spetsen, bryta en lans för någon, hålla någon stången* äro hämtade från riddareväsendets glansdagar. Ett närmare skärskådande av dylika uttryck visar lätt, att de kunna giva oss värdefulla upplysningar om gångna tiders kulturförhållanden, och förvärvad kännedom om dessa är självfallet ett betydande moment i allmänbildningen. Vi skola nu närmare granska ett par dylika mycket vanliga uttryck. Talesättet »*hans liv hängde på en tråd*» torde gå tillbaka till den bekanta anekdoten om tyrannen Dionysios i Syrakusa och hans hovman Damokles. Den senare prisade en gång inför sin herre en envåldshärskares avundsvärda lott. Dionysius erbjöd honom då att bliva konung för en dag, lät ikläda honom konungslig dräkt och sätta honom vid ett med de läckraste rätter dukat bord. Mitt under måltiden upptäckte emellertid Damokles ett över hans huvud på ett tagelstrå upphängt skarpslipat svärd. Tyrannen ville därmed för honom antyda vanskligheten av all jordisk storhet. Uttrycket *man har funnit en ledtråd* (= ett spår) torde lämpligen böra jämföras med eng. *they have got a clue*. Då man vet, att eng. *clue* betyder *nystan*, föres tanken genast till den bekanta myten om Theseus, som var utsänd för att döda Minotaurus. För att han skulle kunna hitta ut ur labyrintens irrgångar, gav honom Ariadne enligt sagan ett nystan, vars ena ända Theseus fastgjorde vid labyrintens mynning.

Ett dylikt studium av bildliga talesätt är synnerligen instruktivt och torde kunna anbefallas såväl under modersmålstimmarna som under timmarna i moderna språk å hela gymnasiet.

Som de *bevingade orden* torde hava ett mera historiskt än

Digitized by Google

språkligt intresse, kunna de här förbigås. Dock vill jag framhålla, att ett eller annat dylikt uttryck någon gång torde kunna användas såsom exempel på en eller annan grammatisk regel. Man tänke därvid på t. ex.: »Wir Deutschen fürchten Gott und sonst nichts in der Welt», »England expects that every man this day will do his duty», »Honi soit qui mal y pense».

Folketymologien är den företeelse, som består i ett ords ombildning på grund av den talandes strävan att för sig klargöra ordets betydelse och förmenta ursprung medelst dess omdanande till större likhet med andra i språket förekommande ord av liknande form och betydelse, t. ex. *jordgrafi, munstascher, parapryl, undervisitet.* Läraren kan genom att vid tillfälle tala om några folketymologier införa ett roande moment i undervisningen.

Analogiinflytelserna visa sina verkningar kanske mest på ordböjningens (deklinationens och konjugationens) område. Man menar därmed en sådan förändring av ett ord, att det till form eller böjning bringas till fullständig eller delvis likhet med ett till funktion eller betydelse likvärdigt ord. Förändringar av detta slag kallas även associationsbildningar, enär deras psykologiska förklaring ligger i idéassociationer. Så t. ex. blir ett äldre *krupo* förvandlat till *kröpo* i analogi med singularformen *kröp*. En dylik utjämning och simplifiering av verbböjningen observeras ofta på det tyska starka verbets område, t. ex: *ich sang — wir sangen* i st. f. ett äldre *sungen;* det senare kvarlever (för rimmets *) skull) i det gamla talesättet: »Wie die Alten sungen, so zwitschern die Jungen.»

Omvänt har i verbet *werden* en utjämning inträtt till pluralformens förmån, således:

ich wurde i st. f. *ich ward*
i analogi med *wir wurden.*

På substantivets område finna vi sådana genitivbildningar som *des Nachts* i analogi med *des Tages, eines Nachts* i analogi med *eines Tages.* För ytterligare exempel från franskan hänvisar jag till Hultenberg: Fransk Skolgrammatik, pag. 8, § 15.

En företeelse i språkets liv, som alldeles särskilt torde kunna påräkna intresse även hos lekmannen, är *kontaminationen,* eftersom var och en dagligen och stundligen är i tillfälle att göra sina iakttagelser över dithörande fenomen. I synnerhet vid modersmåls-

---

*) Här kan för lärjungarna påpekas *rimmets* stora betydelse för språkutvecklingen. Ofta bevaras en äldre språkform för rimmets skull, t. ex. i det gamla talesättet: *morgonstund* har guld i *mund.* Här kvarlever det gamla ordet *mund:* hand. Jfr även sv. *i ur och skur* (*ur* = fint duggregn).

Ett annat exempel erbjuder den tyska versen:

Bescheidenheit ist eine Zier,
doch weiter kommt man *ohne ihr*

(prep. *ohne* styr ju numera ackusativ).

Rakt motsatt är förhållandet med uttr. *kaka söker maka.* Dess ursprungliga form ser man av danskans *krage søger mage.* I svenskan hette det egentligen *kraka* (= kråka) *söker maka,* men sedan *kraka* övergått till *kråka,* kunde ordet omöjligt passa i ett dylikt talesätt, där rimmet är av så avgörande betydelse, medan det enskilda ordet betyder mindre. Det ersattes därför av *kaka.*

Digitized by Google

undervisningen torde denna böra beaktas. Kontaminationen är, som bekant, den företeelse, att två synonyma uttryck samtidigt tränga sig på den talande, så att intetdera kommer fullständigt till sin rätt, utan ett blandningsuttryck uppstår. Denna företeelses stora betydelse beror på dess oerhörda nydanande kraft. Ett uttryckssätt, som ursprungligen varit en individuell och isolerad felsägning (många intressanta exempel finnas hos Meringer: Versprechen und Verlesen; Bergström: On blendings of synonymous or cognate expressions in English, Diss. Lund 1906), kan genom upprepning hos en och samma eller flera individer vinna burskap i språket: ett nytt ord eller uttryck uppstår. Det finnes *ordkontaminationer* och *fraskontaminationer*.

Exempel på förra slaget äro:

sv. *bekyttad* av *bekymrad* + *betuttad*,
» *böveln* » *bödeln* + *djävulen*,
» *smisk* » *smörj* + *pisk*,
eng. *good bye* av *good day* + *God be with ye*.

Syntaktiska kontaminationer äro följande:
sv. *jag kommer ihåg* av *jag minnes* + *det kommer mig ihåg*,
eng. *I forget* (= jag har glömt) av *I have forgotten* + *I do not remember*,
eng. *I am done* (jag är färdig) av *I have done* + *I am ready*.

De mest intressanta exemplen på dylika hybrida bildningar finner man dock i franskan, där t. ex. passiva formen: *je me suis lavé* bör förklaras genom en sammansmältning av *je m' ai lavé* + *je suis lavé*, eller den pleonastiska användningen av *ne* i uttryck sådana som: *je crains qu'il ne vienne* genom sammanblandning av två till betydelsen besläktade uttryck: *je crains qu'il vienne* och *je désire qu'il ne vienne pas*. Jag betvivlar, att lärjungen kan lära sig att riktigt förstå dylika abnorma konstruktioner (jfr latinets *timeo, ne pluat:* jag fruktar, att det blir regn), förrän han hört denna historiska förklaring av deras uppkomst.

Det franska uttr. *il répondit que oui (que non)* torde ha uppstått på liknande sätt.

Ytterligare ett par hithörande exempel, som direkt beröra en ganska viktig syntaktisk regel i engelskan, äro:

Shake hands with a person (skaka hand med),
Make friends with somebody (bli god vän med någon).

Det senare kan lämpligen jämföras med danskans: *jeg er wenner med ham* (genom inflytelse från uttr. *vi er uvenner*).

Även vid textförklaringen kan ofta en dylik förklaringsgrund tillgripas. Vid läsningen av Sudermanns *Frau Sorge* träffar man på ett ställe uttrycket: *Allein niemand kehrte sich danach* (ingen brydde sig därom). Som *bry sig om* oftast heter *sich an* (el. *um*) *etwas kehren*, finnes välgrundad anledning att antaga, att författaren här låtit sig påverka av det liktydiga: *nach etwas fragen*. Vi se här således resultatet av en sammanblandning av uttrycken: *niemand*

Digitized by Google

kehrte sich daran och *niemand fragte danach.* Troligen håller vid detta verb en ny konstruktion på att arbeta sig fram vid sidan av de gamla. Uttrycket kan möjligen också vara individuellt för Sudermann.

Icke mindre intressant är kapitlet om *subtraktionsbildningar,* vilka i synnerhet i franskan och engelskan spelat en relativt betydande roll. Genom omtydning överföres ett ljud eller en stavelse från ett ord till ett annat och sammansmälter med detta.

Jfr fornfranskans *l'ierre* (murgrönan) av lat. *hedera* med nyfr. *le lierre,* där bestämda artikelns *l* så småningom uppfattats såsom tillhörande ordets stam och ny artikel tillagts före ordet.

Obestämda artikelns *n* har i eng. *nickname* (öknamn) överförts till och sammansmält med huvudordet (äldre *ekename*). Raka motsatsen har inträffat med ordet *adder* (huggorm), där det ursprungliga *n* (jfr ty. *Natter*) överförts till obestämda artikeln: av *a nadder* har blivit *an adder.*

Det för oss svenskar intressantaste exemplet på dylik utveckling är väl tilltalsordet *Ni,* som uppstått genom överföring av slut-*n* i frågor till det följande pronomen *I,* t. ex: »*kalladen I*» > »*kallade Ni*?» Även prep. *på* (äldre *å*) är uppkommen på detta sätt. I sistnämnda fall har *p* överförts från *upp* genom förmedling av den vanliga förbindelsen *upp å* (jfr *uppå,* eng. *upon*).

Vad slutligen *ellipsen* beträffar, så är även denna ett slags subtraktionsbildning. Som ämnet är synnerligen vidsträckt, vill jag här inskränka mig till några exempel *) från svenskan och de moderna språken:

automobil har givit upphov å ena sidan i franskan till ordet *auto,* å andra sidan i danskan och svenskan till ordet *bil.* Detta sistnämnda uppträdde för första gången i den danska tidningen Politiken.

snus är elliptiskt för *snustobak* (jfr ty. *Schnauze:* nos, näsa).

knaster = *knastertobak* (*kanaster,* eg. namnet på ett slags flätverk, vari detta slags tobak var förpackad; jfr sp. *canastro:* korg).

kurvärdighet: elliptiskt för *kurfurstevärdighet* genom analogiinflytelse från sammansättningen *kurfurste.*

ty. *Bratsche* (altfiol) av it. *viola di braccio* (braccio = arm).

Thaler elliptiskt för *Joachimsthaler* efter godset *Joachimsthal* i Böhmen, varifrån på 1500-talet greve Schlick, den förste, som lät prägla detta slags mynt, hämtade det nödiga silvret (jfr eng. *dollar,* sv. *daler*).

fr. *la capitale* = la ville capitale,
la Méditerranée = la mer méditerranée,
la croisée = la fenêtre croisée (ett slags fönster i form av kors),

*) I franskan spela *syntaktiska* ellipser en betydande roll, t. ex. *Il n'y a pas de quoi [me remercier, vous excuser* eller något dylikt].

Digitized by Google

le rapide (snälltåget) = le train rapide,
eng. *rapid* däremot = fors.

Det är tydligt, att ellipsen ofta medför betydelseförskjutning hos ett ord, då detta bibehåller samma betydelse, som hela uttrycket förut uppburit, t. ex:

le vapeur (ångbåten) för *le bateau à vapeur* (jfr *la vapeur:* ångan). Vi äro härmed inne på läran om ordens betydelseutveckling (semasiologien), ett ämne, som jag anser alldeles särskilt borde uppmärksammas vid skolundervisningen i såväl modersmålet som levande språk.

III.

Redan de i det föregående nämnda företeelserna äro av den betydelse, att de ej gärna kunna förbigås vid språkundervisningen, om man vill giva lärjungarna något begrepp om språkens utveckling. Vid sidan av dessa förändringar försiggår emellertid en annan, som berör ordens så att säga själiska sida, deras betydelse. Studiet av denna psykologiska företeelse erbjuder ännu mera intresse än nyssnämnda rent yttre förändringar, ty varje ord återspeglar i sina betydelseövergångar för den, som förstår att rätt läsa däri, ett stycke kulturhistoria; i ordens betydelseförändringar kunna vi ofta steg för steg följa kulturens fortskridande. Några exempel:

Eng. *clerk* (bokhållare) är tydligen samma ord som sv. *klerk (clericus).* Huru förklara denna stora betydelseskillnad? Under medeltiden var folk i allmänhet ej skriv- eller läskunniga; denna konst var vanligen munkars och klerkers privilegium. I följd härav brukade furstar och förnäma män vanligen att vid sitt hov hålla en eller flera läs- och skrivkunniga *klerker,* vilkas uppgift det var att föra anteckningar om viktigare tilldragelser, sköta korrespondens o. s. v. Härav utvecklade sig så småningom den moderna betydelsen *bokhållare* i engelskan.

Huru skall man kunna förklara, att ty. *Rock* kan betyda såväl *rock* som *kjol?* Förr i tiden begagnade såväl män som kvinnor lång fotsid dräkt. Längre fram fann man det bekvämare att dela på detta plagg, varvid man ej gjorde sig mödan att uppfinna särskilda namn för de nya plaggen. På liknande sätt torde man böra förklara ty. *Hosen* byxor, jämfört med sv. dial. *håsor* strumpor, ävensom ty. *Kappe* kapuschong, jfr sv. *kappa.* Bägge delarna återfinnas ju i sv. *kåpa.*

Med rätta ha på senare tiden röster höjts för betydelselärans uppmärksammande vid språkundervisningen, och jag är övertygad, att detta icke skulle medföra någon nämnvärd ökning av lärjungarnas arbete utan tvärtom bidraga till ett lättare förstående av språkliga företeelser över huvud och till fördjupande av kunskaperna. Någon kännedom om betydelseutvecklingens viktigaste lagar kunde lämpligen meddelas under modersmålstimmarna och sedan praktiskt ytterligare belysas under timmarna i moderna språk.

Digitized by Google

Jag skall i det följande framhålla några synpunkter från här ifrågavarande område, vilka synas mig lämpligen kunna behandlas redan på skolstadiet.

I. Betydelseinskränkning.

Ty. *Abendmahl,* eg. aftonmåltid, användes numera företrädesvis med avseende på Kristi sista aftonmåltid med sina lärjungar, sål. = *nattvard.*

fr. *noël* (elliptiskt av *natalis dies*) eg. födelsedag, anv. uteslutande om Kristi födelse = *jul.*

lat. *frumentum:* spannmål har i franskans *froment* fått sin betydelse inskränkt till att beteckna *vetet,* det i dessa trakter viktigaste sädesslaget.

fr. *traire* av lat. *trahere: draga* betyder numera *mjölka.*

lat. *ponere:* lägga har övergått till franska *pondre:* värpa. Jfr sv. *värpa,* etymologiskt samma ord som ty. *werfen:* kasta.

fr. *viande,* eg. livsmedel, numera uteslutande med bet. *kött.* Jfr eng. *meat,* eg. mat, numera kött. Av detta ords betydelseutveckling kan man tydligen draga vissa slutsatser angående engelsmännens diet.

ty. *sterben:* dö = eng. *starve* svälta (ihjäl).

II. Betydelseutvidgning.

ty. *Schneider,* fr. *tailleur,* eg. *tillskärare* > *skräddare. Tischler,* den nordtyska beteckningen för *snickare,* betyder eg. en, som gör bord, *Schreiner,* den sydtyska benämningen, eg. den, som gör skrin.

fr. *boucher,* eg. *bockslaktare,* sedan *slaktare* över huvud.

fr. *saison* (= lat. *sationem*), eg. (lämplig) tid för sådden, sedan: lämplig tid i allmänhet, årstid.

fr. *arriver* (av *ad:* till och *ripa:* strand), eg. komma till stranden, i land, sedan: *ankomma* i allmänhet.

III. Betydelseförbättring.

lat. *comes:* (konungens) följeslagare, fr. *comte:* greve.
minister av latinets *minister:* tjänare.
marskalk, eg. stallknekt.
Dom (domkyrka) av lat. *domus* (hus).

ty. *Ross:* gångare, stridshäst, sål. ett poetiskt och ädlare uttryck än *Pferd.* Jfr eng. *horse.*

Vida vanligare är det emellertid, att en

IV. Betydelseförsämring inträder.

slav har fått sin nuvarande försämrade betydelse i tyskan och betyder egentligen: krigsfånge av slavisk nationalitet.

lat. *potio:* dryck övergick i franska *poison* till betydelsen giftdryck, gift.

Digitized by Google

ty. *Weib* bet. numera i vardagsspråket ungefär detsamma som sv. käring. Man jämföre det högpoetiska sv. *viv* och eng. *wife*. Samma öde har vederfarits *Frauenzimmer*, vilket numera icke kan anv. om ett anständigt fruntimmer. *Dirne* anv. ännu av Luther i en god mening, ungef. = *brud, ungmö*, nu betyder det *slinka*. Jfr däremot sv. *tärna*.

V. Bildliga uttryck, s. k. metaforer,

finnas icke blott i poetiskt språk, man möter dem ofta även i vardagsspråket. Sålänge man är fullt medveten om metaforens bildliga betydelse, kan den kallas *levande;* i motsatt fall kallas den *stelnad metafor* och är ofta svår att upptäcka såsom sådan: ordet har fått en ny betydelse. Man talar om *halsen på en flaska, hanen på ett gevär* (jfr eng. *cock:* tupp, sedan *gevärshane*, på grund av likheten med tuppens huvud), *landtunga, tänder på en såg;* intressant är att se, huru de olika språken stundom tillgripa olika uttryck för samma sak; jfr t. ex. sv. *bordsben*, ty. *die Füsse des Tisches*, holl. *Tafelpooten* (*poote* = tass).

Svensken talar om *en pepprad räkning*, tysken säger *eine geschmalzene Rechnung*, fransmannen: *une addition salée.*

VI. Katakres.

Härmed menas ett ords anv. i en betydelse, som står i bestämd motsats till den allmänt gängse, eller också sammanställningen av två eller flera alldeles oförenliga uttryck. I grund och botten innebär det ju en motsägelse att tala om ett dryckeshorn av silver (jfr *bläckhorn)* eller ett turistglas av papper. I alla språk vimlar det dock av sådana uttryck, som, om de uppfattades efter bokstaven, skulle vara alldeles orimliga, men som på grund av det ena ordets betydelseförskjutning i verkligheten äro helt naturliga. Katakresen beror på att man glömt bort ett ords ursprungliga betydelse. I de flesta fall innebär en dylik katakretisk användning av ett talesätt intet som helst stötande. Man bör emellertid akta sig för en alltför tanklös användning av dylika varandra motsägande uttryck. Jag hörde en gång en person tala om *gula blåklockor* utan att märka, att han sagt något galet. Man kan mycket väl säga, att man *fått en förkylning på halsen* eller att *torget var svart av folk*, men att tala om att man *fått en svår snuva på halsen* eller att *torget var svart av vitklädda unga damer* verkar ju mycket språkvidrigt. Priset tages väl här av följande tyska sats: »*Sie gab einem toten Knäblein das Leben*», där »*das Leben geben*» ju egentligen blott = *gebären**).

VII. Metonymien

är slutligen den art av betydelseutveckling, genom vilken ett föremåls namn överföres till ett annat föremål, som på något sätt ge-

*) Exemplen hämtade från *Nyrop:* Ordenes liv.

Digitized by Google

nom rums-, tids- eller orsakssammanhang är därmed förknippat. En synnerligen vanlig övergång är den, som föreligger i orden *glas* (= dricksglas), *järn* (t. ex. strykjärn), ty. *Feder* (fjäder) i betydelsen blyertspenna. Detta slags övergång beror på en viss bekvämlighet hos den talande: han använder den gamla beteckningen på föremålet, även sedan denna genom ändrade förhållanden blivit mindre lämplig. Jag skall här ej dröja vid de många olika slags metonymi, som möta oss, såväl i vår eget modersmål, som i de moderna språken. Jag vill endast framhålla den stora benägenhet för övergång till konkret betydelse, som förefinnes hos en av våra viktigaste »ordklasser»: verbalsubstantiven. Ett ord, som betecknar en verbalhandling, kan komma till att betyda:

1) Platsen, där handlingen utföres, t. ex: *promenad*, ty. *Taufe:* dopfunt, *Markt* (jfr sv. *marknad*): torg, m. fl.

Även den motsatta övergången från konkretum till verbalabstraktum är synnerligen vanlig, t. ex. ty. *nach Tisch* = efter måltiden, eng. *after church* = efter gudstjänsten. Danskarna kunna t. o. m. säga: *torvet begynder kl. 6 om morgenen.*

2) Resultatet av handlingen, t. ex: *anrättning, byggning* (= hus), *målning* (= tavla) m. fl.

3) Föremålet för handlingen, t. ex: *betalning, förning, förtäring.*

4) Ett måttsuttryck, t. ex: *ett bak bröd, ett stenkast, ett bösshåll* etc.

5) Medlet eller verktyget för handlingen, t. ex: *fördämning, press*, av franska *presse* (tryckning) m. fl.

6) De personer, som utföra handlingen, t. ex: *beväring, biträde, bud, regering, statsråd* etc.

7) Tiden, då handlingen utföres, t. ex. ty. *Herbst* (höst) = eng. *harvest* (skörd).

Jag har i det föregående lämnat en kort översikt över en del företeelser i språkets liv, till vilka enligt min uppfattning läraren vid språkundervisningen bör taga *någon* hänsyn. En smula insikt i språkutvecklingens lagar bör för lärjungen vara en rik källa till förståelse och fördjupande av det förut inhämtade. Jag vet väl, att *många lärare anse de flesta hithörande saker falla alldeles utanför ramen för skolundervisningen,* och så länge ej någon kortare lärobok i allmän språkhistoria existerar, kunna endast obetydliga resultat uppnås. En lärare, som intresserar sig för dylika ting, kan emellertid redan nu göra icke så litet för att bibringa sina lärjungar en smula allmänbildning även på detta område. Han har i alla händelser hos dem kvarlämnat ett frö till eftertanke, som senare kan vara dem till stor glädje.

Carl S. R. Collin.

Digitized by Google

EN FRANSK-DANSK GRAMMATIK OCH PARLÖR I MANUSKRIPT FRÅN 1652.

Bland de i Växjö stifts- och gymnasiebibliotek förvarade manuskripten finnes ett i liten 8:o utan titel och inbundet, som kan intressera en språkman. Det är en fransk lärobok, utarbetad för danskar av fältpredikanten Hans Sørenssøn, som förklarar sin avsikt vara att ge sina landsmän en god hjälp att lära franska. Han uttrycker också den förhoppningen, att hans arbete skall tagas väl upp av den mäktige biskopen Peder Winstrup i Lund, vilken han tillägnar boken. Den stackars predikanten och läroboksförfattaren tyckes vara i ganska dåliga ekonomiska omständigheter och ger i inledningen till sin bok biskopen en vink, att både pekuniär hjälp och väl även befordran på den prästerliga banan skulle vara honom synnerligen kärkomna. Så här skriver han:

Ærværdige Herre oc Biscop, Docter Peder Winstrup, Vigilantissime Scanici Presbijterii Episcope.

Efftersom ieg underskreffne efter mine Conditioners tempestat en Tre Aar forledne vdreijste for en Prædicant for det Lutherske Krigsfolck, Oc huerfvet begaff sig da som sprocket oc Tunge Maalet forandrede sig, saa det vell behøffuedess at forstaa folcket, Man da omgickess med, saa det gaff anledning ieg motte haffue ved haanden den Engelske oc Skodske Bibel hoss min egen oc den føre till brug som en daglig haandbog oc Dictionarium.

Det motte icke helder da falde fremmet at conditionen volveredes vicissitudinis cardine, Men motte lade mig anden gang for en Prædicant underholde aff en Øffuerst Lijtenant fra Kiøbindhaff Til SkotLand ankommen och fremdeeles forsendt Til Gædsø med sit Regimente at salvegardere, der motte den Franske Bibell giøre det Engelske oc Skotske haffde giordt Tilforne. Men efterdi samme Sprockes subtilitet bestaar alt sammenss in literis qviescentibus (Som de neffness à qvietis loco, qvem occupant) Oc saadant faass at vide hosss alle der kand læse Frandsk, Men Rationerne det til; er [1]) mange veed icke selff dem. Da naar ieg min egen fornødenhed oc deress ieg da behøfved at exprimere min begiering [2]); Randsaget ieg, oc fant et Kort methodum legendi, declinandi, conjugandi et componendi, den Jeg haffuer paa Danske vdsat som oc disse faa Colloqvia om nogen aff mit Fæderne Landz folck dem ville Tage Tiltacke oc ansee for got, icke min Ringe person, som den allerringeste der kunde drage steen till en bijgning; eij helder verket i sig selff, som er ickun et arck Papir to eller tre, Men for deress skijld det kunde haffue lijst til oc behøffue. De Gud haffuer for andre giffuet store Bibliothecker, de har oc Bibelen paa adskil-

[1]) Orden: *det til; er* något osäkra.

[2]) I denna försats torde ett verb med bet. såg l. märkte vara uteglömt.

Digitized by Google

lige sprock, da til Frandsken at læssse hielper oc dette Ringe oc vansenlige arbejde. De hvisss Børn i fremtiden behøffuer at see hvort det staar till med den Christne Religion Lutherske, Calvinske oc Catholske, de behøffuer [1]) Holland oc Flanderen Frandske sprockes videnskab, saa kande paa en otte dagess Tiid see den gandske Christenheds Kirke Tieniste, oc Ceremonier. Saa dette skreffne Toij saa viit icke bør at foractes.

Bogenss Jndhold i sig selff er foruden det før er Rørdt 1. En Samtale om Skolehandel pag: 18 oc 19 &c. 2. Om Reijsen om veijfarenhed, pag: 42 oc 43. 3. Om Kiøbslann oc Kiøbmanshandel, pag: 68 oc 69. 4. Om Hoffue handel oc prectighed, pag: 86 oc 87. 5. Om Nogen geislige oc Verslige Ordsprock Jblant hvilcke ieg paa frandske finder et oc det njende aff de 9 wnijttige ting for den som skal holde sig selff (Som det er at læssses pag: 129 [2]) Er mig alt forbesverligt Naar der anseess dette forgangne Aarss Tienestes conditioner Mod denne Tilstundende Winter oc Dijre Tid, Haabes Admodum Reverendus oc Vigilantissimus Episcopus anser i dette Ringe Verck Vilien mere end effnen, oc at haffue mig i hukomelse effter førige løffte &c. Gud vil det betale eders Værdighed, den Gudfrijctige Matron oc Elskelige Børn Timeligen oc Ævigen. Lund den 11 Octobris 1652.

E. V. U. T.

Hans Sørenssøn.

Boken innehåller uttalslära sid. 1—10, formlära sid. 11—17. parlör, som är arbetets mest betydande del och innehåller fransk och dansk text, sid. 18—134, glosor (människokroppens delar m. m.) sid. 134—149, syntax sid. 150—158. Av en anteckning å ett av bladen kan man se, att manuskriptet tillhört den mångsidige och lärde domprosten i Växjö Samuel Cronander (*1719 †1801), en gång akademisekreterare och till och med borgmästarekandidat i Lund. Av de anmärkningar i marginalen, som han på flera ställen gjort, framgår, att han flitigt studerat grammatikan.

Att Sørenssøn utarbetat sin bok efter andra utländska arbeten av samma slag, är uppenbart. Jag tror dock, att han behandlat sitt ämne tämligen självständigt och från samtal med fransmän fått många av sina fraser. I den franska texten, som på det hela taget är fullt begriplig, förekomma, utom talrika rena språkfel, även flera danismer, som synas visa, att författaren varit dansk. Ibland ser det ut, som om han följt en fransk text, som han ej rätt förstått. Jag har sett flera franska grammatikor och parlörer från tiden före 1650. Särskilt en av dessa: *Propos familiers* av *Claude de Hollyband*, Delf 1634, röjer med avseende i synnerhet på innehållet men även stundom den franska texten en viss likhet med Sørenssøns bok. Båda innehålla kort formlära och syn-

[1]) uteglömt *i*?
[2]) Une bourse sans argent.

Digitized by Google

tax och en längre parlör med tillägg av ordspråk. Den fransk-danska parlören är emellertid mera rikhaltig till innehållet i de punkter, den behandlar, än den holländska och är icke alls någon kopia av denna. Huruvida Sørenssøn haft Hollybands arbete till förebild eller båda utarbetats efter annat mönster, är mig omöjligt att avgöra, Den franska texten av parlören, som möjligen även kan erbjuda intresse genom de antydningar, den ger, om seder och bruk från mitten av 1600-talet, avtryckes här.

(18) Dieu vous doint bon jour Monsieur. -- Bon jour Compere; Bon jour Commere — Dieu vous doint bon jour & bon an. — E à vous aussi. — Où allez vous si matin? — Où menez vous vostre Fils? — Je le conduis à l'Eschole pour apprendre à parler Latin & Fransois, car il a perdu son temps jusque au present: Et vous scavez bien qu'il voudroit mieux n'estre point né, que de n'estre point enseigné. — Ce qui est tres veritable; Vous dites vraij: Il est vraij certes. — Mais où va il à l' Eschole? — Au Cimetiere de Saint Paul pres l'enseigne de la Lucrece. — Il ij a là vn Fransois, qui enseigne les deux langües; ascavoir, la Latine et la Fransoise & qui faict son devoir. — C'est le Principal: Car il ij en là qui sont fort negligens & paresseux, & quant ils ont prins argent comptant devant la main (20) Ils ne soucient pas beaucoup si leur Escholiers profitent ou non. — Ces sont gens de mauvaise conscience: Cela est comme vn espece de Larrons. — Qui en doubte. — Comment s'appellet il. — Je ne scaij certes, je l'aij oublié. — Jean comment s'appelle ton Maistre? — Il s'appelle M. Claude de Saintiens. — Est il marié? De quel Paijs est il? — Il est Fransois: il a femme et enfans. — Dieu vous gard' Monsieur; Monsieur Dieu vous doint bonne vie et longue; Vous prenez grand' peine apres ces enfans. — Il n'ij a remede; il faut prendre peine pour gaigner les despens de nostre vie. — C'est bien faict; Je vous aij amené mon Fils vous priant de prendre vn peu de peine à l'enseigner, afin qu'il apprenne à parler François. — Je feraij tout ce qu'il me sera possible, tant pour m'acquitter de ma charge, que (22) pour mon honeur & louange. — Vous dites bien. Que prenez vous par semaine, mois, quartier? — Un sol la semaine; Un escu le mois; un Real le quartier; Cinquante sols l'an. — C'est trop: Vous estez trop cher. — Si c'est trop: rabbattez en, Mais je vous diraij vne chose, que si vostre Fils apprend' bien, ce n'est trop: Mais s'il n'apprend' rien, encore que je l'enseignasse pour vn gros le mois, ce seroit trop cher pour vous et luij. — Appelle moij ce garçon qui est la au coin: Gabriel avez vous esté long temps icij? Combien avez vous icij esté? — Environ demij an, Monsieur; vn mois, quinze jours, huict jours, vn an. — Sçavez vous parler Latin? François? Alamand? Parlez vous bon Anglois? Bon Escossois? — Oui Monsieur: Un peu Monsieur: tellement, quellement: non pas encore fort bon. — Quel livre vous lit vostre Maistre? — (24) Comme ces Escholiers sont capables:

Digitized by Google

aux vns il lit Terence, Virgile, Horace, les Offices de Cicerons, aux autres, Caton, Pueriles, leur Grammaire: selon leur capacité: quant à moij i' apprend seulament François à lire & escrire, Et aucunefois à chiffrer. — Monsieur de Saintiens regardez vn peu de pres à mon Fils: Jl est vn peu dur d'esprit, d'entendement, de memoire; il est mignard, mauvais, menteur, desobeijssent à Pere et à Mere. Corrigez toutes ces fautes, et je vous recompenseraij: tenez. Je vous advancere le Quartier. Je vous peijeraij le qvartier devant la main. — Je vous remercie: a il vn sac; sachet de liures, de l'ancre, plume et papier? — Non, mais je luij vaij acheter vn escritoire: vn ganivet, vn trenche-plume, & tout ce qu'il faut. — Venez ca mon fils, approchez vous vn peu de moij. Quel aage avez vous? — (26) Je ne scaij mon Maistre, mon Pere a mis en escrit le jour de ma nativité en nostre Bible, qui est en la maison chez nous. — Est elle en Latin où en Anglois? Sçavez vous lire dedans? — Non pas fort bien. — Or bien seez vous là, apprenez bien, afin que vous soijez vn homme de bien & que vous puissie faire meilleur service à vostre Roij, à vostre Prince, à vostre Paijs, à la republique. Aider vos Parens, vous mesme & tous les vostres. — Dieu m'en donne la grace et le vouloir: Faites moij la place icij aupres de vous. — Mon Maistre. Jean a juré par Dieu; a jové par le chemin; a change son livre; a desrobé vn couteau; a mentij deuxfoix, a perdu son cordon de bonnet. — Est il vraij? Venez ça Compagnon. Vous jurez: Vous ijurongnez: Detrussez vous (28) Depechez vous. — Nicolas se mocque de moij; de vous; de elle; de eux. — Vous mocque vous de gens? Ie vous fesseraij; puniraij; chastieraij; batteraij. Il sera battu; fessé; punij; chastié. Je le fouetteraij; quant il sera venu. — C'est luij, qui me tire par les cheveux; par les aureilles, par les crins. — Il m'a donné vn coup de poing, de baston, de pierre par la teste. Il m'a frappé. — Vous serez tous fessez par companie, car vous l'avez bien merité. — Femme avez vous envoije le Garçon à l'Eschole? Luij avez vous baille son dejuner? Certes vous en ferez vn truant. Il n'est encore leué, nij esueillé. — Rachel faites le lever, n'est il pas temps? Il devroit desia estre à l'Eschole. — Je le vaij faire lever et à la bon heure. Hau François levez vous & allez à l'Escho (30) le. — Vous serez battu, car il est sept heures passees. Habillez vous vistement: mettez vous à genoux: dites vos prieres: puis vous auray vostre dejuner: demende la benediction à vostre Pere; avez vous salvé vostre Pere et vostre Mere? Vous oubliéz toute civilité, honesteté, toutes bonnes coustumes, toutes bonne façons de faire, et apprenez celles qvi ne valent guerres. — Je vous prie ne le dites pas à mon Maistre, Et je vous appelleraij jamais ridée, laide, edentée, bossue. — Si vous me ditez ou faitez mal, je vous fairaij fesser, tancer, battre. — Pierre avez vous lavé vous mains et la face? Avez vous dit vos prieres & l'oraison Dominicale? — Oui mon Pere. — Dites à vostre Maistre & Maistresse qu'il vienne de main disner avec moij & recommende moij à luij,

Digitized by Google

elle, eux, elles. — D'ou venez vous bon Escholier? Est il temp (32) de se lever et venir à l'Eschole à neuf heures? Où avez vous esté? — Mon Maistre je viens de la maison: Mon Pere se recommende à vous: Vous envoije son anneau, sa bague; son cachet; son signet pour enseignes, afin que vous ne me battiez point. — Cela ne vous servira de rien, Car vous n'aimez pas à vous lever matin & venir à l'Eschole de bonne heurre, comme les autres. — Mon maistre je l'aij rencontré par le chemin, qu'il sauttoit, glisoit sur la glace; jettoit les pierres, foüoittoit son sabot. Qu'il se battoit à coups de poins et pelottes de neige, voire à toute outrance: Je l'aij truvé jovant aux guillettes [1]), os de cerizes; jettons, quilles, cartes. — Entrez galland: je vous enseigneraij vn ieu lequel vous ne sçavez pas & si vous paijeraij à ce coup pour vos bons tours, vous (34) jovez sans congé. — Pardonnez moij pour ceste fois, et je ne le feraij plus: ce sera la premiere et derniere: Thomas Barne sera mon Plege & caution; — Bien, je pardonne pour le present: Mais si vous ij retournez plus, vous ne serez pas quitté pour le prix: je vous paijeraij pour le tous ensemble. — Jean a chrache sur mon papier, a deschire mon livre et mon saije, a efacé mon theme; a rompu mon ceingture; a gasté mon exemple; a parlé Alamand; a foulé mon chapeau sous les pieds. — Baillez moij mes verges: estandez la main: vous estez morveux, mouchez vous et tost. Ah! petit compagnon, vous babillez; caquetez, jasez là. — sçavez vous construire vostre texte? — Il m'empeche d'estudier ma leçon. — Avez vous aprins vostre leçon par coeur? — (36) Sçavez vous vostre leçon? — Non pas encore mon Maistre. — Si vous ij faillez maintenant quand je vous la demanderaij vous serez fouetté, vous aurez quatre coups de fovet. — Quel heure est il? Allez voir à la monstre quel heure il est. — Il est onze heures. — Est il si tard? — Oui: il est temps que je m'en aille, car je serois tansé si je attendois plus lenguement. — De qui serez vous tansé, si vous demeurriez jusque à midij? — Qui vous tansera? — Qui? Mon Oncle, Ma Tante, Ma Grand Mere. — Agenovillez vous tous, faitez les prieres, et allez vous en disner: donnez vous garde de jover par le chemins: ostez vostre bonnet quand vous passerez devant vos Majeurs. Revenez de bonne heure apres midij, apres (38) disner. — Quel heure? Est il tard? — Il est midij passé; il est midij sonné; douze heures sonnées. Or sus allez escrire. Où estes vous? — Je n'aij point d'exemple. — Taillez moij ma plume si il vous plaist. — Où sont tous vos Compagnons? — Ils ne sont pas encore venus. — Balliez l'Eschole; la Boutique, et la maison cependant qu'ils viendront. — Où est le ballaij? — Prenez vn peu d'eau pour arroser, car il fait fort poudreux, fangeux, glissant, obscur. — Enfens tournez vos leçons de Latin en Alamand, & puis d'Alamand en Latin. Declinons vn nom et vn verbe en Latin: Comment dites vous en Latin? Vous ne dites chose qui vaille:

[1]) legendes med Knappenaale.

Digitized by Google

Qui luij a souflé en oreilles? — Ce n'est pas moij: C'est Thomas. — (40) Vous mentez, c'est vous: vous paijerez pour luij, soijez en seur. — Je ne voij goutte; rien. Eclairez moij. — Allez querir la lumiere: Allumez la chandelle, soufflez cette chandelle, car le suif put, Mouche l'autre: Apportez les mouchettes, Viste j'ij vaij, où sont elles? Je ne les peu trouver. Elle sont là. — Vous ne sçaurriez rien trouver. — Je l'appercois bien: Vous serez tous fessez demain au matin, sans ulle faute, si vous ij faillez vne seule parole; sijllabe; lettre. Si vous ij faillez tant soit peu: si vous ne la sçavez sur Doigt. — Bien mon Maistre, il n'y aura point de faute: Dirons nous les prieres du soir car il est cinq heures sonnées. — Ditez, allez soupper, & sans faire les fols parmij les rues. Allumez vos lanternes; troches; flambeaux; fallots. — (42) Dieu vous doint bon soir et bonne nuict, et bon repos mon Maistre. — Repetez apres souper la leçon, que vous voulez apprendre demain matin, et lisez la six où sept fois, puis aijant dit vos prieres, dormez la dessus. Vous verrez que demain au matin vous l'aurez apprinse aisement & tost, apres l'avoir seulement repetée deux fois.

Je voudre bien avoir vne Guide pour nous conduire à la Paris, car le chemin est dangereux & j'aij peur que nous soijons hors de nostre chemin: quelle main prendrons nous? — Piquons fort afin d'attandre cet homme de cheval, que je voij loijn d'icij. — Mon Amij, ou est le droict chemin d'icij à Lijon? Monstrez moij le chemin d'icij à Orleans: Combien de liëues ij a il jusque à S. Denijs? — Monsieur il n'ij a pas fort loing d'icij, Mais le chemin est facheux, boveux, que vos (44) chevaux ij seront jusque aux sangles: mais je vous enseigneraij vn plus court par ce sentier cij, suivez moij. — Nous vous remercions de bon coeur. — Ne nous sommes pas destournez? — N'aij je pas faillij mon chemin? — Vous vous estez vn peu destourné, mais je vous remettraij au droict chemin. — Je vous prie condvise moij jusque au prochain village, & je vous donneraij vn liard, grand blanc, vn sol, et si vous faire bien boire quand nous serez là arrivez. — Je en svis content Monsieur, car je suis vn paure Laboureur, qui aij tout perdu par les guerres passées et suis bien aisé de gainer le liard pour acheter du pain. — Or sus, allez devant et je vous sviveraij. — Il me semble que j'apperçoij vn chlocher. — C'est celuij du Bourg où nous allons. Laissez moij porter vostre malette. — Je n'en de besoin. — (46) Car nous sommes arrivez au village, lové soit Dieu. — Faites tirer vne pinte de vin, beuvez, tenez, voila vne piece de six blancs, pour vos peines, car vous avez bien gaigné. — Grand mercij Monsieur, m'en retourneraij je? Où plaist il que j'aille plus avant? — Je te prie met moij en droict chemin hors de la Bourgade. — Tenez à main droicte tant que vous veniez au coin d'un bois, alors tournez au gauche. N'ij a il point de Brigands en ceste Forest? car c'est ce, qui me trouble. — Non Monsieur: car le Prevost des Mareschaux en pendit l'autre jour vne demij douzaine à ce haut arbre, au gibet, que vous voije devant

Digitized by Google

vous en la cime de cette montagne. — Certes j'aij peur que nous soijez icij destournez. Non, non ne craignons point, tous les Brigands & voleurs sont à la guerre. Si vous me croijez picquerons vn peu plus fort, car il s'enniucte. — (48) Vous allez desia trop tost pour moij: Je suis presque las: Je suis rompu et brisé, tant à cause du che min, que de ce, que mon cheval trotte trop dur. — Quant à vostre Haquenée, elle va les ambles aussi aisement que si vous estiez en vn batteau: prestez moij vostre escharpe, à cause de la poudre, et du Soleil. — Courage! je voij la ville. — Logerons nous aux Fauxborgs, ou en la ville? Ou est le meilleur logis? — Jl nous convient coucher aux Fauxborg, car on leve le pont levis. — Ma Dame logerons nous ceans ceste nuict? Mon amij me voulez vous loger pour cette nuict? Me logerez vous pour mon argent? — Oui dea Monsieur. Estez vous à pied ou à cheval? Combien estez vous? — Nous sommes Gens de pied: Nous sommes à cheval. — (50) Je ne suis à pied nij a cheval, car je suis venu sur mule. — Je suis venu en chariot. — Je suis venu per eau; batteau; mer et toute ma companie. — Avez vous bonne Estable? Bonne litiere? Avez vous de bon foin, de bonne aveine; de bon lict de plume? Et de bon vin? Avez vous quelque chose à manger? Monsieur il ne vous manquera rien: Ne vous defaudra rien: Vous n'aurez faute de rien; de chose du Monde. — Vous serez bien traicte et vos chevaux aussi. Ou est le valet d'estable? Palefrenier? Appellez le moij. — Me voijcij Monsieur, que vous plaist il? — Prenez le cheval de ce Gentil Homme et promenez le, car il est fort chaud: faite luij bonne litiere: frotte le bien sur le ventre et par tout: baillez luij vn botteau de foin, et vn picotin d'aveine. — Garçon va moij appeller le Sellier: mon (52) cheval est tout escorché sur le dos: la selle le blesse sur les espaules: les sangles sont rompues: nous avons trouvé vn tres-mauvais chemin. — Monsieur vostre cheval n'ij a point de licol. — Regardez en la bourse de la selle, pense le bien, & je vous donneraij vostre vin. — Il nij aura point de faute, il sera bien pensé: A il beu? L'abruveraij je? — Tantost? Quant il aura vn peu mangé: puis desellez le, destrussez la queve et luij baillez deux mesures d'aveine. — Jl sera faict Monsieur et sans faute. Vous plait il quelque chose d'adventage? — Apportez mon Estuij de bonnet, ma bougette, qui pend à l'arçon de la selle, n'oubliez pas ma malle: Où est la chambre? — Gousterons nous si le vin est bon? — Oui dea Monsieur. — Quel vin vous plaist il boire? N'esparnez pas le vin. — (54) Donnez moij du vin blanc, du vin clairet, du vin rouge, du vin de Rin, de François, d'Espagne. — Apportez moij du muschatel; du moust: du cidre; de la malvoisie; boire [1]). — Marguerite apportez icij vn verre, vne servette & du pain, Hastez vous. — Ou avez vous eu ce vin? C'est le meilleur qui j'aije point beu de cette année. — Je le suis allé querir loing

[1]) oll.

Digitized by Google

d'icij, chez Maistre Rodehuusse à la teste du Roij à Temple Barre. — Mon Amij, tirez mes bottes, nettoije les, et puis mettez mes esperons dedans, baillez mes pantoufles. — Messieurs vous plaist il venir desjeuner? disner? gouster, souper; faire collation. — C'est bien dit: car certes j'aij grand faim et soif: je suis las, lassé. — Où disnerons nous? — (56) Quelles Gens ii a il la dedans? — Ne les congois je point. Ce sont hostes: Entrez, vous plaist il disner avec eux? Jl ij a place, asseez. — D'ou estes vous mon Amij? De quel paijs estes vous? — Monsieur ne vous deplaise si je demande vostre nom; seraij je si hardij de demander vostre nom. Jl ne vous deplaira pas si je demande vostre nom. Comment vous appellez vous: Comment vous appelle on: Comment vous appelleraij je? Dites nous vostre nom. — Mon nom est Thomas Barne: je m'appelle Houfreij Hase. — Je suis de Londres. — Je suis François; Anglois; Escosois; Alamand; Flaman. — D'ou venez vous maintenent? — Je vient de France; d'Angleterre. — Quelle novelles en Flandres; que dit on de noveau en Espagne? — Que dites vous de noveau. — (58) en Espagne? Que dites vous de noveau, de bon; de cecij, de cela? — Que oijez vous de noveau? — Comment va tout en cette ville. — Faict il bon vivre icij; les vivres sont ils chers en France? — Certes je ne sçaij rien de noveau, de bon; que bon. — Tout va bien. Grand chere qui n'ij a d'argent [1]): Je n'oij rien de nouveau: noulles nouvelles Monsieur. — Je pense que je vous aij veu d'autre fois, mais il ne me souvient pas ou. — Jl me semble que c'est à Lyon. — Vous dites vraij. — Je suis de Paris. — Comment vous portez vous. — Comment vous va? — Comment vous est il? — Bien; à vostre commendement. — Je vous remercie. — (60) Dieu mercij: Je me porte bien; A vostre commendament & service. — Comment se porte la santé. — Comment vous voijez: Comment elle souloit. Tellement quellement. — Comment faites vous? — Comment je peux, & non pas comment je veux. — Messieurs vous plaist il laver; seoir, mettre à table? — C'est bien dit mon Hoste. — Ou est mon Hostesse? Faites la venir. — Elle viendra en continent. — Quel vin vous plaist il boire: n'esparnez pas le vin, car vous avez soif, faim, chaud, froid. Faitez bonne chere et resjouijssez vous. — Vous dites bien, car il fait chaud, froid, beau temps, laid, clair. — Madame vous plaist il me donner congé de boire à vous? — Madamoiselle je boij à vostre bonne grace: Je boij à vous. — Grand mercij Monsieur: Je vous remercie de bien bon coeur. — (62) Je vous pleigeraij. — Donnez moij du pain brun, bis, blanc, de menasge, rassis, frais. — Monsieur Madame de ceans je vous prie, aijons vne quarte du meilleur vin que vous aijez. — Volontiers Monsieur, il me semble que vous congnoisse fort bien nos pots et mesurers, encore que soijez Estranger. — Voire, mais je ne cognois pas vostre monnoije. — Je vous prie

[1]) Meget dijrt for den som haffuer faa penge.

Digitized by Google

enseignez la monnoije. — Ouij dea Monsieur. Je vous enseigneraij les deux: la pinte, la quarte, le broc. — Escoutez si je le nommeraij bien: Vn demij sestier, vne pinte, vne quarte, vn broc, trois quarters. — Venons maintenant à la monoije: Vn denier, vn double, vn liard, vn blanc, un sizain, ou un demij sol, vn Corolus, où vn grand blanc. — Toutes ces especes sont au dessoubs d'vn (64) sol, lequel vaut douze deniers. — Jl ij a soixente sols à l'Escu au Soleil. — Quatre Testons font l'Escu. — Dites moij la valeur de chacune pice: Le Denier; le double; le liard; quatre deniers; ou deux double; le blanc; le sizain; le Carolus autrement appellé grand blanc, le sol. Que dites vous de Testons; qu'appellez vous pieces de trois blancs? — Je n'entende pas leur valeur. — Je m'en repporte aux Marchands. — Or bien, Comptons mon Hoste, que je paije, & que je m'en alle: Que doibs je? Change moij vn Escu d'or, car je n'aij point de monnoije. — Est il de poids. — Je ne sçaij, pesez le. — Pierre apportez moij les poids. C'est Escu n'est pas de poids. — Pesez vn peu cet Angelot. — (66) La balance n'est pas droite. La main vous tremble. — Que peseraij je, quand il n'est pas mise: Jl est trop court: il est de bas or: il est leger: Jl est rongné: il est faulx: il est fendu: il est cassé: il n'est pas de bon alloij: il n'est pas de bon or: il n'est pas de bon argent: il est descrié: il est court de trois grains. il est soudé: je n'en veux point: Je ne le cognois point: donnez moij le reste. — Amije appellez moij le valet d'Estable: Mon Amij sellez et bridez mon cheval: trousez la queve: l'avez vous bien pensé, estrillé, frotté, pigné les crins: Regardez s'il est bien ferré. — Jl luij faut vn clou où deux. — Où est le Marechal? — Me voijci Monsieur. — Ferrez mon cheval et donnez vous garde de l'enclover. — Il me semble qu'il cloche. — (68) D'ou vient cela? — Palefrenier tien, voila ton vin. — Où est la chambriere? Tenez mon Amije, voila pour vous espingles, afin que vous vous souveniez de moij vne autre fois. — Grand mercij. Monsieur n'esparnez pas le Logis, car il est à vostre commandement. — Adieu mon Hoste; mon Hostesse; toute la Companie jusques au revoir; jusques au retour. — Adieu Monsieur, Dieu vous conduise: Dieu soit garde de vous: Dieu vous garde de mal: Dieu vous ait en sa garde: Dieu vous donne bonne vie et longue. Dieu vous dont accomplissement de tous vos bons desirs.

Monsieur où picque vous si bellement? — A la Foiere de Barthelemij. — Je vaij à Paris. — Je vaij à Roven. — Et moij aussi. — Allons ensemble. — Je suis bien aisé d'avoir trouvé companie. (70) Allons de par Dieu, picqueons vn peu, j'aij peur que ne venions pas là de jour, car le Soleil s'en va coucher. Mais où logerons nous? Ou est le meilleur Logis? La meilleur Hostellerie? — Ne vous souciez pas de cela, c'est au grand Marché, à l'enseigne de la fleur de lis, vis à vis de la croix. Je suis joijeux d'estre arrivé, car certes j'aij bon appetit, j'espere de faire à ce soir souper de Marchan. — Nous disons en nostre Pais que desjeunner

Digitized by Google

des chasseurs, disner d'Advocats, souper des Marchans & collation des Moijnes est la meilleure chere, qu'on sçaijroit faire, & pour vivre en epicuréen. — Et on dit en nostre Paroisse que jeunes Medecins font les ciimitieres bossus: et vieux Procureurs proces tortus; Mais au contraire que jeunes procureurs & vieux Medicins, jeune chair, et vieil poisson sont les meilleurs. — Or bien, irons nous acheter ce qu'il nous faut: Nous demeurous trop. — Roland que ne te leves tu? Ouvre la Boutique: Es tu encore au lict? Tu aime bien la plume. — Si mon Maistre descend & qu'il ne trouve la Boutique ouverte, il se couroucera. — Messieurs, Monsieur, Madame, Madamoiselle que demendez vous? Que cerchez vous? Qu'acheteriez vous volontieurs? Que vous plaist il acheter. Demandez vous quelque chose qui vous duise[1]). Je vous faire bon marché, qu'en Boutique en ceste ville: qu'en Boutique qui soit en Londres: Entrez: voijez. La veue ne vous coustera rien: vous choisirez: vous aurez la chois pour vostre argent. — Vous n'avez point de velours, de drap, de couleur que j'en demande, teinture de Flandres, de noir, de blanc, jaune, violet, changeant, tanné, brun, rouge, pres, bleu[2]), verd, camelot sans onde, ondoije, drap d'or, drap d'argent et crespe? — Monsieur entrez dedans: j'aij toutes sortes de drap, desoije, de toutes coulers, de tout prix et à bon marché. — Desploije cette piece. Combien vendez vous l'aulne. Que donneraij je de la verge? Que paijeraij je de la piece entiere? — (74) Ne le me surfaitez pas: n'aijons qu'un mot; qu'un parole: faite le court. — Ne voulez vous qu'un mot: vingt sols l'aulne; il vous coustera dix neuf sols & demij la verge: N'est il pas beau? — J'en aij veu de plus beau & meilleur et de pire aussi. C'est trop cher. — Monsieur qu'en bailleraij vous afin que je vende. J'espere que vous m'en porrerez bon heur: Regardez le à vostre aisé: il est de belle largeur: il est bien large: il a vn aulne de large: le mesureraij je? — Combien faites vous la piece entiere? — Vous en bailleraij vingt cinq livres, quinze sols, six deniers & maille la verge. — N'en avez vous de meilleurs? — Je vous monstreraij le plus beau & meilleur de Londres, voire que vous manaistes[3]) jamais; mais il est cher. — Jl ne me chaut quoij qu'il couste pour veu qu'il soit beau et bon. — (76) Regardez Monsieur en veistes vous de meilleur jamais & plus belle couleur? — Desploijez le maintenant. J'en aij eu la veue: Combien ij a il d'aulnes? — Jl est fort estroit. Jl ij a vingt cinq aulnes & demij, & vn demie quartier à bonne mesure. — Vous le me voulez faire à croire. — Certes cet Appentif a bonne langue. — Jl veille pour le profit de son Maistre. — Ne fait il pas bien. C'est son maistier. — Or bien l'auraij je à ce prix? — A quel prix Monsieur? — Vous sçavez ce que je vous aij dit: Je suis Homme de vne parole. — Je ne scauraij vendre à moins si

[1]) for eder Tiener.
[2]) Efter 'Rødt' kommer i den danska översättningen 'Himmelblaat'.
[3]) følt med hænder.

Digitized by Google

je ne vouloije perdre: & certes vous ne cerchez pas ma perte, comment je pense. — Vous faictes vostre danrée hors de raison, par aisi nous allons ailleurs, car vostre prix n'est pas pour nous. — Comment il vous plaira: Allez où vous semblera, toutefois je vous peux asseurer d'vne chose, que quand vous irrez par toutes les Boutiques & Magasins de Londres vous ne sçauriez trouver vn tel offre que je vous faij. Non obstant si vous ne trouvez mieux revenez, vous sçavez mon prix, en verité je vous faij meilleur marché, d'un gros pour verge, à cause que j'espere vous vendre de ma marchandise pour ce que vous estes mon chalant: à cause que vous avez accoustumé d'acheter vostre fourniture ceans, je vous rabbatteraij vn gros, vn sol, vn Escu sur la piece, afin que j'aije vostre estrene: de vostre argent. — Nous ne nous pouvons accorder comment je voij: Allons voijer la Foire. — Allons ou il vous plaira: Ou vous voudrez: quand vous voudrez. — Allons nous promener par mij la Faire. — Je en suis content. — (80) Jl ne tiendra pas à moij. — Guillaume ou sont ces Marchans que j'aij laissé icij en ma Boutique? Ont ils acheté quelque chose? — Jls s'en sont allez: Jls n'ont rien acheté. — Rappellez les. — Jls sont entrez en vn Boutique, je le voij qui reviennent. — Jls serons les bien venus s'ils apportent argent. Pour veuë qu'ils apportent. — Vous nous faictes beaucoup travailler; je vous prie ne nous faites plus tant aller et venir: demeurer attendre: nous avons haste. — C'est ne pas ma faute: je ne demande qu' â vendre: je ne cerche que l'argent. — Aurons nous la piece entiere pour quinze livres, autant au vn mot qu'en vn cent: tout au dernier mot. — Certes vous estes importuns. Jl ne vous chaud si je perds ou gaine. Vous n'en rabbateraij pas vne maille de dix livres, quand vous achetez tout ce qui est en la Boutique: & certes si vous le laissez personne du Monde ne l'aura pour le pris, quant il se (82) roit mon Frere. Je vous rabbats vingt sols, à cause que je ne vous veux pas esconduire; si je le pouvoij laisser à moindre prix, vous l'aurez aussi tost qu'homme du Monde, mesmement pour l'amour de cognoissance. — Or bien, je me fie en vous: comptez argent. — N'avons nous point icij de crocheteur? — Portefois charge cela sur ton dos et le porte en mon Logis au trois Roijs en Flistrit et di à mon Hoste qu'on apprestes le souper, car nous viendrons encontinent. — Certes voijci beaucoup paijement. — Paijez vous en or, où argent? — Choisissez: Je vous en baille le choix. — C'est moij tout vn: la monnoije m'est aussi bonne que l'or. — Je voudroije que celuij qui a forgé, coigné, battu, ce sol eust les oreilles clovées au pilori, au posteau, de l'huis; fust esgorillé [1]) afin que tous les faulx Monnoijeurs ij prinsent exemple. — (84) Qu'en dites vous? — Je le voudroije & qu'il m'eust cousté vne quarte de vin. — Adieu je me recommande. Estes vous content? Oui Monsieur, je vous remercie: N'esparnez chose que j'aije aussi bien sans argent,

[1]) g otydligt; Øresløss.

Digitized by Google

que avec argent: Je vous bailleraij à credit pour trois mois? Je vous faire credit pour vn an, voire deux, sur vostre parole, promesse, obligation, cedule; en me donnant Plege, caution, asseurance. — Grand mercij Sire: Je ne vous lairraij pour vn autre. — Certes ce Marchant est honeste: Je ne sçay s'il feroit ce qu'il dit. — Esprouvons le: Essaijons le. — Ce sera vne autre fois. — Achetons des poupées pour nos enfans. — Ferons nous. — C'est bien dit.

(86) Qui est là? — Je suis icij Madame. — Qui est en l'antichambre? — Vos Filles. — Appellez les, il faut que je me leve. — Jl n'est pas si tard que vous pensez. — Quel heure est il? — — Jl n'est que sept heures et demij. — Pourqoij vous me souffrez dormir si long temps? — Je suis venue au costé de vostre lict tout doucement vne fois où deux, mais je ne osois pas esueiller, car vous allastes coucher hier au soir fort tard. — Je vous remerie du soing, que vous avez de ma santé. Demandez à vn de valets de la chambre d'apporter du bois & faire du feu vistement. — Jl brusla desia. Jl faut que je sois habillée dans vne demie heure. — Pourqoij si tost Madame? — Avez vous oublié que je vaij au sermon ce matin? — Jl sera asseez temps dans vne heure. (88) Le bon Pere ne presche pas si matin. Jl ne commence pas devant neuf heures. — Je vous prie chauffez ma chemise et me la donnez. Où sont toutes mes hardes? Apportez mes habillements. — Voila vostre corps de cotte. — Je ne me sçaurois lacer. Je vous prie aidez moij. Enseignez moij mon cotillon. Donnez moij ma juppe. — Je veux mettre vostre robbe de chambre sur vos espaules, j'aij peur que vous ne vous morfondiez. — Je ne suis en aucune danger le temps est assez chaud. Où sont me bas? — Ne voulez vous vne paire de chausons blancs? Où avez vous mis mes jeartieres? Ostez ces pantoufles. Donnez moij mes souliers, ceux qui sont les plus aisez pouce que j'aij envié de me promener apres midij. — Vous me blessez. — (90) Je ne vous sçaurois mettre [1]) si aisement. — Novez les cordons à double noeud. — Je vous prie habillez me vistement. Mettez mon grand miroir sur la table. — Jl est trop haut. — Mette le valet plus bas. — Donnez moij mon peignoir. Où sont tous mes peignes? Peignez moij en derriere. Vous me peignez trop fort: Vous me escorchez: demesler les tout doucement avec vos mains. — Vous plaist il vous lever Madame, car vos cheveux sont si longs qu'il trainent jusques à terre. — Mes Soeurs sont comment moij en cela. — N'ont elles pas de beaux cheveux? — Veritablement elles ont les plus belles chevelures que j'aije jamais veu. L'une a de beaux blonds et l'autre de beaux bruns et toutes deux les plus longs, qu'on sçauroit voir. — On a point besoin de les friser. — (92) Maintenant achevez de me coiffer. — Chauffez les fers pour friser les cheveux vn peu par devant. — Dressez me cheveux par deriere et les liez. Mettez l'huile vn peu plus pres. — Je les poudreraij moij mesme. — Attachez mes

[1]) Kemme.

Digitized by Google

noeuds. — Voulez vous avez vne guirlade ce matin? — Le cordon de vos perles est rompu. — Donnez moij mes pendants d'oreilles. — Voulez vous les Diamants où les Rubis? — Appellez mon Tailleur qu'il m'apportes ma robbe. — Voulez vous avoir la robbe de velours fermée, où la robbe de satin ouverte. — Jl faut mon bourse. — Ou est l'eguillette? — Je suis aisé, quand je ne porte point de vertugadin. — N'y a il point des petites espingles pour mes manchettes? — (94) Vous donneraij je vos bracelets aujour hui? — Donnez moij ma ceingture. — Ne voulez vous pas desjeuner devant que vous sortiez? Vostre bovillon est prest. — Ou est mon Escuijer. — Que vous plaist il me commander? — Allez à Madame, dites luij, que je suis preste si elle veux venir avec moij il faut qu'elle se haste, que sa Fille ij vienne. — Vous sortiez quand il vous plaira. — Venez donc descendons. — Voila vos gans: vostre masque: vostre mouchoir de col. — Je n'aij que faire de mauchon. — Jl ne faict point froid. Filles n'oubliez point mon livre de prieres. — Page mon cousin. — Apportez à l'eglise. — Bon jour Madame. — Je vous donne aussi bon jour. — (96) Comment vous portez vous si matin? — Je vous voij en si bonne santé, que je m'en porte mieux. A vostre humle service: Je svis vostre Servante. — Pourquoij vous venez nous visiter si matin? — Le desir que j'aij eu de sçaver comment vous vous portiez m'a amené si tost. Mais Madame j'aij peur de vous importuner. — Vous estes la tres bien venuë. — Vous ne me scauriez jamais empescher. — Je vous viens ressouvenir de la promesse que vous mes fiste l'autre jour. — Certes je le aij oublié. Mais quoij que ce puisse estre je m'en acquittereraij. — C'est que par vostre faveur je puisse baisser la maijn de la Roijne. — Vous estes venuë à une heure fort propre pour voir la Roijne, Mais Roy s'en va à la chasse. (98) Il a beaucoup de braves gens aupres de luij. Jl n'ij a Roij en la Christianité, qui soit mieux suiuij. Jl aime ses subjects, il est vaillant liberal et juste. — Son Frere luij ressemble en ses deportements et virtus. — Allons chez la Roijne là nous aurons la veuë de la plus part des Seineurs, & de autres qui sont en ville. — Je suis bien faché de rencontrer quelques vns de mes compatriotes, pource que je ne veux pas qu'on sçache que je voijage. — Svivez Monsieur, entrez mon Frere. — Laissez entrer ce Duc devant. — Les Dames que vous avez invitees viennent. Madame je me sens grandament vostre obligé, pour la courtoisie que vous m'a faite de venir icij. Et d'adventage que vous avez amené Madame vostre Soeur, de qui la Companie m'est autant agreable que d'aucune Damoiselle (100) que je cognoisse. — Je ne sçaij comment je pourraij recognoistre cette femme. — Je ne vous sçaurois dire autres choses si non que vous estes tres bien venus. Et vous aussi Messieurs. — Nous vous remercions tres humblement Madame. — Voulez vous venir pres du feu? — Je ne sens point de froid aujour huij. Jl ne fait fort chaut, le feu ne vous faira point de mal. — Cet hijver n'est pas fort aspre. L'hijver dernier estoit fort froid.

Digitized by Google

Et si je suis bon Astrologue je pense que cetvicij sera plus temperé. — Mesdames & Messieurs la viande est sur la table. — Vous plaist il de laver. — Sans ceremonie. — Madame prennez cette chaire, asseez vous je prie. — Page apportez encore des seiges. — Voila vne belle assemble des Dames. — J'apprehende d'approcher trop pres de ce feu de peur que je ne brusle. — (102) Vous en verrez à l'instant qui vous guerirons de ceste maladie. — Nous en avons icij de tres belles, d'autres fort laides, quelques vnes de bonne grace, quelques autres assez Rustiques. — Voila vn gentil Homme de fort bonne mine, grand et de belle taille. — Mais il me fasche de luij voir porter vne perruque. — Lequel d'eux? — Celuij qui entretie ceste Dame, qui a vne robbe doublée et passementée de bleu. — Comment l'appelle vous? — Le Prince de &c. — Il a voijage en nostre Paijs et s'ij est acquis vne bonne reputation. — Son Pere estoit un Homme courageux, aussi est il. — Mais que dites vous de la Dame? — Jl n'ij a rien en elle, qui ne soit tresbeau. Elle a visage fort beau, le corps droict, Elle est richement habillée. Je pense que la robbe est de la plus nouvelle façon, car j'en remerque fort peu de semblables en ceste grande (104) companie. Les manches sont bien seantes, elle ne sont pas trop grosses, elle n'a point de vertugadin, elle n'a point de souliers hauts. — Voila vn Gentil Homme pres d'icij, qui a vn vestement tres riche. — Celuij qui a vn habit de satin verd naissant tout brodé d'argent et de perles, le manteau, les chaussens et le pourpoint sont bien appariez, il est tresbien botté, son cordon de bonnet est composé de diamants, manchesses sont bien mises. C'est vn Homme bien Gentil. Jl est fort envieux [1]). — Venez vn peu de ce costé cij, je vous nonstreraij vne autre sorte de beauté. Que vous semble de cette Fille brune, qui est derriere, Elle a cheveux d'un brun fort beau, un front admirable, l'oeil vif, les levres sont bien gentiles, rouges comment les cerises. — Toutefois plusieurs Seigneus et Gentils Hommes (106) ont esté blessez de deux regards. — Certes ses ijeux sont capables de mettre tout le Monde en cendre. — Quelle aage a elle? — Elle n'a que quatorze ans, & qui plus est, C'est vne bonne Fille, si elle continuë comment elle a commencé, elle sera sans exception la plus belle Dame de toute l'Europe. — Elle tire de dangereux regards. Je confesse que je ne suis pas trop bien armé pour la rencontre: je m'en reculeraij. — Ne vous retirez pas encores, vous n'est pas venu au plus grand danger. — Regardez cette Dame qui caquete si gaijement avec la Roijne, elle surpasse toutes beautez que vous avez veuëz. Elle a de beaux cheveux blonds fort long. Sa peau est plus blanche que la neige. Elle a vne fort bonne complexion. — Jl ij a vne grande vertu en ses ijeux bleudx. (108) Je ne voij point de femmes, qui puissent estre comparees à elle. Ses dens sont comme perles d'Orient. Son col est comment un pillier d'Ala-

[1]) omhijggelig.

Digitized by Google

bastre. Son sein comment vn Ocean de laict. Pleusieurs meurent d'amour pour elle. Elle est gaije & jovialle. Elle est tout bonne et chasté. Elle a vne excellent Esprit: une memoire heureuse: Un tresbon entendement. — Maintenent je veux verser de l'eau en vostre vin, de peur que vous ne soijez enijuré de ses beautez. — Non Monsieur, je voudrois plutost qu'on m'eust mis ijeux bous[1]) de la teste, comme ceux qui ont veu les belles et precieuses choses. — Je vous prie regardez arriere de moij. — Vous faitez bien de m'en prier autrement je ne voudrois pas prendre tant de peine que de regarder vne si laide creature. (110) Fij d'elle, je ne la sçaurois suffrir. C'est vn remede d'amour. Sa Veuë me tuë, Je la haij autant que j'aime l'autre. Telles Femmes ne serez jamais en mes bonnes graces, fust elle ma soeur. Une si grande imperfection est capable de desraciner la plus naturelle perfection. — En voila vne autre qui n'est pas moins laide. — Elle est lousche et boiteuse. Sa companie est bossue et a la nez camus. La peau de toutes les deux est plein d'enlevres. — En voijci vne troisiesme de non moindre laideur, elle est plus fardée, que femme que je jamais aije veu. — Je m'estonne qu'on souffre de telles venir à la Cour, que plousieurs Dames ne sont pas faschées d'estre en leur companie. — Pourquoij, dites moij? — (112) Parce que telles femmes leur servent de fucilles[2]). Elles prennent leurs lustres en elles. — C'est bien dit Monsieur. — Jl ij a de la pieté en elles et riligion en elles. — Et ainsi leur deffauts sont couvers. — Jl ij a sottise aux autres. — Et ainsi leurs perfections sont taschées. — Cela arrive ainsi souvente fois. — Frere meneraij je ce Gentil Homme à vostre Maistresse. — Il faut que je di que je suis vn peu jaloux. — De qui? De moij? — Je suis vostre frere et homme marié. — De ce Gentil Homme il ne parle point. — La bonne mine parle assez pour luij. — Les ijeux sont guides de l'amour. — L'amour ne fust jamais sans jalousie. — Elle est tres belle et vous estes tres constant. Je pense que vous ne la voudriez pas changer pour vne grande beauté. — Non je vous jure, encores qu'elle se peut (114) truver, elle a quelque raison de vous vouloir du bien. — Avec vostre promission, mon coeur, ces Messieurs viennent vous voir. — Messieurs vous me faitez grande faute. — Comment vous et il de puis hier au soir? — Comment vous usist vostre danse. — N'ij estiez vous pas vous mesme. — Je m'en allaij devant que le bal fust finij pour mener vne Dame au Logis. — Que failloit il à ceste Dame? — Elle est grosse. — Elle est à blasmer de hazarder ainsi son ventre. — Jl ij auoit vne telle presse de peuple que je n'en vois jamais de semblables. — Quand à vostre danse nous la menasmes à vne honorable fin. — Vostre Frere n'estoit il pas avec vous? — Non sa Femme vint hier au soir en ville. — (116) Je la verraij de main, ou le soir svivant. — Jl me semble que ce Gentil Homme est Estranger à ses habillaments. — Parle t'il nostre

[1]) felskrivet för hors.
[2]) som en skugge.

Digitized by Google

langue? — Jl voudroit bien exprimer ses conceptions, mais n'aijant esté icij qu'un mois, ou cinq semaines. — Jl est impssible qu'il la parle. — Je ne doute point que n'aijez ouij parler de luij. — Je deuine, c'est ce Gentil Homme de cheval. — Luij mesme Madame. — Jl dit que se souhaitte si heureux que de vous pouver entretenir. — Je vous prie Monsieur dites à luij, que je suis triste d'estre privé d'un si grand contentement. — Les Dames parloient de luij tout à cette heure. On dit qu'il se vente, que sa Maistresse est plus belle Dame, qui soit soub la voulte du Ciel. — Son l'appariement est esgard, il faut que cela soit ainsi [1]), car c'est un Gentil Homme par (118) faict. J'espere que vous ne me trahissez pas. — Jl ne parle point nostre langue. — Non, non parlez hardiment. Je me tairaij. — S'il entendoit mes discours, il pourroit croire que je serois amoureuse de luij. — Je luij veux dire ce que vous dites. — Ne vous faites pas pour l'amour de Dieu. Je serois gastée. — Monsieur je vous prie prendre la peine de dire à cette Dame, que je veux apprendre à parler François pour luij offrir ma service. — Jl emploijeroit fort mal son temps, si c'estoit pour l'amour de moij, mes merites ne s'estendent pas si loing. — La Roijne Mere et Madame sa Fille s'en vont sortir pour prendre l'air. — Elle n'est pas seulement la Roijne de Dames, mais elle est la Dame des toutes les Roijnes. — Madame sa Fille est incomparable en beauté, grace & vertu. — (120) Elle efface de sa splendeur toutes les plus belles Dames de ce Monde, comment le Soleil les plus claires estoiles du Ciel. — Je vous dis Adieu Messieurs. — Que tout bon heure vous puisse svivre belle Dame. — Allons tout doucement à cheval apres elle. — Nous en sommes contens.

Dieu haijt sept choses et la septieme il abhorre sur tout.

1. L'oeil outrageux. — 2. Une faulse langue. — 3. Les mains pollues de meurtre. — 4. Le coeur conseilant & faisant mal. — 5. Les pieds prest à faire mal. — 6. Les faulx temoins. — 7. Ceux qui sement dissention entre les freres.

Trois choses sont belles devant Dieu & les hommes.

1. Accord entre freres. — 2. Amitié entre voisins. — 3. L'homme & la femme gardans foij & loijoté en (122) semble.

Trois choses odieuses & fascheuses.

1. Un mandiant orgueilleux. — 2. Un riche homme menteur. — 3. Vieilard luxurieux, adultre, paillard, putier, lascif ruffien.

Quatre choses sont dommageables pour se trop haster.

1. Au combat ou à la guerre. — 2. A goumendise & ieu

[1]) Hanss ansict er herligt, det sømer sig hun er ligesaa.

Digitized by Google

d'hazard. — 3. A vn Banquet si on nij est appellé. — 4. A parler ou à raisonner avec vn fol.

Nul ne doit empescher ces quatre choses.

1. Qui se veux legitimement marier. — 2. Qui va à l'Eschole. — 3. Qui veux aider l'oppressé. — 4. Qui d'une mauvaise vie, meschante, dissoluë, vicieuse, se retourne à vertu.

En cinq choses il ne se fait pas bon fier.

1. En vn chien estranger. — 2. En cheval de lovage. — 3. En vne femme babillarde. — (124) 4. En serviteur glorieux. — 5. En un Rivage creux.

On ne preste pas volunteurs ces trois choses.

1. Sa femme. — 2. Son bon cheval. — 3. Ses armes.

On ne se repent point d'avoir obeij à ces trois choses.

1. A la verité. — 2. A bon conseil. — 3. Au coq du matin.

Trois choses ne peuvent estre sans souvelure [1]).

1. Un Potier. — 2. La roue d'un chariot. — 3. Qui converse avec les Meschants.

De cinq choses on ne doit estre curieux.

1. Comment va le mesnage d'autruij. — 2. Du guvernament & secret de Dieu. — 3. De la viande des poissons. — 4. Des secrets des grands seigneurs. — 5. De la mutation du temps.

(126) *De trois choses on se doit tousjours souvenir.*

1. De commendements de Dieu. — 2. Des benefices qu'on a receuz. — 3. Des repassez, afin d'ensvivre, ou esviter, leurs dicts & faicts.

Sur ces quatre choses le chemin est lubrique.

1. Sur la glace. — 2. Sur le fient et lieu humide. — 3. Sur bruict & ambition. — 4. Sur beauté de femme.

Ces quatre choses sont blanches & la cinquiesme reluit sur tout.

1. La neige. — 2. L'argent. — 3. La ceruse. — 4. Le cheveux gris, blancs, chenus. — 5. Un coeur simple & rond.

Trois choses propres à un conseiller.

1. Science. — 2. Benevolence. — 3. Liberté en parler.

(128) *Choses iuutiles en mesnage.*

1. Une poulle sans oeufs & pousins. — 2. Une truije ste-

[1]) smitte.

Digitized by Google

rile. — 3. Un serviteur desloijal. — 4. Ouvriers paresseux. — 5. Un chat endormij. — 6. Une femme riboude. — 7. Une servante grosse. — 8. Enfans obstinez. — 9. Une bourse sans argent.

Quatre choses doivent tousjours estre en la maison.

1. Le poulaillier. — 2. La cheminée. — 3. Le chat. — 4. La femme.

Choses contre nature.

1. Une belle Fille sans amij. — 2. Uille marchande sans Larrons. — 3. Un vieil vsurier sans argent. — 4. Un jeune homme sans liesse. — 5. Un vieil grenier sans souris. [1]) — (130) 6. Un teste tigneuse sans poux. — 7. Un vieil bouc sans barbe. — 8. Un homme endormij orné de science.

Qui cerce ces choses perd sa peine.

1. Gras pourceau entre les Juifs. — 2. Verité en vn flatteur. — 3. Loijauté en vn flatteur. — 4. Sobrieté en vn ijurongne. — 5. Argent chez vn prodique. — 6. Sagesse en vn fol. — 7. Grandes richesses en vn Maistre d'Eschole. — 8. Entendement subtil en vn gros ventre. — 9. Vertu en mauvaise companie.

Ces choses s'accordent ensemble.

1. Un coupeur de bourse et vne bourse pleine d'argent. — 2. Un coureur & chemin vnij. — 3. Bonne companie & resjouijssance. — 4. Un asne & vn Musnier. — 5. Un hoste & vn gourmand. — 6. Une belle femme, & beau habillaments. — 7. Une femme eshontée et vn baston. — (132) 8. Un petit enfans et vne bonne mamelle. — 9. Enfans rebelles & le fovet. — 10. Un larron & vn gibbet. — 11. Un Escholier & ces livres. — 12. Les prestres et vn riche defunct.

Ces choses n' s'accordent point ensemble.

1. Un Covard & la guerre. — 2. Un bon mannouvrier & celuj qui retinet son salaire. — 3. Hostes qui ont bon apetit & vn hoste ord. — 4. Un petit cheval, & vn pesent homme. — 5. Un alteré et vn petit pot. — 6. Un bon chasseur et chiens paresseux. — 7. Chiens & chats en vne cuisine. — 8. Un jardinier & vne cheure. — 9. Grosse gabelle et pauvres marchands. — 10. Un homme encien & vne jeune femme. — 11. Un bon Maistre & disciple qui parle trop.

Il ne se fait pas bon vanter de ces choses.

1. Que tu a de bon vin. — Que tu a vne belle femme. — 3. Que tu a forces escus.

Gustaf Ernst.

[1]) 4 och 5 översättas: Et ungt Menneske uden luss (!), En gammel Lade uden muuss.

Digitized by Google

WULFF ON DANTE ON HIMSELF.

[*Moderna Svenska Texter*, XL, pp. 100—101].

Prof. Wulff's *Dante's Vita Nuova* provides the last two texts in the collection of "Moderna Svenska Texter" brought together in 1905 by Mr Herman Söderbergh at the request of the three then foreign lectors at Lund University. In the preface to the first edition of that work, and also in the first number of *Skandinavisk Månadsrevy* (which was also the outcome of the same temporary *Dreilektorbund* and was the direct predecessor of *Moderna Språk*), there was some talk of publishing notes to these texts; and this talk became, I fancy, a definite promise in the preface to the second edition (1913). As yet, however, no such notes have been published, although both the editor and the three prime beneficiaries have made some preparations towards their publication. I do not know whether my former colleagues (and at present, I understand, war-wounded foes) will ever be able or willing to undertake the promised annotations; but I, who have become a Swedish subject, still cherish the hope of doing my part, and that at no long distant date. The following pages are submitted as a somewhat detailed specimen of the procedure which I have been wont to follow in the oral treatment of the texts and which, with considerable modifications and restrictions, I should feel inclined to follow in the proposed publication. I choose this particular text both because of the connexion of the author with the present number of *Moderna Språk*, and also because I once had the advantage of going through it with the author at one of those really homely evening at-homes in his house which are among the pleasantest of my pleasant memories of my eight years' residence in Lund.

(i) **Basis of Work.** A famous controversy about a recent translation reminds one of the desirability of co-operation between native users of both the *from* and the *to* languages; and this desirability has been fully recognized in the present case by Mr Söderbergh and myself. Two other things also appear to me desirable (apart, of course, from purely personal matters such as competence, adequate training and interest in or familiarity with any particular topic in hand). One is that the annotator should not merely deal with matters that appeal to his own taste but also take into consideration some at least of the difficulties actually experienced by the student as revealed in actual translations; and the other is that the student should, if possible, be provided with models, at any rate for higher work where style comes into the question. This last is a point which is pretty commonly borne in mind in the old classical training; but I have come across few signs of its observance in modern-language work. It is, however, the difficulty of finding really suitable English parallels to the extremely varied texts included in

Digitized by Google

MST that has largely caused my long delay in seriously tackling the promised notes; and it is what appears to me (perhaps wrongly) the comparative simplicity of finding parallels to the last text in the collection that has induced me to pluck up courage to attack it.

(ii) **The Search for Models.** Our English model for this Swedish commentary on the *Vita Nuova* should, I take it, be of the nature of an essay; an essay springing from real interest in and knowledge of the subject, neither superficial nor artificial, neither smart nor dull, neither minutely erudite in range nor tortuously precious in language. And, of course, there would be no harm if we hit upon a piece of suitable English dealing with the very topic in hand. Oddly enough, Dante's love story does not appear to have been much used as material for modern English fiction: at least the only work of this kind included in Mr Jonathan Nield's standard *Guide to the Best Historical Novels and Tales* is J. H. McCarthy's *God of Love*. And Mr Maurice Hewlett's *Little Novels of Italy* (Macmillan, 7d. & 2/—), which often deal with Dante's time, are perhaps too fantastic in language to serve as models.

Probably any scholarly English work on Dante would supply us with positive hints and negative warnings; but I simply have not the time to ransack the libraries for suitable books and passages. Had I time, however, I should look by preference — and I venture to recommend others to look — for and at books written by people who know and like Dante among other writers and who want to make others know and like him, rather than to detailed works written by specialists for specialists only. Hence I should turn first to books and authors that are generally known, however vaguely, by name to readers of literary reviews. Thus "every schoolboy knows" that Macaulay has a famous comparison between Milton and Dante; but as Macaulay rather delights in turning his limelight on externals and as I fancy the comparison in question comes in the earliest and juvenilest of his essays — that on Milton (1825) — I should not give that passage the precedence to which it is chronologically entitled among nineteenth-century writers on the subject. I should have much greater expectation of finding what I wanted in the classic essay on Dante written about half a century later (1878) by a finer scholar, a more sober writer, and a man more in sympathy with its subject — namely R. W. Church, whose "Dante and Other Essays" now appears in the Eversley Series (Macmillan, 4/—net). After Dean Church's essay I should consult some other studies of the same date — probably less accessible and certainly less generally known — such as J. A. Symonds, "Introduction to the Study of Dante" (1872) and (with more confidence) Dante Gabriel Rossetti, "Dante and His Circle" (1874), which I imagine to contain the poet's translation of the *Vita Nuova*, or his elder sister's "Shadow of Dante" (1871). It would be rather out of curiosity than with the expectation of getting any practical hints for translating this passage that I might consult D. G. Ros-

Digitized by Google

setti's translation of the *Vita Nuova* (to which he also made illustrations) or the translations contained in either of the charming series, "The Temple Classics" (Dent, 1/6 net) or "The King's Classics" (Chatto & Windus, 1/6 net)— the former probably by a well-known popular and inspiring lecturer on Dante and Literature in general, P. H. Wicksteed. For our particular purpose, of course, it is more important to familiarize oneself with what confessedly good writers of English have written about Dante than with what good knowers of Dante may happen to have written in English ("of sorts"); and therefore I should try to discover anything written on him by, say, Coleridge, Hazlitt, Matthew Arnold, Bagehot, Lowell, R. H. Hutton, F. W. H. Myers, Walter Pater, before I turned to the more special studies of Dante experts such as Dr. E. Moore (eulogized by Prof. Wulff in the preceding extract in MST), his collaborator in the Oxford University Press editions of Dante, Dr. Paget Toynbee, or the editor of the Macmillan edition, Mr. A. J. Butler. The shorter and more popular works of such writers, on the other hand, would seem to me likely quarries for suitable expressions — e. g. the short lives of Dante by A. J. Butler (Macmillan, 5/ —), Paget Toynbee (Methuen, 2/6 net), and Edmund G. Gardner (Dent, 1/ — net). Moreover, as our text deals with Dante in relation to his environment, this last book makes a special appeal, not only by its cheapness and brevity but also because its author has written books of repute about Florence and other Italian cities in Messrs Dent's "Mediæval Towns"), just as Dean Church's book has a special appeal not only for its sound and lucid language but also because the author wrote a masterly short book on "The Beginning of the Middle Ages", which is one of the best small books on large subjets in the English language.

(iii) **Some Specific Standards.** The special topic of our text is Dante and Beatrice; and the writer is at pains to show clearly what he conceives to be the exact nature of Dante's love. For reasons excellently summarized in one of the best chapters (ch. viii) in one of Mr H. G. Wells's best books — namely, his educational study on "Mankind in the Making" — such a topic is extremely difficult to handle, partly because in such subjects, perhaps above all others, the very same words are apt to mean an infinite number of different things to different persons or to the same persons in different moods. It happens that this very case is discussed in an essay on "Dante and Beatrice" (with a short summary of the story) by an acknowledged master of English (Matthew Arnold), and that this essay is accessible in a book which all the English-interested readers of *Moderna Språk* would do well to have on their shelves (and at their fingers' ends)—viz. the Makower-Blackwell "Book of English Essays" that forms the 172nd volume in the "World's Classics" (to which, by the way, notes have now been published both separately and with the text). In this charming essay Arnold protests with douce lucidity against some

Digitized by Google

attempt of Theodore Martin (presumably the biographer of Queen Victoria's Consort) to convert Beatrice into a British Matron like Mrs William Wordsworth. Finally, I may actually quote a short summary of "the simple story" from the article on Dante contributed to the ninth edition of *Encyclopaedia Britannica* by Mr. Oscar Browning, who resembles our author in having a wide range of interests extending far beyond the narrow confines of any university, and who in this passage gives us a specimen of the same sort of sober enthusiasm and unaffected straightforwardness of diction that I presume to mark our text.

"The *Vita Nuova*, or *Young Life*, of Dante contains the history of his love for Beatrice. Like the *In Memoriam* of our own poet, it follows all the varying phases of a deep and overmastering passion from its commencement to its close. He describes how he met Beatrice as a child, himself a child, how he often sought her glance, how she once greeted him in the street, how he feigned a false love to hide his true love, how he felt ill and saw in a dream the death and transfiguration of his beloved, how she died, and how his health failed from sorrow, how the tender compassion of another lady nearly won his heart from its first affection, how Beatrice appeared to him in a vision and reclaimed his heart, and how at last he saw a vision which induced him to devote himself to study that he might be more fit to glorify her who gazes on the face of God for ever. This simple story is interspersed with sonnetti, ballate, and canzoni, chiefly written at the time to emphasize some mood of his changing passion. After each of these, in nearly every case, follows an explanation in prose, which is intended to make the thought and argument intelligible to those whom the language of poetry was not familiar."

(iv) **The Swedish Text** (printed line for line from MST): —

XLI. (Dantes Vita Nuova, ss. 40—41). Vad är då det nya i Dantes kärleksdiktning, utom det skönare, änklare, plastiska i formen? Långt före honom hade trubadurer och truvörer, ja italienska sångare, sjungit om den läckraste kärlek med de ljuvaste ord. Vad som är nytt hos Dante, det är det hjärtliga och rörande; det osinnligt ömma som icke förtäres av begär; framställningen av ett kvinnligt ideal, mera ädelt än det gamla; vidare det uppriktiga, personliga, värklighetstrogna i skildringen: vi lära känna ett ungt medeltidshjärta som dyrkar en älsklig ung kvinna. Hans Beatrice är utan allt tvivel en kvinna av kött och blod; hon är glad över skaldens hyllning, angelägen att behaga honom. Stundom full av gäckeri, stundom förtörnad, icke lätt blidkad, men slutligen — i all ärbarhet — huld mot honom; i hans ögon var hon den enda dyrkansvärda; hon dör, synes det, av någon plötslig sjukdom, och lämnar honom i förtvivlan . . . Vi höra den enkla sagan berättas ur ett sörjande hjärtas djup, med en stämma som skälver av mänsklig känsla, och de små tavlorna, med deras personer, bli de äj livslevande uppträden för våra ögon? Härtill kommer — att icke tala om den vetenskapliga, tekniska analysen av dikternas komposition, hvilken smakar oss mindre än den smakade Dantes samtida — härtill kommer en »hjärtats rannsakning,» en själsanalys, som i grunden är all annat än medeltida och sko-

Digitized by Google

lastisk, en värklighetsskildring som väl medeltidens människor aldrig förr hade skådat, åtminstone icke på italienska. Och denna skildring skrider fram utan annat syfte än att få tala om hur det var fatt med detta ljuvliga och orofulla som den sedan så dystre Dante kände och upplevde i sin ungdoms vår, »när morgonens dagg låg på livet kvar». Betraktad med våra ögon, var hela medeltiden ett enda stort gehenna, för de flesta blott fyldt av våld och grymhet och sjukdom och nöd och allt ondt; Dante är icke den förste som är sorgbunden och vemodsfull. Men han torde vara den förste som tager sig själv och sina ingivelser till medvetet föremål för sin diktning.

(v) **Two General Matters.** Turning to the actual text, we notice first two general points.

(a) The repeated use of different expressions which emphasize the author's view that the *Vita Nuova* is not mere convention, fiction, fancy or fantasy — e.g. *värklighetstrogna* (101. 5.), *livslevande* (101. 15), and *värklighetsskildring* (101. 20). It seems to me a great waste to render all or any of these by the worn-out and semi-technical terms 'realism', 'realistic'. In fact, one might almost venture to suggest as a general (*not* universal) rule: translate national words by national, but retain international ones.

(b) The frequent use of a construction which cannot be safely rendered by the corresponding construction in English — viz. the use of the neuter definite article and an adjective to express an abstract. Not one of the ten examples of this use in our text can, so far as I can see, be translated (as they commonly are) by an exact equivalent without being affected or even ridiculous. Probably owing to the fact that the English article is undeclinable, such expressions as "the good" and "the beautiful" are both ambiguous in themselves (equalling *det* — or *de* —, and very occasionally *den* —), and are also restricted, as a rule, to an absolute or unqualified sense. Thus in the first sentence (p. 100, ll. 33—35), we have four examples, each defined by an '*i*' phrase; and none of these would normally be rendered by the neuter adjective followed by 'in', still less by 'of'. Instead of "What is then the new in", we should say "What then is the novelty in" or "What is there that is new then in"; and instead of "the more beautiful, the simpler, the plastic in (of) the form", we should say "the greater beauty . . . of the form". So, too, in the threefold instance in the third sentence *(det uppriktiga* etc. p. 100, l. 5).

The other three instances stand on a somewhat different footing. One case (*det osinnligt ömma*, p. 101, l. 3) serves to modify the too sweeping expression used above ("restricted to . . . an unqualified sense"), for the adjective-substantive may be qualified if not by a compound adjunct, yet by a preceding adverb. Just as we can speak quite naturally of "the morally good", "the physically beautiful", and "the politically useful" (though to me, at least such turns are uncomfortably reminiscent of Lytton as superlytton-

Digitized by Google

ized by Thackeray and Bret Harte), so here we can speak of "the spiritually tender". But the following adjectival relative sentence makes this awkward, if not impossible; and, even apart from that, the prosaic meaning and associations of the pure noun 'tender' makes that word undesirable here. (This last is seen, for instance, in the favourite rendering "the immaterial tender", which certainly suggests the reflection that a vehicle attached to a locomotive engine to supply its needs in the way of fuel and water would, if 'immaterial' in the literal sense, be of immaterial utility in a more common transferred sense, or — to apply Oscar Wilde's Canterville terminology — be "hylo-idealistic").

The last two cases (*det hjärtliga och rörande*, p. 101, ll. 2, 3) are uncomplicated by qualifications but have intrinsic difficulties in the interpretation and expression of their somewhat indefined meaning. The usual renderings fall into the two groups of abstract adjectives and abstract nouns: "the hearty (heartfelt, cordial) and /the/ pathetic (touching, moving)" or "the heartiness (cordiality) and /the/ pathos". Each of which extorts from me the famous remark wrung from Jeffreys by Wordsworth's *Excursion* and from Loudon Dodd by the claret at Barbizon. 'Cordial' and 'hearty' suggest a warmth or friendliness (almost boisterousness) of personal bearing which hardly appear relevant here: as if Dante poked one in the ribs or nearly wrenched one's hand off in his greeting. And as regards the conjoined term, none of the proposed renderings seem to me, quite apart from other objections, to have anything like the range of *rörande:* they are all in practice limited to the sorts of feeling which ultimately express themselves in tears, and the *-ing* forms would certainly strike the reader rather as verbal nouns than as 'present' participles used for the nonce as nouns. I take it that our author means *rörande* in as wide a sense as is possessed by the verb 'move' in De Quincey's famous distinction between the "literature of knowledge", which merely *instructs* and appeals to the intellect, and the higher "literature of power" which *moves* and appeals to the emotions (I quote from memory). Unfortunately, however, as is so often the case, the participle 'moving' has nothing like the same extension as the verb 'move'. I suppose that the intention of the Swedish would be obtained (though with a regrettable increase of definition and hardness) by some such turn as this: "What (That which) is new in Dante is that (the way in which) he speaks from the (his) heart [direct to the (our) hearts] and appeals to the (our) emotions (feelings)." In fact Dante is, I suppose, here alleged to have done what Sir Philip Sidney was told to do but apparently did not:

"Fool! said my muse to me, look in thy heart and write".

(vi) **A Few Detached Notes** [After the first three notes, all references are to the lines on p. 101 in MST.]

(1) *kärleksdiktning* (p. 100, l. 34): the widest term is 'love-poetry'; the adjectives 'amatory', 'amorous', and 'erotic' suggest

Digitized by Google

ascending degrees of trifling or merely 'physical' love, — all of which seem to be excluded by the facts and the context. In the days of the Yellow Book there was a critical epigram dividing the fashionable literature and art of the day into "the erotic, the neurotic, and the tommyrotic".

(2) *i kärleksdiktning ... i formen* (p. 100, ll. 33—35): in the first case the novelty is contained *in* the poetry, while in the second the plasticity etc. are properties *of* the form: hence we require the spatial 'in' in the first case and the appurtenant 'of' in the second. To translate *utom* by 'except' would give an implied negative sense ('There is nothing new *except* . . .'), while 'besides', as usual is positive ('What new features are there *in addition* to those named?')

(3) *trubadurer ... sångare* (p. 100 l. 35—p. 101 l. 1). The various different forms assumed in English by the first two terms are given in the dictionaries; and perhaps the least controversial way of translating the last term would be merely to transpose it into 'singer'. My own favourite rendering has always been 'minstrel' — giving the word the sense of one who wanders about from place to place singing songs of his own or other folk's composition, the sense to which currency has been given by Scott's use of it in his "Minstrelsy of the Scottish Border" and "The day of the Last Minstrel". Mr Söderbergh reminds me that this use is one of Sir Walter Scott's many mistakes; but it seems to me that it is a mistake which has become as much accepted as the current meanings of, say, *apace* and *restive* [cf. *Standard Dictionary* under ***Bard***]. I have little doubt that the ordinary educated general reader would regard 'minstrel' as the natural general English equivalent of words having such special local or temporal associations as *bard* [see *Standard Dictionary s. v.*], *gleeman, meistersinger, scald, troubadour, trouveur;* but it is quite possible that a writer (like our author) with a special knowledge of Provencal literature would not approve of this (especially if he happened to associate tho word minstrel with such a person as Sambo in Mr James Prior's *Walking Gentleman*). And after all 'singer', when applied to a poet, would probably be applied more easily to the kind of 'makers' here treated than to 'thoughtful' poets like Dante, Milton and Browning: as we see in the description of David as "the sweet singer of Israel" and Morris's description of himself as "the idle singer of an empty day". One may translate *ja* by 'nay' (which is perhaps a little bit rhetorical), by 'even' (which would distinctly suggest that the writer held a poorer opinion — as, indeed, he probably does — of the Cis-alpine poets of the time than of the Transalpine ones), or by the informal and idiomatic renderings (which, like 'songer', leave one comfortably seated on the fence), "and Italian singers for that matter (if it comes to that)".

(4) *läckraste ... ord* (l. 1). The two adjectives employed, or at any rate the first, have or may have, I understand, a strong sug-

Digitized by Google

gestion of appeal to the senses, especially those of touch and smell and taste: the sort of appeal which is expressed in the phrase "it makes one's mouth water" (sympathetically, of oneself or of an approved person) and 'slobbery', 'slobber over' (unsympathetically, of others). In any case the obvious ordinary word 'sweet' would seem to be disqualified by the fact that the corresponding word has been avoided in the original. For *läckraste*, therefore, I suggest 'most delicious', which word also has a not too insistent reminiscence of the Latin personal-concrete use of *deliciae* and forms a sort of 'half-way house' in the long stretch of 'open country' between such dictionary equivalents as 'dainty' (how different from 'dainties'!) and 'luscious' (polite for 'slobbery'). For *ljuvaste* I suggest 'dulcet', which is especially used of sounds and tones, though perhaps it is a little 'precious'; the gallicized doublet 'douce' is not now used in its primitive sense; and the common renderings 'pleasant' and 'delectable' strike me as dangerous unless one can somehow give the context such a turn that the words would here bear their seventeenth-century rather than their present-day meaning. That is quite beyond my power; but perhaps Mr Fuhrken or Prof. Quiller-Couch would oblige?

(5) *begär* (l. 3): singular or plural? As we are concerned with one, or at any rate one type of, 'desire' (however multitudinous its forms), it appears to me that the comprehensive, convergent, abstract singular is more expressive than the divergent plural. Perhaps one may adduce Shelley's famous "The desire of the moth for the star" and Christina Rossetti's equally beautiful poem with the refrain "Oh vanity of vanities, desire".

(6) *ett kvinnligt ideal* (l. 4): why 'feminine', rather than 'female', 'effeminate', 'womanly', 'womanish', 'woman' or woman's'? See Afzelius, *Svensk-engelsk synonymbok*, under ***kvinnligt.***

(7) *det uppriktiga, personliga, värklighetstrogna i skildringen* l. 5). Something has been said about this construction under V. b above; but there remain the terms themselves. *Det uppriktiga,* I take it, suggests rather that Dante does not state what is not true and that what he does state is real rather than that he goes out of his way to thrust what is true on our notice: if this be so, the quality in question is 'sincerity' rather than 'candour' or 'frankness'. *Dct personliga* refers, I presume, to the fact that the substance of the book is taken from Dante's own *personal* experience, not from books or hearsay; but owing to the appropriation for other purposes of the word 'personality', I should regard 'individuality' as a less misleading short rendering. As for *det värklighetstrogna,* I suggest that plain native expressions with an intrinsic meaning such as 'truth to nature', 'lifelikeness', or even 'true-to-life-ness', would be better than critical jargon such as 'realism'. And, as in note (2), we have the choice between 'in' and 'of' according as we regard the qualities mentioned as scattered here and

Digitized by Google

there in or about the 'description' or as characteristics belonging to the description as a whole.

(8) *ett ungt medeltidshjärta* (l. 6): if it was 'young', the heart was assuredly not 'middle-aged', but the printers have not made up their mind whether it is to be spelled 'mediæval', 'mediaeval' (Oxford Press), or 'medieval' (Cambridge Press and USA generally).

(9) *älsklig* (l. 6): was Beatrice 'beloved', 'loveable', 'lovely', or merely (save the mark!) 'amiable'?

(10) *utan allt tvivel* (l. 7) presumably imports the entire absence of doubt on the matter — which is not at all implied by the usual renderings 'no doubt' and 'doubtless', but *is* expressed by 'without (beyond) any doubt', 'undoubtedly', 'indisputably'.

(11) *en kvinna av kött och blod* (l. 7): the literal rendering is the natural and inevitable expression in English. Such renderings as "a woman in the flesh and blood" (a frequent expression if docked of 'and blood'), "a woman with flesh and blood" (presumably detachable), "a woman out of f. and b." (if only it were as easy to become 'out of flesh' as 'out of breath'!) are as ridiculous as would be "a woman of meat (beef) and gore".

(12) *behaga* (l. 8): the simple 'please' strikes me as infinitely better, both as a translation and in itself, than the popular alternatives 'charm' (which, as a verb, has quite a different sense from the participle-adjective 'charming' and would mean 'bring under her spell' rather than 'keep under her spell') or 'make herself agreeable to him'. It would be a good exercise to "traduct or betray" the whole of this piece by writing out a complete version in the key of 'make herself agreeable to him': I should imagine that good models might be found in 'The Family Herald" or the 'ladies' publications of the Harmsworth group.

(13) *ärbarhet* (l. 10): 'decency', 'propriety', or 'modesty'. The choice depends on whether one conceives of Beatrice as acting out of fear of the police, out of fear of Mrs Grundy (who was scarcely so frequent in Florence then as now), or in a spirit of self-respect — for 'modesty' is a real part of a person's self, not a mantle assumed in public.

(14) *huld* (l. 10): the only word given in Wennström-Harlock under this word which strikes me as having an appropriate 'tone' and 'colour' here is 'gracious'. It means that Beatrice did and said just the right thing at just the right moment and in just the right way, with a suggestion of the condescension of a queen to her loyal subject and servant. It is quite free from the note of the formal routine courtesy which Bernard Shaw gives it in *Arms and the Man* when he makes the ever-delightful Switzer use it as equivalent to *gnädiges*. As for the other words, the only reason I can think of for their use here is that which I have often had hurled at me as a final argument — "it stands in the lexicon". It seems to me that this argument is happily expressed: like the

Digitized by Google

language, it limps and is lame. Perhaps I might add that in choosing between synonyms the *Standard Dictionary* with its clear and full explanations may often be usefully supplemented by *Webster* with its wealth of happy quotations from standard authors.

(15) *den enda dyrkansvärda* (l. 11): "the only woman worthy of adoration" means much more than "the only adorable one", for the adjective has been used as a compliment so much that it has become worn out much more than the noun.

(16) *plötslig sjukdom* (l. 12): 'a sudden disease' would be one that always takes rapid effect, while 'a sudden illness' is one that in this case came on quickly or unexpectedly. There is a disquisition on *sudden* — scholarly and interesting if not lexicographically scientific — at the very beginning of De Quincey's wonderful. *Vision of Sudden Death* (the central section of *The Old English Mail-Coach* — already cited in these columns). 'Malady' may stand here, but not in the unqualified passage below (l. 17).

(17) *lämnar honom i förtvivlan* (l. 16): why is 'leaves him to despair' less ambiguous than 'leaves him in despair'?

(18) *vilken smakar oss mindre* (l. 17): 'which is more unpalatable to us' implies that Dante's contemporaries also disliked it; 'which tastes us less' converts us, the active tasters, into the passive tasted. Rather, "which appeals to our taste less than it did to that of Dante's contemporaries".

(19) "*hjärtats ransakning*" (l. 18): the regular expression (Biblical) is "searchings of heart".

(20) *Skrider fram . . . kände och upplevde* (ll. 22, 23): "proceeds with no other aim but (than) to tell all about that which was so sweet and troubled [*ärofulla* for *orofulla* in the first edition of MST.] in the experiences that Dante . . . had gone through." But this seems elaborately clumsy in comparison with what I have been warned is the artful simplicity of the original. I am indebted to Mr Söderbergh for the redeeming feature in it — viz. "to tell all about" as a portmanteau-phrase combining much of the two simple phrases in the original *få tala om* and *hur det var fatt med*. For the former "to be allowed (able) to speak" seems too formal (cf. the difference between "a good talker" and "a good speaker") and "to let himself go" too familiar and unrestrained. And "what was the matter with" suggests that there was something wrong with it; whereas the point is that the whole thing was 'just right' — or, as little Miss Phyllis called another love-affair in Mr Anthony Hope's much imitated but inimitable *Dolly Dialogues* (no. 10), "just lovely". And 'troubled' seems to me to be happily free from the varied suggestions of the noun 'trouble' or 'troubles' (things that make you cry or curse): "the course of [Dante's] true love never did run smooth", but, like the other healing waters of the Pool of Siloam, they were sometimes 'troubled'.

(21) *den sedan så dystre Dante* (ll. 23, 26): this 'bracket' construction is alien to modern literary prose (except to avoid a

Digitized by Google

worse evil), and so we had better turn it thus "Dante, afterwards so gloomy".

(22) *hela medeltiden* (ll. 25, 26): "the whole of the Middle Ages" appears to me more normal than "the whole Middle Age (> Ages)".

(23) *ett enda stort gehenna* (l. 26): "one vast (great) Gehenna" seems to me to express the unrelieved range of the horror better than words which mercly suggest measurable size — e. g. 'large', 'enormous', 'immense' or even 'huge'. "A sole large G." suggests a detached villa standing in its own spacious grounds.

(24) *för de flesta blott fylld av* (l. 26): *blott* can hardly be rendered here by 'only' or 'solely', still less by 'purely', and even 'merely' retains but little of its Shaksperian force; the unpleasing contents of this Gehenna were not mere semblances '*to* most people' but were solid disadvantages '*for*' them; and here, as usual, 'filled' is more suggestive of a process and less of state than 'full'. Hence I propose: "for most people full of nothing but violence (brute force) etc."

(25) *Dante är icke . . . som taga sig själv* ll. 27—29). . . The punctutation seems somewhat curious here. I should suggest substituting a full stop before 'Dante', and a semi-colon after 'vemodsfull', and regarding the first relative sentence as containing the equivalent of a Latin subjunctive while the second has the ordinary indicative. "Dante is not the first to be sorrowful [*not* 'sorry') and melancholy; but he must surely have been (would seem to be) the first who takes hinself and his impulses (inspirations) as the conscious subject [*not* 'object'] of his poetry (poesy).

Note. I have asked Mr Söderbergh to look through the above with a view to the removal of any misinterpretations of either the letter or the spirit of this passage; and I should be pleased to receive criticisms or complete versions from any translators of the text or other readers of *Moderna Språk*. Such communications might form the basis of a possible supplementary article. Address: *Johannesgatan 20IV., Stockholm.*

C. S. Fearenside.

EIN KAPITEL AUS DER DEUTSCHEN ADJEKTIVFLEXION.

Die deutsche Adjectivflexion, wie sie jetzt in ihren feineren Abstufungen in unseren Schulen gelehrt und gelernt wird, ist das Resultat einer ziemlich späten Entwicklung, ja in einzelnen Fällen ist diese Entwicklung noch nicht völlig zum definitiven Abschluss gebracht worden. Die meisten Fälle dieser Art fallen auf das Gebiet mit wechselnder (schwacher und starker) Beugung des Adjektivs [vgl. z. B. *solche gute(n) Leute; wir Deutsche(n)*], aber auch sonst kommt Wechsel vor. Einen solchen Fall, der der Gegenstand

Digitized by Google

dieses kleinen Aufsatzes werden soll, bieten die flexionslosen Formen, die vor allem im Nom. Akk. Sing. Neutrum vorkommen. Die stereotypen Angaben unserer Grammatiken über diese Formen stimmen kaum mehr völlig mit den tatsächlichen Verhältnissen überein. Aber sie stehen nicht allein. Mit mehr oder weniger wechselnden Ausdrücken stützen sie sich sämtlich auf deutsche Gewährsmänner. So lassen sich wohl die Regeln bei Hjorth (§ 15 B anm. 1.) und Winell (§ 46,6) auf die Neuhochd. Gramm. von Blatz II, § 84, Anm. 6 zurückführen: „Das vorstehende attributive Adjektiv kann in der Volkssprache und in der Poesie im Nominativ und Akkusativ des Singularis vor sächlichen Substantiven ohne die Endung *-es* erscheinen". Etwas anders gestaltet sich die Formulierung bei Calwagen-Nordgren § 57,3 (:»i poesi, i vissa uttryck och ibland i vardagsspråket»). Wer aber mit Aufmerksamkeit die neuere deutsche Literatur gelesen hat, dem kann es nicht entgangen sein, dass in vielen prosaischen Arbeiten gelegentlich dieselbe Erscheinung begegnet und zwar nicht nur an „die Volkssprache und die Poesie" gebunden.

Zunächst wird es wohl angebracht sein, die historischen Verhältnisse in ihren Hauptzügen vorzulegen. Im Althochd. bestand im Nom. Sing. aller Geschlechter sowie im Akk. Sing. Neutrum die alte s. g. unflektierte Form neben der sekundären flektierten mit aus den Pronomina eingedrungenen Endungen, und zwar in attributivem Gebrauch mit völliger Gleichberechtigung der beiden (*guot man* neben *guoter man* etc.), in prädikativem mit Übergewicht auf der Seite des unflektierten (*der man ist guot* öfter als *d. m. i. guoter*). Im Mittelhochd. sind die Verhältnisse ungefähr die gleichen, aber daneben dringen die flexionslosen Formen (freilich verhältnismässig selten) auch in die anderen Kasus hinein, woneben bei den Dichtern das dem Substantiv folgende Adjektiv sehr häufig unflektiert gelassen wird. Im Neuhochd. wurden die Verhältnisse dank dem Wirken der Grammatiker (Gottsched!) geregelt und zwar in der heutigen Richtung, aber noch bleiben einzelne Spuren der ursprünglichen kürzeren Form erhalten. Es sind dies zunächst die erstarrten *eitel* und *lauter*, weiter *ein*, *kein* und die Poss.-pron. *mein, dein* etc. (ausgenommen im Fem. Sing.), die in der älteren Sprache selten flektierte Formen aufwiesen. *Manch, solch* und *welch*, bei denen früher dasselbe der Fall war, können jetzt in allen Kasus gebraucht werden, während die unflektierten Formen von *ganz* und *halb* an neutrale Länder- und Städtenamen gebunden sind. Ein Rest der alten Verhältnisse findet sich auch wieder in Namen wie *Grossbrittannien, Kleinasien, Russisch Polen, Alt-Heidelberg* etc. Über Fälle wie *die Königlich Schwedische Regierung* s. weiter unten. Die grosse Menge der Adjektiva haben aber meistens flektierte Formen aufzuweisen. So vor allem im Mask. und Fem., wo nur eine grosse Anzahl Zusammensetzungen wie *Rotbart, Sauerteig, -ampfer, Schwarzwald, Edelmann, Jungfrau, Grossstadt, Gelbsucht, Oberhand,* (auch Neutra wie *Weissbier, Sauerkraut, Neujahr*

Digitized by Google

etc.) noch von dem alten Gebrauch zeugen. Ein altes Residuum ist auch der Ausdruck *gut Freund*, die alte Antwort auf den Wachtpostenruf, die auch mit Beziehung auf ein weibliches (*ein Mann, mit dem sie schon von Kindheit an gut Freund gewesen war*, Duncker, Grossstadt 20) und plurales Wort (*Wir sahen uns an und wurden gut Freund*, Ey, Bekenntnisse eines alten Schulmeisters 14) stehen kann. [1]

Im Nom. Akk. Sing. Neutr. begegnet aber noch bisweilen die unflektierte From, diese Erscheinung ist aber, wie oben hervorgehoben ist, nicht nur in Volkssprache und Poesie geläufig, sondern scheint auch gelegentlich in der gewöhnlichen Prosa Verbreitung zu gewinnen. Freilich lässt es sich nicht leugnen, dass ein Teil der betreffenden Fälle auf die Volkssprache (und die Poesie) zurückzuführen sind, so besonders in einigen formelhaften Wendungen (*bar Geld, auf gut Glück;* auch ganze Werke volkstümlichen Charakters wie z. B. Gotthelfs Arbeiten mit den sehr zahlreichen Kurzformen können direkt auf die Mundart bauen), aber bisweilen tut sich in der jetzigen Sprache eine Neigung kund, die unflektierten Formen im Zusammenhang mit dem Rythmus des Satzes zu gebrauchen. Es ist schon für das Mittelhochd. wiederholentlich hervorgehoben worden, dass besonders die mehrsilbigen Adjektiva die unflektierte Form zulassen, ebenso einsilbige, wenn sie sich leicht dem Ton des Substantivums unterordnen (Wilmanns, Deutsche Gramm. III,2 S. 736, Wunderlich, Notkers Boethius S. 11), soviel ich weiss, ist es aber bis jetzt nirgends erwähnt worden, dass dasselbe im jetzigen Deutschen der Fall ist. Und dennoch ist es so. Wenn z. B. Liliencron in seiner Novelle 'Eine Sommerschlacht' (S. 24) schreibt: *wie ein gebunden Tier*, Vischer in Auch Einer (S. 21, also nicht in dem prähistorischen Teil des Romans) *ein zackig Kratzeisen*, Herzog (Die Wiskottens S. 52) *ein spielend Kind* oder Zahn (Lukas Hochstrassers Haus S. 18) *ein eigentümlich Ding*, so liessen sich vielleicht diese Formen noch auf den Einfluss der Volkssprache zurückführen, wenn man aber bei Herzog (a. A. S. 53) folgende Konstruktion findet: „Es war ein ernsthaft Schreiten talauf, talab. Ein stummes Neigen des Hauptes, ein steifes Lüften des Hutes, wo sich Bekannte trafen", so muss man wegen des Nebeneinanderseins von *ernsthaft* einerseits, *stummes*, *steifes* andererseits die Erklärung in einer rythmischen Tendenz suchen, die bewirkt hat, dass der Verfasser eine Anhäufung mehrerer unbetonten oder schwachbetonten Silben gemieden hat. Es ist deshalb nicht ganz in Übereinstimmung mit der jetzigen Tendenz, wenn ein Rezensent die Ausdrücke *barbarisch Volk* und *besonder Gewerbe* bei Hungerland, Schlüssel zu Carl Collins Tyska översättningsövningar tadelt. Freilich ist sein Irrtum leicht erklärlich, da Hungerland selbst die Tendenz verkannt

[1]) Zweifelhaft ist es dagegen, ob Fälle wie *Was konnte es ihnen denn gross Freude machen* (Viebig, Absolvo te 271) hieher gehören, da es auch möglich ist dass das Endungs-*e* synkopiert worden ist.

Digitized by Google

hat und den Gebrauch der Kurzformen lediglich der Volkssprache und der Poesie zuschreibt (27 d), was in den Zusammenhang nicht passt. Solche endungslose Formen dem Rythmus zuliebe lassen sich sehr leicht bei vielen Schrifstellern anftreiben. Freilich nicht oft. Aber ich glaube, dass kaum ein einziger Schriftsteller von einer stellenweise auftretenden Rücksichtnahme auf den Rythmus der mehrsilbigen Adjektiva freigesprochen werden kann.

Es wird vielleicht hier jemand einwenden, dass diese Kurzformen auch bei einsilbigen Adjektiva vorkommen. Ganz richtig. Aber genau wie im Mittelhochd. einsilbige Adjektiva unflektiert bleiben, „wenn sie sich leicht dem Ton des Substantivums unterordnen" (Wilmanns, a. A. S. 736), so wird dasselbe im Neuhochd. der Fall sein. *Ein gut Teil* wird eine andere Betonung haben als *ein gutes Teil;* bezeichnen könnte man jenes als *ein gùt Téil* (vgl. schwed. *en hel del*), dieses *ein gútes Téil.* Ebenso bei *auf gùt Glück* und dem mask. *gùt Fréund.* Bei Wildenbruch, Der Letzte (schwed. Schulausg. S. 30,5) würde ich lesen: *trínk ein Glás frìsch Wásser.* Es soll hier die Frische des Wassers nicht besonders hervorgehoben werden; das Adjektiv könnte ebensogut ausgelassen werden.

Ganz besonders häufig sind die unflektierten Formen bei Verfassern historischer Novellen. Blümel (Einleitung in die Syntax), der an ein paar Stellen der ‚veralteten' Kurzform Erwähnung tut, nennt ganz besonders C. F. Meyer, und in den Arbeiten des feinsinnigen Stilisten Theodor Storm habe ich eine ganze Menge Belege gefunden. Freilich stehen diese Beispiele nicht auf derselben Stufe wie die oben von mir zitierten aus Werken, die nicht ihren Stoff aus vergangenen Zeiten holen. Bei den historischen Schriftstellern werden die Kurzformen gebraucht, um der Schilderung ein zeitgemässes Gepräge zu geben, genau wie sie den Arbeiten Gotthelfs einen volkstümlicheren Ton beibringen. Da aber meiner Ansicht nach eben die vielgelesenen historischen Novellen (neben der Poesie und der Volkssprache) einen grossen Anteil an der begonnenen Renaissance der Kurzformen haben, wird es vielleicht nicht völlig unangebracht sein, eine kurze Schilderung von dem Gebrauch in einer Arbeit dieser Art zu geben. Ich wähle hierzu Storms Aquis submersus, worin die Handlung am Ende des 17. Jahrhunderts spielt. Ich brauche wohl kaum vorauszuschicken, dass die von mir zitierten Belege nur einen ganz kleinen Prozentsatz sämtlicher Beispiele ausmachen. — Bei einsilbigen Adjektiva kommen hier (abgesehen von Fällen wie *ein gùt Stück*) nur flektierte Formen vor: *ihr braunes Haar, grosses Recht, ein dummes Wort, blasses Antlitz, ein gutes Oberlicht.* Ausnahmen machen solche Adjektiva nur vor Substantiven mit unbetonter erster Silbe: *gross Gewühl, ein hart Examen*, d. h. es wird auch hier der Rythmus berücksichtigt. Bei zwei- und mehrsilbigen Adjektiven begegnet die endungslose Form: *ein neunjährig Dirnlein, ein herzlich und ermun-*

Digitized by Google

ternd Lerchensingen, ein spielend Leuchten, verlaufen Gesindel, ein leblos Bild, ihr einzig Kind. Aber auch einsilbige Adjektiva weisen die Kurzform auf, wenn sie mit einem folgenden coordiniert sind und die Konjunktion *und* die unbetonte Silbe ausfüllt: *ein stumm und betrübsam Mahl, sein mild und lehrreich Wort* (vgl. auch: *ein ältlich aber reiches Fräulein.* Aber ohne die unbetonte Konjunktion: *ein junges blasses Antlitz*). Diese letzterwähnte Tendenz, das erste Wort unflektiert zu lassen, begegnet auch in der älteren Sprache und lebt noch heute fort in Konstruktionen wie *nach ein und einem halben Jahre, ein und derselbe, das Kaiserlich Deutsche Postamt, eine blau und gelbe Fahne* und hat sich also auf sämtliche Kasus erstreckt. Dieselbe Berücksichtigung des Rythmus hat früher selbst auf die Endungen des Substantivums gewirkt, so wenn mann z. B. bei Goethe *von tausend durchgeweinten Tag und Nächten* liest.

N. Otto Heinertz.

LITET SPRÅKHISTORIA.

Det är inte min mening att upptaga den i denna tidskrift förda debatten om språkhistoriens ställning till skolgrammatiken (jfr årg. 8, sid. 3). Den här lilla biten är avsedd endast för sådana lärare, som järna fylla ut några inbesparade minuter med att enligt läroverksstadgan 'jiva lärjungarna en inblick i en eller annan av de många lärorika och intresseväckande företeelser, som kunna iakttagas i språkens liv och utveckling'. Jag ställer här till deras förfogande en kort historisk översikt över den konglomeratartade ordklass, som betecknas såsom 'prepositioner'.

1. Grundstommen av denna ordklass utjöres av gamla enkla partiklar: *ab, an, auf, aus, bei, durch, für, in, mit, nach*[1]), *ob, samt, seit, um, von, vor, zu, ohne, ausser, hinter, sonder, über, unter, wider.*

Anm. De flesta av dessa partiklar kunna bilda verbalsammansättningar: *ab, an, auf, aus, bei, mit, nach, ob, vor, zu* (skiljbara), *durch, um, über, unter* (båda slagen), *hinter, wider* (oskiljbara); däremot icke *für* (jfr *vor!*), *in* (jfr *ein!*), *samt, seit, von, ohne, ausser, sonder.*

2. Av de övriga ha några uppkommit ur förbindelser mellan någon sådan enkel partikel och annan partikel (eller adjektiv i neutrum).

a. Den gamla enkla partikeln 'synes ej mer, men finnes ändå' uti: *bis* [av *bi* + *az; bi* är sidoform till *bī*, 'bei'; *az* motsvarar eng. *at*], *binnen* [av *bi* + *innen*], *neben* [av *in* + *eben*], *nebst* [till föreg.], *entgegen* [ombildat av *in gegen:* jfr isl. *í gegn, í gegnum,* sv. *ijenom*].

[1]) Även i 'postposition' (efter sin kasus). Korléns exempel på *zu* i sådan ställning (§ 108) bör utgå; det hör till hans § 112.

Digitized by Google

b. Den gamla enkla partikeln är bortfallen i *gegen* [jfr mom. a och sv. *jenom*].

c. Till *gegen* [mom. b] och dess kasus (förr mest dativ) fogades adverbet *über*, så att en förbindelse av typen *nach Hause zu, von Kindheit an* uppstod. På 1700-talet ändrades *gegen mir über* till *mir gegenüber*.

d. Av jämförelsevis ungt datum äro förbindelserna *mitsamt*, *zuwider* (jfr 1), *zunächst* (jfr 6 a).

Anm. Av dessa partiklar uppträda *entgegen*, *gegenüber*, *zuwider* i verbalsammansättningar.

3. Egenartad är prepositionen *zwischen*; den är uppkommen ur förbindelserna *in zwisken, undar zwisken,* 'ibland två', 'så att en är på vardera sidan', 'emellan'. I engelskan finnes ett motstycke: *between* av *be tweonum*, 'vid två', 'emellan'.

De hittills (1—3) anförda orden styra (så gott som uteslutande) dativ eller ackusativ.

4. Andra gå tillbaka till enkel partikel + substantiv.

Såsom preposition + substantiv behandlar man fortfarande *an*..*Statt*, 'i..ställe', 'såsom', *von*..*Seite*, 'från..sida', *in*..*Mitte*, 'i..mitt', t. ex. *an Kindes Statt, von meiner Seite, in unserer Mitte* 'mitt ibland oss'; ofta också *zu Trotze, zu Gunsten, in Betreff* osv.

a. Då man skriver *um*..*willen,* 'för..skull', *von*..*wegen*, 'å..vägnar', med liten bokstav, t. ex. *um Gottes willen, von Amts wegen, von Rechts wegen,* 'med rätta', så ter sig detta (vid sidan av *an*..*Statt* osv.) såsom det rena godtycket. Man vill emellertid därijenom hava ifrågavarande förbindelser för ögat karakteriserade som formord. Och så kallar man dem 'prepositioner', fastän de stå i 'circumposition'.

Verklig prepositionsställning intaga: *von wegen*, *von seiten*, *auf seiten*, t. ex. *von wegen des Geldes,* 'vad pengarna angår', *von seiten des Feindes,* 'från fiendens sida'. I likhet med dessa förbindelser skrivas fakultativt *zu gunsten, in betreff* osv.

Ett steg längre går man, då man sammanskriver orden, sålunda fakultativt *zugunsten*, *inbetreff* osv.[1]) Detta sker numera regelbundet med *anstatt* ['anʃta't], *inmitten, infolge, zufolge, zuleide, zuliebe.*

Uttalet 'a'nʃtat betecknar en ytterligare utvecklingsnyans: ordets verkliga halt är fördunklad, för att icke säga glömd.

b. Den gamla enkla partikeln har i åtskilliga fall försvunnit (jfr mom. 2 b), så att det ursprungliga substantivet står ensamt kvar (med ny grammatisk etikett): *statt, wegen, trotz;* likaså *kraft* [av *in kraft, durch kraft*], *laut* [av *nach laut*], *vermöge* [av *nach vermöge,* 'nach Vermögen']. Det äldre *halben* [åtminstone delvis av *von*..*halben,* 'von seiten', 'wegen'] är omdanat till *halber*.

5. Åter andra äro kasusformer av substantiv (attribut + substantiv).

[1]) Nordgrens *zustatten* bör utgå.

Digitized by Google

a. nom.: *dank* [likvärdigt med *dank sei*, 'tack vare'].

b. ack. m. m.: *ausserhalb*, *diesseit* osv.

c. jen.: *behufs*, 'i och för' [1]), *betreffs*, *angesichts*, *mittels* (yngre *-elst*) osv.; i analogi därmed: *hinsichts*, *diesseits* (jfr b), *seitens* (jfr 4 a) osv.

En naturlig följd av de under 4 och 5 upptagna prepositionernas ursprung är, att de konstrueras med jenitiv eller dativ. Med *zufolge des Befehles* och *dem Befehle zufolge* jämföre man *als Folge des Befehles* och *dem Befehle Folge leistend.* — Samma konstruktion ha i det stora hela orden under 6 och 7.

6. Till adjektiv och adverb ansluta sig:

a. *gemäss* [jfr mht. *gemæze*, 'angemessen'], *entlang* [till ett gammalt *andlang* 'i hela dess längd ifrån ena ändan till den andra'], *unfern*, *unweit*, *nördlich*, *nächst*, *bezüglich* osv.; i analogi därmed: *anlässlish*, *hinsichtlich* osv.

b. *längs* [adverbial jenitiv av *lang*], *rechts*, *links*, *nordwärts*, *seitwärts* osv.

7. Slutligen har också verbet lämnat sina bidrag: *ungeachtet* är ppf. av *achten* med nekande prefix; *während* är ppr. av *währen*, omtytt, i det att t. ex. *währendes krieges*, 'medan kriget varar' (jfr äldre *stehendes fusses*, 'på stående fot'), uppfattades såsom *währen[d] des krieges*.

Ernst A. Kock.

ETT PAR ORD OM ITALIENSKA DIALEKTER.

Jag reste en gång tvärs över Appenninerna från Florens till Faenza. I kupén fick jag sällskap med en florentinsk affärsman, som också ämnade sig dit, och under vägen blevo vi så goda vänner, att han föreslog mig, att vi skulle ta in på samma hotell. När vi på kvällen sutto och åto middag ute på trottoaren, råkade där gå förbi oss en kringvandrande gatuförsäljare, som med hög röst ropade ut sina varor. Till min förargelse begrep jag inte ett ord av vad han sade, och helt naturligt vände jag mig till florentinaren och bad honom förklara det för mig. Han lyssnade uppmärksamt en stund, men efter att ha hört krämaren upprepa sin ramsa ett par tre gånger skakade han på huvudet och sade helt lugnt, som om det hade varit den naturligaste sak i världen: *non capisco, è un altro dialetto.*

Historien är karakteristisk nog och visar tämligen tydligt, att det verkligen måste fordras att i mycket hög grad besitta *le don des langues*, om man som den engelska missen i Mérimées Colomba skall kunna berömma sig av att förstå *tous les patois*

[1]) Onöjaktig översättning hos Nordgren.

Digitized by Google

italiens. För den som endast fått ett alldagligt mått av den gåvan sig beskärt äro i varje fall de italienska dialekterna i sin otroligt vexlande mångfald en källa till ständig förtvivlan, likaväl som till ständig förtjusning. Faenza ligger endast ett par timmars järnvägsresa från Florens, men den infödde florentinaren, som till punkt och pricka var förtrogen med sin fädernestads språk, stod lika oförstående som jag, utländingen, gentemot det faentinska gatspråket. Mellan de båda städerna ligga visserligen Appenninerna, men samma, eller ungefär samma, sak har hänt mig då jag varit i sällskap med florentinare i Livorno, för att inte tala om andra liknande fall. Och vad som gör saken ännu besvärligare är, att även personer ur de bildade klasserna ofta, om icke rent av i regeln, sinsemellan begagna sig av *il vernacolo* och endast nedlåta sig till att tala *italiano* i umgänget med främlingar. Alla italienare uttrycka sig med obegränsad beundran och kärlek om florentinskan, eller kanske snarare senesiskan, sienaspråket, som *la madre lingua*, den verkliga italienskan, den italienska enhetstankens höga symbol, men det stannar för det mesta också vid detta platoniska svärmeri. I praktiken håller var landsända segt fast vid sin dialekt, och dialekterna streta var och en åt sitt håll och tyckas kappas om att komma så långt bort som möjligt från *la madre lingua*, enheten och varandra både i fråga om ljud och ordförråd och böjningsformer.

På en punkt råder dock fullkomlig överensstämmelse mellan dem alla. Från Alperna ända ned till Golfo di Taranto håller en stark förskjutning av accenten till ordens början på att genomföras. Själva namnen Taranto i söder och Benaco, eller Garda, i norr bära otvetydigt vittnesbörd om denna förskjutnings genomgripande karaktär. Ty i våra dagars italienska ligger accenten i båda två på antepenultima, fastän där ej kan råda minsta tvivel om att Benacus och Tarentum uttalats med accenten på penultima i det klassiska latinet. Å andra sidan är det visserligen också sant att tryckaccenten i latinet helt säkert icke spelat på långt när så stor roll som i de germanska språken, liksom den ännu i dess moderna dotterspråk är av relativt underordnad betydelse. Denna skillnad har aldrig stått så klart för mig som vid ett tillfälle för några år sedan i Venedig. Jag hade i en butik köpt en snusdosa av någon sorts hårt, svart trä med venezianska mosaikinläggningar och frågade säljaren efter det märkvärdiga träslagets namn. Han svarade att det var *viola*, som han påstod vara icke blott *una erba*, som jag misstroget framhöll att det var, utan också *un albero*, fastän han medgav att han var ur stånd att säga mig var dylika träd växte. Emellertid frapperade mig hans uttal av ordet så att jag bad honom upprepa det, vilket han också beredvilligt gjorde både en och två gånger, utan att jag ändå kunde komma under fund med var han placerade accenten. Slutligen frågade jag honom rent ut om det hette *viola* eller *vióla*, men om den saken var det omöjligt att få honom att uttala sig bestämt. Han skakade på

Digitized by Google

huvudet, ryckte på axlarna och svarade endast: *è come ho detto, signore, viola.* Därmed var jag tvungen att låta mig nöja, men de närmast följande dagarna förevisade jag min dosa för så gott som varenda människa jag kom i samtal med och gjorde samma fråga. Överallt mötte mig samma förbryllande uttal, som det var och är mig fullkomligt omöjligt att göra efter, men alla voro icke lika försiktiga eller misstänksamma som *il tabaccaio,* utan när jag ställde dem i valet mellan *víola* och *vióla* bestämde de sig i regeln efter någon tvekan än för det ena, än för det andra. Blott den siste jag frågade, en kypare på ett kafé, var genast färdig med sitt svar och förklarade utan ett ögonblicks betänkande: *nè l'uno nè l'altro, signore, è senza accento.*

I själva verket hade nog kyparen rätt. För min egen del får jag erkänna att jag aldrig haft något öra, och följaktligen aldrig heller något vidare intresse, för fonetiska finesser vare sig i fråga om ljud eller betoningsförhållanden. Men så vitt jag kan döma, var i detta fall trycket så jämnt fördelat på ordets alla tre stavelser, att där helt enkelt icke fanns någon accent alls i ordets vardagliga betydelse. Nästan av sig själv uppstod då hos mig den tanken: är det icke rent av möjligt att detta varit det normala förhållandet hos de gamle romarne? Lika otänkbar som en dylik accentueringsform skulle vara i de moderna affärsspråken, där den skarpa betoningen på *en* stavelse mer och mer tenderar till att liksom äta upp alla de övriga, lika väl avpassad skulle den vara för den måttfulla ro som man så gärna föreställer sig hava vilat över den klassiska forntidens liv. Och utan tvivel ligger häri också nyckeln till den latinska kvantitetspoesiens hemlighet. Ty för mig åtminstone har den alltid varit hemlighetsfull, och jag undrar om det överhuvudtaget är möjligt för en modern människa, särskilt en german, att göra den full rättvisa i recitering. Men därmed må nu vara hur som helst, så är det i varje fall uppenbart att om accenten i latinet varit av det antydda slaget, så är det lättare att förstå den till utseendet ofta alldeles regellösa betoningen av ortnamn i våra dagars italienska. När accentförhållandena började ändra sig i modern riktning, d. v. s. när trycket började mer och mer samla sig på en stavelse, så kan det många gånger hava varit den rena tillfälligheten som bestämt vilken denna stavelse skulle bli. Att där redan tidigt jämsides med den allmänt förherrskande tendensen till *voci piane* även funnits en i vissa fall skarpt utpräglad tendens till *voci sdrucciole,* visas utom av de anförda namnen även av många andra, som likaledes tyckas hava haft accenten på antepenultima under hela den nyitalienska perioden. Dit höra t. ex. Brindisi i öster, och i vester Cecina och Posilippo, vilket senare i den neapolitanska dialekten dessutom förkortar antepenultimas i det vanliga uttalet långa *i (Posilleco).* Men även bland de namn som officiellt ha tonen på penultima hör man ej sällan det andra uttalet. I Neapel, där förresten *Piazza Cavour* i dagligt tal aldrig heter annat än *Piazza Gáo,* tror jag ej det är för mycket sagt

Digitized by Google

att man lika ofta hör uttalet *Pózzuoli* som det officiella *Pozzuóli*. Till och med ändelsen *ino* tycks även i ortnamn kunna gå förlustig accenten, att döma av det tydliga *Piómbino* som jag en gång, men visserligen blott en enda, hörde en inföding därifrån göra sig skyldig till.

Att emellertid i stort sett tendensen till betoning på penultima i det äldre språket varit regeln, betoningen på antepenultima undantaget, förefaller att vara obestridligt, och det vårdade umgängesspråket håller nog troget fast vid de gamla förhållandena än. Men i det dagliga talet kan man ej undgå att märka hurusom undantaget breder ut sig mer och mer. Jag vet icke vad den historiska fonetiken säger angående frågan om vid vilken tidpunkt den allmänna massövergången av latinska andra konjugationens verb från *voci piane* till *voci sdrucciole* började, men jag misstänker att denna övergång icke är av synnerligen gammalt datum, och den är i alla händelser visst icke avslutad än. Av de hit hörande verb som lexikon och grammatika beteckna såsom *piane*, tycks *battere* numera fullständigt hava gått över till den andra kategorien. Åtminstone har jag aldrig hört det uttalas med accenten på penultima varken av bildade personer eller i folkspråket. Vad detta liksom vad *cadere* och *sapere* beträffar, är det väl dock riktigast att säga, att de aldrig fullbordat sin övergång till *voci piane*. Jag har rätt ofta hört både *cádere* och *sápere*, fastän visserligen aldrig i bildade personers mun. De flesta av de övriga äro ju mer eller mindre sällsynta i talspråket, men två av de vanligaste, *godere* och *vedere* har jag många gånger, fastän fortfarande endast dialektiskt, hört uttalas med accenten på antepenultima. I Genua lade jag särskilt märke till det sista, som gemene man alltid förkortade till *véde* (*posso véde*, får jag se?).

Till och med sådana ord, där man från latinets synpunkt sett aldrig skulle hava trott det vara möjligt, falla under inflytande av denna tendens. En infödd florentinare läste en gång upp för mig en tidningsnotis i vilken det omtalades att *due pástori* under ett häftigt åskväder träffats av blixten. Jag trodde att jag hade hört fel, och bad honom läsa om alltsamman, naturligtvis utan att säga honom att det var för att kritisera hans uttal. Men han läste på samma sätt andra gången, och jag kunde inte låta bli att högt yttra min förvåning. Då blev han nästan ond och nekade bestämt till att ha begått ett så fult fel. En annan gång var det en gammal gumma i Garda som utgöt sina klagomål för mig över hur hon under hela sitt liv varit förföljd av den mest envisa *sfórtuna*. Hon upprepade ordet väl tio gånger under sina jeremiader och alltid med samma uttal, skarpt och distinkt så att ingen möjlighet fanns till misstag. Men även hon förnekade indignerat att hava gjort sig skyldig till en sådan abnormitet. Allra lustigast var det en gång på ett litet hotell i Fiesole, där jag en kväll satt och pratade med värdinnan, kyparen och en florentinare som bodde på samma ställe. Någon av dem nämnde att han ätit *páttona* tillagad

Digitized by Google

på ett visst sätt, och så följde en animerad diskussion om bästa sättet att anrätta den populära läckerheten. Det var *páttona* hit och *páttona* dit och aldrig fråga om något annat uttal. Jag visste inte vad det var för något gott, och efter att ha hört på en stund frågade jag: *cos'è páttona?* Men då rättadc de mig genast och sade: *pattóna, signore.* Och när jag påpekade att de hela tiden konstant sagt *páttona* förnekade de det alla tre på det bestämdaste. Den kulinariska diskussionen fortsattes sedan en stund till, men då sade mycket riktigt ingen av dem något annat än *pattóna.*

Jag har aldrig brytt mig om att anteckna andra fall än dem som varit förbundna med någon liten karakteristisk tilldragelse av detta slag, annars skulle jag ha kunnat mångdubbla exemplen i oändlighet. Några andra som jag minns äro *cícala, bámbina, máttina, sálame, trattória* och *tóscani.* Vad det sista beträffar har jag endast hört det i betydelsen toskanska cigarrer, och det är ju möjligt att uttalet av *sígaro* kan ha influerat på det. Själva ordet *sígaro,* som naturligtvis då det importerades hade det spanska uttalet, förekommer nu aldrig annat än som *voce sdrucciola,* vilket uttal även lexika angiva, och jag kan endast erinra mig att jag en enda gång, i Genua, hört betoningen *sigáro. Vicino* har i Florens i vissa ställningar så gott som alltid tonen på antepenultima t. ex. *la chiesa qui vícina* som jag hört mångfaldiga gånger — fastän alltid förnekat av den skyldige — men däremot aldrig i sådana förbindelser som *stava vicíno a me.* Överhuvudtaget äro infödingarne aldrig själva medvetna om att de förskjuta accenten, eller åtminstone vilja de aldrig erkänna det. Endast vad ett enda ord angår kan jag erinra mig motsatta förhållandet. *Ponte a Santa Trinità,* och *Chiesa di Santa Trinità* uttalas i Florens alltid som *Trínita.* Själv brukar jag enligt den gamla vishetsregeln att *quod licet Jovi non licet bovi* rätta mig efter lexikonet och säga *Trinità,* vilket också fått passera utan anmärkning utom en enda gång, då en florentinare rättade mig och sade att det hette *Trínita.* Det var vid middagen på ett hotell där jag bodde, och naturligtvis kunde jag inte neka mig triumfen att gå efter mitt lilla ficklexikon och visa att jag hade rätt. Men det blev ingen triumf alls. »*Sbaglia il dizionario, ecco!*» var det enda svar han bevärdigade mig med, och så bytte han om samtalsämne med detsamma.

Eftersom denna accentförskjutning närmast är folklig, är det endast helt naturligt att *le persone un po' educatine,* som min *masseuse* i Pisa brukade uttrycka sig, inte gärna vilja kännas vid den. Men det hjälper inte, de ryckas med mot sin vilja och begå den ena gräsligheten efter den andra, och bli alltid vid dåligt lynne då det påpekas för dem. Jag har också vid några, fastän inte många, tillfällen lagt märke till en egendomlig följd av detta förhållande, nämligen att obildade personer som sträva efter korrekthet i uttalet ibland i stället begå det motsatta felet. Ty på annat sätt kan jag icke fatta den förskjutning av accenten från antepenultima till penultima som jag ett par gånger hört kypare göra sig

Digitized by Google

skyldiga till då de fråga: *desidéra altro?* Jag minns även en gång på tåget, då jag hade satt mig på konduktörens plats i korridoren och ville resa mig upp då han kom. Han gjorde en belevad gest med handen och sade förbindligt: *s'accomódi, signore.* Jag var otacksam nog att när vi pratat en stund fråga honom om det inte hette *s'accómodi* i stället. *Si dice tutt'e due*, svarade han med ett något besvärat leende, och hans hållning blev med ens betydligt kyligare

Alla hittills citerade exempel äro naturligtvis hämtade uteslutande från det vanliga, normala talspråket. I utropares mun äro förvanskningarna legio, och deras språk skulle gott och väl kunna förtjäna en volym för sig själv. Långt innan jag själv varit i Italien hörde jag en bekant som varit i Verona uttala stadens namn med accenten på antepenultima, och han var så övertygad att det var det riktiga att han liksom den nyssnämnde florentinaren helt enkelt förklarade att lexikonet måste ha fel. Jag har sedan många gånger själv varit där och för varje gång kunnat konstatera att järnvägskonduktörerna oföränderligt ropa ut *Vérona,* men jag har annars aldrig hört annat än *Veróna.* Likaså har jag hört *fruttivendoli* med full hals skrika ut *limoni* och många andra märkvärdigheter. Vanligen vrida de till orden så att accenten kommer på deras början, men motsatsen inträffar också ibland. Så hörde jag en gång, då jag låg sjuk i Marina di Pisa, varenda morgon i ett par veckors tid samme gatuförsäljare gå förbi mitt fönster och ropa:

Se méllifri schi

(*Se* mycket långt utdraget, därpå tre korta, skarpa stavelser, och till sist *schi-i-i-i*).

Jag låg och väntade på honom var morgon och spände öronen av alla krafter, men hur jag än funderade fick jag ej någon lösning på gåtan, och till slut fick jag ge tappt och fråga. Hemligheten var enkel nog: *sémeli freschi*, men om jag hade funderat till i dag tror jag inte att jag själv skulle hittat på det.

Den märkvärdigaste accentförflyttningen av alla hörde jag också i Marina. Kyparen som skötte mig under min sjukdom brukade alltid när jag blev ond eller otålig uppbygga mig med följande vers:

Chi se la prende muore, Me l'ha detto il dottore,
Chi muore se ne va, Io non me la vo' piglia'.

Piglia' står naturligtvis i stället för *pigliare*, men trots att rimmet nödvändigt fordrar accentens bibehållande på ultima, uttalade han det alltid — och det var gunås många gånger jag fick höra det — med penultima betonad:

io non me la vo' piglia.

Just vid den stympade formen av infinitiven får man visserligen även annars ibland höra samma betoning. Så satt jag en gång i Laveno vid Lago Maggiore och pratade med en kvinna som talade oklanderlig *italiano.* Men plötsligt uppenbarade sig

Digitized by Google

hennes lille son och började ruska i den andra ändan av det långa omålade träbord vid vilket vi sutto. Då var det med ens slut med salongsspråket, och hon ropade med hotande stämma: *te sit adré a scépa gió quaicos*, vilket hon sedan för mig översatte till: *tu sei dietro a (= stai per) sciupare (= buttare) giù qualche cosa.* Likaså går det ofta med de stympade participformerna av första konjugationens verb: *l'è búrla giò = burlato*, dialektiskt för *cascato*, från samma plats. Dessa båda fall har jag särskilt tecknat mig till minnes såsom så mycket märkvärdigare därför att man annars i Piemont börjar märka närheten till franska gränsen icke blott på de enskilda ljuden, särskilt nasalljuden och *y*- och *ö*-ljuden, utan även på accenten som ofta blir rent fransk t. ex. *giardin* (med nasalt *i*) *publíc, pess persíc (pesci persici)* o. s. v. Överhuvudtaget förefaller det som om två diametralt motsatta och nästan lika starka betoningstendenser vore i verksamhet i folkspråket i trakten omkring Lago Maggiore. Att första pers. plur. pres. ind. har tonen på stamstavelsen och ej på ändelsen i sådana former som *ciápum, dísom (capimus, dicimus) kan* ju bero på direkt anslutning till de latinska formerna, ehuru så vitt jag vet något annat exempel ej står att finna därpå i hela Italien. Men den egendomliga presensformen av *volere mi vöri, ti vöret*, som väl ej gärna kan vara något annat än en förvanskning av *vorrei*, är uppenbarligen en rent modern förskjutning. Jämförda med den minst lika ofta förekommande förskjutningen av accenten till ultima (*publíc*, o. s. v.) göra sådana fall som detta och de nyss omnämnda stympade infinitiv- och participformerna ett fullkomligt förbluffande intryck. För att återkomma till dessa senare, så kan man till och med i själva Florens, där denna stympning annars är ganska sällsynt, få höra sådana uttryck som *dove sei scáppa? = scappato.* Och samma accentförskjutning förutsättes med nödvändighet av det lilla missförstånd som en Gardabo gjorde sig skyldig till under ett samtal om dialekternas svårbegriplighet. Jag frågade honom om han kunde säga vad *iem ncóppa* på neapolitanska betydde, och han svarade utan betänkande *li abbiamo ammazzati.* Det neapolitanska *iem (eamus)* tog han för det personliga pronomen *i* + plur. *em* av *avere; n*-et, som representerar prep. *in*, höres endast som ett lätt förslag till det följande *cóppa*, och detta återigen var för hans öra detsamma som *coppá, coppato* eller *coppati* av *coppare*, antagligen detsamma som *colpire* med den dialektiska betydelsen av *ammazzare.* På *italiano* heter den neapolitanska frasen *andiamo di sopra*, och på Gardabornas eget konstiga språk *nem sò.*

Jag hade egentligen tänkt tala om helt andra ting än accentförhållanden, men som det dragit ut på längden redan allt för mycket med det ämnet, får jag nöja mig med att endast i största korthet vidröra ett par andra av de egendomligheter som i dialekterna verka mest förbryllande på främlingen. En av de besvärligaste är just den nyss omnämnda stympningen av orden, som överallt utom i Toscana har antagit fruktansvärda proportioner.

Digitized by Google

Värst av alla dialekter i detta såväl som i åtskilliga andra avseenden är nog den neapolitanska. Möjligen är det blott ett populärt smeknamn när Napolis invånare i dagligt tal förkorta sin stads namn till Na, och att *il corriere di Napoli* på gatorna endast ropas ut som *o corré di Na* är således kanhända inte så mycket att förvåna sig över. Men när tidningsförsäljarne på samma sätt förvandla *il giornale d'Italia* till *o giorná d'Itá*, så kan det knappt längre förklaras på det sättet. Och samma nonchalanta bortkastande av de två sista stavelserna förekommer mycket ofta även i andra ord. *Zucchero* t. ex. blir nästan aldrig något annat än *zucc*, och det vanliga uttalet av *trattoria* är helt kort och gott *trattò*, vilket naturligtvis förutsätter den ovan omnämnda accentförskjutningen såsom konstant. I jämförelse med dessa och liknande vidunderligheter är det knappt ens värt att tala om de stympningar som endast omfatta ändelsevokalen med eller utan föregående konsonant. Typisk är i detta avseende följande fras, som jag en gång hörde av en tiggarpojke, som klagade sin nöd för mig. Han hade varit ute på spektakel hela natten med några kamrater, och när han kom hem på morgonen för att få mat, körde hans mor ut honom med orden: *dove si sta a dormì, lì mandj: dove sei stato a dormire, lì mangia.* En relativt kultiverad neapolitanare säger *io saccio* i st. f. *so*, men i det rena gatspråket heter det blott *satj*, liksom *fatj* representerar *faccio* i st. f. *fo*, som man för resten i hela Italien ytterst sällan får höra i det alldagliga samtalsspråket. Ändelsen i perf. part. försvinner alltid helt och hållet i båda numeri och genera, så att former som *dispcrà, arrestà* äro oböjliga *voci tronche*, och för det mesta går det på samma sätt med adjektivens ändelser i predikativ ställning: *buono* blir i alla former *buò*, *franco (= libero) franc.* Infinitivens *re* är också alldeles försvunnet: *mangià, sedè, fernì (finire)*, och överhuvudtaget kastas varje *r* + vokal bort i ordslutet: *buona sé(ra), nun aggio (habeo) denà(ri) pe' mangià, le zanzà(re) ne morz (ci mordono).* *Se* och *na* ha gått samma väg: *francé(se), marì(na), Messì(na)* o. s. v. Egendomligt nog förefaller det som om just det nordligaste Italien i detta hänseende stode närmast Napoli. Åtminstone har jag icke på något ställe av den mellanliggande sträckan där jag varit funnit stympningstendensen så kraftigt verksam. Det är icke blott Canale Grandes berömda Ca d'oro som fått sitt namn sålunda förkortat, från Venedig ända till Genua talar varje folkets barn om sitt blygsamma *casa* endast såsom *ca me.* Liksom i Napoli försvinna i regeln först och främst ändelserna i infinitiven och perf. part., hos dessa senare även efter kort vokal *(di, scri* för *detto, scritto)* och för övrigt i en mängd fall, av vilka särskilt det konstanta bortfallandet av *n* + vokal torde förtjäna att omnämnas: *vi(no), so(no), Milà(no), San Martì(no), Sermiò(ne).* I nästan hela *il Veneto* äger detta bortfallande rum utan någon förändring av den föregående vokalen, men vid Lago Maggiore börjar nasalljudet tränga in såsom ersättning. Det är emellertid ganska märkvärdigt att just i

Digitized by Google

Venedig och Padua nasalering förekommer icke så sällan, ehuru långt ifrån allmänt, men att längre mot vester, vid Gardasjön, den är alldeles okänd för att sedan åter framträda i Piemont. I Garda har jag aldrig hört mer än ett enda ord uttalat med nasalvokal, *sẽgia,* dialektord ungefär synonymt med *rocca*, men av Gardaborna strängt skilt i användningen från detta senare. Att ljudet dock så att säga nästan dallrar på tungan hos befolkningen, fastän det aldrig kommer fram, fick jag ett slående bevis på då jag en gång skulle försöka lära en vetgirig Gardabo litet tyska. Det var fullkomligt omöjligt att få honom att säga t. ex. *bin*, *kann*, *mann*, utan det blev nasalt *i* och *a* i stället, ehuru han aldrig, utom i det ovannämnda ordet, lät höra en enda nasalvokal när han talade sitt eget språk. Redan vid Lago Maggiore är emellertid nasaleringen allmän, och det icke blott på samma fyra vokaler som i franskan utan på alla, även *i-*, *ou-*, och *y*-ljuden, ehuru den inträder så gott som alldeles godtyckligt. *M* tycks icke ega samma smittande förmåga som *n,* ty i regeln lämnar det den föregående vokalen oförändrad, så att t. ex. *stiamo* blir *stamm* utan nasalljud under det att *stanno* alltid uttalas som *stã*. Ibland faller även *n* bort utan vidare som t. ex. *ci* = *cinque*, och åtminstone i ett ord som aldrig haft något *n* tränger nasalljudet in, nämligen i *noi,* i vilket uttalet *nu* eller *ny* med nasalering av vokalen kanhända t. o. m. är vanligare än *nui*.

Att gå närmare in på detaljer i fråga om ljud och böjningsformer skulle bliva alltför vidlyftigt. I båda avseendena äro skiftningarna hart när oändliga och kunna ibland göra en nästan vimmelkantig. En av de mest bekanta torde vara den för Napoli egendomliga substitutionen av *k* för *p* såsom i *chiù, chiagno (più, piango)* och *d* såsom i *vaco*, *veco (vado, vedo)*. Mindre bekant torde vara att samma substitution förekommer sporadiskt även i Florens, där man någon gång kan få höra sådana former som *battuco* i st. f. *battuto*. Detta är dock så pass sällsynt att Napoli gott kan sägas ha denna karakteristiska egenhet för sig självt, liksom Florens har sitt *h* i st. f. *k* i ordets början och mellan två vokaler: *hlasse, hredo, houi, happello, pahi* (*pochi,* med det öppna florentinska *å*-ljudet, som för mina öron åtminstone ofta är rent *a*-ljud). I den förbryllande vexlingen mellan *l* och *r* äro däremot Florens och Napoli fullt likställda. För florentinaren likaväl som för neapolitanaren finns ingen skillnad mellan *mare* och *male, sarto* och *salto*, ty *l* är efter betonad vokal så gott som fullständigt utträngt av *r*. Värdinnan på ett hotell i Fiesole sade mig en gång om en av sina bekanta att han hade *morti sordi,* och då jag efter ett ögonblicks häpen tystnad utropade *ah, molti soldi*, upprepade hon energiskt *sì, sì, morti sordi* med om möjligt ännu skarpare prononcerat *r*. Innan man hunnit vänja sig därvid, är denna substitution utomordentligt villsam, mycket mer än det neapolitanska *k*-et. Men ändå värre är romarnes hoprörande av *k p t* och *g b d*, som, så vitt jag kan döma, sker nästan alldeles regellöst. När

Digitized by Google

man hör en fras sådan som *sono venuto a casa darte,* får man först ta sig en funderare för att komma på det klara med att det inte alls är fråga om något slags konstutställning, utan att *darte* helt enkelt är lika med *tardi.* Det enda konstanta tycks vara att tenuis utträngés av media mellan två vokaler (poco: pogo; sciupo: sciubo; perpetuo: perpeduo), men andra omkastningar förekomma också i mängd, och när så dessutom en eller annan vokal i samma ord förvanskas, som t. ex. i *tastare,* vilket blir lika med *destare,* så vet man snart varken ut eller in. Det bör dock sägas att denna förvirring i fråga om tenues och mediæ nästan uteslutande hör till det lägsta, fullkomligt obildade folkets språk. En del andra konstigheter, som även äro allmänna bland medelklassen, äro i varje fall betydligt lättare att komma till rätta med, såsom t. ex. den egendomliga övergången av *s* till *ts* efter *r,* vilken är konsekvent genomförd icke blott inuti ord *(perzona, forze: forse)* utan även där de båda konsonanterna tillhöra olika ord: *or zono tre anni.*

Jag har redan i det föregående omtalat ett fall av missförstånd beroende på olika betydelse i olika dialekter av samma eller lika lydande ord, och dylika fall äro alls icke sällsynta. Första natten jag tillbragte vid Lago Maggiore väcktes jag tidigt på morgonen av en åsnas skriande, som fortsatte lika intensivt under en halv timmes tid och gjorde all sömn omöjlig. När jag kom ned för att äta frukost, frågade mig värdinnan hur jag sovit, och jag sade henne att *gli urli del benedetto ciucco* hade hållit mig vaken. *Peccato che non ci fosse una guardia per arrestarlo,* svarade hon. *Arrestare chi? Il ciucco? — Sissignore. — Dunque si arrestano qui gli asini quando si portano male? — Nossignore, ciucco non vuol dire asino, è lo stesso che ubbriaco.* Överhuvudtaget har varje dialekt för en mängd, om icke rent av de flesta, alldagliga begrepp sina särskilda ord, som oftast äro obegripliga för andra dialekter. För begreppet *pengar* t. ex. finns det en otrolig mängd benämningar. I Garda och större delen av *il Veneto* heter det *gli schei,* som i singularis än betyder en *soldo,* än en *centesimo.* I Milano säges *i ghei,* som väl blott är en annan form på samma ord, i Bergamo *i sciolz,* i Brescia *embès* (de två sista har jag dock icke hört själv, utan har antecknat dem på gardabornas auktoritet), i Venedig även *i marenghi,* som i sing. är ett 20-lire stycke, i Neapel *rigoglio.* En *soldo* heter i Genua *una palanca,* i Rom *un baiocco,* en *centesimo* i Florens *un barduino,* i Genua *un citto* o. s. v. Särskilt intressanta äro de neapolitanska formerna av latinets *ire: i, ji* eller *ghi = andare; iam, iate = andiamo, andate; iuto = andato* och de motsvarande norditalienska (Garda, Lago Maggiore) *nar, nem, ne,* det sista såväl = *andate* som part. *andato* i alla former. De senare formerna synas mig vara ett tungt vägande bevis för härledningen av *andare* ur det latinska *adnare,* och futuralformen *narò* pekar kanske ändå starkare i samma riktning.

I detta sammanhang torde också ett par ord om de personliga pronominas vexlande former kunna vara på sin plats. *Io* är i

Digitized by Google

hela norra Italiens folkspråk alldeles försvunnet och ersatt av objektsformen: *mi go (ho), mi so(no).* I Florens har jag aldrig hört *me* såsom subjekt, men *tu* är däremot där liksom i Norditalien i alla ställningar undanträngt av *te*, som framför vokal blir apostroferat: *te sei, t'ha = tu hai. Egli* hör man aldrig ens i den bildade medelklassens språk, lika litet som *ella*, utan endast *lui* och *lei*, i det lägre språket även *el, l'* (i neutr. omväxlande med *lo*) *la l'*, och vad *eglino* och *elleno* beträffar, tror jag inte en enda italienare, bildad eller obildad, skulle falla på den idén att använda dem i talspråk. I Florens säges endast *loro* eller *essi*, i Norditalien för det mesta endast *i* utom i starkt betonad ställning, då antingen *essi* användes eller *i* förstärkes med det demonstrativa *qui là: qui là i ga = loro hanno,* som endast säges av *gli aristocratici.* Aven såsom tilltalsord ha *ella* och *elleno* alldeles försvunnit och lämnat plats åt *lei* och *loro.* Jag var för några år sedan rätt mycket tillsammans med en artillerikapten, romare, som av princip aldrig ville använda *lei*, emedan han hade fått för sig att det var spanska, men han tilltalade alla människor med *voi* och begagnade aldrig *ella.* I Norditaliens folkspråk förekommer *lei* alls icke såsom tilltalsord utan är ersatt av *el* eller *lo: da che città el vien? cosa galo? (ha lei).* Såsom objektsformer till tilltalsordet användas överallt både *la* och *lo, le* och *gli (li)*, de feminina formerna mera cirklat; jag har ofta hört personer som tilltalat mig med *lei* men samtidigt konstant använt de maskulina formerna i casus obliqui. I fråga om de enklitiska objektsformerna skall jag för övrigt endast omnämna den för Pisa egendomliga formen *ni*, vilken tjänstgör såsom casus obliqui till *voi* och *lei* och väl antagligen är en förvrängning av *vi: io ni dico.* Men det lilla besvärliga ordet *ci* kunde förtjäna ett helt kapitel för sig. I Florens har det hakat sig fast särskilt vid *avere*, som aldrig förekommer utan dess sällskap såsom självständigt verb i betydelsen ega, besitta. Böjningen låter *ciò, ciai, cia* o. s. v., och jag har ofta sett det skrivet så också. Endast när enklitiska objektspronomina komma till blir partikeln skild från verbet: *ciai una cigaretta? — non ce n'ho.* När jag första gången var i Garda undrade jag mycket om latinets *h* verkligen kunde ha gått över till *g* i den moderna italienskan, ty böjningen av *avere* låter där på följande sätt: *mi go, te ghe, el ga, noantri ghem, voantri ghe, i ga.* Men slutligen kom jag under fund med att det var den dialektiska formen på *ci*, som liksom i Florens blivit en nästan oskiljaktig del av verbet, och i ännu högre grad än i Florens, ty det sättes ej blott till det självständiga verbet utan ofta även till hjälpverbet: *galo vist la barca?* likaväl som: *cosa galo?* Och dessutom tjänstgör detta *ghe* som dativ i st. f. *gli, le* och *loro* både såsom tredje personen och såsom tilltalsord: *là ghera (c'era) na putela (ragazza) che a Beppi la ghe (gli) piaseva; a tutte le donne ghe (loro) pias el più bel; la ghe (le) pias la graspa?*

Till sist kan jag ej låta bli att såsom ännu ett exempel på de missförstånd, till vilka dialekterna kunna ge anledning, anföra

Digitized by Google

följande lilla historia som jag såg i en skämttidning förra sommaren. För att förstå den bör man ha reda på att de flesta medlemmarna av Florens' poliskår äro neapolitanare. En florentinsk gamin, som har gjort något fuffens och förföljes av en polis, har flugit upp på en mur och räcker från sin trygga position lång näsa åt *la guardia*, som hötter åt honom med knytnäven och säger: *se te chiappe te concio pe nu pezzo.* Varpå *il monello* genmäler: *sette chiappe fanno tre culi e mezzo.*

H. B. Romberg.

NÅGRA ORD OM SPRÅKGEOGRAFIEN OCH DESS BETYDELSE.

Språkgeografien har ställt som sin uppgift att kartografiskt ordna språkliga företeelser och därigenom bereda språkforskaren möjlighet att klarare överskåda de många och olika skiftningar, som ett visst språkområde kan ha att uppvisa. Fördelen med en sådan anordning ligger i öppen dag: om man vill taga reda på, huru t. ex. ett visst begrepp inom ett visst område återgives, har man endast att uppsöka det kartblad, som upptager sagda begrepp. Man finner då mångahanda, icke blott att begreppet ifråga t. ex. i Frankrike återgives på väsentligen olika sätt i norr och söder eller att en del språkliga relikter på vissa håll alltjämt äro till finnandes: om den språkatlas, man använder, riktigt väl fyller sin uppgift, kan man av samma kartblad få en klar bild av de fonetiska förhållanden, som närmast sammanhänga med å ett visst blad upptagna ord. Genom att ur denna synpunkt jämföra olika blad med varandra kan man till sin disposition få ett mycket stort och från början mycket välordnat material. Men icke blott ordgeografi och fonetik kunna på detta sätt tillgodoses: även ordens form, morfologien, kan i en praktiskt uppställd språkatlas bli lättillgänglig för studium.

Den kartografiska uppställningen lämnar språkforskaren tillfällen att — lättare än mången gång eljest — kombinera språkvetenskap med kulturhistoria. Vi skola i det följande lämna några exempel därpå. Men vi vilja från början säga ifrån, att denna anspråkslösa uppsats alldeles icke avser att för den i språkgeografien initierade lämna några nya upplysningar. Red. av Moderna Språk, som hos undertecknad gjort framställning om en orienterande översikt i detta ämne, håller före, att tidskriftens läsare i allmänhet kunde äga intuesse för några kortfattade notiser i språkgeografi. Kanhända har redaktionen därutinnan rätt, ty språkgeografien vinner med varje dag terräng och den tiden är icke långt

Digitized by Google

avlägsen, då varje språkman lärt sig inse, att just denna relativt unga vetenskap ställer till filologernas förfogande utomordentligt viktiga hjälpmedel. [1])

* *
*

Det är uppenbart, att djur- och växtgeografien i viss mån varit föregångarne till språkgeografien och att metoden i dessa vetenskaper till en stor del är densamma. Men å andra sidan förekomma ofta stora olikheter. Vi anföra ett gammalt exempel: På sydsidan av en bergssträcka förekommer en djurtyp synnerligen talrikt — på nordsidan saknas den fullständigt, icke blott därför, kanhända, att andra vindar blåsa eller att strängare klimat där härskar utan tilläventyrs också därför, att de växter, som äro nödvändiga för ifrågavarande djurtyps existens, icke kunna härda ut på bergets norra sluttning. Å andra sidan kunna vi tänka oss en slätt, där temperaturförhållandena äro något så när likartade, där jordlagren tillåta samma vegetation o. s. v. Det är självklart, att förutsättningarne för utbredningen av en och samma djurtyp där kunna vara mycket goda.

Däremot visar oss språkgeografien ofta, att vad som i dessa avseenden gäller för djur och växter icke alltid gäller för språken. Mont Blanc är i många stycken en viktig skiljemur — men i språkligt hänseende är den det knappast: dialekterna i Aosta-dalen öster om Mont Blanc skilja sig icke mycket från dem, som talas i Savoyen väster om berget. Och Monte Rosa och Monte Viso kunna ej heller, trots sina bergmassor, vara barriärer mellan dialekterna på ömse sidor: det är väl här, som så ofta annars, alp- och säterdriften, som vidmakthåller, nu som förut, den språkliga förbindelsen på båda håll. [2]) Däremot går en utpräglad dialektgräns t. ex. i Schweiz mellan de på samma platå helt nära varandra liggande byarne Les Bois och La Ferrière — ett förhållande, som vi skola förklara här nedan.

Språkkartor visa oss mången gång med all önskvärd tydlighet, att dialektskillnader ofta måste bero på förhållanden av politisk, administrativ, ekonomisk eller kyrklig natur. Såsom exempel på kyrkans influens härvidlag torde få anföras det av prof. Morf framhållna faktum, att frankoprovensalskan tillhör just det område, som fordom låg under ärkebiskoparne i Lyon och Vienne. Prof. Morf visar, att det här var religionen, som enade — i följande fall är det väl främst religionen, som skiljer. På en platå i norra Jura ligga, som vi redan nämnt, byarne Les Bois och La Ferrière; den förra är åkerbruksidkande och katolsk, den senare industriidkande och protestantisk; landsvägen gör — sedan långa

[1]) Cf. t. ex. JABERG, *Sprachgeographie*, Aarau 1908, och HUBER, *Sprachgeographie* (i Bulletin de dialectologie romane 1909).

[2]) Cf. E. WALBERG, *Franskt rikisspråk och franska dialekter*. Historisk skiss. Lund 1911. p. 22 ff.

Digitized by Google

tider tillbaka — samfärdseln mellan dessa båda orter mycket lätt. Och likväl: det är ett faktum, att dialekterna äro skarpt skilda. Katolikerna i Les Bois ville nämligen ingenting ha att skaffa med protestanterna i La Ferrière (och vice versa!), så mycket mindre som invånarne i dessa byar ha olika näringsfång och ursprungligen kommo från olika trakter (Basel, resp. Neuchatel). Att dialektgränser kunna uppstå på grund av politiska förhållanden är ju självklart. Men huru ofta tänker man på, att sociala och ekonomiska omständigheter härvidlag kunna spela in! Några blad i *Atlas linguistique de la France* ha just för belysande av dessa förhållanden varit undertecknad till god nytta. [1]) Vi tillåta oss anföra ett par exempel i den tro, att de kunna vara av mera allmänt intresse.

Kartbladet n:o 326 i GILLIÉRONS *Atlas linguistique de la France* återger de olika sätt, på vilka begreppet »skomakare» uttryckes på franskt språkområde. Man finner där först och främst olika former av *cordonnier:* tack vare ett synnerligen noggrant beteckningssystem få vi klart för oss, att olikheterna i återgivandet av *cordonnier* äro mycket stora. Ensamt dessa skillnader skulle kunna bli föremål för ett intressant studium. Men vi gå vidare och konstatera förekomsten bl. a. av *corvisier* i södra Belgien och norra Schweiz och av *savetier* i departementet Pyrénées-Orientales (vid spanska gränsen), i vissa delar av departementet Alpes-Maritimes (vid italienska gränsen) och uppe i en by vid gränsen mellan Schweiz och Italien. Ha dessa nu för tiden vitt skilda *corvisier-* eller *savetier*-områden alltid varit desamma eller ha de varit större eller mindre än vad de nu äro? Kanhända har *corvisier*-området i norr hängt samman med det sydligare liggande gebit, som upptager samma benämning, och liksom *savetier*-området i sydväst bildat en ordkontinent med *savetier*-områdena på andra håll? En närmare undersökning ger vid handen, att detta antagande för begge fallen är det riktiga. Orden vandra — *savetier* och *corvisier* såväl som andra benämningar på samme yrkesman ha vandrat fram och se'n i sin tur trängts tillbaka, beroende på Frankrikes kulturella förbindelser och andra förhållanden, de ekonomiska icke minst. Nu är i franskan *cordonnier* nära nog allenarådande, så länge det varar. Om det hade varit oss möjligt att, t. ex. med början vid år 1100, göra upp en dialektkarta för Frankrike under forna dagar och för vart hundrade år på samma punkter som nu Gilliéron införa då gängse benämningar på 'skomakare', vilken utvecklingsserie skulle vi ej se framför oss! Det vore en god del av Frankrikes gamla handelsförbindelser, som därmed skulle komma i dagen, liksom vi så väl skulle kunna följa de förbindelser, som existerat mellan olika delar av Frankrike.

[1]) Cf. förf. *Quelques dénominations du 'cordonnier' en français* (I Archiv für das Studium der neuren Sprachen und Literaturen, 1912) och *Sartre- Tailleur,* étude de lexicologie et de géographie linguistique. Lund 1913 (I Lunds Universitets Årsskrift).

Digitized by Google

Men några dialektkartor för Frankrike i forna dagar stå dessvärre icke till vårt förfogande; och skulle vi nu nödvändigt vilja se till, hur det blivit möjligt för *cordonnier* att så breda ut sig i hela Frankrike, få vi försöka hjälpa oss med de sparsamma upplysningar, som vi i detta hänseende kunna hämta ur lexika och gamla urkunder.

Många tecken tyda på, att latinets *sutor* — franskans *sueur* — var med bland dem, som redan tidigt från det romerska riket banade sig väg fram genom Gallien. I varje fall tyckes *sueur* vara äldre än varje annan i Frankrike nu förekommande benämning på 'skomakare'.[1]) Vill man då göra sig reda för, varför *sueur*, en gång allmänt gängse, alldeles kommit ur bruk, kommer man in på Frankrikes handelsförbindelser och landets ekonomiska uppsving. Man gjorde bekantskap med läder från Cordova, karduanet, le cordouan: det var det vackraste och tillika det dyraste läder, som man en gång kände till. Den, som sysslade med tillverkningen av skor av *cordouan*, kallades *cordouannier* (sedermera *cordonnier*). Skråväsendet införde på skomakarne olika benämningar, alltefter skomakarnes yrkesskicklighet: en *cordonnier* hade det största anseendet och var berättigad till den högsta betalningen. Ej underligt då, att beteckningar sådana som *corvisier* (bildat på *corveis* < (corium *cordubense*) och *savetier*, en gång i betydelsen 'skomakare' spridda över stora delar av Frankrike, nu fått stryka på foten för *cordonnier!* Men därbakom ligger mellan dessa yrkesbenämningar en lång och högst intressant strid, som vi dessvärre här icke kunna följa. *Cordonnier* spred sig, troligen med Paris som utgångspunkt, från norr mot söder. Och *städerna* förmedlade övergången till kringliggande landsbygd. Bladet i Gilliérons Atlas visar, att *corvisier* och *savetier* i bet. 'skomakare' dröjt sig kvar i perifera delar av Frankrike, ett förhållande, som ytterligare bestyrker det faktum, att de orter, till vilka *cordonnier* ännu ej hunnit tränga, äro relativt isolerade, efterblivna och framför allt utan tillräckliga förbindelser med franska språkcentra.

Men låtom oss taga fram ett annat kartblad — n:o 1276 — i samma språkatlas! Det bladet behandlar 'skräddaren'. Trodde man till äventyrs, att *tailleur* var enväldigt på detta område, visar en kartbladet med detsamma, att ett grovt misstag föreligger. *Couturier* förekommer i stor utsträckning i västra Frankrike, på spridda ställen i norra och mellersta, ja, det återfinnes t. o. m. i sydvästra Schweiz. *Sartor* — latinets ord för skräddare — existerar under olika former dels i dep. Pyrénées-Orientales, dels vid

[1]) I förbigående nämnt tyckes *sutor* ha varit i besittning av en oerhörd expansionskraft. Vi finna denna benämning även i forn- och medelhögtyskan *(sutari, suter)*, i mod. tyska *Schuster* (< *Schuoh-sutere)*, i fornengelskans *sûtére*, mod. eng. *souter* (dial.). De nordiska språken hade *sutare* i bet. 'skomakare': i Helsingör finnes ännu i dag *Sudergade* (d. v. s. Skomaregatan) och i Sverige erinra alltjämt ortnamnen *Suttremåla* och *Sutarebo* om det urgamla namnet på hantverkaren i fråga. Även isländskan och finskan ha i sig upptagit *sutor*.

Digitized by Google

gränsen mellan Italien och Frankrike på åtskilliga ställen och dels i departementet Cantal på vissa håll. Det är ett faktum, att dessa sartor-områden en gång hängt samman. Men moderna växlade och benämningarne på dem, som tillverkade kläderna, växlade desslikes. *Parmentier*, *cousandier*, *pelletier*, *couturier* och *tailleur* trängas med varandra på vårt kartblad. Att *sartor* fick leva kvar vid italienska och spanska gränsen kan väl ändå förefalla förklarligt — men hur har det helt isolerat kunnat hålla sig kvar i dep. Cantal? Det beror därpå, att Cantal är ett mycket efterblivet område, det minst befolkade av alla departement i hela Frankrike; folket där lever till stor del på boskapsskötsel — ej underligt då, att en urgammal benämning jämväl på 'skräddaren' alltjämt där är i bruk, ty modets växlingar ha för det folket icke mycket haft att betyda.

En blick på en dylik karta kan således ibland giva en föreställning om ett lands kulturhistoria — till en del åtminstone. Om vi tänka oss, att vi egde en svensk språkatlas och i densamma kunde uppsöka det blad, som återger begreppet *skära* (subst.) — huru kunde det bladet komma att se ut? I Skåne är väl *skära* överallt för länge sedan ersatt av *lie*, som i sin tur börjar bli gammalt och ersättas av t. ex. *självavläggare* eller kanske *självbindare*. I Småland existerar, måhända, *skäran* alltjämt; Östergötland och Skåne torde väl — i stort sett — stå på samma nivå o. s. v. Ett sådant kartblad skulle visa oss, icke blott att benämningarne växla, att orden dö, i den mån saken, de beteckna, försvinner och att nya benämningar bliva till, allteftersom nya uppfinningar göras: det skulle tillika visa oss, på vilken nivå jordbruket står i olika delar av Sverige och det skulle rent av lägga i dagen på sitt eget sätt, hurusom Sveriges geologiska förhållanden till en viss grad återspeglas i svenskens språk: ty sådana begrepp som t. ex. »stenbunden mark» och »självbindare» höra alldeles icke samman, lika litet som en dialektkarta numera skulle kunna anföra ordet *skära* på de håll, där man kan kalla jordmånen *bördig*.

Tänkom oss vidare, att det vore oss möjligt att uppgöra en sådan karta eller någon annan därmed jämförlig (t. ex. för begreppen *slaga*, *plejel*, *tröskverk*) för en tid, som ligger t. ex. 100 eller 200 år tillbaka — vilka tillfällen till jämförelser skulle ej erbjuda sig! Språkkartorna för vår tid skulle vittna om kulturens framsteg överallt — och skulle man om ytterligare 100 år vilja företaga en dylik undersökning, skulle även då språkkartan visa, att nya vidder lagts under plogen, alldenstund nya benämningar trängt fram på områden, som förr voro »vita», men också att nya brukningssätt kommit i stället, i thy att våra benämningar — t. o. m. kanske de allra modernaste — i dessa fall försvunnit och givit rum för ännu nyare.

* *
*

Digitized by Google

Språkliga uppgifter, kartografiskt ordnade, erbjuda således ofta möjligheter att säkrare och lättare än vad eljest är fallet åskådliggöra språkliga fakta. Man behöver icke länge syssla med språkgeografi för att komma underfund med den saken. Man vill på en kopia av ett kartblad göra en viss undersökning; man färglägger likartade uppgifter med lika färg och så framträder sammanhanget mellan språkliga företeelser på ett mycket tydligt sätt, undersökningen må avse ordens utbredning, ljudens utveckling eller annat, t. ex. gestaltningen av ett visst suffix. Fördelarne av ett sådant förfaringssätt äro således uppenbara.

Redan 1879 började WENKER med sin *Sprachatlas des deutschen Reiches,* ett kollosalt arbete, som innefattar över 1000 olika blad. Denna atlas, blott tillgänglig i Berlin och Marburg, är handskriven och kan således — åtminstone i sitt nuvarande skick — aldrig bli till nytta för flertalet språkmän. Det å kartorna upptagna materialet är måhända ej heller riktigt tillförlitligt. Uppgifterna lära nämligen till en stor del ha meddelats av fonetiskt obildat folk. Varje blad innefattar i regel 4 delar. Det hela verkar otillgängligt och ohanterligt.

Året 1876 skänkte också åt Frankrike ett första försök att kartografiskt ordna vissa dialektiska fakta. Två forskare, de TOURTOULON och BRINGUIER gjorde en *Rapport sur la limite géographique de la langue d'oc et de la langue d'oïl* och uppdrogo på en karta gränsen mellan nordfranska och provensalska. Ännu ett par och tjugo år och WEIGAND kommer med början av sin språkatlas över *dakorumäniskan.* Den är icke stor — 8 »sektioner» à 8 blad, med 4 normalord på varje. Weigands arbete avser endast att behandla de ljudliga fenomenen — lexikologiska och morfologiska undersökningar kunna ej göras med detta arbete som underlag. Vi hänvisa intresserade till doc. KR. SANDFELD JENSENS recension av detta arbete i 2 bandet av Revue de dialectologie romane.

Ungefär samtidigt började prof. LOUIS GAUCHAT sina arbeten för en *Glossaire des patois de la Suisse romande,* ett arbete, som, en gång färdigt, kommer att bli ett standard-work. Till detta glossaire kommer att läggas en *Atlas linguistique de la Suisse romande,* vilken enligt uppgift av prof. Gauchat skall innefatta ett 80-tal blad. Den äger alla förutsättningar att bli ett ypperligt arbete.

Prof. SCHÄDEL i Hamburg förbereder utgivandet av en katalansk språkatlas, och GILLIÉRONS senaste arbete *Atlas linguistique de la Corse,* kommer att för romanisterna bli synnerligen välkommet.

JULES GILLIÉRON, sedan sin tidigaste ungdom varmt intresserad för dialektundersökningar, publicerade redan 1880 sin *Petit atlas phonétique du Valais* med 30 kartor. Sedan han väl fått blicken öppen för betydelsen av dialektundersökningar, kartografiskt framställda, grep han sig an med det berömda arbetet *Atlas linguistique de la France,* vars första del utkom 1902 och som fullständigt avslutades först för ett par år sedan. Det skall icke för-

Digitized by Google

gätas, att GILLIÉRON vid sin sida hade E. EDMONT, som, även han, vid utförandet av detta stora verk lagt i dagen ett stort intresse och en okuvlig energi.

Då detta torde vara den bästa språkatlas, som f. n. existerar och redan givit uppslag till en mängd nya arbeten, torde ett par mera utförliga uppgifter om densamma icke vara ur vägen.

GILLIÉRON kom på den tanken att över hela det franska språkområdet — således även i Schweiz, Belgien och Italien — insamla dialektprov efter ett visst väl uttänkt frågeformulär. Det blev Edmonts uppgift att insamla proven och under 4 år var han ständigt upptagen av detta arbete. På icke mindre än 639 olika ställen hade Edmont att göra sina undersökningar. Hans anteckningar skickades omedelbart till Gilliéron, som inregistrerade dem på kartbladen och som sålunda med tiden fyllde omkring 1,800 blad, av vilken somliga blott gällde isolerade ord, andra åter kortare, vanligen mycket enkla fraser, i vilka morfologiska eller syntaktiska förhållanden kunde komma fram.

Till denna atlas sluter sig en för icke länge sedan utkommen index, som upptager varje särskilt å kartorna förekommande ord. Detta arbete motsvarar således ett dialektlexikon för hela Frankrike och skulle man ha lust att taga reda på var en viss form förekommer, har man blott att uppsöka den karta och det nummer å densamma, som i index angives.

Det är ett storartat arbete, som av GILLIÉRON och EDMONT sålunda utförts. De ha bevarat ett stycke av sitt lands kultur åt eftervärlden och de ha visat vägen för många, många andra. Deras heder är så mycket större, som de gjort sitt arbete utan tanke på vinst: mången gång fingo de båda vetenskapsmännen göra de mest otroliga uppoffringar för sin Atlas linguistique.

En forskare har framställt det önskemålet, att franska historici skulle i nära anslutning till Atlas linguistique göra en historisk atlas över Frankrike, där alla politiska, administrativa och därmed jämförliga gränser för varje särskilt område under tidernas lopp markerades. Om sådana kartor uppgjordes och trycktes på genomskinligt papper, vilket kunde läggas över dialektkartorna, skulle många av de dialektgränser, som nu förekomma å bladen i Gilliérons atlas, med ens få sin förklaring.

Intresset för dialektstudier är i Frankrike synnerligen stort. Och vi få icke sluta denna lilla uppsats utan att ha påpekat prof. BRUNOTS åtgärder för bevarande av dialekterna. Han har på fonografrullar från olika håll i Frankrike börjat upptaga dialektprov. Hans *Archives de la parole* erbjuda ett vida säkrare material än Edmonts dialektprov; och när en viss dialekt en gång förstummats, blir det måhända möjligt att med tillhjälp av Brunots fonografrullar kartografiskt framställa ett och annat ur densamma, närhelst så skulle behövas. Det skall här icke förbises, att här även **satsmelodien** kommer till sin rätt — en fördel, som ej nog högt kan uppskattas.

* * *

Digitized by Google

Kunde jag med denna min lilla framställning ha klargjort ett och annat om språkgeografien, dess metoder och resultat, skulle rätt mycket vara vunnet. Jag hänvisar mera intresserade till arbeten av Jaberg, Jud, Gilliéron, Gauchat, Tappolet och andra.

Och så till sist vågar jag — med all den hovsamhet, som kan begäras av en icke-fackman — komma till mitt *præterea censeo*. Vi svenskar ha i våra dialekter ett stort arv att taga vara på. Men dialekterna försvinna; och det, som göres hos oss för att tillvarataga dessa vittnesbörd om gammal kultur — är det tillräckligt överallt? Skulle det icke vara möjligt att med snaraste göra en språkatlas för hela Sverige? Här ligger fara i dröjsmål. Och säkert är, att med ett sådant verk mycket skulle räddas åt kommande tider; de, som studera vårt språk, skulle i ett sådant arbete, väl planlagt, äga en skatt, som helt enkelt vore ovärderlig.

Christer Thorn.

LUND 1915, A.-B. SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET.

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 4 (81) * LUND * April 1915

DEN EXPERIMENTELLA PEDAGOGIKEN OCH SPRÅKUNDERVISNINGEN.

Det torde icke ligga någon överdrift i påståendet, att den språkpedagogiska diskussionen gör sig skyldig till mycken kritiklöshet och visar en beklaglig brist på objektiva bedömningsgrunder. Man må därför med skäl fråga sig, vilka de omständigheter äro, som till den grad försvåra en objektiv värdesättning av språkundervisningens resultat.

Den vanligaste orsaken till detta missförhållande tycks mig vara den, att meningarna gå i sär om vad som bör anses vara viktigt och mindre viktigt i språkundervisningen. Det lär näppeligen finnas två lärare vid samma skola, som äro ense på alla punkter av denna fråga. Ock dock vore det självfallet i hög grad önskvärt, att för varje skoltyp full enighet rådde om undervisningens mål och medel. Då skulle kontinuiteten ej lida i den grad, som nu icke sällan är fallet, då en lärare skall bygga vidare på den grund, som lagts av en annan. Men, invänder man, bör då icke svängrum finnas för lärareindividualiteten? Visserligen. Men faran för att denna icke skulle kunna göra sig gällande i den grad, som kan vara tjänligt för undervisningen, synes mig vara ringa, jämförd med den risk, som ligger däri, att ungdomen utsättes för alltför många lärareindividualiteter i samma ämne, om icke en konsekvent strävan genomgår undervisningen att gestalta denna på ett enhetligt och efter varje stadiums psykiska egenart anpassat sätt.

Nekas kan ej, att mycket ovederhäftigt prat ödats på frågan om den bästa metoden för undervisningen i ett visst ämne, och att därigenom hos många lärare alstrats en hjärtlig leda vid allt, vad metodiska spörsmål heter. Men det gäller här som på alla andra områden att ej kasta ut barnet med badvattnet. En solid, på strängt vetenskaplig grund lagd metodik måste uppbyggas för varje skolans ämne. Utan tvivel är det på språkundervisningens gebit, behovet av fastare former är mest kännbart.

Digitized by Google

Liknande synpunkter har även CHR. FLAGSTAD för några år sedan gett uttryck åt i sin förträffliga, i Sverige alltför litet beaktade bok *Sprogpædagogikens Psykologi*[1]), Forsøg paa en Fremstilling af Sprogundervisningens Principer i deres Sammenhæng med Sprogets psykologiske Natur (Gyldendalske Boghandel, Kjøbenhavn 1911)[2]). I betraktande av de förhållanden, under vilka pedagogiska rön göras, och av den form, som de offentliggjorda meddelandena om dessa vanligen ha, är det, säger Flagstad (sid. XVII), alltid berättigat att räkna med möjligheten av två slags misstag: 1) det angivna resultatet, varav slutsatser dragas, föreligger icke; 2) resultatet föreligger visserligen, men är helt eller delvis betingat av förhållanden, som lämnats opåaktade, så att det påstådda orsakssammanhanget antingen alls icke existerar eller också har blott relativ giltighet. En exakt mätare på undervisningsresultaten måste skapas, så att dessa kunna uttryckas i tal. Experiment av fullt vetenskaplig karaktär måste anställas vid därtill avsedda försöksanstalter (sid. XX).

Flagstad antyder även, hur det enligt hans mening skulle vara möjligt att vinna en exakt måttstock på språkfärdigheten (sid. XVIII).

Denna yttrar sig nämligen på tre sätt: 1) i ordförrådets omfång, 2) i den snabbhet, varmed orden användas och 3) i den fonetiska, grammatiska och lexikaliska korrektheten. Allt detta kan tänkas uttryckt i tal efter vedertagna principer. I fråga om ordförrådet skulle talet uttrycka procentförhållandet mellan kända och okända glosor i en godtyckligt vald text eller av ord, som äro nödvändiga för att beteckna ett visst antal föremål. För att mäta snabbheten i ordens användning måste apparater anlitas, med vilka man kunde konstatera tiden, som förlöper mellan en föreställnings uppdykande och nämnandet av den motsvarande glosan på det främmande språket eller mellan uppfattandet av denna och nämnandet av den motsvarande glosan på modersmålet. Snabbheten kunde mätas även av förhållandet mellan antalet sammanhängande ord, som skrivits ned under vissa betingelser, och den använda tiden. Vad språkriktigheten beträffar, kunde en allmän klassificering av språkfel företagas, som skulle läggas till grund vid felens bedömande. Den fonetiska riktigheten kunde kontrolleras genom att taga uttalsprov medelst fonograf. Alla experimenten borde gå ut på att vinna genomsnittsresultat genom undersökning av ett större antal elever.

Det måste erkännas, att åtskilligt vore vunnet, om man på det av Fl. skisserade sättet kunde avgöra, vilken av tvänne metoder vore att föredraga, då det gäller språkundervisningen i dess helhet eller något av dess detaljproblem. Emellertid skulle det ännu återstå att komma tilll visshet om, huruvida den bättre metoden

[1]) Rec. av H. Buergel Goodwin i Verdandi 1911 sid. 219—231.
[2]) En av förf. själv ombesörjd tysk översättning utkom 1913.

Digitized by Google

även vore den absolut bästa. För att finna den absolut bästa metoden måste man tydligen utgå från så enkla och isolerade grundförhållanden som möjligt och efterhand söka utröna dessas inbördes växelverkan, dock så att undervisningens karaktär av klassundervisning icke rubbas. — Vidare skulle det, såsom Fl. tänkt sig saken, icke bli möjligt att fastställa, hur stor andel i det uppnådda resultatet bör tillskrivas lärjungarnes hemarbete. Detta måste naturligtvis alldeles bortelimineras ur experimentet, för att dettas resultat skall bli ett närmelsevis exakt uttryck för metodens värde. Vill man komma den ideala graden av exakthet så nära som möjligt, borde samma lärare tillämpa de respektive metoderna i två avdelningar med lika lärjungeantal av samma ålder och genomsnittsintelligens.

Det tycks emellertid ha undgått Flagstads uppmärksamhet, att W. A. LAY, författaren till det kända arbetet *Führer durch den Rechtschreibunterricht,* redan år 1900 framkastade tanken att på experimentell väg söka lösa metodiska frågor rörande språkundervisningen. År 1906 drog Lay själv upp några grundlinjer till en plan [1]) att undersöka den »direkta» och »indirekta» metodens värde och hänvisade samtidigt till sina egna forskningar rörande skolbarns ord- och sakföreställningar, vilka han publicerat i sitt stora arbete Experimentelle Didaktik [2]). Då Lay själv framställer dessa forskningars resultat såsom grundvalen för ovannämnda plan, torde det vara skäl att här ge en kortfattad översikt av desamma [3]).

Finns det även bland skolbarn olika föreställningstyper på det språkliga området? Även i fråga om saker? I vilka proportioner framträda språk- och saktyperna i klassundervisningen och hos de enskilda lärjungarne? De svar, som Lays undersökningar gåvo på dessa frågor, voro i korthet följande:

1) Det finnes inga föreställningstyper i den mening, att ord- eller sifferföreställningen skulle vara en ren klang-, skrift-, talrörelse- eller skrivrörelseföreställning; men väl kan man tala om akustiska, visuella och motoriska individer i den mening, att den ena sinnessfären är förhärskande och ensam eller i förbindelse med vissa andra ger de bästa resultaten, då det gäller att uppfatta och minnas.

2) Den blandade typen omfattar en hel rad av undertyper och avarter.

3) Många lärjungar tillhöra andra typer i fråga om ordföreställningar än sifferföreställningar.

4) På 43 akustiska komma 65 visuella.

5) De flesta lärjungar äro både i fråga om ord och siffror

[1]) I Zeitschrift für experimentelle Pädagogik. Bd. III (1906) s. 95.

[2]) 3. Aufl. Leipzig 1910. Av 4. uppl. har 1. del. nyligen utkommit men icke varit mig tillgänglig.

[3]) Enligt Lays framställning i Experimentelle Pädagogik. Leipzig 1912. (Bd. 224 i Aus Natur- und Geisteswelt). Dock med några uteslutningar.

Digitized by Google

visuella eller akustiska, och ett stort antal äro tillika skrivmotoriska.

6) Vanligast är förbindelsen talrörelse-, skriftbild- och skrivrörelseföreställning i fråga om ord och siffror, därefter kommer förbindelsen ljudbild-, talrörelse- och skrivrörelseföreställning, härpå förbindelsen skriftbild- och talrörelseföreställning.

7) Abstrakta ord föreställas i regeln genom den tryckta ordbilden utan någon saklig föreställning.

8) En och samma lärjunge kan representera olika typer i fråga om ord-, siffer- och sakföreställningar.

9) I fråga om sakföreställningar är antalet visuella betydligt överlägset antalet akustiska.

10) Samme lärjunge kan i fråga om vissa föremål vara visuell, i fråga om andra akustisk eller motorisk. Sättet att lära och vanan för övrigt påverkar de naturliga anlagen.

Och nu till den förut omnämnda planen för en experimentell undersökning av den direkta och indirekta metoden. Lay påpekar först, att under experimentens förlopp avvikelser i detalj från denna plan kunna bliva nödiga. Såsom försöksobjekt tänker sig L. en klass 8—10-åriga pojkar utan någon som helst kännedom om det främmande språket. Det gäller att utröna, huruvida den direkta metoden, som icke översätter, och som under en längre tid (intill 2 år) vänder sig blott till sakföreställningarna samt ljudbild- och talrörelseföreställningarna, ger, med samma förbrukning av tid och kraft, lika goda eller bättre resultat än den gamla metoden, som översätter och från första början stöder sig på sakföreställningar, modersmålet, ljudbild- och talrörelseföreställningar samt skriftbild- och skrivrörelseföreställningar.

Först måste de båda metodernas värde fastställas från synpunkten av *det ihågkomna ord- och frasmaterialet;* sedan gäller det att bestämma graden av färdighet i språkets *muntliga* och *skriftliga bruk*.

Den förstnämnda av dessa uppgifter sönderfaller i tre, nämligen att fastställa betydelsen av 1) *modersmålets ordföreställningar,* av 2) *skriftbildföreställningarna* och av 3) *skrivrörelseföreställningarna.*

Det första tänker sig L. böra tillgå på ungefär följande sätt:

a) Omkring 6 substantiv, benämningar på föremål i skolrummet, läsas före av läraren circa 3 gånger och sägas efter av lärjungarne lika många gånger. Samtidigt med föresägandet pekar läraren på föremålen. Lärotiden mätes, helst med ett Jaquet-ur, som visar femtedelssekunder, och vars visare sättas i rörelse och stannas med en tryckning. Därpå få lärjungarne skriva ned de inlärda orden med modersmålets ljudbeteckning.

b) Detsamma upprepas med 6 andra substantiv med lika många stavelser. Nu säger emellertid läraren till varje glosa dess motsvarighet på modersmålet, alltså *la porte—dörren, la fenêtre —fönstret* etc.; samtidigt pekas på föremålen.

Digitized by Google

Sedan göres en beräkning av varje lärjunges fel i de båda försöken, varpå resultaten i deras förhållande till arbetstiden bestämmes för var och en och för hela klassen.

Liknande försök göras sedan med adjektiv, verb, adverb, pronomen, räkneord, prepositioner och slutligen med små satser, bildade av i föregående experiment använda ord. Dessa satser måste i de parallella försöken bestå av lika många likartade ord med lika antal stavelser.

Dessa experiment torde, menar Lay, ge vid handen, huruvida det är nyttigt, menligt eller likgiltigt för enskilda lärjungar och klassen i dess helhet, om modersmålet anlitas eller utestänges.

För att utröna *skriftbildföreställningarnas* betydelse föreslår L. ett liknande förfaringssätt. Sedan 6 substantiv behandlats på det i a) nämnda viset, skrivas 6 andra (*la plume—pennan* etc.) likartade på tavlan i rad under varandra. Därpå läsas dessa under lärarens ledning, i det denne med en käpp följer orden. Naturligtvis måste lärjungarne redan äga så mycken övning i att läsa det främmande språket, att de valda orden läsas utan svårighet. I övrigt förfares på förut nämnt sätt.

Skrivrörelseföreställningens minnesvärde vinnes på samma sätt med den skillnaden, att orden icke blott läsas utan samtidigt skrivas i luften.

Vidare tänker sig L. de nu antydda försöken åtminstone delvis upprepade med en tavla, t. ex. föreställande våren, såsom underlag.

Efter några dagar förnyas experimenten, men orden eller satserna läsas då blott en eller två gånger.

Att fastställa graden av *muntlig* språkfärdighet, som vinnes genom den direkta och indirekta metoden, skulle tillgå på ungefär följande sätt.

En lista med frågor och uppmaningar på det främmande språket uppgöres av materialet i de föregående a-serierna; en annan med lika många frågor och uppmaningar av materialet i b-serierna. Antalet ord och stavelser måste vara lika på båda listorna. Dessa frågor ställas i enrum till varje enskild lärjunge, och tiden, som åtgår till varje frågas besvarande, noteras, liksom felen och rättelserna.

Vad angår *skrivningen* av det främmande språket, går Lays plan först ut på att pröva den *ortografiska* färdigheten. Till den ändan låter man tre gånger avskriva ord eller satser ur a-seriernas material och motsvarande ord eller satser ur b-seriernas. Härpå dikteras det avskrivna, och en felstatistik för båda serierna uppgöres.

Återstår slutligen att pröva *färdigheten att uttrycka sig i skrift.* Detta skulle tillgå så, att lärjungarne få skriva ned så fort och bra som möjligt inom en viss tid, vad de i sammanhang kunna

Digitized by Google

uttrycka om ett visst föremål, om vilket förut i a-serierna ett visst antal ord använts, varpå förfares på samma sätt med ett i lika grad intresserande föremål, om vilket förut i b-serierna lika många likartade ord använts lika många gånger. Arbetena bedömas därefter till innehåll, ordförråd, grammatisk och ortografisk riktighet.

Härmed har den Layska planen i sina huvuddrag återgivits Till slut betonar L. ännu en gång, att åtskilliga omständigheter, såsom de ifrågavarande språken, lärjungarnes ålder, skoltypen, de första försöksresultaten m. m. kunna tänkas föranleda modifikationer.

Gentemot Flagstads förslag har Lays två obestridliga förtjänster: det eliminerar hemarbetet, och metoderna, vars värde skall mätas, praktiseras av samme lärare. Å andra sidan lämnar L. den fonetiska färdigheten alldeles därhän, vilket är att bortse från ett av språkundervisningens betydelsefullaste moment. Och det lider väl inget tvivel, att uttalsfärdigheten i hög grad betingas av metoden i övrigt, om också ett enbart bruk av det främmande språket vid undervisningen ingalunda innebär någon garanti för ett gott uttal hos lärjungarne, lika litet som den gamla metoden nödvändigtvis gör uttalsundervisningen mindre fruktbärande. Man kan vidare fråga sig, hur det i de till den direkta metoden anknutna experimenten skall vara möjligt för läraren att för alla lärjungarne åskådliggöra så abstrakta förhållanden, som adverb och prepositioner äro uttryck för. Att uttala sig närmare om planens detaljer är naturligtvis mycket vanskligt, innan man själv försökt praktisera den. I varje fall torde den som helhet ha sitt intresse och teoretiska värde, även oavsett vilken ståndpunkt man intar till Lays forskningar rörande föreställningstyperna, vilka bland fackmännen icke vunnit odelat erkännande. En av den experimentella pedagogikens märkligaste representanter i våra dagar, prof. E. Meumann, fäller om dem följande skarpa omdöme: »Wir besitzen nur ganz wenige Arbeiten, die wirklich zuverlässige Einblicke in die Vorstellungstypen der Kinder geben. Die älteren Untersuchungen wie die von Lay kommen dafür überhaupt fast nicht mehr in Betracht, weil ihre Methode zu ungenau ist, insbesondere weil nirgendwo der Versuch gemacht wurde, zwischen dem blossen Gebrauchsmodus, dem Gewohnheitstypus und dem Anlagetypus des Vorstellens zu unterscheiden [1])». M. påpekar dessutom, att Lays undersökningar icke i tillräcklig grad utsträckts till yngre barn [2]).

I vad mån Lays experiment varit behäftade med metodiska brister, måste här lämnas därhän. Den Meumannska kritiken tycks emellertid kunna tillämpas icke blott på ifrågavarande undersök-

[1]) Meumann, Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik, 2. Aufl. Bd. II, s. 647.

[2]) Sid. 661.

Digitized by Google

ningar. Efter att ha förklarat termerna Gewöhnungstypus och Gebrauchsmodus (II: 649), tillägger M.: »Es wäre nun von grösstem Interesse für die didaktische Verwertung der Vorstellungstypen, wenn wir etwas über die Ausbildung solcher Gewöhnungen und ihres wechselnden Gebrauchs bei Kindern wüssten, doch lässt uns die Forschung damit bisher ganz im Stich».

Det tycks mig emellertid, som om genomsnittsresultaten i en klass icke nämnvärt skulle influeras genom de av M. kritiserade förhållandena. Annorlunda ligger saken, då det gäller, vilket pedagogiskt förfaringssätt lämpligen bör användas gentemot en viss lärjunge. Eftersom även den enskilde individen har berättigade anspråk, att läraren, i den mån förhållandena göra det möjligt, tar hänsyn även till hans psykiska habitus, kommer frågan om föreställningstypernas utbredning och förändring under skolåldern alltid att behålla sin stora didaktiska betydelse.

På vetenskapens nuvarande ståndpunkt äro vi dock tillsvidare hänvisade till de resultat, som vunnits genom experiment med vuxna personer. Men även dessa ha, icke minst för språkpedagogikens vidkommande, mycket av intresse att bjuda på.

[1]) Det torde vara fastslaget, att barn ända in i sitt 15:de år röra sig mest med åskådliga sakföreställningar. Redan detta ger språkläraren den betydelsefulla fingervisningen att på detta stadium inrikta sin undervisning på största möjliga grad av konkrethet. Vidare tyckas barnen under sina första skolår vara mer visuella både i fråga om saker och ord. Genom undervisningens påverkan utbildas efterhand benägenheten att arbeta med akustisk-motoriska ordföreställningar. Ett intressant förhållande ligger däri, att hos kvinnokönet i alla åldrar det visuella momentet i föreställningslivet överväger, vilket vid språkundervisningen icke får lämnas opåaktat. Undervisningen i skrivning riktar barnens föreställningar med skrivmotoriska element.

Rena föreställningstyper eller sådana fall, i vilka föreställningslivet rör sig blott inom en sinnesfär, förekomma knappast hos normala människor men väl hos patologiska individer. Tillnärmelsevis rena typer finnas emellertid och, som Meumann framhåller [2]), tyckas dessa vara särskilt vanliga hos barn. Ännu oftare förekomma fall, vilka av M. betecknas som »*die reinen Ausfallstypen*», d. v. s. sådana, hos vilka föreställningar från den ena av sinnessfärerna helt och hållet fattas. Dessa utgöra således ett specialfall av den »*blandade*» typen. Denna sistnämnda är även hos barnen den oftast förekommande, vilket, pedagogiskt sett, torde vara ett lyckligt förhållande. Teoretiskt erbjuder den åtskilliga möjligheter, men det tycks vara tämligen ovisst, huruvida verkligheten har att uppvisa alla tänkbara kombinationer [3]). Vanligen

[1]) Den följande redogörelsen för föreställningstyperna grundar sig på Meumann II: 534—686.

[2]) II: 649.

[3]) Jfr Meumann II: 538, 572 och 652.

Digitized by Google

förhåller det sig så, att en av sinnessfärerna är förhärskande, och att de övriga stå i ett visst underordningsförhållande till denna. Då en inidvid av blandad typ är intellektuellt sysselsatt, begagnar han sig i första rummet av de förhärskande föreställningselementen. De övriga gripas till i andra hand och särskilt vid svårare uppgifter. Att element från en sinnessfär göra sig gällande på andras bekostnad, beror antingen på medfödda anlag eller på vana. Många skolbarn lära sig av vana läxorna genom högläsning, stödja sig alltså väsentligen på den akustisk-motoriska sidan av föreställningslivet, ehuru de av naturen äro i lika eller i högre grad visuellt lagda. Vidare kan det hända, att underordnade föreställningselement tillfälligtvis tränga sig fram. Den omständigheten, att en person i visst fall arbetar övervägande med ett slag av föreställningar, kan alltså icke vara avgörande, då det gäller att fastställa, vilken typ han tillhör.

Även om man genom övning kan komma därhän att använda underordnade element, blir föreställningstypen därigenom icke förandrad. Och om någon av naturen saknar ett slag av föreställningar, kan ingen övning förskaffa honom dessa.

Av betydelse särskilt för språkundervisningen är det förhållandet, att föreställningar om saker och om ord icke alltid försiggå med tillhjälp av samma sinnessfärer.

Det har t. o. m. visat sig, att flertalet vuxna personer äro visuella i fråga om föreställningar av sakligt innehåll men akustisk-motoriska, då det gäller ord. Denna olikhet har sin naturliga förklaring däri, att språket läres förmedelst örat och talorganen. Dock finnas även tillnärmelsevis rena ordföreställningstyper. Av dessa tänker den visuelle med synbilder av tryckta eller skrivna ord, akustikern med hörda ord och motorikern med föreställningar om tal- eller skrivrörelser. Huruvida det finns någon akustisk-visuell ordföreställningstyp utan motoriska element eller visuell-motorisk typ, har hittills icke kunnat fastställas.

Den rent akustiska ordtypen är stundom så utpräglad, att personen icke blott med stor lätthet i sin föreställning återkallar, vad en annan yttrat, utan även visar benägenhet att göra detta med rytmen, tonfallet och klangfärgen hos den talandes röst. På andra individer av akustisk ordföreställningstyp har man gjort den iakttagelsen, att det verkar störande på dem, om de bjuda till att med alla akustiska detaljer återge, vad som sagts.

Någon utpräglad skrivmotorisk typ torde knappast förekomma och av det enkla skälet, att föreställningslivet fått sin grundprägel, innan skrivkonsten hunnit inläras. Detta hindrar emellertid icke, att den blandade typen uppvisar mer eller mindre starka skrivmotoriska element.

Personer av blandad föreställningstyp visa stor olikhet i förmågan att samtidigt arbeta med flera sinneselement, så att det t. ex. för en akustisk-motorisk individ kan vara ofördelaktigt att på samma gång anlita visuella föreställningar. Det kan därför vara

Digitized by Google

lättare att säga efter ett visst antal siffror, om man blott hör dem och icke läser dem.

Att det i huvudsak är föreställningstypen, som bestämmer den individuella begåvningen och intresseriktningen, är höjt över varje tvivel. Det måste alltså vara en angelägenhet av synnerlig vikt för varje lärare att följa den vetenskapliga forskningens utveckling på detta område. Bristande insikt i detta hänseende utsätter läraren för risken att hos eleverna supponera samma riktning hos föreställningslivet som hos sig själv. För den akustisk-motoriske språkläraren innebär detta en frestelse att lägga sin undervisning ensidigt åt det imitativa hållet, så att de visuella lärjungarne komma till korta. Å andra sidan drives den visuelle språkpedagogen lätt att underskatta betydelsen av att hos lärjungarne odla de akustisk-motoriska minnesbilderna.

Det har emellertid icke stannat vid blotta planerna att på experimentell väg lösa språkpedagogiska problem. I Zschrft f. exper. Päd. III. 1906 (sid. 198 ff.) meddelar A. Netschajeff, ledaren av laboratoriet för experimentell pedagogisk psykologi i St. Petersburg, att därstädes under två år 3802 experiment anställts med 64 personer av båda könen i åldern 19—37 år för att utröna den s. k. naturliga språkmetodens fördelar och nackdelar. Som försöken varit synnerligen komplicerade, nöjer sig N. med att omnämna huvudresultatet, nämligen att det ingalunda är rådligt att alldeles bortse från modersmålet. Om experimentens upprepande med barn, som enligt N:s meddelande just pågingo, och vars resultat senare skulle offentliggöras, har jag tyvärr icke lyckats erfara något.

Ännu ett bidrag lämnas i samma årgång av den nyssnämnda tidskriften (s. 199 ff.) av M. C. Schuyten i Antwerpen.

Denne föresatte sig att närmare utforska det för varje språklärare välkända faktum, att översättning från modersmålet erbjuder barnen vida större svårigheter än översättning i den motsatta riktningen. Förklaringen till detta förhållande finner Schuyten däri, att associationen mellan det främmande språket och modersmålet sitter ofta ända till 2—3 gånger fastare i minnet och därför också lättare stärkes till varaktigt ihågkommande. Det är ju för övrigt ett självklart förhållande, att det främmande språkets ord och fraser icke kunna så snabbt presentera sig i föreställningen som modersmålets.

Av sina försök drar Schuyten även den slutsatsen, att ju klarare uppfattningen av modersmålet är, desto lättare blir tillträdet till det främmande språket.

Vad har då den experimentella pedagogiken hittills uträttat till fromma för språkundervisningen? Dess största förtjänst ligger utan tvivel däri, att den gett en klarare insikt i föreställningstypernas betydelse för all språklig verksamhet. Däremot kan man

Digitized by Google

just icke påstå, att de experiment, som tagit sikte direkt på den praktiska språkundervisningens metoder, hittills burit några märkligare frukter. Till en del synes mig detta bero på att man gjort sig skyldig till en olämplig problemställning. Den, som formulerar problemet sålunda: »direkt eller indirekt metod?», förbiser, att även ett tredje är tänkbart. För övrigt innebär språkfärdigheten ett så komplicerat psykologiskt fenomen, att det måste anses föga lämpligt att tala om *en* metod, den må heta direkt, indirekt eller någonting annat, vilken skulle utgöra det bästa svaret på den mångfald av frågor, som en fördomsfri syn på språkundervisningen upptäcker. Det riktiga torde vara att först söka finna lösningen på detaljproblemen för att sedan studera dessa i deras inbördes växelverkan. Man må alltså fråga sig: »Vilka principer böra tillämpas för att ernå bästa möjliga resultat i fråga om 1) uttalsundervisningen, 2) ortografien, 3) ord- och fraskännedomen, 4) grammatikkunskapen, 5) översättning till modersmålet, 6) översättning från modersmålet, 7) talfärdigheten. Vidare: I vilket förhållande stå dessa principer inbördes? Är den rationellaste metoden för uttalsundervisningen den förmånligaste även med hänsyn till inlärandet av ortografien och tvärtom? Hur förhåller sig talfärdigheten till översättningsfärdigheten? Är en uppdriven färdighet i översättning till modersmålet nyttig, menlig eller indifferent i förhållande till översättningen till det främmande språket?

Ännu återstår således åtskilligt att göra, innan språkundervisningens metodik kan sägas ha fått en vetenskaplig grundval. Och även om förhoppningen på en sådan skulle böra räknas till de pedagogiska utopierna, skall dock den experimentella pedagogiken förvisso bidraga till större klarhet i en fråga, som varje språklärare, därest han önskar förstå sin egen gärning, måste ställa sig: *Genom vilka psykiska processer förvärvas och befästes språkkunskapen?*

Edvard Strömberg.

LITTERATUR.

Aus trüben Tagen. Drei historische Zeitbilder, für schwedische Schulen mit Anmerkungen herausgegeben von *Julius Swenning*. Stockholm, A. V. Carlsson. Pris 1,40.

De under denna titel av utg. sammanförda historierna äro samtliga prov på mycket god berättarkonst. Anmärkningarna tyckas lämna ett och annat övrigt att önska i fråga om sorgfällig utarbetning, vilket är ägnat att väcka förvåning. Då det är att förutse, att boken skall få en ganska vidsträckt användning, vill jag här nedan meddela en del reflexioner som trängt sig på mig vid genomläsningen.

Wolzogens »Christel und Wigel» är delvis hållen i arkaiserande ton, och det förefaller som om utg. mera konsekvent än han

Digitized by Google

gjort hade bort påpeka dylika uttryck och former. Så t. ex. *nieder* 6,10 (adj.), *wohl* 9,12, *es erdrückte ihn* 10,3 (ordställningen, jfr. 18,11), *Ansehen* 14,9, 19,32, *gar* 14,26, 24,7 etc., *Zähre* 15,27, *Arg* (=*Argwohn*) 16,32, *zumeist* 18,2, *also dass* 21,21, *fast sehr* 25,15.

S. 6,9 *Heimliche Dämmerung* förefaller mig snarare böra översättas »förtrolig», »hemtrevlig». Den av utg. föreslagna tolkningen »hemlighetsfull» synes mig ej stå så väl i samklang med det följande »*und machte sich behaglich breit.* — ib. 34 *wird* »får». En dylik översättning skulle möjligen kunna ge anledning till missförstånd. Hela uttrycket bör väl snarare återgivas: »Vem sätter väl sådana saker etc.» eller friare »Inte ska' man väl sätta etc.». *Wird* i dylika retoriska frågor torde ha uppkommit av dess bruk i likbetydande nekande satser. Jfr. t. ex. »*Na, wer wird denn gleich den Mut verlieren, wenn's einmal schief geht*» och »*Keiner wird* etc. Alltså *wird* ursprungligen = »torde». — ib. 35 *so Dinge.* Det hade väl kostat ringa möda att åskådliggöra fenomenet medelst analogien *solch ein Ding: solche Dinge = so ein Ding: so Dinge:*

S. 7,2 *sie.* Men förvånar sig att utg. kan kalla användningen av 3:dje pers. pron. som tilltal för »vulgärt» i detta sammanhang. »*Das Erzen*» är ju alldeles efter den tidens sed. — ib. 6 *Diskurs.* Att låneord förekomma ymnigare i äldre tyska än nu, kunde kanske ha antytts. — ib. 22 *Fähnchen.* Varför undanhålla eleverna, att *Fahne* ursprungligen betyder tygstycke?

S. 9,13 *Schlachten.* Anmärkningar, varuti en utgivare till sin själs fredande måste inflicka ordet »naturligtvis», kunna väl saklöst vara borta. En hänvisning till det bibliska uttrycket »*Gott der Schlachten*» kunde kanske i stället givits.

S. 10,26 *Geht mir aber nicht zu weit* »var snäll och gå, jag ber er gå». Den etiska dativen förlänar väl snarare en viss bryskhet åt tillsägelsen, alltså exempelvis: »hör ni, gå inte» e. d.

S. 13,31 *Heidenangst.* Då utg. ändå nämner, att *Heiden-* här och i andra sammansättningar är enbart förstärkande, hade kanske en enkel förklaring av fenomenet varit på sin plats. Detta skulle väl haft större värde för lärjungarna än etymologien till *scharwenzeln* och de äldre betydelserna av *Schabernack.*

S. 14,30 *die Welt segnen*, det vanligare uttrycket *das Zeitliche segnen* hade bort omnämnas. — ib. 37, *sintemal*, ej litterärt, utan arkaistiskt.

S. 16,33 *war es doch.* Att omvänd ordföljd härvid brukas kunde gärna ha sagts. — ib. 14 *aus der Massen* hade bort utredas, möjligen under hänvisning till sv. »mått» och »måtta».

S. 18,6 *was ich Neues gelernt hatte* »det nya jag lärt mig»; bättre i mitt tycke »vad nytt jag lärt mig», såsom varande mera anspråkslöst, mindre positivt, passar det senare bättre här.

S. 19,1 *so obrigkeitlich, so büttelhaft* »överhetlig» och »bödelaktig» hade bättre passat i stilarten än den av utg. föreslagna normalproseöversättningen.

Digitized by Google

S. 20,17 *die Weberin*, man hade väntat en upplysning om att denna i folkspråket kvarlevande titulatur i äldre tider var den normala. Jfr. 49,36. — ib. 25 *nie nicht* »Dubbel negation förekommer ofta i talspråket». Bör väl snarare vara »folkspråket». — ib. 27 *e-m etwas einträuken* eg. »ge ngn. ngt. att dricka» riktigare »ge ngn. ngt. i den dryck man räcker i akt och mening att förgifta». — ib. *Passagenwerk* ej »kompositioner» utan »utsmyckningar» (av grundmelodien), bestående i löpningar etc. — ib. 29 *Duckmäuser* »dolsk människa, räv». Ordet har här uppenbarligen den modernare försvagade betydelsen »gudsnådlig människa», »tungus». Möjligen en anakronism av författaren.

S. 21,19 *zum Tanze trat* ej »anträdde valsen» utan »trådde dansen» — ib. 27 *muckstill* »ungefär utan att säga 'tjytt'». Ord av »söderamerikanskt» kynne vill man hälst slippa se i en skolbok.

S. 23,13 *sich aufraffen* »samla ihop sig». Såvida man inte i bokstavlig mening blivit sönderslagen, »samlar man sig» väl?

S. 33,10 *zu allem stillhalten* »stillasittande låta allt övergå sig» bättre »utan knot foga sig i.»

S. 38,6 *gar so wild* »ju». Torde vara tvivelaktigt; *gar so* står väl här = gar. Kanske en kontamination av *gar wild* och *so wild*?

S. 41,21 *alle* Jfr. 9,13 *Schlachten.*

S. 46,19 *nicht mehr (gekannt)* »står här helt enkelt för *nimmer* etc.» Jag undrar, om detta kan vara riktigt. För mitt språkmedvetande ställer sig saken så: *Ich habe ihn nicht mehr gekannt* innebär, att jag på grund av rums- l. tidsförhållandenas makt ej *kunnat* vara bekant med honom, då däremot *ich habe ihn nicht gekannt* ej framkallar dylika associationer. *Mehr* får väl antagas ha inkommit från sådana satser som »*Er lebte nicht mehr* l. *Er wohnte nicht mehr dort (als ich dorthin gekommen bin).* Upprinnelsen till *nimmer* (av *nie mehr)* är väl att söka i futurala satser. — ib. 22 *zehn Jahre, ehe ich hierher kam, ist er gestorben.* Utg:s resonnemang obegripligt. För mig ter sig detta perfektum helt enkelt som ett ordinärt fristående, berättande.

S. 47,8 *aufrecht* »rättfram». Ordets specifikt schweiziska (sydtyska?) karaktär i denna betydelse kunde ha påpekats.

S. 50.35. Den särdeles intressanta användningen av *brauchen* hade man gärna sett anmärkt.

S. 51,12 *das murrende Schlagen* »de mullrande slagen»; kanske bättre »det dova rasslandet».

58,18. *Der Juliana* etc. »Hjärtat hoppade av jublande glädje i Juliana». Ovanligt smaklös tolkning. Det i svenska öron en smula uppstyltade namnet ökar effekten.

S. 60,5 *hauchte* »flämtade, suckade», bör vara »viskade» (nästan ohörbart) — ib. 7 *das graue Tagen* är, föreställer jag mig, ej alldeles detsamma som *das Grauen des Tages.* Det förra väl snarare om en mulen dags gryning.

S. 63,3 *von edlem Schnitt* »ädla», varför inte, om nu översättning skall meddelas, »ädelt skurna»?

Digitized by Google

S. 65,7 *hat mir so sein wollen.* Lärjungarnas förståelse av det för dem säkerligen icke så lättfattliga uttrycket borde ha underlättats med ett par exempel.

S. 72,33 *oben auf* »kavat»; torde i denna användning vara för burschikost för att vara allmänförståeligt för svenska skolgossar, bättre: »låg över».

Gävle i Mars 1915.

Arvid Smith.

Undertecknad hade redan till innevarande års januarinummer av Moderna Språk i och för anmälan genomgått Swennings textedition. Emellertid visade det sig, att det för ifrågavarande nummer beräknade utrymmet redan fylldes med min anmälan av Alvings edition, vadan jag uppsköt arbetet. På grund av den stora mängd anmärkningar, som jag hade måst göra, var det med glädje, som jag antog lektor Smiths anbud att skriva den ifrågavarande recensionen. Emellertid finner jag, att ett par av de gravaste anmärkningarna, som äro att göra mot Swennings arbete, ej framhållits av recensenten och därför ser jag mig tyvärr nödsakad att ändå yttra mig, ty i både lärares och lärjungars intresse måste all nonchalans i textutgivningsväg på det skarpaste motarbetas. Och jag får säga, vilket även framgår av ovanstående anmälan, att jag aldrig påträffat en så nonchalant textedition som denna Swennings senaste. Han tyckes ha lämnat arbetet på det rent förberedande stadiet, gått ifrån det med alla eller åtminstone nästan alla de frågetecken ouppklarade, som jag tänker mig, att en textutgivare vid första genomläsningen av texten sätter i marginalen. Följden har också blivit alla dessa fall, där ingen annan upplysning lämnas än »möjl. schweizisk provinsialism», »schweiz. uttryckssätt?» »dial.?» etc. Visserligen säger sig utg. ej vilja medtaga saker, som blott »rikta lärarens vetande», men jag undrar, vems vetande riktas genom dylika anmärkningar. — För Zorns novell har utg. ej ens använt en någorlunda utförlig karta, annars hade han säkerligen undvikit att (54,11) översätta *Voralptal* (ett nomen proprium så gott som *Göschenental, Meiental;* det är det officiella namnet på en sidodalgång till Göschenental) med 'den på främre sidan av alpen belägna dalen'. Likaledes hade han säkerligen utelämnat den naiva anmärkningen till 45,3 om *Wildberg*, då han genom att på kartan följa vägen Altdorf—Schattdorf—Erstfeld (62,32) tydligt kunnat få klart för sig, att det ej kan gälla någon socken i kantonen Zürich. Även noten om *Salbitschyn* 51,25 hade kunnat fastare formulerats.

Till slut kan jag trots det stora utrymme, som redan tagits i anspråk, ej underlåta ytterligare ett par anmärkningar. S. 46,4—6 innebär ej, att 'fyra kunde stå i bredd och värma sig mot det övre platta partiet av kakelugnen', utan betyder verkligen, att fyra personer kunde ligga därovanpå. Ugnarna i de schweiziska bondstugorna äro nämligen till att ligga på. Ur Gotthelfs 'Uli der

Digitized by Google

Knecht' s. 62 kan jag till bestyrkande anföra: *Dort konnte einer auf dem Ofen liegen oder am Tische sitzen wie er wollte.* Jfr även samma arb. s. 57. — Den av utg. (12,13) anförda etym. av *Scharwenzel* är väl numera övergiven. Ordet är antingen en s. k. »sträckform» eller ett checkiskt låneord. Intresserade hänvisas till Kluyvers uppsats i Zschr. f. deutsche Wortf. XIII, 90.

Lund i April 1915.

N. Otto Heinertz.

STUDENTEXAMEN V. T. 1915.

Måndagens skrivningar.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Innehållet i Runebergs 'Sven Dufva'.
2. Boyscoutrörelsen.
3. Beskrivning av Vättern, Mälaren eller någon annan sjö.

(Ungefärligt innehåll: stränderna och deras vegetation — vattnet, dess djup och färg — öar och holmar — sjöns utseende vid olika tider på dygnet — städer och byar på stränderna — ångbåtstrafik och seglare).

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Bästa Karl!

Paketet med böckerna, vilka jag för någon tid sedan bad dig återsända, kom mig i går tillhanda. Jag fann däruti också ett brev från dig, för vilket jag tackar dig så mycket. Det var roligt att se, att du mår bra och haft nöje av böckerna. Vad åter beträffar din begäran, att jag skall skicka dig ett nytt förråd av böcker, som du skulle kunna taga med dig i fickan ut i skogen, måste jag avgjort betacka mig. Även om du icke på förhand varnat mig på detta uppriktiga sätt, skulle jag svårligen kunnat förmå mig att tillmötesgå din önskan. Jag betraktar mina böcker som goda vänner, som jag har att tacka för mycken glädje och vederkvickelse, och som jag därför behandlar med skyldig aktning. Men hur se de icke ut nu, dessa böcker, som varit på besök hos dig! Nedsmutsade och fläckiga, vittna de alltför tydligt om den vårdslöshet och ringaktning, som de fått röna i dina händer. Jag skulle hädanefter hellre låna dig min bästa rock än någon av mina böcker.

Din tillgivne
Gustav.

Digitized by Google

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

Då doktor S., en vän till Isak Newton, en gång kom för att hälsa på honom, sade betjänten, att hans husbonde var i sin studerkammare, där ingen fick störa honom. Som det var nära middagen, satte doktorn sig ned för att vänta. En stund därefter inbars Newtons middag, en stekt kyckling, som låg på ett fat med lock. Nära en timme förgick, utan att Newton syntes till. Doktorn, som blivit hungrig, satte sig då till bords, åt upp kycklingen samt tillsade betjänten att låta steka en ny åt sin husbonde. Det tomma fatet stod kvar på bordet med locket på, då Newton slutligen kom in i rummet. Sedan han hälsat på vännen, frågade han: »Du tillåter väl, att jag intar min middag, medan vi språka.» I det han sade detta, lyfte han av locket för att äta. Då han emellertid såg, att fatet var tomt, vände han sig leende till doktorn och utropade: »Nej, så tankspridda vi lärda kunna vara, jag har ju redan ätit min middag!»

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Under Antwerpens belägring 1580 inträffade en händelse, som, ehuru i och för sig obetydlig, dock åstadkom en tydlig ändring i de belägrades tänkesätt gentemot sina motståndare. — I staden bodde en dam, som var mycket sjuk. Läkarna ordinerade henne att dricka getmjölk. Emellertid fanns det ingen get i staden. En yngling erbjöd sig därför att hämta en sådan i en närbelägen by, som hölls besatt av fienden. Han lyckades komma fram dit och var på återväg med geten, då han greps av de spanska soldaterna, som förde honom till överbefälhavaren, hertigen av Parma. Då denne fått reda på saken, mottog han ynglingen med vänlighet, berömde hans mod och lät lasta geten med sådant, som kunde vara nyttigt för den sjuka. Därefter sade han åt ynglingen, att han fick återvända hem, och bad honom medföra till den sjuka dessa gåvor från den spanske överbefälhavaren.

* *
*

[1] Lieber Karl!

Das Paket mit den Büchern, die ich Dich vor einiger Zeit (vor kurzem) /mir/ zurückzusenden bat (um deren Zurücksendung ich Dich bat [freundlichst ersuchte]), habe ich gestern erhalten (ist g. in meinen Besitz gelangt). Ich fand darin auch einen Brief von Dir, für welchen (den) ich Dir bestens (herzlich/st/) danke (meinen besten Dank ausspreche, besten[2] Dank sage). Es freut/e/ mich zu sehen (daraus zu ersehen), dass es Dir gut zeht (dass Du wohl

Digitized by Google

bist, dass Du Dich wohl befindest) und /dass/ Du an[3] den Büchern Vergnügen (Gefallen) gefunden hast (und Dir die Bücher Vergn. bereitet haben). Was Deinen Wunsch (Deine Bitte > Dein Verlangen) betrifft (angeht, anbelangt), dass ich Dir einen neuen Vorrat von Büchern (einen neuen Vorrat Bücher) senden möchte (möge, soll/t/e, soll)[4] (betrifft, ich möchte Dir .. senden), die Du in der Tasche in den Wald mitnehmen[5] (die Du in der T. mit in den Wald /hinaus/ nehmen) könntest[6] (die Du würdest mitnehmen können), /so/ muss ich mich entschieden[7] /dafür/ bedanken (muss ich entsch. dafür danken). Auch (Selbst) wenn Du mich nicht im voraus auf diese aufrichtige (ehrliche) (in dieser aufrichtigen) Weise (so aufrichtig) gewarnt hättest, hätte ich mich schwerlich (kaum) dazu bewegen[8] lassen (hätte ich mich s. dazu bewogen [geneigt] gefühlt) (hätte ich es s. übers Herz bringen [über mich gewinnen] können) (hätte ich mich s. /dazu/ entschliessen können) (würde ich mich s. /dazu/ haben entschliessen können), Deinem Wunsche nachzukommen (zu willfahren). Ich betrachte meine Bücher als[9] gute Freunde,[10] denen ich viel/e/ (grosse) Freude und Erholung (Labung, Erquickung) zu verdanken habe (verdanke), und die ich deshalb mit gebührender (der schuldigen) Achtung behandle. Aber wie sehen sie jetzt /nicht/ (/nicht/ jetzt) aus, diese Bücher, die bei Dir zu Besuch gewesen sind (waren)! Beschmutzt und befleckt (fleckig) zeugen sie /nur all/zu deutlich (offenbar, augenscheinlich) von der Unachtsamkeit (Nachlässigkeit, Vernachlässigung) und /von/ /der/ Geringschätzung, die sie bei Dir (in Deinen Händen) erfahren haben (die ihnen bei Dir zuteil geworden sind) (denen sie bei Dir ausgesetzt waren). Ich würde Dir in Zukunft (von nun an, von heute ab, künftig/hin/) lieber meinen besten Rock als ein/e/s meiner Bücher leihen (borgen).

Dein treuer (Freund)
Gustav.

Anmerkungen.

1) nicht: *bester.* — 2) nicht: *meinen besten Dank sage.* — 3) nicht: *von.* — 4) nicht: *werde* oder *würde.* — 5) nicht: *mitbringen.* — 6) auch, als Wunsch des Freundes K., eventuell: *möchtest mitnehmen können;* dieser Ausdruck ist jedoch nicht zu empfehlen. — 7) nicht: *bestimmt.* — 8) nicht: *hätte ich mich dazu bewegen können.* — 9) nicht gut: *wie.* — 10) auch: *ich halte m. Bücher für* (nicht: als) *gute Fr.*

C. K.

Lieber Karl!

Das Paket mit den Büchern, die ich Dich vor einiger[1] Zeit (vor kurzem, neulich) mir zurückzusenden (zurückzuschicken) bat (um deren Rücksendung ich Dich — — — bat), habe ich gestern erhalten [ist mir gestern zu Händen gekommen, ist gestern in meine Hände (in meinen Besitz) gelangt] (erhielt ich gestern, kam — — — zu Händen, gelangte — — —). Ich fand darin auch einen Brief von Dir (von Deiner Hand), für den ich Dir vielmals[2] (recht sehr,

Digitized by Google

herzlich) danke. Es freut[3] mich zu hören[4], dass es Dir gut geht[5], und dass Dir die Bücher Freude gemacht (Vergnügen bereitet) haben. Was dagegen (hingegen) Deine Bitte (Deinen Wunsch) betrifft (angeht, an/be/langt), ich möchte Dir einen neuen Vorrat von Büchern schicken (dass ich Dir — — — schicken soll [möchte]), die Du in der Tasche mit[6] in den Wald nehmen (in den Wald mitnehmen) könntest, so muss ich mich entschieden /dafür/ bedanken. Auch wenn Du nicht im (zum) voraus (vorweg) mich (Auch wenn Du mich nicht im voraus) in dieser aufrichtigen Weise[7] gewarnt hättest, /so/ (Hättest Du mich auch nicht — — — gewarnt, so) würde ich es doch schwerlich über mich gewinnen (übers Herz bringen, fertig bekommen) (würde ich mich doch schwerlich dazu verstehen) können (könnte ich es doch schwerlich über mich gewinnen)[8], /Dir/ Deinen Wunsch zu erfüllen (Deinem Wunsch nachzukommen, entgegenzukommen, zu entsprechen). Ich betrachte meine Bücher als gute Freunde (sehe in meinen Büchern gute Freunde), denen ich viel/e/ Freude und Erquickung zu verdanken[9] habe, und die ich daher (deshalb, darum) mit gebührender (schuldiger) (der gebührenden) Achtung behandle. Aber wie (Wie aber) sehen sie nun[10] aus, diese Bücher, die bei Dir zu (auf) Besuch gewesen sind! Beschmutzt und befleckt (fleckig, voller Flecke/n/), zeugen sie nur allzu (zu) deutlich (legen sie nur — — — Zeugnis ab) von der Unachtsamkeit (Achtlosigkeit) und Geringschätzung, die sie in Deinen Händen erfahren haben. Ich würde fortan (in Zukunft, hinfort, künftighin) Dir lieber meinen besten Rock als eines meiner Bücher (von meinen Büchern) leihen (borgen).

Mit /bestem/ Gruss
Dein
Gustav.

Anmerkungen.

1) Nicht üblich: *vor einer Zeit*[1] — 2) Das „så" nicht zu übersetzen; unmöglich: *viel danke.* — 3) Präsens im Deutschen notwendig; Übersetzungen wie *es ist lustig, kurzweilig, amüsant* oder gar: *komisch* unmöglich. — 4) *sehen* unmöglich. — 5) *dass Du Dich wohl fühlst* würde in diesem Zusammenhang lediglich auf den gesundheitlichen Zustand bezogen werden. — 6) Nicht recht üblich: *mit Dir.* — 7) *auf diese aufrichtige Weise* würde man hier sicherlich nicht gern sagen. — 8) Plusquamperfektum *(würde ich es doch schwerlich über mich haben gewinnen können)* nicht nötig und wegen der Häufung der Verbformen auch stilistisch unschön. — 9) Möglich auch, wenngleich etwas gesucht: *denen ich — — — zu danken habe,* dagegen nicht üblich: *denen ich für viele Freude zu danken habe.* — 10) Das „icke" in diesem Falle besser nicht zu übersetzen.

Ernst A. Meyer.

Digitized by Google

a = gut, b = einigermassen gut, c = weniger gut, d = schlecht.

Lieber Karl! (Bester Karl! [1])

Das Paket mit den Büchern, um deren Rücksendung ich Dich vor einiger Zeit [2] gebeten habe (die ich Dich vor einiger Zeit bat mir zurückzusenden) [b die ich Dich vor einiger Z. /mir/ zurückzusenden bat [3] (gebeten habe)], ist gestern in meinen Besitz (c in meine Hände [4]) gelangt (gekommen) (ist mir gestern zugegangen, habe ich richtig /erhalten/). Ich entnahm diesem auch Deinen Brief (Ich fand auch darin Deinen Brief vor a [5]), für den [6] (welchen) ich Dir bestens [7] (herzlich) danke [8]. Zu meiner Freude ersehe (ersah) ich daraus (Es hat mich sehr gefreut zu hören; Es war mir sehr erfreulich zu hören; Es freut mich sehr, Ich freue mich sehr /zu hören/), dass es Dir gut geht [9] [dass du frisch und munter (munter und wohlauf) bist] [dass Du Dich bei bestem Wohlsein (wohl) befindest] und dass [10] die Bücher Dir gefallen [Vergnügen (Freude) bereitet (gemacht c)] haben [11]. Was aber [12] Deine Bitte [13] betrifft (Betreffs Deiner Bitte aber), Dir einen neuen Vorrat Bücher [14] (von B—n) zu senden (ich möchte Dir . . . schicken), Die Du in der Tasche mit hinaus in den Wald [15] (mit in den Wald hinaus) nehmen könntest, /so/ muss ich mich dafür entschieden (durchaus) bedanken [16].

Selbst (Auch b) wenn Du mich nicht im voraus (von vornherein) so aufrichtig (c in so aufrichtiger Weise) gewarnt hättest, [17] /so/ hätte ich mich kaum (schwerlich) dazu entschliessen [18] können, Deinem Wunsch/e/ zu willfahren (zu entsprechen, entgegen-, nachzukommen) (Deinen Wunsch zu erfüllen). Ich betrachte meine Bücher als [19] gute (liebe) Freunde, denen (welchen c) ich viel (viele d) Freude und Erquickung [20] verdanke (zu verdanken habe b), und die ich daher (darum, deshalb b) (infolgedessen c) mit gebührender (schuldiger, der schuldigen) Achtung behandle. [21] Wie sehen sie aber nun (jetzt) aus, [22] diese Bücher, die bei Dir zu (auf b) Besuch [23] waren (gewesen sind)! Beschmutzt (Schmutzig) und fleckig [24] /wie sie sind/, zeugen sie [25] /nur gar/ zu deutlich von der Nachlässigkeit und Gleichgültigkeit, denen sie bei Dir ausgesetzt waren (Vernachlässigung und Geringschätzung, die sie in Deinen Händen erfahren haben, die Du ihnen hast zu teil werden (angedeihen [*ironisch*]) lassen. Ich würde Dir hiernach [26] (für die Folge) eher (lieber) meinen besten Rock leihen (borgen b) als /irgend/ ein/e/s meiner Bücher (von meinen B—n) (Ich liehe Dir hiernach c).

Dein treuer (Dein Dir ergebener)
Gustav.

Anmerkungen.

1) Scherzhaft: *Liebster, bester Karl.* — 2) *kürzlich* bezeichnet eine zu kurze Begrenzung. — 3) *Die ich vor einiger Zeit Dich zurückzusenden bat:* unmögliche Wortfolge, *wiederzusenden* c. — 4) *kam mir zu Händen:* falsch. — 5) *Ich fand Deinen Brief, einen Brief von Dir:* Wohl nicht uner-

Digitized by Google

wartet? — 6) *wofür* d. — 7) *sehr danke:* vielleicht zu stark. — 8) *für den ich mich bei Dir vielmals bedanke* c. — 9) *dass Du Dich wohl* (nicht: *gut*) *fühlst*: etwa nach bestandener Krankheit. — 10) *dass* ist hier zu wiederholen. — 11) *dass Du an den Büchern Dein Vergnügen (Deine Freude) gehabt hast*, setzt wohl ein subjektives Verhalten der Bücher voraus. *Vergnügung:* falsch. — *dass die Bücher Dir Spass gemacht haben*: als blosses Mittel der Zerstreuung etwa wie Witzblätter. — 12) *dagegen*: nicht begründeter Gegensatz. — 13) *Dein Verlangen, ich soll* b: *Verlangen* so viel wie 'kühnes Ansinnen', berechtigt mit Rücksicht auf die Fortsetzung. *Verlangen* auch = 'Heisshunger', der aber bei unserm Karl wohl nicht vorausgesetzt werden kann; *Verlangen, dass ich senden würde*: falsch. — 14) *Vorrat an Büchern* d: man besitzt wohl einen Vorrat an Büchern, aber man sendet einen V. von B.; *Vorrat mit B.*: unmöglich. — 15) *zum Walde* c: setzt eine gewisse Vertraulichkeit zwischen Wald und Schreiber voraus, einen bestimmten Wald, ähnlich auch *nach dem Walde.* — 16) *unbedingt bedanken* a; *bestimmt bedanken* d; ironisch.: *so danke ich entschieden für die Ehre.* Anm.: *dafür* darf nicht fehlen. — 17) *Wenn Du mich auch nicht ... gewarnt hättest*: *auch* an dieser Stelle zu verwerfen: Man erwartet bei dieser Stellung von *auch* Indikat. und negat. Inhalt: *Wenn Du mich auch nicht gewarnt hast, so ... verwarnen*: falsch; *auf so aufrichtige Weise* d. — 18) *dazu verstehen können* a; *dazu bewegen können*: falsch; *so wäre ich nicht dazu im stande gewesen*: unwahr. Möglicherweise möglich: *so würde ich mich schwerlich dazu haben entschliessen können* (am liebsten also Plusq. Konj.). — (19) *Wie gute Freunde*: falsch. (Vergleiche: *Er spricht als Deutscher* und *er spricht wie ein Deutscher*). — 20) *Erholung*: falsch; *Labsal* oder *Labe*: Unsinn. — 21) *behandele*: falsch. — 22) *Wie sehen sie aber nicht aus*: falsch. — 23) *zum Besuch*: schlecht; *Dich besucht haben* oder *Dir einen Besuch abgestattet haben*: unmöglich. — 24) *befleckt*: moralisch. — 25) *bezeugen sie*: falsch. *Man bezeugt etwas vorher Behauptetes.* — 26) *hernach*: falsch. *Hernach* = 'darauf'.

Benno Rosenbund.

Lieber Karl![1]

Das Paket mit den Büchern, um deren Rücksendung[2] ich Dich vor einiger Zeit bat, habe ich gestern erhalten[3]. Ich fand darin auch einen Brief von Dir, für welchen ich Dir bestens (vielmals)[4] danke. Es freut mich, (zu hören)[5], dass es Dir gut geht (Du Dich wohl befindest) und dass Dir die Bücher Vergnügen bereitet haben[6]. Was dagegen Dein Verlangen betrifft, ich möge (möchte, solle, sollte) Dir einen neuen Vorrat von Büchern schicken, die Du in der Tasche in den Wald mitnehmen (mit in den Wald hinausnehmen) könntest[7], so muss ich mich entschieden bedanken (muss ich entschieden dafür danken). Auch wenn Du mich nicht auf diese aufrichtige Weise im voraus gewarnt hättest, hätte ich mich schwerlich entschliessen können, Deinen Wunsch zu erfüllen[8]. Ich betrachte meine Bücher als gute Freunde, denen ich viel Freude und Erquickung verdanke, und die ich deshalb mit gebührender[9] Achtung behandle. Aber wie sehen sie /nicht/ jetzt aus, diese Bücher, die bei Dir zu Besuch waren! Beschmutzt und fleckig, zeugen sie /nur/ allzu deutlich von der Achtlosigkeit (Nachlässigkeit) und Geringschätzung, die sie in Deinen Händen erfahren mussten. Ich würde Dir in Zukunft (von jetzt an) lieber meinen besten Rock als eines meiner Bücher leihen.

Dein[10] Gustav.

Digitized by Google

Anmerkungen.

1) Nicht *Bester Karl*, was hier viel zu herzlich klingen würde. — 2) Eventuell, aber weniger gut *die zurückzusenden ich Dich gebeten hatte.* Unschön: *die ich Dich zurückzusenden gebeten hatte, die ich Dich gebeten hatte zurückzusenden.* — 3) Weniger gut: *sind gestern in meine Hände (mir zuhanden) gekommen.* — 4) Eventuell *sehr.* Natürlich nicht *so sehr.* — 5) Kaum *zu sehen*; eventuell *daraus zu ersehen.* — 6) Nicht *von den Büchern Vergnügen gehabt hast.* Ev. *an den Büchern V. g. h.* — 7) Kaum *mit Dir in den Wald nehmen.* — 8) Nicht *entgegensehen.* Nicht gut *entgegenkommen.* — 9) Nicht *schuldiger.* Eventuell *mit der Achtung, die ich ihnen schuldig bin.* — 10) *Ergebener* wird im Verkehr mit Kameraden nicht angewendet und würde hier ausgesprochen ironisch klingen.

Hans Sperber.

Uppsala Version.

When Dr. (Doctor) S., a friend of Isaac Newton/'s/, once[1] came (went) to see him (call upon him; pay him a visit),[2] the servant[3] (man-servant; footman; F. man) said /that/ his master was in his study (library,[4] closet[5]), where nobody (no one) was[6] to disturb[7] him. As (Since)[8] it was near /to/ (nearly) dinner time (dinner-time), the doctor sat down (seated himself, took a seat) to wait. A little[9] while (time) (A short time) after/wards/ Newton's dinner was brought (carried, borne[10]) in; [11]it was (consisted of) a roast chicken [A little while afterwards they brought in Newton's dinner, consisting of a roast chicken], which lay[12] on a dish with[13] a cover.[14] Almost (Nearly) an hour passed (elapsed, went by), without Newton/'s/ appearing (putting in an appearance; F. showing up) (without any sign of Newton; but Newton did not appear). Then the doctor, who had become (got, grown) hungry, sat down to (up[15] to the) table, ate up the chicken, and told (ordered[16], instructed[16]) the servant to have (get) another /one/ (a fresh one) roasted for his master. The empty dish was still (still stood[17]; was left) on the table with the cover on, when Newton finally[18] (at last) came in/to/ the room. When (After) he had greeted (saluted; shaken hands with; said "how do you do" to) his friend, he asked, "You will[19] allow (permit) me to eat[20] (have, take) my dinner /I suppose/,[21] while we /have a/ talk". As he said this (Saying this; With these words), he lifted /off/ (raised) the cover to eat. When he saw, however, that the dish was empty, he turned smilingly[22] (with a smile) to the doctor and cried[23] out, "Well I never! (No!) How absent-minded (distrait) we learned men (people) can be! Why,[24] I have already eaten my dinner".

Notes.

1. This word might stand at the beginning of the sentence. 2. Such expressions as *look his friend up, drop in on his friend,* are familiar and have special Swedish equivalents. 3. Perhaps we ought to prefix "man" here, or the first impression would be that it was a female servant. 4.

Digitized by Google

Library is a more pretentious word for *study*. 5. This is an old-fashioned word, once often used for *study*. 6. *was allowed to* would convey the idea of "*generally*" "*as a rule*". *Was to be allowed to* would pass, though rather heavy. 7. *intrude upon* would be very good sense, but not a translation. 8. *Because* would not do here; it answers the question "why?". *Since* is used when the explanation is supposed to be known to the person spoken to. 9. I think the adj. is necessary; *a while afterwards* might have the sense of *a good while*. 10. This word is rather pompous and would conjure up the picture of a splendid dinner brought in in state by a retinue of waiters. 11. I venture to divide the sentence, because it would be an incorrent placing of relative and antecedent, if we wrote: *Newton's dinner was brought in, consisting of* . . . — at any rate, it would not be beautiful. 12. *was lying* would not be wrong, but the form would be quite unnecessary. 13. I should prefer *under a cover; with* gives the impression of the chicken and the cover lying together in company on the dish. 14. *Lid* could only be used if it and the dish were of a piece, or belonged to each other (cf. the lid of a saucepan); besides there is a common utensil called a "dish-cover". 15. This expression gives the idea of the doctor drawing the chair on which he was already sitting up to the table. 16. Either of these words implies a certain degree of presumption on the part of the doctor. 17. The order *stood still* would imply *without moving*. 18. This word could stand first in the sentence. 19. The present tense with the inevitable *I dare say* is quite inappropriate; I should be inclined to explain the simple future here as implying that N. relies so implicitly on the doctor's politeness that he looks on his giving permission as a certain (and immediate) future fact. This, however, is but a humble suggestion. 20. *That I eat* is, of course, out of the question in ordinary English. 21. The inclusion of these words implies irony. 22. Possible also *smiling*, if the word is shut in between commas. 23. *Called out* would imply raising the voice to enable a deaf man, or somebody at a distance, to hear. Here merely surprise is to be expressed. 24. An attempt to render "ju".

Sydney Charleston.

Newton's Absentmindedness.

Once when Dr (Dr.) S., a friend of Isaac Newton's [a friend of (friend to) Isaac Newton], came to see (call upon) him (came to look him up **F**, gave him a call **F**, dropped in to see him **F**)[1], the footman (man-servant, > servant, flunkey, lackey) said (told him) that his master was in his study (den **F**)[2], where nobody (no one, none **A**) was allowed (permitted, suffered **A**)[3] to (might) disturb him. As it was (It being) nearly (close on, just about) dinner-time (the dinner-hour)[4], Dr S. (the doctor) sat down (sat himself down **A**) to wait [seated himself (took a seat) and waited]. Some (**A** short, No long) time (Shortly) afterwards (> after) [Ere long **A**] Newton's dinner was brought (carried, borne **A**)[5] in — a roast (roasted, baked) chicken (fowl), lying on (placed in) a dish with a cover /to it/. Nearly an hour (a whole hour) passed (went by, elapsed, glided by)[6], but /there was/ no (without there being any) sign of Newton [but (and) Newton did not appear (put in an appearance), but no Newton appeared (put in an appearance)][7]. Dr S., who had (having) got (become, grown) hungry[8], then seated himself (sat down) at the table (sat down to table), eat (ate) /up/

Digitized by Google

(devoured **F**, polished off **F**) the chicken (fowl) and told (bade) the footman to have (get) another (a fresh, a new) one cooked (roasted) for his master. The empty dish was still standing (remained, still stood)[9] on the table with the cover on when Newton at length (at last) [when at length (at last) Newton] came into (entered, stepped into) the room. After shaking hands with [saying "Good morning (Good afternoon, Good day)!" to] (welcoming, saluting, greeting) [After having (Having) shaken hands with etc.] his friend, he enquired (inquired, asked), "You won't (don't) mind [You'll (You will, I hope,) excuse] me having [You'll (You will, I hope,) let me have] my dinner[10] [me dining, me dine] while we talk (converse **A**, chat **F**,)". So saying[11] (With these words, As he said this), he took off (lifted, raised) the cover in order to have his dinner (eat, feed **F**, grub **F**). When, however, he saw (found, noticed, perceived, observed, remarked) [When he saw etc., (On seeing etc.,) however,] that the dish was empty, he turned with a smile (laugh) [he turned smiling/ly/ (laughing/ly/), he smiling (laughing) turned] to his friend (Dr S., the doctor) and exclaimed (cried out, ejaculated): "Well (I say **F**, Look here **F**), how absent-minded (what woolgatherers) we students (we men of learning, we learned /men/, we scholars, we savants, we bookworms)[12] may (can) be: I've (I have) already had (eaten) /my/ dinner (dined)!"

Notes and Comments.

I have tried this piece on a small class of ten advanced students, working without a dictionary and doing the whole in thirty to forty minutes. The scripts reveal an overwhelming majority for the following dubious renderings: *a friend of Isac* (7) *Newton* (8) — instead of the more idiomatic *Newton's;* the placing of *once* in immediate proximity to *came* (9) — possible, but infinitely better in its normal place at the very beginning of the sentence: *servant* (9) — which, when quite unexplained by the context, distinctly conveys, in modern English, the idea of a female servant; *dinner* (6) instead of *dinner-time* or *time for dinner; the doctor* (in the fourth, sixth, and thirteenth lines), which seems to me extremely improbable unless a medical man is intended; *plate* for *dish* (6), which is a confusion between "the thing a thing is served and carved on" and "the thing a thing is eaten off", and *a new one* (6) — concerning which I feel here (as in the Selsea test-piece three springs ago) more than a little doubtful, and await with interest the unbiassed expressions of my "colleagues", my prevailing impression being that it is possible, but not probable. In the above rendering most of the turns marked **F** are quite out of keeping with the time and style of the story, while those marked **A** are more in tune.

(1) Not: *had gone to greet (visit) him.* The centre of interest in the story is so indubitably Newton's house, that motion thither would naturally be "coming", not going. The verb *visit* would suggest a stay overnight rather than a passing call; while *greet* would not be used in modern English for 'call upon', though it is perhaps the most likely general word in the seventh sentence (for it does not commit one to any particular mode of greeting, whether smiling, grunting, growling, nodding, or "shaking"). — (2) Not: *studying-room, studying-chamber, study-room, study-chamber, room of studying.* — (3) Not: *where noone must (had to) disturb him,* which would mean that no one had the obligation or duty of disturbing him, rather than that there was a general rule against disturbance. It seems to me

Digitized by Google

that *none was allowed* is quite natural in a seventeenth-century connexion, though the singular use of 'none' has now become somewhat singular. Not *allowance* in the sense of permission. — (4) Not: *As it was near the dinner, As it would be dinner in a short time*, nor *It soon being dinner*. — (5) Here *brought* is better than the neutral *carried* because, like "come" above, it expresses motion towards the centre of interest where the reader is transported in imagination by the eloquence of the Board of Education. — (6) Not: *one hour went off* (like a gun or "the son of a gun"!). — (7) The "without" constructions are generally felt to be almost an awkward as they are convenient. As a conjunction, *without* is 'archaic' and 'provincial'; and when it is used as such, it commonly bears a conditional sense [*I won't go without* (= unless) *you go too*], which is obviously out of place here. Hence n o t *without Newton appeared (was seen, became visible)*. As a preposition with a verbal noun, *without* has given rise to a charming difference of opinion amongst the authorities as to whether *without Newton appearing* or *without Newton's appearing* is to be preferred. — (8) *The doctor who had b e e n hungry* (sans commas) means that particular doctor among the medical horde we are considering who had previously felt hungry but felt so no longer. — (9) The favourite renderings — *The dish remained (was left) on the table* (so eight out of my ten pupils) — do not go with the following 'when' (*not* 'as') clause. If we say *was left*, we mean that the footman left it behind, and the footman's exit from the room presumably did not coincide with the philosopher's entrance. We require some expression implying continuance (as in *stod kvar*); and accordingly *remained* will serve if *still* be prefixed (not appended) by way of precision. — (10) This seems to be the crucial test of the whole piece in the matter of *idiom;* and I regret that I had to post my translation before I had time to revise it especially on this point. My own impression [but see the indepedent renderings] is distinctly that the most natural way of putting this polite speech in present English would be *You don't mind (object) if I have (to my having);* and here the present is quite in order, though even here the future 'won't' appears to me an improvement, as it reproduces the courtesy of *väl*. But most of my class (7) preferred to use *allow* or *excuse* in such renderings as *Do you (I suppose you, I hope you) allow (excuse) me;* and here the future strikes me as essential. Not: *allow me to dinner (to make my dinner)* — though the rather quaint and old-fashioned *take /my/ dinner* [omitted, I fear, in my translation] would be just right for this piece and period. — (11) If we may write *So saying*, why not *Saying so, Saying that, In saying so, Asking that question;* and if *As he said this*, why not *When (While) he said (was saying) this!* Why indeed! "A question to be asked!" as saith Falstaff. But it would take too long even to try to answer these questions now. — (12) There is a certain air of self-satisfaction about all the renderings of "vi lärda" to which I have given precedence that does not strike me as being in harmony with the modesty of Sir Isaac Newton; and I vastly prefer, as more English, the jesting self-depreciation of the expression to which I think I have given — or, as it is now beyond my control, 'gave' — the last place. I wonder what Newton himself said, or is supposed to have said (supposing this particular chestnut is properly fathered on Newton with such becoming gravity)! Is it /not/ possible that Newton's words have been perverted so as to form a trap for the unwary?

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

When Doctor S., a friend of Isaac Newton's, once came to visit (call upon, see) him (to pay him a visit), the servant (footman) said that his master was in his study, where nobody (no

Digitized by Google

one) might (was to, was allowed to) disturb him. As it was near (close on) dinner-time (the dinner-hour) the doctor sat down to wait. A little while (Soon) after they brought in (served up) Newton's dinner, a roast chicken (fowl), laid on a dish with a cover on it (which was served on a dish . . .). Nearly an hour passed (went by), and still Newton did not come (appear). The doctor, who had become (got) hungry, now seated himself (sat down) at the table, ate up (finished, F polished off) the chicken, and told the servant to have another roasted (to roast another) for his master. The empty dish was still on the table with the cover on when Newton eventually (at last) entered (came into) the room. After greeting (Having greeted) his friend, he asked: "I trust (hope, presume) you will permit (allow) me to dine (have dinner) while we converse [talk /together/]?" With that (Saying this, As he said this) he raised (lifted) the cover to take food (begin his meal, make a start, dine). But when he saw that the dish was empty, he turned to the doctor with a smile, and exclaimed, "How absent-minded we scholars (scientists, men of letters) can be; I see /that/ I have already dined (had my dinner!)"

G. E. Fuhrken.

Thème français.

Pendant le siège d'Anvers, en 1580, /il/ se passa un fait qui, /quoique/ insignifiant en soi, produisit (amena, provoqua) un changement évident dans (modifia [eut pour effet de modifier] visiblement) l'état d'esprit des assiégés à l'égard de leurs adversaires. — Dans la ville habitait (se trouvait, il y avait) une dame /qui'etait/ très malade. Les médecins (Les docteurs) lui ordonnaient (avaient ordonné, prescrivaient) de boire du lait de chèvre. Mais (Or) il n'y avait pas de chèvre dans la ville. Aussi un jeune homme offrit-il d' (s'ofirit-il à) aller en chercher une dans un village voisin /qui était/ occupé par l'ennemi. Il réussit à y parvenir (s'y rendre) et était en chemin pour revenir (revenait) avec la chèvre quand il fut arrêté (pris) par les soldats espagnols qui le conduisirent (menèrent) devant le général en chef, le duc de Parme. Quand celui-ci eut appris (apprit) de quoi (ce dont) il s'agissait; il (Celui-ci apprenant de quoi . . .) [Celui-ci s'étant fait expliquer l'affaire], reçut aimablement le jeune homme (avec amabilité, bienveillance), vanta son courage (le félicita de son courage) et fit charger sur la chèvre ce qui pouvait être utile à la malade. Après quoi, il dit au jeune homme qu'il pouvait s'en retourner (rentrer, s'en aller) et le pria d'offrir à la malade tout ce que portait la chèvre comme cadeaux /de la part/ du général espagnol.

P. Méaly.

Digitized by Google

Pendant le siège d'Anvers de 1580, il arriva une aventure (un incident) qui bien qu 'en elle (lui) même sans importance provoqua un changement dans les sentiments (la manière de penser) des assiégés euvers leurs adversaires. — Dans la ville habitait une dame, qui était tres malade. Les médecins lui ordonnerènt (prescrivirent)de boire du lait de chèvre. Cependant il n 'y avait pas une seule chèvre dans la ville. Un adolescent s'offrit donc pour aller en chercher une dans un village voisin, qui était occupé par l'ennemi. Il réussit à parvenir jusque là et se trouvait sur le chemin du retour avec la chèvre, lorsqu'il fut pris (saisi, arrêté) par des soldats espagnols, qui le conduisirent au commandant en chef, le duc de Parme. Lorsque celui-ci fut au courant de (eut élucidé) la chose, il reçut le jeune homme avec cordialité (affabilité), loua son courage et fit charger la chèvre de ce qui pouvait être utile à la malade. Il dit ensuite à l'adolescent, qu'il pouvait retourner chez lui, et le pria d'offrir à la malade (d'emporter pour la malade) ces cadeaux, de la part du commandant en chef espagnol (de l'armée d'Espagne).

M. Pinot.

Onsdagens skrivningar.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Skildra en flygning med aeroplan, vilken du åskådat.
2. En hjältebragd.
3. Återgiv någon berättelse ur Heidenstams Karolinerna.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

Då prins Karl Edvard Stuart, äldste son av pretendenten till den engelska tronen, år 1746 i Skottland förlorat en avgörande drabbning, förföljdes han ivrigt av de segrande trupperna. Han irrade länge ensam omkring, alltjämt nära att falla i händerna på dem, som sökte gripa honom. Man hade satt ett pris på hans huvud. En dag hade han tillryggalagt flera mil till fots, och då han kände sig utmattad av hunger och trötthet, gick han in i ett hus, där en adelsman bodde, vilken, såsom han väl visste, icke tillhörde hans eget parti. Han fick emellertid av denne all den hjälp, som omständigheterna medgåvo. — Någon tid efteråt blev adelsmannen åtalad för att i sitt hus hava lämnat en fristad åt prinsen. Han inställde sig oförskräckt inför domstolen och sade till sina domare: »Tillåten mig göra eder denna fråga: vilken av eder skulle hava varit nog lågsinnad att utlämna prinsen, i fall denne hade tagit sin tillflykt till hans hus?» Vid denna fråga reste sig domarna och frikände den anklagade.

Digitized by Google

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

Under Ludvig XIV:s tidevarv fanns det bland det franska prästerskapet många män, som voro verkliga prydnader för kyrkan. Men förutom dem funnos också präster och munkar, som voro raka motsatsen, och som gisslas i memoarer och anekdoter. Se här ett exempel.

En tiggarmunk hade blivit anmodad att predika i en landsförsamling. Han lärde sig utantill en tryckt predikan och höll den också på den bestämda dagen. Emellertid var följande dag också helgdag, och man bad munken så enträget att stanna, att han ej kunde neka. Men då måste han ju också predika, och han kunde blott en predikan. Icke desto mindre gick han följande dag modigt upp i predikstolen och sade: »Mina åhörare, det finns elaka människor i denna församling; de ha påstått, att det var kätterska satser i den predikan, jag höll i går. Ingenting är oriktigare, och för att visa eder, hur rättrogen min predikan var, skall jag upprepa den i dag från början till slut.» Och därmed uppläste han för andra gången sin inlärda predikan.

* *
*

Uppsala Version.

In 1746, when Prince Charles Edward Stuart, /the/ eldest[2] son of the pretender to the English throne, had lost a decisive battle (action, encounter) in Scotland, he was hotly (eagerly[3], keenly[3]) pursued (followed) by the victorious (conquering[3]) troops. For a long time[4] he wandered about alone, always (ever) near to fall/ing/ (on the point of falling[5]) into the hands of those[6] who (that) were trying[7] to seize (catch, apprehend) him (lay him by the heels). A price had been set (put) on his head. One day he had walked several miles [covered (gone, travelled) several miles on foot], and as (since[8]) he felt [feeling] exhausted (prostrated) with hunger and fatigue (tiredness, weariness), he went into (entered) a house where /there/ lived (dwelt, resided) a nobleman[9], who, as he well[10] knew (was well aware), did not belong to his own party. He received (got) from him[11] (the latter, this man), however, all the help (assistance) that the circumstances allowed /of/ (permitted /of/. — Some time afterwards (thereafter) the nobleman was prosecuted for (arraigned of[12], indicted for[12]) having given (afforded) the prince an asylum (a refuge) in his house. He fearlessly (dauntlessly, undauntedly) appeared (presented himself; made his appearance; put in an appearance; entered an appearance) before the court and said to his judges: Allow (permit) me to ask you a question (put[13] a question to you): which of you (who among you) would[14] have been base/-minded/ (low/-minded/, mean) enough to give up (deliver up, surrender, hand

Digitized by Google

over) the prince, if he had taken (sought) refuge[15] in his house?" At this question the judges rose and acquitted (disharged[16]) the accused /man/.

Notes.

The general impression produced by this piece is that, as regards vocabulary, very little variation is possible; the variants given in brackets are, as a general rule, decidedly inferior to the translations set first in each case; I have, however, thought fit to give variants which might be employed by candidates in the examination, when such are at all possible.

1. This seems to me the only proper position for this phrase. 2. *oldest* ought not to be employed here. 3. The words within brackets are distinctly inferior. 4. Possibly, *He long wandered about alone*, but not *He wandered about long alone.* 5. I have a feeling that this expression is rather used in connection with an action performed with the (conscious or unconscious) volition of the subject. 6. Not, of course, "*them* who" 7. *tried* would imply something customary or repeatedly occurring. 8. See note in previous piece on the same point. 9. The order, *where a nobleman lived, who* . . . is possible, but would mean dividing the relative and antecedant, which, as a principle, should be avoided by Swedes; there are often cases where to keep the Swedish word-order would result in deplorable English. 10. Could possibly come after *knew* but, of course, not after *aware.* 11. The temptation to translate by *this one* is to be sternly avoided. 12. These are rather severely technical words. 13. The common mistake of "make a question" is to be avoided. 14. *would* or *should?* This is the most difficult point in the piece for foreigners. There is no doubt that *should* is wrong. The rule for 2nd person questions would indicate that the correct auxiliary is *should*, while the rule for conditional sentences would indicate *would* (2nd person). To my mind the auxiliary is not merely tense-forming but must express a state of mind-readiness, willingness, inclination. 15. No pronoun before this word, as in Swedish. 16. Strictly speaking, a prisoner who is found to be not guilty is first acquitted (declared guiltless) and then discharged (set at liberty).

Sydney Charleston.

"Bonnie Prince Charlie!"

When, in 1746, (In 1746, when) Prince Charles Edward Stuart (Stewart), the eldest son of (eldest son to) the claimant of (pretender to) the English (British) throne (crown), had lost a decisive battle (had been decisively beaten) in Scotland [After (When) Prince Charles . . . battle in Scotland in /the year/ 1746], he was hotly (eagerly, keenly, closely, zealously) pursued (hunted for, searched for) by the victorious (conquering) troops.[2] For a long time he (He long) wandered (roamed, ranged)[3] about by himself (alone) [He wandered etc. . . . alone for a long time], always on the point (verge) of falling into the hands of those (them) that sought [those who were seeking (were trying, were endeavouring, were striving)][3] to seize (catch, take, apprehend) him. A price had been set (put) [The Government (They) had set (put)[4] a price] on his head [A reward had been offered for his capture, dead or alive]. One day he had journeyed (travelled) many /weary/ miles on foot (afoot),

Digitized by Google

and as (when) he felt exhausted (worn out) by (with) hunger and weariness (tiredness), he went into a house where there lived (dwelt a gentleman (noble, nobleman) who, as he well knew (knew well /enough/), was not on his side [was no partisan (supporter, adherent) of his, was not a partisan (supporter, adherent) of his] (who did not belong to his party)[5]. None the less (Nevertheless, However), here the prince received from him all the help (assistance, aid, succour) that /the/ circumstances permitted (allowed, admitted). — Some (A little) time afterwards[6] the gentleman was brought to trial for (arraigned/ on the charge/ of, accused /before the court/ of, prosecuted /by the Crown/ for) having harboured (given shelter to) the prince in his house (abode, dwelling). He came (appeared)[7] before the court (law-court) undaunted (intrepidly, fearlessly) and said to his (the) judges (the bench of judges) [thus addressed the Bench]: "Permit (Allow, Suffer)[8] me to ask (put) you this question (to put this question to you): which /one/ of you would have been (had been A) base (mean, low-minded, cur F, hound F) enough to hand over (surrender, deliver) the prince /into custody/ if he had (had he) taken refuge in the house of any one of (among) you [your (his) house]?" At (On) this question (interrogation, enquiry, inquiry)[9] the judges rose (stood up) and discharged the accused (let the accused go free, set the accused free, set free the accused).[10]

Notes and Comments.

(1) This story is taken from the cycle of adventures which, though of far less historical importance, has taken approximately the same place in the British popular imagination as the Gustavus Vasa stories have taken in the Swedish imagination. An original English version of the story will probably be found in Chamber's classic account of the Forty-Five, in Andrew Lang's books on Scotland and Prince Charles Edward and other standard works of ready accessibility; and, for all I know, it may figure in Sir Walter Scott's *Waverley* and many of the other scores of novels that have been written round the romantic figure of "the Young Chevalier". Persons who are either keen royalists or keen teachers (realists rather than verbalists, "so far as circumstances admit") will find copious and inspiring material to illustrate this text in the anthology of "Jacobite Ballads" edited by K. S. Macquoid (Scott, 1/6). In the first sentence I have given precedence to *claimant*, because *pretender* suggests that the prince's claim was invalid (and the thousands of British men and women who are still at heart Jacobites regard it as bad manners to speak of Charles by his usual nickname of "The Young Pretender"), and in the fourth sentence to *gentleman* rather than *noble* or *nobleman* because, while *noble* would almost be restricted to a 'peer', *gentleman* has a far wider denotation and includes everyone who is not a yeoman, burgher or peasant. A fine description of a Scots notion of 'gentleman' about that time is given in Scott's magnificent short story "The Two Drovers" (which is included in Prof. Walker's "Selected Short Stories"). — (2) The following common renderings in the first sentence may be summarily ruled out: *the prince Karl Edvard of Stuart, ... pretendent ..... a decisive fighting in the year of 1746, he was haunted.* — (3) The aorist past is the natural tense in the principal sentence because it refers to an action so long repeated that it had become habitual, while the imperfect past would lead one to expect the mention of something happening during these wanderings (the verbs *went round* and *walked*

Digitized by Google

round are far too weak). In the subordinate sentence, on the other hand, the imperfect past *who were /actually engaged in/ seeking* strikes me as the more natural tense if a quite modern turn is given to the sentence; but I have preferred, in this semi-historical piece, to give the perhaps somewhat stiff aorist past and the semi-literary word 'sought'. — (4) Not *one had set*, for neither the writer of this text nor his readers or translators have (presumably) had anything to do with the matter. — (5) I have put the 'obvious' translations containing *belong* and *party* last of all because they appear to me more applicable to a peaceful parliamentary contest than to a dynastic struggle in arms; and it was not until after this very defeat at Culloden that the Jacobites began to pass, in fact and in common estimation, from the category of 'rebels' to that of a constitutional party [cf. Burke's *Thoughts on the Present Discontents* and Horace Walpole's much-quoted remarks on the effects of the accession of George III]. Another alternative suggested *was not a member of his party* strikes me as still more fatally implicative of close party organization of the caucustype. — (6) *After some time* would introduce an episode directly connected with the gentleman's hospitality and not separated from it (as is clearly the case here). — (7) If *appeared* be used care must be taken not to place next it such adjectives as *fearless, entrepied, undaunted*, for then it would not naturally mean anything but "seemed to be". Such renderings as *put in an appearance* and *turned up* successfully evade this difficulty but fall into the Scylla of colloquiality beneath the dignity of the passage. Not *appeared at court* (= vid hovet). — (8) *Do allow me* is the italicized language of modern femininity, quite out of place here. — (9) Not *By this question*. — (10) Not *freed (liberated) the accused*, which do not express the formal legal action here intended.

Perhaps I may return to this piece when I have had time to go through a pile of scripts.

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

When, in /the year/ 1746, Prince Charles Edward Stuart, /the/ eldest son of the pretender (claimant) to the English (British) throne (. . . e. son of the Pretender), lost a decisive (critical) battle (action, engagement) in Scotland, he was hotly (closely) pursued (followed) by the victorious (conquering) troops. For a long time he (He long) wandered (roved) about alone, constantly (ever, continually) on the point of (coming very near to, very narrowly escaping) falling into the hands of those who were trying (sought, were endeavouring) to catch (seize, apprehend) him. A price had been set on his head (life). One day, when he had travelled (covered) many miles (many a mile) on foot and felt (was feeling) exhausted (tired out, prostrated) by (through) (spent with) hunger and fatigue (weariness, tiredness), he went into (entered) a house where a nobleman lived (dwelt, resided) who, as he very well knew (was very well aware), did not belong to (was not of) his own party (faction). However, he received (got) from him (the latter) all the help (assistance) that (which) circumstances allowed (permitted). Some time afterwards, the nobleman was prosecuted (indicted) for giving (affording) refuge (shelter) to (for harbouring) the Prince in his house (domicile). He attended (put

Digitized by Google

in an appearance at) the court (appeared in court) fearlessly (undaunted/ly/, intrepidly), and said to his judges: "Allow me to put this question to you (ask you this q.): Which of you would have been so base (mean, low-minded) as to (been base enough to) give up (surrender, hand over) the Prince if (in case) he had taken refuge in (sought r. at) your house?" At this question the judges rose and acquitted (discharged) the accused.

G. E. Fuhrken.

Thème français.

Au temps (À l'époque, Sous le règne) de Louis XIV, il y avait dans le clergé français (le clergé français comptait dans ses rangs) beaucoup d' (bien des) hommes qui faisaient vraiment l'ornement de (honneur à) [jetaient un véritable (vif) éclat sur] l'église (dont l'église avait vraiment à se glorifier). Mais, outre (en dehors de, en plus de) ceux-ci (ceux-là), il y avait /encore (aussi)/ des prêtres et des moines qui étaient juste l'opposé (le contraire), et que flétrissent (stigmatisent) [1] les mémoires et les anecdotes du temps (bien des mémoires et des anecdotes) [2]. Voici un exemple.

Un moine mendiant avait été invité à prêcher dans une paroisse de campagne. Il apprit par cœur un sermon imprimé et le (qu'il) prononça [3] /effectivement/ au (le) jour fixé. Mais (Toutefois) le lendemain était aussi (encore) /un/ jour férié et on pria le moine de rester avec tant d'insistance (en insistant tellement) qu'il ne put /pas/ refuser (dire non, décliner l'invitation). Mais alors il lui fallait prêcher encore une fois et il ne savait qu'un sermon. Il n'en (ne) monta pas moins courageusement en chaire le lendemain et dit: "Mes frères, il y a de méchantes personnes dans cette paroisse; elles (des gens méchants . . .; ils) ont prétendu que mon sermon d'hier contenait des passages (opinions) hérétiques (qu'il y avait des . . . dans mon sermon d'hier). Rien n'est plus inexact (faux) et pour vous montrer combien mon sermon était orthodoxe, je vais /vous/ le répéter (le répéterai) aujourd'hui d'un bout à l'autre (depuis le commencement jusqu'à la fin)." Et là-dessus il récita (débita) pour la seconde fois son sermon (son unique sermon, le sermon qu'il avait appris).

Notes.

1) à la rigueur *flagellent.* — 2) *qui sont flétris (qu'on trouve flétris) dans des mémoires* pourrait passer, mais non pas: "dans des anecdotes". — 3) à la rigueur *tint,* par analogie avec: *tenir un discours, une conférence.* Mais *tenir des sermons* a pris un sens spécial: tenir des propos ennuyeux, donner des conseils sévères, faire des reproches.

P. Méaly.

Digitized by Google

A l'epóque de Louis XIV, il y avait parmi le clergé français beaucoup d'hommes, qui etaient de vraies gloires pour l'Eglise. Mais en outre (hormis ceux-là) il y avait aussi des prêtres et des moines qui formaient antithèse (qui en étaient la contrepartie); et qui étaient flétris (flagellés) dans les mémoires et les anecdotes. En voici un exemple.

Un moine mendiant avait été sollicité de prêcher dans une paroisse de la campagne. Il apprit par cœur un sermon imprimé et le fit au jour fixé. Cependant, le jour suivant (le lendemain) était aussi un jour de fête et on pria si instamment le moine de rester qu'il ne put refuser. Mais alors il lui fallait aussi prêcher et il savait seulement un sermon. Néanmoins, le lendemain, il monta courageusement en chaire et dit: «Mes auditeurs, il y a des hommes (personnes) méchants (méchantes) dans cette paroisse, ils ont prétendu qu'il y avait des propositions hérétiques dans le sermon que je fis hier. Rien n'est plus faux et pour vous montrer combien orthodoxe était mon sermon, je le répéterai aujourd'hui du commencement jusqu'à la fin» et là-dessus il lut à haute voix, pour la seconde fois) le sermon appris (étudié).

M. Pinot.

LUND 1915, A.-B. SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET.

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 5 (82) * LUND * Maj 1915

Litet om engelska texter för skolbruk.

Kanske några av mina kolleger bland språklärarna äro ense med mig, att det skulle vara nyttigt att få höra litet om andras erfarenheter i fråga om val av texter för skolbruk. Åtminstone för nybörjarna bland lärarna torde det vara förenat med en viss möda att få tag i lämpliga böcker, i synnerhet om man ställer några anspråk på dem. Det finns ju inte så få skoleditioner av engelska böcker, men så länge man inte haft någon erfarenhet av dem — och någon riktig erfarenhet får man inte, förrän man använt dem i klassen — står man ofta tveksam inför valet. Vidare är det ju ingalunda nödvändigt att binda sig vid skoleditionerna. Nu för tiden, då man kan få trevligt utstyrda engelska upplagor till rimligt pris, är det alla skäl att begagna sig av denna möjlighet; kanske också pojkarna tycka det är roligare att använda en "riktig" engelsk bok än en — ofta förkortad — upplaga utgiven i Sverige. Emellertid har det sig inte så lätt att i massan av engelsk litteratur få tag i de lämpliga verken. Här äro ett par fall, då äldre kollegers erfarenhet kunde vara till god nytta.

Det följande är nedskrivet allenast för att bringa frågan på tal och för att försöka förmå andra att yttra sig — själv anser jag mig ej ha mycket värdefullt att säga i saken, enär mina erfarenheter som pedagog äro inskränkta till några få års tjänstgöring.

Jag indelar texter för skolbruk i två huvudgrupper: texter med litterärt värde och sådana av företrädesvis underhållande art. [1]) De förra kunna vara av äldre eller yngre datum, de senare böra vara fullt moderna. Klokt är väl att omväxla med böcker av dessa båda slag, och därför är det förstås önskvärt, att samme lärare följer en klass under gymnasiet och sörjer för en lämplig omväxling;

[1]) Därmed vill jag ej ha sagt, att alla de senare sakna litterära förtjänster, och å andra sidan böra de litterärt värdefulla verken helst också vara underhållande.

Digitized by Google

eller om detta ej låter sig göra, bör den nytillkomne läraren vid textval taga hänsyn till vad som lästs föregående år. Naturligtvis är det i regel bäst att spara de litterära verken till de högre klasserna; i varje fall förutsätta de ofta större språkkunskap.

Till de "litterära" verken räknar jag t. ex. böcker av Goldsmith, Dickens, George Eliot, Washington Irving, Stevenson, Kipling, Wilde, Shaw.

Från min egen skoltid har jag ett gott minne av texter som *The vicar of Wakefield* (Tauchnitz) och George Eliots *The sad fortunes of the Rev. Amos Barton* (utg. av Wendell. Norrköping). Av Dickens ha vi flera skolupplagor. Själv har jag med fördel använt *Four tales from the Pickwick Club* (utg. av Brunell. Lund). Jag skulle också tro, att hans kortare berättelser *(The cricket on the hearth, A Christmas carol in prose)* lämpa sig bra som skoltexter. De för skolbruk utgivna utdragen av *The Pickwick Papers* (utg. av Uhrström. Norstedt[1]) och *David Copperfield* (utg. av Linder. Upsala) känner jag ej till. Ett urval av Washington Irvings *The Sketchbook* och *The Alhambra* finnes i en förträfflig edition av Fant (Norstedt). Helt visst kunde andra stycken i de båda sistnämnda böckerna förtjäna att läsas på gymnasiet. De äro ju också att tillgå i billiga engelska upplagor. Stevensons *The pavilion on the links* (utg. av Rodhe och Harvey. Lund) är känd och välkänd, antar jag. *New Arabian nights* ingår bland Nelsons 7 d. böcker; utom *The pavilion on the links* kunde man här finna en och annan berättelse passande till skollektyr — men Stevenson skulle kanske visa sig för svår utan hjälp av anmärkningar. Samme författares *Treasure Island* (utg. av Österberg. Bille) vill jag ej rekommendera av skäl, som framlägges längre ned. Av Kipling finns utgivet ett urval av jungle-böckerna: *Mowgli stories* (utg. av Lindgren. Bille). Det skulle intressera mig att höra deras omdöme, som använt denna. Helt nyligen har utkommit *Puck of Pook's hill* (utg. av Belanner. Norstedt. Jfr. anm. på denna sid.); jag får bekänna, att jag för min egen del ej funnit den synnerligen intressant. *The happy prince and other tales* av Wilde (utg. av Ernst och Kock. Lund) är en liten ypperlig bok. Wilde är representerad med ett par andra nummer bland vår skollektyr, men om dessas lämplighet kan jag på grund av bristande erfarenhet ej uttala mig. Detsamma får jag säga beträffande G. B. Shaws *Arms and the man* (utg. av R. E. Zachrisson. Carlsson, Stockholm); jag skulle dock ej hålla för otroligt, att denna text skall visa sig vara ett välkommet bidrag till vår engelska skollektyr.

En övergång mellan de "litterära" och de företrädesvis underhållande böckerna bildar en samling sådan som den av Rodhe utgivna *Tales and sketches* (Lund) innehållande stycken av bl. a.

[1]) Jag anser denna upplaga vara för dyr: 2,80 för texten + 0,80 för glossar. Denna anmärkning gäller flera av de senaste på Norstedts förlag utgivna engelska texterna. Vad sägs t. ex. om en bok, som kostar 2,85 med ett glossar till 2,80!

Digitized by Google

Kipling, Stevenson, Jerome. Ingen som använt sig av boken torde ha ångrat valet.

Och så äro vi inne på den andra gruppen. Bland hithörande författare ha vi Conan Doyle. Hans Sherlock Holmes-historier höra till omtyckt skollektyr. Alldeles onödigt är att använda särskild skolupplaga, då man har tillgång till en trevlig och billig engelsk edition (Smith, Elder & Co. — 1s.) Jerome K. Jerome är en äldre och Barry Pain en yngre engelsk humorist, vilkas böcker *(Novel notes, Three men in a boat; Eliza, Eliza's husband* etc.) böra kunna förnöja de flesta pojkar. En annan engelsk humorist är W. W. Jakobs — så vitt jag vet ej representerad genom svenska skolupplagor, vilket för övrigt vore alldeles överflödigt, då hans böcker äro lätt åtkomliga i engelska upplagor[1]). *The skipper's wooing* (Nelson-7d.) vore kanske ej olämplig för skolbruk. Några andra författare, som lästs på sina ställen, äro Ouida, Mason *(Clementina* — Nelson 7d.) och Baroness Orczy *(The scarlet pimpernel.* Hodder & Stoughton — 1s.) Ett urval ur Jack Londons böcker är utgivet av Reinius (Norstedt). Flera av Jack Londons böcker kunna erhållas i billiga engelska upplagor. Månne någon av dem kunde användas till skollektyr! Ett par böcker, som jag själv använt äro de följande: Synge, *Great deeds in English history* (utg. av Kock och Thorn. Lund) lämplig för I ringen, knappast högre upp; Afzelius, *Selections from modern English humour* (Norstedt) innehåller några dråpliga bitar; en del stycken intressera dock mindre, och flera äro för övrigt ganska svåra, -- åtminstone räcker latinarnas språkkunskap knappast till för att uppskatta dem; Tracy, *Rainbow Island* (utg. av Kock och Thorn. Lund) sätter jag för min del icke något större värde på.

Till sist ville jag vädja till mina kolleger, om det ej vore på sin plats att fördöma bruket att som bihang till skoltexter utgiva ordlistor, vilka följa texten sida efter sida och upptaga de flesta förekommande ord med undantag av de allra vanligaste. Det är väl ovedersägligt, att man minnes en sak mycket bättre, om man nedlagt någon möda på dess inlärande. Icke är det någon nämnvärd möda för en lärjunge att plugga in en textläxa, då han har framför sig ordlistan, i vilken han lätt och ledigt finner varje glosa han är tveksam om. Han glömmer nog också lätt och ledigt, vad han på så vis lärt. Huru mycket nyttigare är ej det gamla sättet att söka upp det obekanta eller ovissa ordet i lexikonet och anteckna det i glosboken. Någon glosbok kommer väl knappast i fråga för den, som äger ordlistan.

Av det här anförda skälet kan jag icke rekommendera texter såsom *Little Lord Fauntleroy* och *Treasure Island,* till vilka särskilda ordlistor utgivits. ***Fredrik Gadde.***

---

1) Skoleditioner äro bra i de fall, då författaren är svår och behöver förklaras, då arbetet är för långt och behöver förkortas, då engelska upplagan är för dyr eller i övrigt svåråtkomlig — i andra fall äro engelska upplagor vida att föredraga. I regel är det de "litterära" verken, som kräva skolupplagor.

Digitized by Google

HAZELL'S ANNUAL, 1915.

Hazell's Annual, 1915: a Record of the Movements of the Time. Edited by T. A. INGRAM. 185×130 mm. pp. Lxx+628. 3/6 net. [London, 1915: Hazell, Watson & Viney].

The preceding four issues of this invaluable work of reference have been briefly noticed in the preceding four years of *Moderna Språk;* and this year we desire to make up for our delay in bringing the present issue before our readers by giving it a little more space than usual. The fact that the work has now reached its "Thirtieth Year of Issue" proves more effectively than any verbal assertions that it really supplies a felt want. What is that want? As the title-page says, it "gives the most recent and authoritative information on the topics of the day". The information is — or rather was last December, when the book was published — 'recent', for it was revised to 25 November, 1914; it is very systematically arranged under about twenty main headings (e.g. 'British Empire', 'Foreign Countries, Statistics and Histories, in 1914; 'Production, Commerce and Communication' etc); it is very clearly printed, though the type is small; and the whole is admirably indexed, so that one can immediately lay hands on the particular information of which one may be in search. The fact that Britain and the British Empire receive what is, from a world-standpoint, a disproportionate amount of space, will be a merit rather than a demerit in the eyes of the foreign teacher of English, who probably wants, and certainly needs, information *in English* which shall enable him to bring up to date the information about things English contained in the English Reader or other English texts he may be using. For this purpose, for instance, the twelve pages on London statistics and governing bodies (pp 89—101), and such sections as those on aviation, communications, motoring, sport, and miscellaneous information will prove invaluable, from the standpoint not only of information but of vocabulary. Even the thirty pages (pp. 518—547) assigned to a fairly dispassionate survey of the war will be found to repay perusal as regards both ideas and language. Altogether, the book may safely be described as an indispensable part of every well-found school-library.

On the other hand, the scholastic and bookish reader will regret that Literature (one page) has not received as liberal a measure of space as Art, Music, and the Drama ($7^1/_2$ pages in all), while he may notice with resentment that there appears to be a conspiracy to boycott philological societies. In the list of "Societies and Institutions" (pp. 450—459) the 'English Association' obtains four lines, it is true, as compared with the meagre two lines allotted to the kindred 'Historical Association'; but there is no mention of the Simplified Spelling Society, nor of the Classical, the Geographical, and the Modern Language Associations, nor of the various scholastic bodies which are concerned rather with professional organization than with the more efficient teaching of special subjects.

C. S. Fearenside.

Digitized by Google

Moderna Språks läsare böra lägga märke till annonsen *English In Sweden* på häftets sista omslagssida. 'Anglicia' har alltmera blivit en tacknämlig institution här i landet och för mången hittills fått utgöra en nära till hands liggande ersättning för en resa till England. Särskilt är det ovärderligt att i år ha denna utväg, då andra vägar ut av känd anledning äro stängda. Namnen på de tre utmärkta infödda lärare, under vilkas auspicier företaget närmast står, borga för en undervisning och ledning av bästa slag inom allt vad till en engelsk sommarkurs hörer.

REALSKOLESTILAR V. T. 1915.

Tyskt översättningsprov.

Under det nuvarande kriget har man sett flera prov på de varma känslor, som tyskarna hysa för sina soldater. Följande lilla berättelse, som läses i en tidning, utgör ett exempel härpå.

För några dagar sedan gick en sårad officer, som i kriget blivit skjuten i ena benet, långsamt och försiktigt, stödd på en [illegible], framåt en gata i Charlottenburg. En chaufför (*Chauffeur*, *-s, -e,* m.), som for förbi honom, lät sin automobil (*Automobil*, *-s, -e,* n.) stanna och uppmanade officeren att stiga upp i åkdonet, varefter han bad att få veta, vart han skulle köra. När de kommit fram till huset, där officeren bodde, frågade denne chauffören, vad han var skyldig. Därpå svarade mannen: »Herr löjtnant, först måste väl vi fråga, vad vi äro skyldiga er!»

Tyskt reproduktionsprov.

(Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *Geleit* = lejd; *Goldgier* = begär efter guld; *Vorhaben* = anslag, uppsåt; *Rebhuhn* = rapphöna; *auftragen* = servera.)

Ein König versprach einem Juden sicheres Geleit durch einen grossen Wald. Den Marschall des Königs, der den alten Mann geleiten sollte, trieb aber die Goldgier zum Morde. Als der Jude sein Vorhaben merkte, sprach er: »Die Vögel des Waldes werden den Mord an den Tag bringen». Der Marschall lachte darüber, und als er das Schwert gezogen hatte und gerade ein Rebhuhn daherkommen sah, rief er spottend: »Jude, merke dir's, das Rebhuhn wird's offenbaren». Darauf ermordete er ihn, nahm das Gold und kehrte heim. Einige Zeit darauf wurde dem König ein Rebhuhn aufgetragen. Dem Marschall fielen dabei die Worte des Juden ein, und er lachte verstohlen. Der König aber sah es und zwang ihn, den Grund zu bekennen. Auf diese Weise wurde das Verbrechen entdeckt, und der Missetäter kam an den Galgen.

Digitized by Google

Im jetzigen (gegenwärtigen) Krieg/e/ (Während des jetzigen Krieges) hat man mehrfach/e/ (manche>mehrere) Proben (Beweise) der warmen Gefühle (von den warmen Gefühlen) (Beweise für die warmen Gef.) gesehen, welche die Deutschen für ihre Soldaten hegen (ihren Soldaten entgegenbringen). Folgende kleine Erzählung, die in einer Zeitung zu lesen ist (in einer Z. steht, die man in einer Z. findet, die einer Z. entnommen ist, die aus einer Z. stammt[1]) bildet ein Beispiel dafür (hierfür).

Vor einigen Tagen ging ein verwundeter Offizier, der im Kriege einen Schuss ins[2] Bein erhalten hatte, langsam (bedächtig) und vorsichtig, auf einen[3] Stock gestützt, eine Strasse Charlottenburgs in Ch.) entlang. Ein Chauffeur, der an ihm vorüberfuhr (vorbeifuhr), liess sein Automobil halten und forderte den Offizier auf[4] (bat den O., ersuchte höflichst [freundlichst] den O.) /in den Wagen/ einzusteigen, worauf er um die Angabe (Mitteilung) bat[5] (worauf er ihm zu sagen [anzugeben] bat), wohin er fahren solle. Als sie bei dem Hause angelangt waren (als sie zu dem Hause [> an das Haus] gelangt [gekommen] waren), wo (in dem) der Offizier wohnte, fragte dieser den Chauffeur, was (wie viel) er schuldig sei (er zu zahlen habe). Hierauf antwortete der Mann: „Herr Leutnant, /zu/erst müss/t/en wir wohl fragen, wie viel wir Ihnen schuldig sind!"

---

1) nicht: in einer Z. gelesen wird; nicht gut: die man in einer Z. liest; besser: die man in einer Z. lesen kann. 2) nicht: im; nicht gut: der ins Bein geschossen worden war. 3) falsch: einem 4) nicht: ermahnte 5) nicht: worauf er bat zu erfahren; wohl aber: worauf er fragte.

C. K.

Während (Im Verlaufe, Im Laufe) des gegenwärtigen (jetzigen) Krieges hat man mehrfach[1] Proben der warmen Gefühle gesehen, die die Deutschen für ihre Soldaten hegen. Folgende kleine Geschichte (Erzählung) (Folgendes Geschichtchen), die (bzw. das) in einer Zeitung zu lesen steht (die eine Zeitung bringt, die man in einer Z. lesen kann)[2], bietet (liefert, bildet) ein Beispiel dafür (hierfür). Vor einigen Tagen ging ein verwundeter Offizier, der im Kriege einen Schuss in das eine Bein erhalten hatte[3], langsam und vorsichtig, auf einen[4] Stock gestützt, eine Strasse in Charlottenburg entlang. Ein Chauffeur, der /an/ ihm vorbeifuhr, hielt sein Auto/mobil/ an (liess sein A. halten) und ersuchte (bat)[5] den Offizier, in den Wagen[6] zu steigen[7] (ersuchte den O. einzusteigen), worauf er ihm zu sagen bat (worauf er fragte), wohin er ihn fahren sollte. Als sie an (bei, vor) dem Hause, in dem (wo) der Offizier wohnte, angekommen (angelangt) (an das Haus — — — gekommen) waren, fragte dieser den Chauffeur, was (wieviel) er schuldig sei (was er zu bezahlen habe). Darauf antwortete der Mann: "Herr Leutnant, erst (zuerst) müssen wir wohl fragen, was wir Ihnen schuldig sind".

Digitized by Google

Anmerkungen.

1) "mehrere" sagt hier wohl zu wenig; es würden sicherlich mehr als nur "mehrere" (= drei, vier, fünf) Proben dieser Art aufzutreiben sein; "mehrfach" = nicht nur vereinzelt, sondern häufiger. — 2) "gelesen wird" nicht üblich. — 3) Die wörtliche Übersetzung: "der im Kriege in das eine Bein geschossen worden war" zwar grammatisch richtig, aber kein Mensch würde sich so ausdrücken. — 4) Nicht "auf *einem* Stock gestützt"; man sieht aus diesem Fall, wie auch z. B. aus "er stand an *die* Wand gelehnt", dass man bei der Überlegung, ob Dativ oder Akkusativ zu wählen ist, sich nicht fragen darf: liegt in diesem Falle wirklich eine auf ein Ziel gerichtete Bewegung vor? Ausschlaggebend ist vielmehr, ob das Verbum an sich, der Begriff des Verbums, wie er in der Infinitivform zum Ausdruck kommt, eine Bewegung bezeichnet, und ob durch den präpositionalen Ausdruck das Ziel für diese Bewegung angegeben wird; "lehnen", "stützen" bezeichnen in der Tat eine Bewegung, während in dem Ausdruck "er stand an die Wand gelehnt" natürlich in Wirklichkeit von einer Bewegung nicht die Rede ist (genauer genommen: nicht *mehr* die Rede ist; zuvor hatte er sich an die Wand gelehnt: Bewegung — und stand nun da: Zustand). — 5) "auffordern" wäre hier nicht höflich genug; "ermahnen" = förmana. — 6) "Gefährt" würde allzu gesucht klingen; auch "Fuhrwerk" hier nicht üblich. Nicht "aufzusteigen"; dies nur bei Wagen, bei denen die Sitze nicht von höheren Wänden umgeben sind, bei "offenen" Wagen, wie beim Kremser (Char à bancs, schwed. vurst).

Ernst A. Meyer.

a = gut, b = einigermassen gut, c = weniger gut, d = schlecht, e = falsch.

Während[1] (Im Laufe) des jetzigen (gegenwärtigen) Krieges hat man vielfache[2] Proben von[3] den warmen Gefühlen (Proben der w—n Gefühle) (Beweise für die w—n Befühle) gesehen, die (welche) die Deutschen für ihre Soldaten hegen[4] (die die D. ihren Soldaten entgegenbringen). Folgende kleine Begebenheit (Geschichte),[5] die in einer Zeitung zu lesen ist,[6] liefert[7] einen (treffenden) Beweis hierfür (ist [bildet *c*] hierfür[8] ein [treffendes] [rührendes] Beispiel).

Vor einigen Tagen kam ein Offizier, der (welcher) im Kriege von einer Kugel (durch eine Kugel) im Bein(e) verwundet worden war[9] *a* (ein verwundeter[10] Offizier, dem im Kriege eine Kugel das Bein durchschossen hatte, dem im Kriege ein Bein durchschossen worden war, der im Kriege einen Schuss ins Bein[11] bekommen hatte *a*), langsam und vorsichtig, auf (s)einen Stock gestützt[12] (gestützt auf seinen Stock) (*b* sich auf seinen Stock stützend), in Charlottenburg des Weges daher) /gegangen/ (ging ein . . . eine Strasse in Ch. entlang[13] *c*), Ein Chauffeur, der an[14] ihm vorbeifuhr, blieb mit seinem Auto (Automobil) stehen (hielt[15] mit seinem Auto) und lud den Offizier ein[16] (forderte den O. auf) einzusteigen (aufzusteigen *c*) (in den Wagen[17] /ein-/zu[-]steigen), worauf er ihn bat, ihm [doch] zu sagen (ihm doch sagen zu wollen) (ihn doch wissen zu lassen) (worauf er zu wissen verlangte *c*), wohin er fahren sollte (solle).[18] Als sie vor (bei *c*) dem Hause angelangt (angekommen) waren (Als sie zu dem Hause gekommen waren *c*), in dem (in welchem) (wo) der Offizier wohnte, fragte dieser den Chauffeur,

Digitized by Google

(was er schuldig sei)[19] nach seiner Schuld *(poet. auch* Schuldigkeit). Hierauf (Darauf *a*) erwiderte (antwortete, entgegnete) der Mann: "Herr Leutnant, zuerst[20] müssen (müssten) wir wohl /Sie/ fragen, was wir Ihnen schuldig sind[21] (schulden)."

Anmerkungen.

1) *Während* mit Dat. = vulgär. *Unter dem Kriege* = falsch; man sagt wohl *unter der Regierung, unter dem Konsul*, aber nicht *unter dem Kriege.* 2 *mehrfache* b, *mehrere* c. 3 *Proben auf* = falsch; man macht eine Probe auf ein Exempel, d. h. auf die Richtigkeit eines Exempels. 4 *haben* c., *Gefühle in die Soldaten setzen* = Unsinn; man setzt wohl Vertrauen in sie. 5 *Erzählung* d.; die Wahrheit einer solchen hängt in der Schwebe. 6 *die in einer Zeitung gelesen wird* = unmöglich. 7 *macht aus* d., ja till och med e. 8 *Beispiel hierauf* = falsch. 9 *im Kriege von einer Kugel ins Bein (im Bein* c) *getroffen worden war* a. 10 *verwundener* = falsch; kommt von *verwinden*, man verwindet eine Beleidigung. 11 *in das eine Bein* = unnötig und unschön. 12 *auf seinem Stock* = falsch unter allen Umständen. 13 auch: *passierte eine Strasse in Ch. — ging vorwärts* = falsch. 14 *bei ihm* = vor seiner Wohnung. 15 *hielt an* c.; ein Aussenstehender z. B. ein Polizist hält ein Auto an., *liess halten* c. 16 *ermahnte* = falsch, bedeutet einen Verweis. 17 *Fuhrwerk* = etwas Primitives, *Gefährt* = Unsinn. 18 *dürfte*: möglich; Direkt: *Wohin darf ich fahren.* 19 *war* = möglich c, *wäre* = denkbar, falls es dem Offizier mit dem Bezahlen nicht Ernst war. 20 *erst* c, was dann? 21 *seien* = falsch.

Benno Rosenhund.

Während des gegenwärtigen (jetzigen) Krieges hat man mehrere Beweise[1] für die warmen Gefühle gesehen, die die Deutschen ihren Soldaten entgegenbringen (für ihre Soldaten hegen). [Die] Folgende kleine Geschichte, die in einer Zeitung zu lesen war[2], ist[3] ein Beispiel[4] dafür (hiefür).

Vor einigen Tagen ging ein verwundeter Offizier, der im Kriege einen Schuss in das eine Bein erhalten hatte (in das eine Bein geschossen worden war), langsam und vorsichtig auf einen[5] Stock gestützt, eine Strasse in Charlottenburg entlang[6] (einher-[gegangen]). Ein Chauffeur, der an ihm vorüberfuhr[7], hielt sein Automobil an[8] und bat[9] den Offizier, /in das Gefährt(e)/ einzusteigen[10], worauf er fragte[11] (sich erkundigte), wohin er fahren solle (sollte). Als sie vor (bei, an) dem Hause, wo der Offizier wohnte, angelangt (-gekommen) waren, fragte dieser den Chauffeur, was[12] er /ihm/ schuldig sei.[13] Darauf antwortete der Mann: "Herr Lieutenant, /zu/erst müssen wohl wir fragen, was wir Ihnen schuldig sind!"

Anmerkungen.

[1] Eventuell *Proben der Gefühle.* Natürlich nicht *auf!* — [2] Nicht *gelesen wird.* — [3] Nicht *macht aus.* — [4] Nicht *Exempel;* nicht *Beispiel auf.* — [5]) Nicht *einem!* — [6] Nicht *vorwärts.* — [7]) Besser als *vorbeifuhr. Vorbei* deutet oft an, dass dem betreffenden Gegenstand keine Aufmerksamkeit geschenkt wird. — [8] Nicht gut *liess halten*, was ungefähr bedeuten würde

Digitized by Google

"gab den Befehl zum Halten". — [9]) Nicht *ermahnte*. Eventuell *forderte auf*. — [10] Nicht *aufsteigen*. Nicht gut *hinaufsteigen*. — [11]) *Bat, zu wissen zu bekommen* klingt schwerfällig. [12] *Wieviel* würde das Wortspiel zerstören. *Wieviel bin ich schuldig* kann man nämlich nur fragen, wenn es sich um eine Geldschuld, nicht wenn es sich um eine Dankesschuld handelt. — [13] Nicht *war*.

Hans Sperber.

Engelskt översättningsprov.

I går träffade jag Karl Gibson. Han berättade för mig, att du var hemkommen *(back)* från utlandet, och jag skulle gärna vilja höra något om dina äventyr *(experiences)*. Kan du inte komma hit *(over)* nästa söndag? Om du reser med *(take)* det första tåget, är du här klockan halv tio. Du kan stanna till klockan sju på kvällen; då *(that's when)* går *(leave)* det sista tåget. Jag hoppas, att din far låter dig komma. Jag vet, att du tycker om kyckling. Mamma har lovat, att vi ska få (= ha) kyckling till middag för din skull. Om du inte kommer, så vet jag, vad vi får — någonting som jag inte tycker om. Du inser alltså, att du helt (övers. ej) enkelt måste komma, om det också bara är för min skull; för jag tycker också om kyckling.

Din tillgivne
Filip.

Engelskt reproduktionsprov.

(Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *board-school* = folkskola; *miracle* = underverk; *headlong* = huvudstupa, handlöst; *hobby* = mani, vurm.)

A board-school teacher was explaining to his class the meaning of the word "miracle". "Now", he asked one of the boys, "suppose I were to go up into the church tower and throw myself headlong to the ground, what do you think the consequences would be?" — "You would be killed, sir", answered the boy. "But if I didn't hurt myself at all", continued the master, "what would you call that?" — "A bit of luck", was the reply. The teacher looked annoyed, but did not lose patience. "But if I went up into the church tower a second time, threw myself down again, and was not hurt, what would you call that?" — "An extraordinary piece of luck", said the boy. Now the master grew impatient, and said somewhat angrily, "And if I went up a third time and threw myself down without hurting myself, what would you call that, eh!?" — "That would be making a hobby of it, sir", replied the youngster, with a broad grin.

Digitized by Google

Uppsala Version.

Yesterday I met[1] Charles (Charlie, Charley) Gibson. He told[2] me /that/ you had come (were) back from abroad, and I should[3] like (be glad) to hear something[4] about (of, concerning) your experiences. Cannot you (Can you not) come over on Sunday (next Sunday, on Sunday next)? If you take[5] (By taking) the first (earliest) train, you will be[6] here at (by) half past nine /o'clock/. You can (will be able to) stop (remain, stay) until (till) seven /o'clock/ in the evening[7]; that's when the last train leaves. I hope[8] /that/ your father will let you come [allow (permit) you to come]. I know /that/ you like (are fond of) chicken. Mother (Mamma, Mater, The mater) has promised /that/ we shall have[9] chicken for dinner[10] for your sake (on your account). I know what we shall get (have), if you do not come[11] — something[12] I do not like. So (Thus, Hence) you see (understand, realize) /that/ you simply must come, even if (though) it is[13] only for my sake (on my account); for I also[14] (too) like chicken.

Yours /ever/ (Yours truly, Yours affectionately, Your affectionate friend)

Philip (Phil').

Notes.

1. *encountered* would imply something too dramatic. 2. *related* would imply a long and detailed story. 3. *would* in this position is almost sanctioned by usage. 4. *anything* out of the question. 5. Future tense out of the question. 6. Present tense out of the question. 7. Not *night*, which can scarcely be said to have begun at seven o'clock. 8. *trust* would be too formal. 9. *promised us to have* would amount to the same thing; but it would render the idea that the worthy maternal parent had promised to *provide* chicken for dinner. 10. No article here. 11. To my mind, this subordinate clause must come last, or Philip's knowing would depend on the friend's coming. 12. Not *anything*. 13 Future tense out of the question. 14. This word could come last in the sentence.

The inclusion of some of these very obvious notes is due to (more or less) intelligent anticipation; boys can make quaint mistakes.

S. J. Charleston.

The Charm of Chicken[1]

I met [came (ran) across] Charles Gibson yesterday [> Yesterday[2] (It was /only/ yesterday /that/) I met etc. Charles Gibson]. He told (> informed) me (gave me the news] /that/ you were [had got, had (> were) come, had (> were) arrived] back (back home) from abroad[3] (foreign parts A, foreign lands, > foreign countries); and I should very much (greatly, so) like to hear something (> anything[4]) about (> concerning) your adventures[5] (doings, experiences) [what you've been doing (up to)]. Can't you [> Can you not, Will you not be (Are you not) able to] come over (here,

Digitized by Google

hither A)[6] next (on) Sunday (on Sunday next) If you take (come by)[7] the first train, you will be here at (by) half past nine (9) /o'clock/ (9.30 a.m.). You can[8] (will be able to) stay (stop, remain here) till (until) seven o'clock in the afternoon (evening) [7 p. m.]: that's when (; which is when) the last train leaves (is due out)[9]. I hope (am hoping /very much/) /that/ your father (governor, dad pater, papa) will[10] let you [allow (permit) you to] come. I know /that/ you like (are fond of) chicken (fowl). Mother (Mamma, The mater) has promised that we shall have (promised us)[11] chicken for dinner in your honour (for your sake)[12]. If you don't (do not) come [> Should you not (you fail to) come], I know very well what we shall get (have) — something /that/ I don't (do not) like at all (don't at all like). So you see [Thus you see; You see, therefore; You therefore see] that you really (simply) *must* (will be obliged to) come, if only (if it's only) for my sake: for I too (also) am very fond of chicken (like chicken very much) [I an very fond of chicken too).

Yours ever (affectionately),
Philip (Phil).

Notes and Comments.

(1) As usual, the chief difficulty of this piece is to use the most normal expressions; and in nearly all cases the alternatives given above are pronouncedly worse than those given precedence — if one's aim is to get ordinary inoffensive English and not mere conformity to grammar and dictionary. The appended notes are based on the translations done in half an hour or so by a class of ten fairly advanced undergraduates (2) There appears to be no reason whatever for the very emphatic word-order preferred by 70 % of my class: "Yesterday I met C. G." Better not 'met with', which is more often used of things than of persons. (3) The favourite rendering 'from foreign countries' seems to me to resemble the other original renderings given in brackets in expressing a kind of primitive wonder for a traveller. This feeling would perhaps be diminished if there were prefixed some such words as "your journey (travels) in;" but that addition would imply something more pretentious than crossing from Malmö to Copenhagen. Half my class omitted the comma after this sentence — thus giving the impression that the rest of the period is part of the information. (4) 'anything' is probably not a real translation, but it would make quite possible sense in any case, and quite good sense in conjunction with such a forced rendering as "I would willingly hear". The meaning would then be that the writer would not mind how little he heard or how ill told it was provided only that his friend vouchsafed *some* stuff. Not 'something from'. (5) The natural rendering 'adventures' (so all my class) appears to me a far more probable word for a human boy to use than the very grown up word 'experiences'. Nor does the word necessarily impart anything particularly 'adventurous' or 'spicy'. (6) *call upon me* is far too formal; and a visit of ten hours is far too prolonged to be called a call. The somewhat formal phrase 'on Sunday next' appears to me less improbable than the favourite rendering 'on next Sunday'. (7) Not 'If you *will* go (leave, start) [Leaving] with' — for reasons which the near approach of mail time forbids me to give. (8) 'You may stay' would express a somewhat condescending *permission;* but the context here plainly contemplates *possibility.* Observe the alternatives: the favourite rendering 'seven p. m.' strikes me as a queer juxtaposition of formality (in the written word 'seven') and informality (the

Digitized by Google

easy-going abbreviation). (9) The progressive presents 'is starting', 'is running' are quite out of place; and the verbs 'go' and 'start' are far less probable than the ordinary 'leave' or the technical 'depart'. (10) The future is here obligatory, as the present would express habit; 'permit' and 'even allow' are really intolerably stiff; and the writer of the letter would certainly not use the verb 'go' of a journey towards him, even though the recipient of the letter would ask his father if he might 'go'. (11) "Mama [rather childish and girlish in English] has promised us to get chickens" would mean that she has promised that she would get or procure, not that we should have or eat chickens. The plural 'chickens' is possible enough here; but in the preceding sentence the plural would primarily suggest living birds. (12) 'for your sake' appears to me sentimental and improbable: I look forward with interest to the impressions of the other translators on this point. No time for more; but perhaps I may mention that very many of the difficulties in this text are directly handled in my forthcoming key to Dr. Rodhe's "Engelska Hemstilar" (piece 8).

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

Yesterday[1] I met (came across) Charles (Charlie) Gibson. He told (said to, informed) me that you had come (you were) back (had returned) from abroad, and I should [/so/ very /much/] like to hear something of (hear about) your experiences. Can't (Can) you come over next (on) Sunday? If you take the first train, you will[2] get (be) here at half past nine (9.30). You can stay (stop) till (until) seven /o'clock/ in the evening (7 p.m.); that's when the last train leaves. I hope /that/ your father (dad, governor) will let you (allow you to) come. I know /that/ you like (are fond of) chicken (fowl). Mother (The mater, Mamma, Mama, My mother) has promised that we shall have chicken for dinner for your sake (on your account). If you don't come, I know what we shall have (get) — something /that/ I don't like (care for). So you see /that/ you simply must come, if /it is/ only for my sake; for I am also fond of (I also like) chicken.

Yours affectionately (sincerely), (Your affectionate)

Philip.

[1] Or at the end of the sentence. — [2] Better inserted.

G. E. Fuhrken.

INSÄNDA BÖCKER.

12. **Arnold, Matthew.** *Essays in Criticism.* Second Series ("New Shilling Library"). 175×120 mm. pp. x+331. 1s, net. (London, 1915: Macmillan).

A clearly printed and tastefully bound edition of these classic essays, which are amongst the ripest products of the author's pen and include the celebrated essay on "The Study of Poetry" and

Digitized by Google

eight other essays (including papers on Tolstoy and Amiel). Those who like books which are both seemly and handy should cultivate the series in which it appears: it is the same height as "Everyman", but about one centimeter wider — which means that the margins are not so depressingly narrow.

English Literature for Secondary Schools. 175×120 mm. Limp cloth, 1/- each. (London, 1915: Macmillan): —

13. **Carlyle, Thomas.** *Abbot Samson* ["Past and Present", Book IV]. Edited by F. A. CAVENAGH. pp. xi+133. 2 ill.

14. **Roberts, E. P.** *The Isle of Gramarye, or Tales of Old Britain.* Part I, pp. x×107. Part II, pp. iv+115. Frontispiece in each Part.

These are recent additions to a series (frequently mentioned in these columns) the intention of which is to give young people a first-hand knowledge of English Literature in such a way and at such a time as shall be likely to implant an enduring taste for good books. *The Isle of Gramarye* contains simple retellings of stories from Geoffrey of Monmouth, Wace and Layamon (including one or two used by Shakspere and Milton): for the title, compare Puck's Song in Kipling's *Puck of Pook's Hill.* Carlyle's idealized account of Abbot Samson of Bury St. Edmunds and of monastic life in his day (King John's time) forms an excellent introduction to Carlyle and gives a good notion both of his ideas and of his style. All three books are furnished with the necessary minimum of notes, hints for essays, and brief lists of books for further reading on the subjects handled.

15. **Holmes, Thomas.** *Known to the Police* ("Nelson Shilling Library"). 160×110 mm. Front. pp. 379. 1/- net. (London, 1915: T. Nelson & Sons).

Like *The London Police Courts,* previously published in this varied series of modern copyright non-fictional books, the present volume contains reminiscences of the wastrel classes evolved by modern "civilization". The author was formerly a police-court missionary and has an unconventional freshness of view and presentment. A useful companion to various books widely read in Sweden — e. g. Galsworthy's *Silver Box* (recently produced in Stockholm) and Jack London's *People of the Abyss.*

Nelson [Sevenpenny] Library of [Copyright] Fiction. 160×110 mm. Frontispiece. [London, 1915: T. Nelson & Sons]. Latest additions [January—March 1915]: —

16. **Benson, E. F.** *The Money Market.* (No. 195: 1900). pp. 380.

17. **Courlander, Alphonse.** *Mightier than the Sword.* (No. 193: 1912). pp. 383.

18. **Doyle, Sir A. Conan.** *The Hound of the Baskervilles.* (No. 194: 1902). pp. 374.

Digitized by Google

19. **Merriman, H. Seton.** *The Velvet Glove.* (No. 190: 1901). pp. 380.

20. **Steel, Mrs F. A.** *On the Face of the Waters..* (No. 191: 1896). pp. 572.

21. **Weyman, Stanley J.** *The House of the Wolf.* (No. 192: 1890). pp. 384.

The original dates of publication are here added in this highly representative selection from British fiction during the last twenty years. A description will follow.

22. **Nesfield, J. C.** *Matriculation English Course.* 180×120 mm. pp. viii+410. 3/6. (London, 1914: Macmillan).

A manual with copious exercises (often useful for non-English students) intended to prepare English youth for a composition-test in English similar to the "Swedish Essay" at the Swedish Leaving Certificate Examination. It is arranged in three parts: I. Essay-writing, précis-writing, and paraphrasing; II, Studies and exercises preliminary to composition; III. Figures of speech, prosody, style. A full key is advertised at the low rate of 3/6 net.

23. **Rowe, F. J.** and **Webb, W. T.** *A. Guide to the Study of English.* 190×130 mm. pp. x+432. 3/6. (London, 1914: Macmillan.)

This book is revised and adapted to European, and especially British, requirements from a guide to the study of English drawn up forty years ago for the use of Indian students of English by English teachers of English at Presidency College, Calcutta. It thus deals with many difficulties that are wholly ignored in books of exclusively English origin and exclusively English consumption. Thus chapters vi (Idiom), vii (Common Errors), viii, ix (Composition) deal with many standing 'howlers' which frequently survive the abiturient — and, for that matter, the doctoral — ordeals in Sweden. I hope to return to anon to both these last-named books.

24. *Shorter Modern Dictionary of the English Language.* 190×130 mm. pp. iv+380. 1/-net. (London, 1913: Macmillan).

This is a clearly printed and neatly bound abridgement of the 'Modern Dictionary' (pp. 768, 1/4 net) reviewed by Prof. Ekwall in M. S. VI. pp. 115—119 (October 1912). There is much less for the money than in many other shilling dictionaries; but the fact that it is specially prepared by a scholastic firm ("Arnold, Leeds") for *school use* may make it more suitable than these others for non-English classes doing easy exercises in reproduction or free composition, where the use of a Swedish-English dictionary is necessarily excluded.

25. **Tennyson** [Alfred, Lord]. *Oenone and Other Poems* [The Lotos-Eaters, Ulysses, Tithonus, The Death of Oenone, Tiresias]. With Introduction and Notes by F. J. ROWE and W. T. WEBB. 175×120 mm. pp. xxviii+80. 1/9. [London, 1913: Macmillan].

Digitized by Google

A sensibly arranged and well-produced edition of half a dozen of Tennyson's choicest poems. The text occupies only 35 pages, while the varied helps occupy twice as much space: which apparent over-annotation is explained by the fact that this volume (like many others in the useful Series of "Macmillan's English Classics", in which it appears) is primarily intended for Indian students of English.

Wilson, Richard *The Progress to Literature.* 185×135 mm. Illustrated. Six parts. (London, 1914: Macmillan).

26. *Stage I. Wendy's Friends.* pp. 112. 44 Ill. [8 coloured] 10d.

27. *Stage II. The Home of Lost Boys.* pp. 144. 55 Ill. [8 coloured]. 1/—.

28. *Stage III. The Chimney Corner.* pp. 208. 55 Ill. [8 coloured]. 1/3.

29. *Stage IV. The Story Porch.* pp. 240. 54 Ill. [8 coloured] 1/6.

30. *Stage V. Masterful Men.* pp. 288. 36 Illustrations. 1/8.

31. *Stage VI. King's Treasuries.* pp. 320. 46 Illustrations. 2/—.

"A New Series of School Books designed to introduce Pupils to *books which were actually written for them*". They represent, therefore, the same purpose as the editor has already striven to attain in the excellent, but less elaborately equipped, books which he has edited for Mr Edward Arnold, and which have been described at intervals in *Moderna Språk*. Like many other series now published, these books should find a place in the libraries of non-English schools where English is taught, for the use both of teachers (who must of course know the "books generally known" in the language taught) and of such pupils as have the reading habit and can spare time from examinational for educative topics. The volumes are admirably got up, and the illustrations are quite delightful.

C. S. F.

32. **Rudyard Kipling.** *Puck of Pook's Hill.* Utdrag med grammatiska hänvisningar av Ivar Belanner. 210×135 mm. pp. IV+142. Kr. 2:50 (Stockholm, Norstedt & Söner, 1915).

33. *Eine Nacht im Jägerhause und andere Geschichten,* mit Anmerkungen von Emil Rodhe. Zweite Auflage. 190×135. mm. pp. viii+128. Kr. 1:35 (Bibliothek moderner deutscher Schriftsteller viii, Gleerupska Universitetsbokh., Lund 1915).

34. **Esaias Tegnér.** *Poems (The children of the Lord's Supper,* translation from the Swedish by H. W. Longfellow and *Frithiof's Saga,* translated by Rev. W. L. Blackley, with an introduction by P. R. Lieder). 195×135 mm. pp. xxvii+207. 6/6 net. (Newyork, American-Scandinavian Foundation, 1915).

35. **O. L. Svensson.** *Sångbok för skolan.* Tredje delen, tvåstämmiga sånger. 195×130 mm. pp. IV+88. Kr. 1:25 (Stockholm, Norstedt & Söner 1915).

Digitized by Google

36. **Harold E. Palmer.** *What is Phonetics?* An Answer to this Question in the Form of 12 Letters from a Phonetician to a Non-phonetic Friend. 225×140. pp. 16. (International Phonetic Association 1915).

37. *Geografiska framställningar av Sveriges näringsliv.* 705 ×555 mm. 7 blad. Kr. 7:— (Stockholm, Norstedt & Söner 1915).

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Modern Language Notes, Vol. xxx (1915) No. 1. Inneh. bl. a. H. C. Lancaster, The Dates of Corneille's Early Plays; M. B. Evans, Schiller's Attitude toward German and Roman Type as Indicated in his Letters; W. Graham, Notes on Sir Walter Scott. — No. 2. Inneh. bl. a. C. H. Conley, An Instance of the Fifteen Signs of Judgment in Shakespeare; L. Pound, Intrusive Nasals in English. — No. 3. — No. 4. Inneh. bl. a. A. H. Appelmann, Longfellow's *Poems of Slavery* in their Relationship to Freiligrath.

Neuphilologische Mitteilungen, herausg. vom Neuphilol. Verein in Helsingfors. xvi. Jahrg. Nr. 7/8: J. V. Lehtonen, Sur la Genèse du 'Capitaine Fracasse' de Théophile Gautier; Besprech.: Studier i modern språkvetenskap, utg. av Nyfilologiska Sällskapet i Stockholm, Bd. V (A. Wallensköld); F. Brunot, Histoire de la langue française IV (A. W.); E. Lerch, Das invariable Participium præsentis des Französischen (A. Wallensköld). — xvii. jahrg. Nr. 1/2: H. Schück, La nouvelle théorie des origines des chansons de geste; Besprech. bl. a. Heinr. Morf, Geschichte der franz. Litteratur in Zeitalter der Renaissance (W. Söderhjelm).

Germanisch-Romanische Monatsschrift 1914. Heft 12. Inneh. bl. a. K. Morgenroth, Sprachpsychologische Bemerkungen zur Wortbildung; Ed. Eckhardt, Zur Charakteristik von Charles Dickens II. — 1915. Heft. 1/2 Inneh. bl. a. C. Müller, Zur Fremdwörterforschung; Ernst Friedrichs, Lermontoy und Byron., — Heft. 3. Inneh. bl. a. E. Lerch, Der Aufbau der Syntax; A. Kober, Wesen und Methode der Literaturwissenschaft; W. Matz, Goethes Verhältnis zu Lichtenberg. — Heft. 4. Inneh. bl. a. O. Walzel, Objektive Erzählung; F. Holthausen, Vom Aussterben der Wörter; F. Rosenberg, Franzosen und Deutsche in Romain Rollands Jean-Christophe.

LUND 1915, A.-B. SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 6 (83) * LUND * Juni 1915

CRITICAL NOTES
to Ronald B. McKerrow's Edition of the Works of Thomas Nashe.

The works of the interesting Elisabethan writer Thomas Nashe have been edited by Ronald B. McKerrow, 1904—10. The text itself makes up three volumes, and there are two volumes of Notes, Introduction, and Index. One can honestly use the old phrase and say that the Ed. has spared no pains to make his work satisfactory and complete, and as far as the literary side goes, he has succeeded splendidly. The wealth of information he gives us is simply amazing. His success is perhaps not so unqualified when we turn to the purely philological side. A provokingly fanciful writer like Thomas Nashe always furnishes his readers with problems, and it seems to me that McKerrow has not always been able to solve them. My chief objection is that he has not sufficiently consulted the New English Dictionary, where he might have found ready-made the explanation of many a knotty point.

About a year ago when I had occasion to run through the works of Nashe, I put down some few of the points that seemed to me debatable, and I venture to give them here in the form of some bald critical notes, hoping that they may help in some respect to elucidate the writer's language. To a considerable extent they are nothing but references to the NED.

I, 3: slender imputed prayses. — As far as I can see nothing is said of this rather strange expression. In the Index the pple is rendered with 'supposed'. Does it not mean 'praises that are given without sufficient reason or foundation'? NED, slender 6 b.

10: adorn. — NED, s. v. 5.

22: agrauate. — It seems to mean 'to regard and represent as more grievous'. NED, aggravate, 8.

Digitized by Google

I, 111: everie virgin would be glad to trime his own lampe. — Why 'his'? Is this simply a slip of Thom Nashe's or is it something else? There is nothing about it in Abbot's Shakespeare Grammar, nor in Jespersen's Modern English Grammar II or Düring's Die Pronomina bei Spencer.

114: he would owe neuer a pennie. — Does not 'owe' simply mean 'possess'? All he had would hardly fetch that much, and there was no other means of obtaining the sum of a penny. The verb retained this meaning down to c. 1680, NED.

167: sedge rug kirtle. — 'Sedge rug' is explained by NED, 'a coarse material woven of sedge and resembling matting'. Such sedge-rugs are to this very day common in the north of Sweden, and may perhaps have been so in England too in those days.

170: ten in the hundreth. — Cf. I, 258, after twentie in the hundred. Different forms of the same general intensive: in a high degree, thoroughly. See NED, s. v. ten, 2 c.

179: sinnowed. — NED, s. v. sinew v. 1.

278: plaistrie. — Does not this word mean the same thing as 'plastering'?

283: fadge with. — NED, s. v. 2.

287: tainting. — NED, s. v. taint C 4 b.

377: faeculent. — In a treatise on Ebriantia Linné speaks of certain exhalations which he calls *tætra spirituosa;* it may be something of this kind that Nashe alludes to.

II, 47: the crannies of their wauering. — The crannies caused by the wavering?

74: tender-starued. — This may either mean 'starved so as to be tender', NED, tender, 2, or possibly 'having eaten nothing that is tender'.

110: humorously sirenize. — 'To lure down when he is in humour for it, at will'? Of the senses given to the adverb in NED 'capriciously' would come nearest.

137: tippe theyr tongues. — NED, tip, v. 3 c: Their venomous tongues (typped with the mettal of infamy and slander). Cf. also, Next Jonas stands, bull-faced but chicken-souled, /Who once the silver Sanhedrin controuled,/ Their gold-tipped tongue, &c., a quotation I find in Scott & Saintsbury's edition of Dryden's Absalom and Achitophel.

139: arts-vanishing varnishment. — Is not the art that is concealed by the varnishment, 'the print of my finger'? The 'varnishment' makes the art of the creator disappear.

211: shift of the seventeenes. — NED has this and the instance given in the Notes. Explanation not satisfactory. Has it anything to do with dancing or card-playing? See NED, seventeen B.

217: thrumming of buttons. — NED, thrum, v. 2 d.

220: drinke, carouse, and lecher. — This reading seems to me prefarable to the one suggested by McKerrow, 'drinke

Digitized by Google

carouse, and lecher', where 'carouse' is to be looked upon as a noun. To judge from NED, the construction seems to be 'to drink, or quaff, *carouses*, or *a* carouse, usually with some qualification. I cannot see that there is anything objectionable in the use of two synonyms together. Stubbes writes, 1583, Swilling, gulling and carowsing, and Holland, 1601, To quaffe and carouse.

230: wext. — McKerrow proposes te read 'were'. But is there really any need to change the text? The meaning 'proved to be' gives excellent sense, far better than the empty 'were'. No objection can be raised against the form 'wext' (wexed). The OE and ME strong verb weaxan, wexe had already in the 14th century begun to adopt weak forms, but the strong forms lived on at least down to Spencer, who writes 'wext, wexed, waxed', but also 'woxe, wox', see Michelau, Der Uebertritt starker Verba in die schwache Coniugation im Englischen, p. 49. According to him, Shakespeare has only the weak form, which seems to point out that it was the most common one already at that time. Consequently, 'wext' is quite in accordance with Elizabethan English.

247: liuerie faces. — The adjective 'livery', from liver, the organ of the body, is not recorded earlier than 1778 (NED). The substantive 'livery' seems to give good sense: faces that are many-coloured like liveries, which is exactly to the point, as he speaks of men whose appearance bears witness to their 'Dutch drinking'.

305: my Iewish Premunire. — My misfortune to have fallen into the hands of the Jews?

344: beauties better work. — The sun-bright Ascanius, the grandson of Aphrodite, is Beauty's work and, as such better than his father. This gives tolerable sense, although not good poetry.

365; so meanly clad. — 'Meanly' meaning 'tolerably well' may be some sort of litotes, unless it stands for 'mainly' with the sense of 'lavishly, grandly'.

375: Not sicke, my loue; . . . sicke I must conceale. . . — This means, it would seem, 'I am not sick or ill, but I am sick, it grieves me to the core, that I must conceal'. This fits the context perfectly well.

393: keend. — This word has nothing to do with the verb 'to ken'. See NED, keen, adj. 2 d, 1594, and Jespersen, Modern English Grammar I, 7, 61.

III, 46: fuldde-fubs. — Is that not a misprint for 'fuddle-fubs'? It would mean 'confused gibberish intended to deceive'. 'Fub' is a 16th and 17th century form for 'fob'.

40: ponuloi nashe. — This must be a misprint, *pomiloi*, помилуй, being the word intended. Hakluyt's Russian is

Digitized by Google

misrepresented in the same way. 'Esine voze' do not represent any words known to my dictionaries. Syn bozy, Сынъ Божій, the Son of God, are no doubt the words we should read.

54: ale and Shoreditch. — Is that a reference to what is said of this locality in I, 216?

72: They are the very Dialls &c. — A fanciful, but tolerably clear phrase. 'Dial' is any indicator of time; in 'the Sunnes ghesses', 'the sun's' is the objective genitive, the phrases meaning something like 'rough estimations of the time by looking at the sun'. 'They are . . . the Moones months-mind' would mean 'Gabriel Harvey's almanacs show the varying "humours" of the moon'. All of course irony.

74: such and such and one. — Does not the second 'and' stand for 'an' 'An one' is a form found in Shakespeare, though very sparingly.

75: thriftily. — I cannot see that there must be any connection between this adverb and the verb 'to husband'. There is a phrase 'to husband thriftily', which must mean to 'economize'. The adverb means 'thoroughly, soundly', which sense is recorded down to 1638, NED.

104: a flearing false brother. — Cannot 'flearing' be a late 16th century form of 'flaring'? And this may perhaps mean 'blazing'?

176: honorificabilitudinitatibus. — See L. L. Lost, ed. Hudson, p. 164. Its being used by the illiterate John Taylor, the Water Poet, also testifies to the extraordinary popularity of this monsterword with the Elizabethans. It has been more fully dealt with by K. Borinski in Anglia XVIII—XIX (Halle, 1896—97) and by M. Hermann, Euphorion I, (Bamberg 1894). See also Arkiv för nordisk filologi 27 bandet, Ny följd 23 bandet, h. 4. (I am indebted to the kindness of Dr. G. Pettersson, Halmstad, for these references).

178: engrating. — See NED, ingrate.

198: bread and crow. — Is not this on a par with phrases like 'bag and baggage, stick and stone, hip and thigh, neck and crop, root and branch &c.' meaning 'everyone, altogether, completely'. Crow, mesentery? If this is correct, 'bread and crow' would mean simply 'the whole bloomin' lot of them'. The disrespectful way in which the author speaks of the 'goddesses' makes this possible.

250: And as for poetry, words' eloquence,
(Dead Phaeton's three sisters' funeral tears
That by the gods were to Electrum turned)
Not flint, or rocks of icy cinders framed,
Deny the force &c. — This seems to me to be a case

Digitized by Google

of misprint. Read (*That* instead of (*Dead.* By subauditing 'neither' after eloquence, the sentence becomes perfectly clear, although perhaps not syntactically good. It means simply 'neither electrum nor flint nor rocks can deny or withstand the force of poetry'.

259: brought Haruest home to towne. See NED town 1 b.

324: peecte. — This word has nothing to do with any verb 'pick' &c. It is a 16th century spelling of 'pieced', see NED, piece, v. II, 8, 1630, and ppl. pieced, 2, 1609.

369: the pouerty of our fines. — Does it not rather mean 'the paltry sum brought in by our fines'?

375: concerne. NED s. v. I, 1.

Eksjö, Jan. 1915.

T. Hilding Svartengren.

A NEW INTERPRETATION OF "SOMETHING IS ROTTEN IN THE STATE OF DENMARK."

As "Hamlet" may be said to be the one of Shakespeare's plays that contains the greatest number of current expressions, the above sentence, quoted from Act I, sc. 4, is certainly among these one of the best known. Especially here in Sweden are we fond of using it — in an "improved" form — in criticising any kind of depravation. This is often done in some phrase like this: — 'There is something rotten — not only in Denmark but also in Sweden'. Sometimes the latter part of this "improved" quotation is left out, the expression taking this form: — 'There is something rotten.' As is often the case with quotations in great use, the speaker does not take the trouble of making out either in what connexion the phrase in question occurs or by whom it is uttered. Thus it is not seldom we meet with the following words: — 'Something is rotten in Denmark, as Hamlet(!) says.' But I daresay even those who have read "Hamlet" several times and know perfectly well under what circumstances the famous sentence is uttered have hardly reflected on the possibility of its meaning anything else than: — "I danska staten någonting är ruttet." as Hagberg puts it, or: — "Etwas ist faul im Staate Dänemark," as the phrase is rendered by Muret-Sanders. As for me, I became hesitative about the matter some ten years ago, when, during a short stay at Christiania, I came across a Danish newspaper-article on the real meaning of the sentence. The author[1]) was of opinion that Denmark in no way deserves to be held up as a state with 'something rotten' in it and that Shakespeare, *on account of*

[1] I am sorry to say I did not keep the news-paper, nor do I now remember either which it was or the name of the author of the article.

Digitized by Google

the passage in question[1]), cannot be cited as an authority for disparaging Denmark, because the true sense of the words 'in the state of Denmark' is: 'in the state (of health or mind) of the Prince of Denmark', the whole sentence meaning: — 'Something is unsound in the Prince of Denmark's state of health (or mind).'

This attempt to give a new interpretation to a wellknown Shakespearean sentence is, I think, very interesting and well worth testing. — Let us first read it with the context.

Ham. It waves me still. —
Go on; I'll follow thee.
Mar. You shall not go, my lord.
Ham. Hold off your hands.
Hor. Be rul'd; you shall not go.
Ham. My fate cries out,
And makes each petty artery in this body
As hardy as the Némean lion's nerve.
[Ghost beckons.
Still am I call'd: unhand me, gentlemen; —
[Breaking from them.
By heaven, I'll make a ghost of him that lets me: —
I say, away! — Go on; I'll follow thee.
[Exeunt Ghost and Hamlet.
Hor. He waxes desperate with imagination.
Mar. Let's follow; t'is not fit thus to obey him.
Hor. Have after. — To what issue will this come?
Mar. Something is rotten in the state of Denmark.
Hor. Heaven will direct it.
Mar. Nay, let's follow him. [Exeunt.

The Danish author maintains that Sh. cannot possibly have meant the *country* of Denmark, for why should Marcellus speak of *that* just then? The latter is uneasy about the state of mind in which *Hamlet* is, and there is no reason whatever for him to speak of the morals of the Kingdom of Denmark. 'Denmark' here stands for the 'Prince of Denmark,' as it is used for the 'King of Denmark' in several passages in the same play.

Let us now — before examining the text — see what some of the "leading" dictionaries[2]) say about this passage. In Schmidt's Shakespeare-Lexicon, under the title-word 'state', there is no reference to Hml I, 4, 90, but 'Denmark,' according to the same authority, means 'a European state and country.' 'Rotten' is explained thus: — 'unsound, corrupt, perverse.' Schmidt, accordingly, admits only the usual interpretation of the sentence. The New Eng-

[1] He did not say anything about such sentences as these: — "this heavy-headed revel east and west makes us traduced and tax'd of other nations" (Haml. I,4), "— — meet it is I set it down that one may smile and smile and be a villain: at least I'm sure it may be so in Denmark" (I,5), and "Denmark's a prison" (II,2) — but these are hardly current expressions.

[2]) besides Muret-Sanders, mentioned above.

Digitized by Google

lish Dictionary does not give 'Denmark' as a title-word, and the part containing letters *sh—t* has not appeared yet. 'Rotten,' with reference to Hml I, 4, 90, is explained thus: — 'morally, socially, or politically corrupt.' This translation clearly shows N.E.D. to be of the same opinion as Schmidt. In the Century Dictionary there is no reference to Hml I, 4, 90.

In Cassell's Illustrated Shakespeare, edited, with copious notes, by Mary Cowden Clarke (author of the well-known Concordance) and Charles C. Cl., no explanation is given concerning the passage in question, but Horatio's last words in this scene ('Heaven will direct it') are explained as follows: — "This is a following up of Horatio's own question ("To what issue will this come?"), and forms a kind of response to it after Marcellus' reply." If this explanation is right — and it seems to me to be a plausible one — 'it' refers, not to 'the state of Denmark,' but to 'issue.' Horatio, consequently, hopes that Heaven will direct the *issue*, and there is no occasion to find out whether 'direct it' supports the one or the other interpretation of 'the state of Denmark' [1]). But what does Marcellus mean by his "reply" (Something is rotten etc.) to Horatio's question ("To what issue will this come?")? Marcellus' utterance seems to be no reply to Horatio's question but rather a following up of his own words (Let's follow; 'tis not fit thus to obey him"). Marcellus probably means to say, 'We must not let him do as he likes; he is not to be trusted alone with the ghost; he is too excited (Hor.: — "He waxes desperate with imagination."), and his state of mind is not such as it should be.' In the closing words of the scene ("Nay, let's follow him") Marcellus repeats his exhortation ("Let's follow"), thereby giving a further proof of his anxiety about *Hamlet*. True, Marcellus and Horatio might draw ominous inferences as to the *country of Denmark* from the appearance of the ghost and have done so already in sc. 1 [2]), but in sc. 4 I think 'Denmark' = the 'Prince of Denmark' goes better with the context, and I daresay the new interpretation is at least worth discussing.

A few examples will be enough to show that the way in which, elsewhere in his plays, Shakespeare uses 'Denmark,' 'state,' and 'rotten' does not make this interpretation unlikely. That the title of the kingdom is used for a royal name is no uncommon thing in Shakespeare. In "Hamlet" there are several instances of this: I, 1, 48 (— — ',that fair and warlike form in which the majesty of buried Denmark did sometimes march); I, 2, 125 (— — 'No jocund health that Denmark drinks to-day"); II, 2, 59 (— — "Say, Voltimand, what from our brother Norway?") In

[1]) Cp. Hagberg: — (Hor.). "Vårt hopp till himlen står," which seems to be a reply to Horatio's own question: — "Hur skall detta slutas?"

[2]) (Hor.) — — "This bodes some strange eruption to our state." — (Hor.) — — Stay, illusion! . . Speak to me: if thou art privy to thy country's fate, which, happily, foreknowing may avoid, oh speak!"

Digitized by Google

the "Merchant of Venice," II, 7, 24 — to give a quotation from another play — the Prince of Morocco, speaking to himself, says, "Pause there, Morocco, and weigh thy value with an even hand." — 'State', in the sense of 'condition': In III, 1 Guildenstern says, "— Nor do we find him forward to be sounded; but, with a crafty madness, keeps aloof, when we would bring him on to some confession of his true state." In III, 2 the Queen says, "But woe is me, you are so sick of late, so far from cheer and from your former state." In both these passages 'state' has reference to Hamlet's state of mind (or health). — As for 'rotten,' there is no other instance in "Hamlet" of this word in the sense it has in I, 4, 90 — whether we take it to mean 'politically or morally corrupt' or 'unsound in body or mind' — but the latter signification is instanced in "All's well that ends well," IV, 3, 189, where Parolles, speaking of the number and condition of the French foot-soldiers, says, — — "so that the muster-file, rotten and sound, amounts not to fifteen thousand poll."

I have now tried to show that, from a contextual point of view, the interpretation suggested by the Danish gentleman is more satisfactory than the traditional one, and that the three words ('Denmark,' 'state,' and 'rotten') belong to Shakespeare's vocabulary in the sense they have in the new rendering of the famous phrase. — It would be interesting to hear the opinions on the matter of the readers of M. S.

Västerås, March 1915.

Arne von Koch.

LITTERATUR.*)

Honoré de Balzac, LE COLONEL CHABERT, avec des notes explicatives par *Léonard Wistén.* Stockholm 1914, Norstedt. Pris bunden 1,60.

Med undantag av de representativa sidor av BALZAC, som återfinnas i POLACK & RODHES Pages choisies, I, är så vitt jag vet den föreliggande volymen det första, som för skolbruk utgivits i vårt land av en bland Frankrikes största romanförfattare. Lektor Wisténs upplaga av Colonel Chabert är därför att hälsa synnerligen välkommen.

Det kan nog tvistas därom, huruvida man med utgivaren kan säga, att Balzac är 1800-talets *största* romanförfattarnamn i Frankrike, men att hans mått äro väldiga, kvantitativt och kvalitativt, det bestrides väl knappt av någon. När utgivaren talar om skilda

*) Undertecknad anmälare har av olika anledningar ej hunnit med diverse fransk och engelsk insänd litteratur, vilket benäget torde ursäktas av resp. herrar författare och förläggare. I detta och närmaste nummer skall jag försöka taga igen det försummade. H. Sgh.

Digitized by Google

meningar rörande »Balzacs rent litterära betydelse», men talar om hans »enastående betydelse som karaktärsskildrare särskilt av medelklasstyper», så är terminologien onekligen något olitterär, och inskränkningen skall väl framhålla Balzacs brister i stilistiskt konstnärligt hänseende.

Vad Colonel Chabert beträffar, är det en smaksak, om man vill kalla den ett mästerverk; i alla händelser kan utgivarens ord »Balzacs mästerverk le Colonel Chabert» lätt förleda till den felaktiga föreställningen, att man här hade framför sig denne författares yppersta verk, vilket ingalunda är fallet. Bristen i dess komposition framträder t. ex. redan på dess första tio sidor i bredden hos den i och för sig ypperliga miljöskildringen jämförd med den på många ställen starkt sammandragna framställningen. Men i vissa avseenden står berättelsen otvivelaktigt i hög klass. Uppslaget är synnerligen lovande och ägnat att intressera; och boken är så tillvida ett verkligt fynd som skollektyr. Intrigens högromantiska art vid sidan av miljöskildringens naturalism är starkt i ögonen fallande och ger alltså läraren en tacksam utgångspunkt för en teckning av ett par väsentliga sidor av Balzacs författarskap, liksom samma omständigheter av sig själv ge hans litterära orientering, övergången från romantik till naturalism.

Tolkningen erbjuder på många ställen avsevärda svårigheter och boken torde under nuvarande förhållanden knappast kunna brukas annat än som sista franska skoltext i Ring IV och i sådana flickskolor, där den nobla franska språktraditionen ännu upprätthålles. Åt eleverna vid våra högre lärarinneseminarier, åt studenter och till självstudium kan den dessutom varmt rekommenderas.

Lektor Wistén har försett texten med många goda och upplysande anmärkningar. Då boken är ett mycket dyrbart tillskott till vår franska skollektyr och utan tvivel har att emotse en livlig åtgång, skall jag här tämligen utförligt framlägga mina tillägg och anmärkningar till eventuellt beaktande av utgivaren vid en, som vi hoppas snart kommande, ny upplaga.

I förbifarten må det påpekas, att noten sid. VI fått en oriktig formulering, så till vida som cykeln *Scénes de la vie privée* omfattar många andra saker än *Le Colonel Chabert* och *Le Père Goriot:* i st. f. *forme la partie de* bör alltså stå *fait partie de; avec* får väl då också utbytas mot *ainsi que.*

Sid. 12: «. . . Vicomtesse de Grandlieu contre Légion d'honneur, une affaire *pour compte d'étude,* entreprise à forfait . . .» — Tror verkligen utgivaren, att vem som hälst klarar detta ställe med hjälp av endast Schultess' skollexikon? Jag rodnar icke vid bekännelsen, att i synnerhet de kursiverade orden vållat mig åtskilligt bryderi. Betydelsen av hela sammanhanget är väl emellertid denna: *en* (strunt) *affär, som vi till fixerat pris åtagit oss att undersöka,* (som vi ingenting ytterligare ha att förtjäna på, vare sig vi vinna eller förlora, och som alltså icke är värd några *requêtes* [se det föregående] utan kan avfärdas med en *'bout de placet'* [se det följande]).

Digitized by Google

Sid. 13: *avoué.* — Det förvånar, att detta och flera andra just för en skildring av denna art centrala ord lämnats oförklarade; på samma sätt *notaire, avocat, pair de France;* uttrycket *conseiller d'Etat,* som uppträder redan sid. 11, kommenteras först, när det åter dyker upp sid. 48.

Sid. 17: *Joachim:* transskriptionen ʒɔaʃɛ̄ bör ändras till den mera nöjaktiga ʒwaʃɛ̄; likaså bör sid. 23: *réquiem* transkriberas med *ɥ*, icke med *y*.

Sid. 22: «Je voudrais *n'être pas* moi»; i modernt språk *ne pas être;* likaledes borde här och var litterärt eller folkligt arkaistiska stilarter påpekas som sådana och transponeras till modernt språk, t. ex. sid. 24: «*Il est* des félicités»; sid. 45; «*vu qu'* il nous a dit»; m. fl.

Sid. 31: *louis* — Det är icke fullt exakt, att en *louis* gällde 24 francs. Dess värde växlade: D. G. citerar ur Dictionnaire de Trévoux: «Quand on parle absolument d'un louis, on entend la pièce de onze livres.»

Sid. 41: — *ma charge n'est pas entièrement payée.* — — Här torde utgivaren själv ha förbisett den rätta betydelsen, eljest är det oförklarligt, att han icke kommenterar stället. Det betyder: "jag har ännu skuld på min affär (befattning som *avoué*)," Såväl en *charge d'avoué* som en *étude de notaire* förvärvas ju nämligen genom köp. Utan denna förklaring översätter helt visst den icke initierade: »min syssla avlönas icke i sin helhet» eller dylikt.

Sid. 45: «*Bah!» qu'il dit,* «*je ne veux, etc* . . . I kommentaren upplyses: »qu'il dit (fam.), säger han». Konstruktionen tarvar väl större uppmärksamhet. Det är som bekant folkspråkets vanliga anföringsform; över huvud synes inversionen undvikas i talspråket, inskottet av *que* räddar den raka ordföljden. Jmfr ur den över allt brukliga »Hultenberg: Premier livre, etc:» Jean Valjean: «Va-t-en, chien! qu'on me dit toujours»; «Monseigneur, qu' on l'appelle!»

Sid. 46. *Ce sera-t-il bientôt?* Denna intressanta konstruktion lämnas utan varje påpekande. Ovanan vid omvänd ordföljd har som bekant hos folket skapat den föreställningen, att *il* (uttalat *i*) jämte det föregående *t* ur 3 pers. sg. av verbformerna är en allmän frågepartikel efter verbet, ett slags hörbart frågetecken, ungef. av samma slag som *est-ce que* i spetsen av en sats. Det omskrives i litteratur även med *y*, eller i första person med *t'y*: «C'est-y de ma faute?»; «J'ai t'y besoin d'une autorisation?» (Båda exemplen från *Mirbeau,* Les 21 jours d'un neurasthénique, p. 313, citerade hos *J. Haas:* Neufranzösische Syntax, sid. 439, där flera andra exempel anföras): Samma konstruktion ofta hos *Maupassant* i den allmänt brukade skolupplagan av *Fahlstedt* (se *Aux Champs,* sidd. 35, 38), där uttrycken emellertid icke förklaras, endast transponeras.

Sid. 46: «Ah! mon Dieu, que *mon épouse va-t-être* contente!» Stället innehåller, som synes, två för folkspråket karaktäristiska vändningar, båda lämnade utan anmärkning. Emellertid bör man

Digitized by Google

naturligtvis här påpeka det småborgerligt förnäma bruket av *mon épouse* i st. f. det normala *ma femme* (se t. ex. Rodhe: Essais de Phil. Mod. p. 74). — *Va-t-être* är ett språkfel av det slag, som benämnes omväxlande *pataquès, liaison dangereuse* och *cuir* (se t. ex. Nyrop: Fransk Lydlære, Anden Udgave, s. 112), och vars mest kända fall väl är Marlbrough-visans «quatre-s-officiers.»

Sid. 47: *sénatorerie*. Hur skall man utan förklaring kunna gissa sig till den exakta innebörden av detta ord? Det betyder ett slags fideikomiss eller förläning, som åtföljde senatorsvärdigheten under Konsulatet och första kejsardömet.

Sid. 47: «Son mariage avec le jeune comte ne fut pas accepté *comme une nouvelle* par les coteries du faubourg Saint-Germain». Det är de kursiverade orden, som kräva förklaring. *Nouvelle* har här samma stegrade betydelse av *bonne nouvelle* som i uttrycket «Vous m'en direz des nouvelles = vous m'en ferez compliment» (D. G.). Textens ord betyda alltså: ... *hälsades icke med glädje* ...

Sid. 58: «Voila une femme qui peut aller les jours pairs chez le comte Ferraud et les jours impairs chez le comte Chabert. — Dans les années bissextiles, dit Godeschal, *le comte y sera.*»

Är det därför, att den sannskyldiga tigervitsen chockerar den för sin lyckliga esprit kände utgivaren, som han med stolt tystnad förbigår de här citerade orden, vilka tydligen äro kalkerade på den i denna miljö naturligtvis dagligen brukade frasen: «le *compte* y est».

Sid. 59: «*les actes joints au sous-seing* ... I kommentaren säger utg.: "*au sous-seing*, utan påteckning av notarie, bestämmer *actes* (ej joints)". Det förhåller sig tvärtom. Dels heter det, såsom utg. nyss förut upplyst, *acte sous seing privé* eller genom elips *sous-seing*. Den språkliga hybriden "acte *au sous-* seing" är redan i och för sig på grund av ordets strängt juridiska användning föga sannolik, och dessutom ger hela sammanhanget vid handen, att utg:s tolkning är felaktig. Den *sous-seing*, varom det här är fråga, är just den privatöverenskommelse mellan makarna, som juristen uppläser, medan *actes* beteckna de papper, som *åtfölja privatavtalet såsom bilagor* (joints au sous-seing) och som ju ingalunda hade karaktären av några *sous-seing*.

Om ovanstående anmärkningar vilja påklaga en del underlåtenhetssynder av utgivaren, synes han mig i andra avseenden ha gjort sig onödigt besvär. Det är t. ex. tvivelaktigt, huruvida det tillhör en kommentator av en litterär text att förse den med rent grammatiska anvisningar av det elementära slag, som kan avfärdas med en hänvisning till en paragraf i *Hultenberg* eller *Edström*. Saken är ju den, att då härvidlag ingen som hälst princip kan begränsa vad som bör medtagas eller icke, kommenterandet på denna punkt löper ut i det rena godtycket. — Varför gripes t. ex. utgivaren helt plötsligt sid. 66 och just där av behovet att erinra om participets böjning i sådana föga invecklade satser som «le souvenir des souffrances qu'il avait endurées» och

Digitized by Google

«.es malheurs qu'elle avait causés»? Elementargrammatikens plats vid explikationen synes man tryggt kunna överlämna åt den enskilde lärarens omdöme och avgörande.

Djursholm i juni 1915.

Herman Söderbergh.

Victor Hugo, HERNANI, publié à l'usage des classes par *Johan Vising* et *Julien Barat.* Stockholm, Norstedt. Pris bunden 2,75.

För första gång utgives en kommenterad svensk upplaga av den franska romantikens genombrottsdrama. Verkets betydelse motsvaras av den omsorg, kunnighet och smak, som utmärka den svenska editionen. En svensk romanist av facket, lingvist i samma grad som filolog och en kännare som få av Spaniens kultur, har här i förening med en fransk lärd skapat en bok »à l'usage des classes», som har få motstycken bland våra hittills utgivna skoltexter.

Särskilt för studenter och seminarister bör boken vara välkommen, och låt oss hoppas, att den tid snart är inne, då man också i ring IV vid våra läroverk skall våga sig på de stolta alexandriner, som en gång hänförde och förargade ungt och gammalt folk i Frankrike och annorstädes.

Det är lätt att peka på dramats brister, den osannolika handlingen, den ohistoriska miljön, den otillräckliga karaktärsteckningen, det ställvis uppstyltade språket; allt detta blir också vederbörligen framhållet i den utmärkta *Notice sur Hernani,* som följer efter en kortare biografisk skiss över Victor Hugo. Men med alla dessa medgivanden åt kritiken kvarstår likväl den äktromantiska glöd och mystik, den poetiska prakt och glans, som vilar över så många enskilda ställen. De brister, som kännetecknа Hernani, voro och förblevo Hugos, men han är icke desto mindre det franska 1800-talets store man. Hans stjärna gick ned under den i så mycket omvärderande naturalismens klangdagar, men den har stigit åter, och man kan tryggt väga påståendet, att det bästa i hans verk är odödligt.

Inledningen till denna upplaga är gjord med mycken grundlighet. Det är naturligt, att läsningen av detta epokgörande drama även i skolan förutsätter en någorlunda utförlig orientering i det litteraturhistoriska sammanhanget. Utgivarna påvisa också de förhållanden, varur Hernani framgick. Sålunda karaktäriseras klassicismen, och de nya idéerna skisseras genom ett referat av företalet till "Cromwell". Därpå kommer en analys av Hernani och en framställning av den unga romantikens kamp och seger, delvis med citat från Théophile Gautiers medryckande berättelse om de stora dagarna. Sist följer ett utdrag ur Hugos företal till Hernani. — En lämpligt avvägd metrisk skiss innehåller därjämte allt, som kräves för en riktig uppfattning av versens rent formella sida.

Digitized by Google

Noterna äro utförda med stor noggrannhet. De grammatiska erinringarna erbjuda mycket intresse och framhålla här och var karaktäristiska drag i Victor Hugos språkbruk. Såsom man kunde vänta av professor Vising har mycken lärdom nedlagts på kommenterandet av den spanska miljöbehandlingen. — Det hela avslutas med en utförlig ordförteckning, till obotlig skada, säga väl somliga, hart när nödvändig enligt min mening, om boken — en svår versbok — skall kunna komma på tal inom skolans väggar.

Såsom naturligt är vid ett sådant samarbete som detta, erbjuder sig icke mycket åt den granskande kritiken. Några små erinringar må visa anmälarens intresse för den präktiga editionen.

I biografien saknar man vid omnämnandet av Hugos verk hans omfångsrikaste roman «*Les Misérables*». Boken är ju i sig själv litteraturhistoriskt mycket betydelsefull, och ett stort antal svenska elever ha redan en anknytningspunkt i det utdrag, som meddelas i Hultenbergs nybörjarebok.

När det (sid. 17) vid studiet av Hernani som romantisk typ talas om Byrons hjältar som dess modeller, så påpekas ju ett ostridigt förhållande, men nog bör man väl i detta sammanhang icke häller förbigå Schillers *Die Raüber,* känd i Frankrike (och av Hugo, förmodar jag) genom Barantes översättning. Rättvisligen har väl också ett annat namn sin plats här: Chateaubriands *René,* förebilden i så mångt och mycket för hela den franska romantikens personskildring. Huru mycket som än skiljer den världsfrånvände självbespeglaren från den oförvägne rövarehövdingen, hemlösa i samhället och ödesmärkta äro de båda. Vignys *Chatterton* nämnes längre ned (sid. 17) som en av de figurer, vilka förete likheter med Hernani, men är det månne icke snarast över René, som denna parallellism måste sökas?

Vid framställningen av alexandrinens kännetecken (sid. 27) inrangeras reglerna om hiatus, elision och enjambement bland denna versarts karaktäristika, ehuru vad som säges om dessa saker i stort sett gäller fransk vers över huvud. Felet är minimalt, eftersom alexandrinen utgör den ojämförligt oftast brukade versformen. — Till framställningen av romantikernas bruk av cesuren kan det vara skäl att erinra om denna frågas egenskap av vetenskapligt diskutabelt problem. En kännare av fransk metrik, prof. Rudmose-Brown i Dublin har i denna tidskrift helt enkelt förnekat den romantiska trimeterns existens (Mod. Spr. okt. 1912, s. 119). Det är därför kanske säkrast att icke göra allt för mycket av procentsiffror, som till stor del nödvändigtvis äro byggda på en subjektiv uppfattning av versmaterialet. — Eftersom utgivarna ändå omnämna den våldsamma oppositionen vid det första uppförandet av Hernani mot enjamberingen i vv 1—2 *escalier Dérobé,* så kunde gärna det fyndiga försvaret ha refererats också.

Till hela kommentaren och ordförteckningen har jag blott den obetydliga erinringen, att uttrycket s. 203 '*suéd.* »*Guds död!*»' på-

Digitized by Google

bördar vår stackars redan svordomstyngda nation ytterligare en ed, som knappast återfinnes annorstädes än i översättningar från franskan (Morbleu!).

Vid sidan av den vederhäftigt vetenskapliga hållning, som kännetecknar allt övrigt, förvånas man en smula över att en viss grad av dilettantism vidlåder den fonetiska transskriptionen. Beteckningssättet, Association Phonétique's i kursiv, presenteras under den något väl långa omskrivningen «celui dont se servent un grand nombre de phonéticiens, p. ex. M. Paul Passy.» — Vokalerna i *part* och *pas* betecknas här med *a* och ɑ, medan som bekant A F har a och ɑ. Troligtvis är det kursiveringen, som har medfört denna för övrigt icke omnämnda förändring. — Vid redogörelsen för tecknen saknas nasalerna ɔ̃ och œ̃. Att œ och ø inte häller nämnas, är kanske riktigt, eftersom de icke figurera i här transskriberade ord. — Det betänkligaste är, att utg. försmått varje som helst längdbeteckning. Denna omständighet ger en fonetiskt vilseledande bild av sådana ord som *doge* (dɔʒ, i st. f. dɔ:ʒ); Jaques (ʒɑk i st. f. ʒɑ:k), m. fl. — Ett par mindre exakta transskriptioner av det halvvokaliska ɥ föreligga i *aiguille, aiguiser, ennui, ennuyer,* som överallt ha fått y i st. f. ɥ.

Till slut må några mindre tryckfel antecknas: sid. 3, r. 3 ʒèle > *z*èle; v. 1965 Tuot > Tout; s. 204, r. 15 il n'y pas > n'y a; s. 222, r. 10 crux-ci > ceux-ci; s. 244 r. 4, nedifr. lɑrɔ̃ > lɑrɔ̃.

Herman Söderbergh.

Molière, LE BOURGEOIS GENTILHOMME, med inledning och anmärkningar utgiven av *Hugo Hultenberg.* Stockholm, Norstedt. Pris bunden 1,90.

Författaren av den lilla ypperliga franska skolgrammatiken och den i många avseenden förtjänstfulla «Premier livre», m. fl. har riktat vår franska skollitteratur med en av Molières kanske icke förnämligare men dråpligaste komedier. Dess lämplighet som skolbok ur innehållssynpunkt kan icke diskuteras. Den är full av lustiga situationer, visserligen emellanåt inne på den rena farsens område, men karaktärsteckningen är säker och rik på fina detaljer; stycket är med ett ord både roande och lärorikt.

Men vad skall man säga ur språklig synpunkt om försöket att presentera Molière i skolan? För ett eller annat decennium sedan tänkte sig knappast en anmälare av franska skoltexter, att man kunde komma att stå inför situationen, eller skall jag säga nöjet, att i samma tidskriftsnummer få behandla kommenterade upplagor av *Balzac, Hugo* och *Molière.* Kan man få ett mera handgripligt bevis på att språkundervisningen avgjort riktar sig mot nya håll? För egen del finner jag utvecklingen mot ett mera litterärt betonat språkstudium glädjande. Men å andra sidan synes det mig, som om den nya orienteringen alls icke behöver innebära, att man önskar göra fientlig front mot de bästa önskemålen från

Digitized by Google

i går. *Nordfelts* fyndiga ord (vid läraremötet i Skara 1906), att det vore lika onaturligt att icke försöka omsätta språkkunskapen i talövningar som det vore att läsa botanik utan att examinera växter, äga allt fortfarande giltighet. De betyda nämligen någonting helt annat än att göra talfärdigheten till språkstudiets ändamål. Lika litet är det tillåtet att rubba på *Rodhes* med så mycken lärdom och talang förfäktade mening, att utgångspunkten och målet för den språkliga tillägnelsen i skolan är den stilart, som framträder i det nu levande bildade umgängesspråket.

Fasthållandet av dessa grundsatser medför i detta sammanhang två korrolarier. För det första skall man akta sig för att vid den grundläggade undervisningen införa texter av äldre datum eller stilarter, som avvika från det centrala nu gångbara språkbruket. Och vidare måste man ställa den fordran på utgivarna av äldre klassiska texter, att de i ett särskiljande av stilarterna och i en reducering av det arkaistiska till modernt språk se en huvuduppgift för kommenterandet.

Utgivaren av föreliggande Molière-pjäs har i sin verksamhet som läroboksförfattare visat, att han delar den här förfäktade meningen. Ingen svensk-fransk skolgrammatik är så avgjort byggd på Rodhes postulat som Hultenbergs: överallt är det våra dagars franska, som står i förgrunden, materialet är genomgående enhetligt. I första delen av sin «Premier livre» ger författaren också uteslutande prov på modernt umgängesspråk och enklare brevstil för att i senare delen övergå till andra stilarter; kanske något väl tidigt till en så individuellt nyanserad och impressionistisk stil som Daudets. Vad som nu framför allt kännetecknar den lyckade kommentaren till *le Bourgeois Gentilhomme,* det är just den uppmärkhet, som ägnas åt Molières franska jämförd med modernt språkbruk.

Då därtill svårighetsgraden inte synes lägga oöverstigliga hinder i vägen för bokens användning i skolan, så är det kanske ingenting att säga mot detta steg bortom 1800-talets litteratur, vilken naturligtvis under alla förhållanden allt fortfarande måste förbli huvuddomänen och enligt min mening under inga förhållanden *behöver* överskridas för franskans vidkommande, icke ens för en utbildning, som ställer betydligt högre krav än våra nuvarande gymnasiers.

Utgivaren har försett boken med en mycket väl avpassad inledning, vilken dels ger en karaktäristik av klassicismen, dels en biografi över Molière med kortare analyser av hans förnämsta verk.

Här nedan följa nu några obetydliga randanteckningar till kommentaren:

Sid. 3: *Lumières* återges icke fullt korrekt med *intelligence;* sammanhanget är: «C'est un homme dont les lumières sont petites»; D. G. anför under *lumière = connaissance des choses* bl. a. ur Mol. Pourc. III, 1: «Comme ses lumières sont fort petites»; jmfr Bourg. Genth. s. 65: «— — je n'ai pas sur cette matière les lumiè-

Digitized by Google

res de nos amis . . .», vilket senare ej föranleder någon anmärkning i kommentaren, men som naturligtvis icke kan betyda *intelligence*.

Sid. 9: «*Quitte pour aimer cette haine mortelle, afin de consentir à aimer renonce à cette haine mortelle de l'amour*»; jag har ingenting att invända mot tolkningens riktighet, men det typiskt preciösa i stilen borde ha framhävts, liksom att koncentrationen åstadkommits genom dubbelbetydelsen av *pour:* pour aimer — haine pour.

Sid. 13: Uttrycken *au moins* och *tantôt* förekomma i samma betydelse som här redan å föregående sida; likaså *ardeur* (sid. 45) redan s. 9; *qui me revient* (s. 47) redan s. 20.

Sid. 33 «*de peur d'y manquer, så att tiden må riktigt utnyttjas*»; övers. synes mig gå onödigt vid sidan av det närmare till hands liggande: »för att inte försumma tiden».

Sid. 34: «Plût à Dieu *l'avoir* tout à l'heure»; utgivaren sätter i st. f. det kursiverade: «que je l'eusse», vilket väl snarare borde ha varit «que je l'aie».

Sid. 47, r. 10—11 «pour faire ensemble» borde transponerats till: pour que nous fassions ensemble; jmfr sid. 57, där utg. med rätta ansett nödigt att transponera *pour m'en charger;*

Sid. 52. *Queussi, queumi,* i texten riktigt, tryckfel i kommentaren.

Sid. 61: «*Vous gagnez mes résolutions,* vous tournez à votre profit les résolutions que je veux prendre, ni påverkar mina beslut till er förmån»; denna tolkning är näppeligen riktig, vilket redan torde framgå av det omedelbart föregående adverbialet *pied à pied.* Det är naturligtvis fråga om redan fattade beslut och *gagner* har betydelsen *conquérir,* alltså: »fot för fot nedslår (besegrar) ni mina beslut».

Herman Söderbergh.

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Modern Language Teaching: Year XI (1915). 6d. monthly. (London: A. & C. Black). No. 3 (May) contains M. V. Trofimov, "Teuton and Slav"; P. Chavannes, "Erckmann-Chatrian"; "A Stay at a French University."

School World. Year XVIII (1915). 6d. monthly (London: Macmillan). The May number contains a symposium (13 writers) on "National Education and War", and the June number a symposium (12 writers) on the scheme for co-ordinating examinations in England (each with references to modern language teaching).

C. S. F.

LUND 1915, A.-B. SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 7—8 (84) * LUND * Oktober 1915

TJUGUFEM ÅRS ERFARENHET MED DEN INDUKTIV-IMITATIVA SPRÅKUNDER-VISNINGSMETODEN.

Föredrag vid 21:sta svenska läroverkslärareмötet i Jönköping 15—18 aug. 1915.

Mina damer och herrar!

Det är jämt tjugu år, sedan jag i ett föredrag vid det 7:de nordiska skolmötet i Stockholm lämnade en framställning av de erfarenheter jag då vunnit av en femårig tillämpning av den imitativa eller, som jag föredrar att kalla den, den induktiv-imitativa språkundervisningsmetoden och därtill fogade »några tankar angående språkundervisningen» såsom motivering för den riktning, i vilken jag arbetat. Nu, tjugu år senare, då det börjar lida mot slutet av min egen läraregärning, har lusten åter gripit mig att inför fackkolleger och andra intresserade lämna en redogörelse för ytterligare vunna erfarenheter vid tillämpningen av samma metod, och jag har känt mig så mycket mer manad därtill, som från många håll under de senare åren en kritik, som stundom utmynnat i en förkastelsedom, med stor reaktionär pondus riktats mot just denna metod. Ännu en anledning till mitt uppträdande nu ligger däri, att ju språkundervisningsproblemet i våra dagar är så aktuelt som någonsin och med ofrånkomlig nödvändighet måste spela en viktig roll vid den förestående genomgripande omorganisationen av våra gymnasier, och det synes mig högeligen önskvärt att få till stånd en ingående debatt mellan sakkunniga om hithörande väsentliga frågor.

Så gott först som sist må den bekännelsen här göras, att jag ej en hårsmån vikit från den ställning, som klargjorts i nyss nämnda föredrag. År efter år, jag kunde säga dag efter dag, har

Digitized by Google

styrkt mig i den uppfattningen, att jag, ledd både av medfödd språkinstinkt och reflexion, verkligen kommit in på den rätta vägen, även om motigheter och missräkningar, förorsakade bland annat av brister i den egna utrustningen, ej uteblivit.

Då min ståndpunkt sålunda är densamma som 1895, är det naturligt, att jag här måste göra mig skyldig till en del upprepningar av uttalanden i föredraget av nämnda år, och jag gör det med så mycket mindre tvekan, som den mångdubblade erfarenhet, som sedan dess inhöstats, i allo bekräftar dessa uttalanden.

Det har alltid synts mig vara en stor förmån, ja, en stor lycka att, då jag 1889 tillträdde en extralärarebefattning vid Gävle allmänna läroverk, hos mina båda förmän, rektor Rudolf Röding och lektor N. P. Ödman, möta så mycken förståelse av och sympati för de synpunkter angående språkundervisningen jag på det livligaste förordade, att de gåvo mig, som en av dem yttrade, carte blanche att leda undervisningen i engelska i en nybörjareklass efter mitt huvud med vederbörlig hänsyn tagen till det av skollagen fastställda målet. Åt dessa båda förmän, den ene dess bättre ännu i livet, ville jag hembära ett varmt tack för det förtroende de vid denna för min lärareverksamhet avgörande tidpunkt visade mig. Senare erfarenhet från andra håll har granneligen lärt mig, att de kunnat stäcka min fria utveckling redan från början och därigenom också avkyla mitt varma intresse för hela min livsuppgift. De gjorde raka motsatsen, och därför kan jag ej nog tacka dem.

De grundsatser jag då utgick från och som jag ännu tillämpar, äro formulerade i det program, som antogs vid 3:dje filologmötet i Stockholm 1886 av den då bildade skandinaviska föreningen för förbättrad språkundervisning, *Quousque tandem.* För de äldre bland mina ärade åhörare torde detta program vara välbekant, men då jag inte är viss på att de yngre äro lika förtrogna med det, ber jag att här få meddela dess fyra punkter.

1. Till grund för undervisningen lägges icke skriftspråket utan det verkliga, levande talspråket. I de språk, vilkas ortografi i högre grad avviker från uttalet, börjar man därför med texter i för ändamålet lämplig ljudtrogen omskrivning.

2. Undervisningen utgår redan från början från sammanhängande texter, icke från lösryckta satser.

3. Grammatikundervisningen sluter sig till lektyren på det sätt, att lärjungen med lärarens hjälp ledes att ur det lästa efter hand taga ut språklagarna. Först senare kan en systematisk lärobok användas för repetition.

4. Översättning såväl från modersmålet till det främmande språket som från det främmande språket till modersmålet inskränkes och ersättes dels av muntlig och skriftlig reproduktion och fri produktion på det främmande språket med anslutning till lektyren, dels av mera kursorisk läsning.

Sådant var det program för en förbättrad språkundervisning,

Digitized by Google

som formulerades här i den skandinaviska norden till gensvar på det stridsrop, som Viëtor höjde i sin väckande broschyr »Der Sprachunterricht muss umkehren». Det märkliga synes nu ha inträffat, att det direktiv, som detta program innehåller, ådragit sig en skarpare förkastelsedom av den moderna reaktionens förkämpar än av sjuttio- och åttiotalens konservativa koryféer.

Utan den minsta tvekan uttalar jag emellertid här inför denna samling av i egentligaste bemärkelse sakkunniga kolleger den personliga åsikten, att det uppslag, som det förkättrade åttiotalet skänkte oss på språkundervisningens område, långt ifrån att vara förkastligt och fördömligt eller ens betydelselöst, tvärtom är värt vårt ärliga, varma erkännande. Ty det var, detta uppslag, bland annat en fullt vederhäftig protest mot vad jag utan vidare vågar kalla onatur i språkundervisningen, och det gav oss vidare positiva och fullt rationella anvisningar om den rätta vägen. Men sant är — och jag tvekar ej heller att öppet uttala det — att många klåpare begagnat det som en bekväm förevändning för en bekvämlighetsmetod, som jag för min del ingalunda haft eller har lust att göra mig solidarisk med, tvärtom på det bestämdaste tar avstånd från. Ty om något är och varit axiomatiskt klart för mig, så är det, att det verkligen ej finnes någon kungsväg till vinnande av solida kunskaper i ett främmande språk.

Quousque tandems program.

En närmare granskning av de quousquistiska satserna med stöd av en tjugufemårig erfarenhet skall nu giva mig tillfälle att motivera de av mig fällda omdömena, att klargöra min egen uppfattning av språkundervisningsproblemet samt att syna de viktigaste kritiska anmärkningar mot den induktiv-imitativa metoden, som under årens lopp kommit till min kännedom.

Första punkten: talspråk, uttal och ljudskrift.

För att då gå i ordning med frågorna börjar jag med första punkten på det quousquistiska programmet. Se sid. 170.

Om man nu betonar, att det talspråk, som här avses, naturligtvis måste vara de bildades språk, så synes mig första delen av denna punkt absolut oanfäktbar, och mig veterligen har heller ingen allvarlig anmärkning riktats mot detta krav. Jag fäster nämligen intet som helst avseende vid det ovederhäftiga gnat, som från en del håll kommit till och med denna naturliga fordran till del endast på den grund, att den i all sin sundhet dock råkar vara modern eller modern på nytt. Att, då det gäller ett sådant meddelelsemedel som ett levande språk, det måste vara det livslevande idiomet, språkets egen aktuella, centrala livsform, som tages till utgångspunkt, synes mig nämligen vara en självklar fordran.

Digitized by Google

Märk väl, att härmed har jag ingalunda uppgivit en annan fordran, nämligen att detta talspråk skall vara så beskaffat, att det också tillgodoser behovet av systematiskt tillvägagående vid inskärpandet av de lagar för språkbyggnaden, som våra lärjungar *måste* få ett säkert grepp på. Ingalunda duger vilket talspråksprov som helst.

Vad angår senare delen av första punkten, den, som rör början med en för ändamålet lämplig ljudtrogen omskrivning av textmaterialet, synes ej heller någon avsevärd invändning ha gjorts eller kunna göras, då ju i programmet uttryckligen fastslås, att den uppställda fordran gäller »språk, vilkas ortografi i högre grad avviker från uttalet». För min egen del har jag ej kunnat övertygas, att de, som av denna inskränkning tagit sig anledning att t. ex. undantaga tyskan och t. o. m. franskan från behandlingen med ljudtrogen text, haft fog för denna underlåtenhet. Såväl egna iakttagelser som fullt kompetenta tyska och franska sagesmäns uttalanden ha tvärtom övertygat mig, att användandet av ljudtrogen text på nybörjarstadiet även i dessa mindre ljudstridigt skrivna språk varit mycket önskvärt.

Vad engelskan beträffar, vågar jag det bestämda påståendet, att den ljudtrogna texten är ett conditio sine qua non. Nu synes det visserligen, som om den fordran vore så gott som allmänt erkänd åtminstone av någorlunda kompetenta lärare och lärarinnor här i landet, men som ännu på ett och annat t. o. m. ledande håll en motsatt uppfattning tycks råda, i något fall åtminstone inspirerad av högt förtjänta föredömen i andra länder, skall jag tillåta mig att något närmare ingå på denna sida av vårt undervisningsproblem.

Till text för min lilla betraktelse vill jag taga ett yttrande, som för några år sedan fälldes till mig av en enligt min mening beundransvärd reformlärare i Amsterdam vid ett samtal, som utspann sig oss emellan, sedan jag åhört några lektioner i engelska givna av honom. På min fråga: Varför använder ni ej ljudskrift? kom det bestämda svaret: »Because I don't want to teach my pupils anything that they would have to unlearn afterwards». Härtill genmälde jag, att ljudskriften visst inte var något, som de någonsin borde eller ens behövde vänja sig av med. Tvärtom, i ett språk med en så absurd stavning som engelskan vore det alltid en fördel att känna till och kunna använda en rationell ljudskrift. Vidare påpekade jag, att det naturligtvis var just den faktiska tillvaron av mer eller mindre absurda ortografier, som motiverat och framtvingat bruket av ljudskriften, och så länge det onda existerade, finge man naturligtvis bekväma sig att använda de effektiva botemedel, som stode till buds.

Ja, men vad hade jag att anmärka mot hans lärjungars uttal? Ingenting, det var utmärkt, men det hade vunnits med mycket större besvär än ljudskriftsmetoden vållade.

Saken var nämligen den, att lärjungarna en tid bortåt i början bearbetades en och en i sänder med ett oändligt omsägande

Digitized by Google

av ord och fraser, som de ej fingo se i någon skriftform, förr än de voro säkra på uttalet. Det torde ej vara svårt för mina ärade åhörare att göra sig en föreställning om det mått av tid och tålamod ett dylikt tillvägagående tar i anspråk, vartill kommer, att dessa lärjungar gingo miste om ett utmärkt medel att finna sig till rätta i varje modernt engelskt uttalslexikon jämte andra påtagliga andrahandsfördelar. För min del fick jag genom denna erfarenhet ännu ett skäl att hålla på bruket av ljudtrogna texter.

På tal om dylika texter, har alltid räddhågan för att de skulle försvåra, kanske omöjliggöra det nödiga inlärandet senare av den traditionella ortografien spelat in, kanske dock nu mindre än förr, sedan man lärt sig, att den svårighet, som här möter läraren och lärjungen, i själva verket kan bortelimineras på fullt tillfredsställande sätt genom att under övergångsperioden från ljudskrift till vanlig skrift ideligen skarpt kontrastera ljud och beteckning. Att taga de två på samma gång synes mig nu lika förkastligt som för tjugu år sedan eller, rättare, än mer. »Häll undan vrångbilden, tills den trogna bilden någorlunda åtminstone fått fästa sig i minnet och öva sin hälsosamma inverkan».

Sedan jag genomarbetat så stor kvantitet ljudtrogen text, som synes mig erforderlig — vanligen åtgå härtill tre månader — repeteras samma text i vanlig ortografi, varvid rad efter rad skrives efter diktamen på svarta tavlan efter vederbörlig förberedelse i hemmet. Vid diskussionen av det skrivna — för det mesta på engelska — hamras kontrasten mellan ljud och beteckning ytterligare in. Jag har ej funnit skäl att vara missbelåten med resultatet i fråga om stavningen, även bedömd efter en strängare måttstock.

Innan jag lämnar uttalsfrågan, ber jag att få framhålla en sida, som en tämligen ingående erfarenhet inskärpt hos mig. Det lider intet tvivel, att det är på detta område, som skillnaden mellan förr och nu är obestridligast och vinsten av nya synpunkter och metoder påtagligast och därtill, så vitt jag vet, allmänt erkänd. Det har man dels de s. k. modernas yrkanden på och strävanden för ett bättre uttal, d. v. s. ett mer naturenligt sådant, att tacka för, dels också den moderna teoretiska och praktiska fonetiken, och betydelsen av lärarens träning i den vetenskapen kan därför ej nog framhävas och betonas. Men om man sålunda blir angenämt berörd av vad man nu för tiden i många svenska skolor kan få höra i uttalsväg både av lärare och lärjungar, så är dock därmed ingalunda sagt, att allt är bra utefter hela linjen. Många avskräckande exempel ha även under de allra senaste åren kommit under min omedelbara iakttagelse, exempel, som i våra dagar borde vara omöjliga.

Med stöd av en rätt omfattande och skiftande erfarenhet, förvärvad delvis under talrika uppehåll i England, vågar jag här taga mig friheten att inskärpa betydelsen av ett så vitt möjligt naturtroget uttal. Vid privata diskussioner härom har det argumentet

Digitized by Google

— om det nu är ett argument alls — emellanåt mött mig, att man inte får hålla så mycket på uttalet, att arbetet därpå inkräktar på tiden för andra ännu viktigare sidor av språket. Man rent av varnas för s. k. »uttalssnobberi»: man får inte vara en »uttalssnobb». Detta tal är nu ganska fåvitskt, ty ännu har jag ej i någon svensk skola eller bland de studerande jag haft att handleda under studiekurser i England — och det är en ganska brokig skara — påträffat någon enda, om vilken kunde sägas, att hans eller hennes uttal ej lämnar något övrigt att önska. Tvärtom, ingenting är vanligare än att å ena sidan den inföddes tal, även då det rör sig med välbekanta ord och uttryck, ej fattas av utlänningen, därför att den senare ej fått vänja sig vid ett tillräckligt genuint uttal, och å andra sidan att den infödde ej förstår utlänningens tal, därför att den senare ej tillräckligt tränats i frambringandet av de främmande ljuden och ljudkomplexen. Detta är nu ett missförhållande och därtill ett sådant, som med vår nuvarande utrustning mycket väl kan undanrödjas.

Det är rent praktiskt sett en stor fördel att ha ett gott uttal, ty givetvis måste det vara av stor praktisk betydelse, dels att den talande själv ögonblickligen blir förstådd, då han tilltalar utlänningar dels att han ögonblickligen förstår den senare. Och märk väl, att ju bättre jag tränas i att själv frambringa de genuina ljuden, dess bättre uppfattar jag också dessa, då de nå mitt öra. Dessa två moment gå alltid hand i hand.

Den mycket billiga ursäktande invändningen, som man även härvidlag ännu kan få höra, att det ej kan vara skolans sak att tillgodose de där praktiska behoven, måste jag helt enkelt anse som otillbörlig i en lärares mun. Vi ha att inviga våra lärjungar i ett livslevande meddelelsemedel och naturligtvis då också att göra detta medel användbart för dem; då är det helt enkelt vår plikt att bjuda dem den äkta varan och ej underhaltigt kram, som måste kastas över bord vid första beröring med verkligheten för att med sjufalt större möda ersättas av den genuina varan.

Den tid jag nedlägger på inövandet av ett gott uttal, har jag därför aldrig funnit illa använd; och jag skulle ej ens vilja uppge min metod att låta mina lärjungar efter diktamen skriva så gott som all ljudtrogen text. Det bidrar utomordentligt att skärpa deras ljuduppfattning. Och huru mycket annat värdefullt gods nötes ej in under denna noggranna ljudträning, i vilken utanläsning måste spela en viktig roll!

Andra punkten: text.

Vi komma nu till andra punkten på det quousquistiska programmet, så lydande, se sid. 170.

Här äro vi nu inne på mer omtvistad mark, än som i det föregående berörts. Det är nämligen ett faktum, att fordran på sammanhängande text, som redan från början möttes med misstro

Digitized by Google

och opposition från konservativt håll, på senare tiden rent av blivit på det skarpaste fördömd och det av duktiga och framstående lärare.

Det är alldeles klart, menar man, att bruket av sammanhängande text på nybörjarstadiet bär en dryg del av skulden till det bedrövliga resultat, som språkundervisningen nu faktiskt företer vid våra allmänna läroverk och andra därmed likartade skolor. Jag säger med flit »faktiskt», ty det är sant, att resultaten på många håll, kanske tämligen allmänt, äro bedrövliga. Det kan också vara möjligt, att bruket av sammanhängande text i åtskilliga fall har bidragit till det med rätta överklagade resultatet. Men däremot vill jag på det bestämdaste bestrida, att så *måste* vara fallet, och över huvud inlägger jag en bestämd protest mot de vedersakare av den induktiv-imitativa metoden, som utan att grundligt undersöka orsaken till de dåliga resultaten, d. v. s. själva *den praktiska tillämpningen* av metoden, helt enkelt uttala sin fällande dom över metodens principer. Jag bekänner, att det är detta lättvindiga tillvägagående, som upprört mig, och att det huvudsakligen är för att protestera däremot, som jag är här, för att protestera mot att man kastar ut barnet med badvattnet. Vem vågar fördöma den svenska gymnastiken, därför att det funnits så många klåpare, som i tillämpningen snedvridit den?

Har det quousquistiska programmet ej någon annan förtjänst än att ha påyrkat sammanhängande text redan vid undervisningens början, så menar jag, att man har all anledning att hålla det räkning ensamt för detta yrkande. Och om det är något i den äldre metoden, som jag en gång för alla tagit avstånd från, så är det bruket av lösryckta satser som underlag för de första övningarna. Det gäller att bibringa nybörjarna ett grepp så fast som möjligt på en viss språkform. Då är det en elementär psykologisk fordran, som var och en kan pröva på sig själv och som en språklärare ovillkorligen bör ha prövat — att man skall låta formen omsluta ett innehåll, helst så konkret som möjligt, som har benägenhet för att fästa sig i minnet, ty minnet, måste ovillkorligen tagas i vidsträckt anspråk vid inlärandet av ett språk, och de första språkalstren måste memoreras. Från den fordran finnes ingen prutmån. Men hur skall man kunna begära, att vanliga människobarn skola kunna med någon effekt memorera de gamla elementarböckernas anhopningar av lösryckta satser, det onaturligaste av allt onaturligt språkundervisningsstoff, förkastligt redan på grund av sina meningslösa sammanställningar? Det hela framkallar ofelbart intrycket av ett innehållslöst virrvarr av tankebrottstycken, och detta bjudes just på det stadium, där klara, lätt överskådliga, lätt fattbara och fasthållbara konkreta bilder allena äro på sin plats. Jag skulle vilja uppmana tvivlare att försöka lära sig namnen på t. ex. trettio lärjungar i en ny klass endast från en förteckning utan hjälp av den konkreta åskådningen av barnen själva. Det vore en lämplig läxa

Digitized by Google

att gå hem och plugga in trettio nya namn utan det minsta konkreta underlag.

Man skulle ha svårt att fatta, hur ett sådant pedagogiskt missgrepp varit och är möjligt, såvida man ej har klart för sig, vad pudelns egentliga kärna är. Den är ingenting annat än det gamla, gamla i och för sig förklarliga och fullt rättmätiga kravet på vad som i största korthet kan kallas *grammatisk säkerhet.* Den säkerheten främjas bäst, menar man, genom ett särskilt för ändamålet komponerat stoff, där varenda sats innehåller tillämpningen av en viss grammatisk regel, och då är det ganska naturligt, att man stannat vid den gamla elementarboken med dess lösryckta satser, ty först därigenom kan kravet på grammatiskt övningsstoff riktigt tillfredsställas. Detta och ingenting annat är pudelns kärna, den predikan har jag nu hört i fyrtio år.

Nu skall det ingalunda nekas, att denna gamla programpunkt har *en* stor och solid förtjänst, kravet på grammatisk säkerhet, som jag för min del visst icke är benägen att ge efter på, men det är på samma gång det ensidiga fasthållandet vid nästan uteslutande detta krav och försummandet av andra, som all erfarenhet visat mig vara knappast mindre viktiga, som för mer än trettio år sedan satte mig i harnesk mot den gamla grammatiska elementarboksmetoden. Där stod jag med mitt grammatiska skelett utan något kött på, och språket, det livslevande idiomet, detta underbara kommunikationsmedel, var fortfarande så gott som en sluten bok för mig. Att jag reste mig mot denna metod, har aldrig skänkt mig annat än tillfredsställelse, och jag önskar endast, att det varit mig möjligt att bli riktigt kvitt några av dess värsta följder, glasbitarna, som kommit in i ögat.

Härmed har jag emellertid ej sagt, att jag godkänner vilken sammanhängande text som helst. De försök jag gjort — särskilt i franska, dock ej försöket med Rippmanns bok och väggtavlorna, som jag relaterade på nordiska filologmötet i Uppsala 1902 — att börja med sammanhängande text, som ej tog den minsta hänsyn till ett systematiskt tillägnande av de grammatiska lagarna, tillfredsställde mig ej, icke därför att det ej gick att med detta stoff pränta in dessa lagar, utan därför att det var så ofantligt mycket mödosammare och vanskligare för lärare och lärjungar att arbeta med osovrat stoff, som erbjöd intet eller alldeles otillräckligt övningsmaterial för inskärpandet av språkets grova formlagar, än att ha dessa lagar rikligt åskådliggjorda i själva texten. Detta är naturligtvis av utomordentlig praktisk pedagogisk betydelse. Den förra metoden är högeligen opraktisk, då den med nödvändighet blir tidsödande, för så vitt man ej vill släppa fordran på effektivitet, och arbetet därigenom blir så mycket mödosammare, och om läraren ej gör sig möda, kan han i stället vara säker på att göra fiasko.

Dock hellre än att tillgripa det gamla svamlet med osammanhängande eller lösryckta satser, skulle jag ej tveka att underkasta mig den tidsödande och mödosamma metoden med så att säga

Digitized by Google

okvalificerad sammanhängande text. Om det vore omöjligt att förena de önskvärda egenskaperna i samma textmaterial, d. v. s. sammanhängande stycken med naturligt och enkelt talspråk och åskådliggörande exempel på de enklaste formlagarna, vore det lättare att förstå ropet på lösryckta meningar, men med den början, som gjorts här i landet att åvägabringa språkundervisningsmaterial, som i sig förenar dessa egenskaper, äger man rätt att tro och hoppas, att uppgiften kan lösas och kommer att lösas allt bättre och bättre. Själv har jag som utgivare av en engelsk elementarbok varit starkt påverkad av just det krav jag här betonat och vet sålunda, att uppgiften visserligen är svår, ja, svårare än någon annan, som kan möta en författare eller utgivare av läroböcker i främmande levande språk, om man skall söka tillfredsställa de många anspråk, som böra ställas på verkligen gott textmaterial för den första undervisningen — utom de anförda t. ex. också dem, som avse ordförråd, fraseologi och innehåll.

När den erfarne läraren-författaren under utförandet av sitt arbete i lugn och ro får dväljas i sitt rätta element, d. v. s. i det främmande landet, då har en av de största svårigheterna i hans väg — en svårighet, som ej har någon motsvarighet i något annat ämne — undanröjts, och man kan vänta helt andra resultat än som hittills kommit till synes. Det är hugnesamt, att just på detta område skönja rika möjligheter för en förbättrad språkundervisning, varför jag ej heller kan vara pessimistisk på kommande författares och utgivares vägnar.

Innan vi lämna detta kapitel, vill jag framhålla ännu en sida. Den lämpliga sammanhängande texten erbjuder tillfälle till en mycket intensivare och verksammare övning i grammatik än de lösryckta satserna, vore de än så laddade med grammatikaliskt material. Ty den effektivaste övningen blir ändå alltid till sist den, då läraren genom väl avpassade frågor på grundspråket över texten i lärjungens svar framtvingar just de former och uttryck han vill åt. En liten anekdot, en liten berättelse eller beskrivning på några få rader kan på detta sätt tillgodogöras för den mest intensiva övning, uti vilken till på köpet den oskattbara snabba induktionen spelar en huvudroll. Kan någon få fram något dylikt ur de lösryckta satserna?

Det är just denna övning i snabb induktion, som är a och o i vår metod och som ger denna metod, rätt tillämpad, dess höga pedagogiska värde. Finns det någon här närvarande, som inte har genomträngts av en klar insikt om språkundervisningens överlägsenhet över alla andra ämnen såsom förståndsbildande element, just därigenom att den för att bli rätt effektiv måste i vidsträcktaste grad lägga an på raska induktionsslut? En matematisk kollega kastade en gång föraktligt åt mig den anmärkningen: »Språk kan väl vem som helst lära sig, för det behövs ju bara minne för det.» Ja, naturligtvis behövs det minne för att *magasinera allt det erforderliga materialet,* men sedan kommer det väl också an på *användandet* av samma material. Min ärade vän talar sitt modersmål

Digitized by Google

flytande. Beror det nu endast därpå, att han har inpräntat så och så många hundra eller tusen ord i minnet? Kräves inte också att genom blixtsnabba induktioner få fram snart sagt ändlösa kombinationer, som, märk väl, skola vara något så när logiskt ordnade? Denna induktion, vare sig medveten eller omedveten, är det naturligtvis, som ger all språklig verksamhet dess utomordentliga tankeövande betydelse, utan vilken människohjärnan icke skulle hava nått sin underbara utbildning.

Nu utesluter användandet av text, bestående av lösryckta satser, så gott som all tillämpning av denna sunda och verksamma induktionsmetod och därmed den i alla avseenden mest fruktbärande övningen, och därför förkastar jag det utan vidare och påstår, att dess förfäktare inte ha en aning om, vad slags övning och huru mycken och intensiv övning av det rätta slaget som behövs för att få ett verkligt grepp på ett språk. Överhuvud taget tyckas mycket få även av de invigda ha gjort klart för sig, att intet av skolans s. k. övningsämnen är i så eminent grad ett övningsämne som just ett språk, fast det naturligtvis också är något mycket mer såsom vehikel för inhämtande av kunskap av alla slag och såsom själva själen i en konstproduktion av högsta rang. — Att man använder lösryckta satser i grammatiken, är ju helt naturligt, då grammatiken är en förklarande handledare, ej en övningsbok såsom elementarboken.

Den övning, som den gamla grammatiska metoden gav mig under mina tio skolår, var naturligtvis inte utan betydelse, men jag måste dock säga, att den synes mig ganska torftig vid tanken på all den tid den krävde. Som dess motto ville jag sätta: Skelett — skelett — skelett. Till anstormarna mot andra punkten på vårt program ville jag därför som slutlig varning säga: Det ena *skall* du göra, det andra *icke låta*.

Tredje punkten: grammatik.

Komma vi så till tredje punkten på det quousquistiska programmet, så lydande: se sid. 170.

Det torde av det föregående vara klart, åtminstone har jag velat göra det klart, att jag har en stor fond av respekt för grammatikan såsom ett nödvändigt hjälpmedel vid undervisningen, och hade jag inte haft den respekten och inte också i praktiken iakttagit den, så är det väl möjligt, att jag i dag stått bland avfällingarna från eller antagonisterna till 1886 års program. Detta är nu *en* bekännelse, en annan är, att jag i föreliggande programpunkt aldrig funnit någon uppfordran att ringakta grammatikan. Om jag i något avseende avvikit från punkten i fråga, så har det varit däruti, att jag ej varit rädd för att taga till en systematisk lärobok något tidigare och inte bara för repetition. Men därvid stannar också min frondering, om det nu är en sådan. Ty den induktionsmetod, som jag i det föregående av bästa förmåga sökt

Digitized by Google

hävda, den vill jag med lika stort eftertryck hävda, då det särskilt gäller grammatikan. Har inte den metoden trängt igenom på snart sagt varenda kunskapsområde?

I det väsentliga tror jag mig därför stå i full överensstämmelse med punkt 3 på vårt program, och å andra sidan är jag ense med den gamla skolan i dess yrkande på grammatisk säkerhet. Men då fråga blir om vinnandet och meddelandet av denna säkerhet, har jag också en gång för alla tagit avstånd från samma skola. Till min egen skoltids grammatikplugg återgår jag aldrig, även om jag hade ytterligare tjugufem år på mig. Och varför? Naturligtvis därför att det var nästan totalt främmande för, ja, motsatt allt vad induktiv metod heter. Regeln var: först regeln så deduktionsvis exemplen, som spelade en underordnad roll, och så ett oändligt deklinerande och konjugerande på rams, d. v. s. upprabblandet av former utan den minsta känning av eller antydan om funktionen, som krävde de olika formerna. Från samma synpunkt betraktades och behandlades texten, d. v. s. som underlag för analyserande och resolverande med modersmålet som den oundgängliga, fast föraktade kryckan, vilket ej är alldeles detsamma som »att ur det lästa efter hand taga ut språklagarna.»

Om man nu över huvud utan reservation erkänner riktigheten av det induktiva förfarandet vid undervisning, vilket, enligt min mening, borde vara fallet utefter hela linjen vid det här laget, så finnes ju intet skäl att frångå det vid språkundervisningen, som i och med sitt starka krav på övning i alldeles särskild grad påkallar just nämnda förfarande. För att komplettera och befästa vad som genom iakttagelse och intensiv induktiv övning vunnits ur textmaterialet, tar man grammatiken till hjälp, men vid dess användning tillämpar jag åter strängt det induktiva förfaringssättet, d. v. s. jag låter mina lärjungar ur exemplen härleda regeln, som först då blir ett gott verkligt stöd, när den vilar på det fasta underlaget av det med öra och öga absorberade och med förståndet fattade exemplet. Man har på sina håll med överlägsen visdom bagatelliserat fordran på att taga exemplen först och gjort spe av läroböcker, som t. o. m. i tryck vågat tillämpa den. Mitt enda svar är: Som motto i vartenda lärorum i varenda skola borde inristas i stora bokstäver: *Exemplen först.*

Hela första terminen använder jag inte alls någon grammatisk lärobok; under den andra terminen åter har jag anledning att på sätt, som visats, låta mina lärjungar på svart på vitt få den bekräftelse, som läroboken bjuder. Alltså använder jag denna senare till att i den klara och koncisa form den mäktar sätta inseglet på det vetande, som vunnits genom övning baserad huvudsakligen på elementarboken med dess »metodiska övningar». Övning och åter övning är sålunda själva kärnan i mitt tillvägagående, men ej någon övning att rabbla paradigm och regler, d. v. s. en övning som svävar i luften likasom allt abstrakt för i synnerhet barnasinnet och om vars

Digitized by Google

ohjälpliga fiasko min egen bittra erfarenhet under studieåren både i skolan och senare till fullo övertygat mig.

I och för inlärandet av syntaxens lagar har jag under årens lopp oavbrutet med största fördel dragit nytta av Afzelii »Övningar i engelsk syntax», den bästa hjälpen vi ha för ifrågavarande ändamål, men som allt mer och mer tycks ha kommit ur bruk vid våra läroverk för att ersättas av de försåtligt bestickande extemporalieböckerna, emedan de kan tänka synas göra sig bättre som speciella examensförberedare, oaktat de i de allra flesta fall och i stor skala utgå från språkliga erfarenheter, som lärjungarna ej ha något eller alldeles otillräckligt känn av, och som därför också sväva i luften.

Min regel är att ej ge några läxor i syntaxen förrän mina lärjungar dels genom absorberandet av de exempel texten har givit dels genom inhämtandet av stoff ur Afzelii bok samlat en fond av erfarenhetsmaterial. Då först är det tid att, likasom i fråga om formläran, låta dem få grammatikans bekräftande insegel. Alltså återigen: övning på induktiv grund.

Och nu till sist till min värsta försyndelse i de rättrognas ögon. Jag meddelar all grammatisk undervisning i engelska på engelska. Från min mun höra lärjungarna under grammatiklektionen modersmålet, endast då jag säger upp ett och annat exempel på detta mål. Jämförelser mellan de båda språken göras ord för ord, men alltid på engelska, och vid beredandet av en ny läxa låter jag först lärjungarna konstatera, vad modersmålsexemplet innehåller i fråga om satsdelar, former m. m. Vi ha t. ex. att behandla exemplet *The King made his favourite (him) a lord.* Jag säger: Give the example in Swedish. Pick out subject and predicate. Well, what is "sin gunstling" or "honom?" What is "till pär?" Now give the English example again. State the difference. Well then, you see there is no preposition before the objective complement in English after the verb "make". På samma sätt med andra mycket svårare partier av syntaxen, t. ex. bruket av *shall* och *will,* av *konditionalis* o. s. v. Märk väl att detta grammatiserande äger rum tredje eller fjärde året, sedan sådana saker som *subject* och *predicate, object* och *objective complement* m. m. under de föregående åren sakta, varligt och nästan omärkligt assimilerats av lärjungarna.

Är det nu verkligen behövligt att till besvarande upptaga den frågan, som jag dock vet på många håll genast inställer sig: Varför använder ni egentligen det främmande språket vid den grammatiska undervisningen, som ju är svår nog ändå? Nåväl, detta är mitt enkla och bestämda svar på den frågan: Därför att det för mig är en ovillkorlig uppgift, som ej kan resoneras bort, att jag har att lära mina lärjungar engelska, d. v. s. att läsa engelska med förståelse, att förstå vanlig enkel talad engelska och att något så när kunna uttrycka sig i tal och skrift, och för att nå detta mål måste den knappt tillmätta tiden till det yttersta utnyttjas i och

Digitized by Google

för övning — på engelska naturligtvis. Med denna klara och bestämda ståndpunkt är det mig omöjligt att kunna medge något bortslösande av tid på långa utläggningar på modersmålet. Det bör vara självklart, att, om av en 45 minuterslektion vad som säges på svenska upptar 30, 35 à 40 minuter, det som återstår för engelskan är alldeles orimligt litet, om man nämligen har fullt klart för sig, att vad som behöves är övning just på engelska.

Men svårigheten är ju så stor, invänder man, att resultatet måste bli bra nog osäkert och problematiskt. Svårigheten, svarar jag, är inte alls så oöverkomlig, som man tror, om man vill göra sig besvär från början att långsamt och väl förbereda varje steg och framför allt låter bli alla abstrakta resonemang, utan gör behandlingen till den konkreta demonstration, som man använder, då man t. ex. i biologien demonstrerar en växt. Ett språkligt exempel kan göras lika konkret. Man lagar naturligtvis, att exemplet blir inristat i hörselsinnets organ, och om ej detta kan tillräckligt distinkt fasthålla det, vädjar man till synsinnet genom att presentera vartenda ord för klassen på svarta tavlan. Nu står demonstrationsobjektet livslevande för hela klassen, och läraren demonstrerar klart och eftertryckligt, om han är "worth his salt." Här ett exempel från den andra terminen. Jag vill, att mina lärjungar skola börja vänja sig vid att höra talas om satser och konjunktioner. Vi ha lärt oss meningen "There are people who can't hear though they have ears." Den står på svarta tavlan skriven efter diktamen, och vi ha diskuterat stavning, uttal o. s. v., på engelska naturligtvis, varvid mina frågor och anmärkningar äro Do you see any mistake? Is there any mistake? Correct it then. Is it right? Oh, it is wrong. What is wrong then? How do you spell "though?" Is the spelling of "people" correct? How is it to be spelled then? Should there be a comma before "though"? o. s. v. Jag läser upp hela meningen och säger: This is a sentence. It has three clauses. "There are people" is the first clause o. s. v. What connects (that is "förbinder", is between) the first and the second clause?

Sedan få barnen höra "sentence", "clause", "relative pronoun", "conjunction" och "connect" titt och ofta under gången av undervisningen, få se dem skrivna på svarta tavlan och få så småningom själva använda dem.

Ett annat exempel från allra första tiden. You see: "hand", plural "hands", "cat", pl. "cats". Now then, how is the plural formed? (utsagt ytterst långsamt och tydligt) The plural is formed by adding sto the singular. Eller på ett högre stadium: I should (you, he would) soon learn English if I (you he) worked hard. Demonstrationen: What would be the consequence if you (I, he) worked hard? Thus what does the clause "I should soon learn English" express? It expresses a consequence. What does the second clause, the if-clause express? It expresses a condition or let us say supposition, as you could say: Suppose I worked hard. What form of the verb have you used then to express the consequence

Digitized by Google

here? The conditional. And now you will perhaps be able to tell me when we must use the conditional in English o. s. v. Den som inte tror, att denna nötning i längden bär frukt och mycket god frukt, är bedrövligt okunnig om vad man kan uträtta med övning på just det språk man undervisar i. Men ingen lärare, som själv med allvar, nit och sunt omdöme för sin egen del brottats med svårigheterna, som möta försöken att komma till behärskning av ett främmande språk, kan vara okunnig om den saken. Och en av de utmärkta frukterna är, att barnen helt omärkligt tränas att förstå det lästa och talade språket. Därpå ha mina egna lärjungar år efter år lämnat mig slående exempel.

Låt mig också påpeka ett kärt och bekvämt men därför ej mindre svagt argument emot grammatikundervisningen på det främmande språket. Det är totalt obehövligt och hindersamt, ja, skadligt att belasta barnens hjärna med så onyttig barlast som ett främmande språks grammatiska termer. Ursäkta mig, det är ett försvinnande antal grammatiska termer i engelskan, som inte också äro vardagsord. Men det besynnerliga är, att, under det man fordrar, att sådana ord, som t. e. x. subject, object, attribute, definite, indefinite, active, passive, present, perfect, imperfect, future, past, principal, subordinate, agree, govern, quality m. fl. skola vara väl bekanta, då de påträffas i en text av dem, som studerat engelska i några år, så äro de anatema, så snart de användas i en grammatisk diskussion.

Och lika befängt synes mig talet om svårigheterna. Det är för svårt att diskutera grammatik på det främmande språket, och det är för svårt att diskutera över huvud något, som rör det främmande språket, på detta självt, t. ex. texter och vad de kunna ge anledning till eller fordra i förklaringsväg. Men varför i all rimlighets namn lägger man då ned tid på att lära sig det främmande språket alls, då man har modersmålet så att säga till skänks? Är det då verkligen inte meningen, att det främmande språket skall kunna användas till något praktiskt ändamål? Skall ett så utomordentligt livslevande meddelelsemedel som ett stort kulturspråk studeras i åratal men ej för att tjäna sin primära och egentliga uppgift, ej för att vid påfallande behov verkligen kunna intaga modersmålets plats? Jag har rått en vän, mycket skicklig och framstående engelsk lärare och läroboksförfattare, som för 25 år sedan stod i främsta ledet men på senare åren med stora steg avancerat bakåt med reaktionen och i snart sagt varje ny upplaga av sin engelska handelskorrespondens alltmer beskurit det engelska materialet i noter och förklaringar, att i nästa upplaga ersätta alla engelska brev med svenska, som ju äro mycket lättare för svenskar att förstå och smälta. Man synes alldeles ha glömt bort, att övervinnandet av svårigheter i allmänhet har sin stora belöning.

Jag tillåter mig att stämpla denna motvilja mot att bringa det främmande språket till användning som absurd och oförsvarlig. Och felet, hela felet ligger hos lärarna själva och deras tillskyndare,

Digitized by Google

ej hos deras lärjungar, det vittnesbördet tillåter jag mig här utan tvekan att avge på grund av 25 års arbete med ordinärt utrustade svenska barn utan andra förkunskaper än vad de fått i folkskolan.

Fjärde punkten: översättning.

Och härmed lämnar jag frågan om grammatikan för att övergå till den fjärde punkten på det quousquistiska programmet. (Se sid. 170.)

Som alla veta, föreligger här åter en akut tvistefråga, vilket kanske är mindre att undra på. Min egen personliga uppfattning står visserligen i nära överensstämmelse med programpunkten, som i och för sig är fullt sund och riktig, men vars konsekventa tillämpning enligt min mening torde vara mycket svår, att ej säga omöjlig, under nuvarande förhållanden, varibland särskilt må nämnas otillräcklig tid, bristfälliga hjälpmedel och vår egen otillräckliga utrustning, d. v. s. bristande träning och behärskning av vårt ämne. Redan härav torde framgå, att mitt eget tillvägagående närmast följer vad man skulle kunna kalla den »förmedlande linjen». En återgång till den traditionella översättningsmetoden, då det gäller behandlingen av en textläxa eller kursorisk läsning, är för mig alldeles utesluten, då det är fullt klart för mig, att den är absolut hinderlig för nåendet av det föresatta målet, vilket tydligt angivits i det föregående. Vägen går framåt, ej tillbaka.

Det är enligt min mening och erfarenhet ej något tvivel underkastat, att den direkta associationen, åstadkommen i första rummet genom åskådning av ett föremål eller en bild därav, men också omedelbart genom sammanhanget, erbjuder det verksammaste, säkraste och därför bästa medlet att få och meddela ett fast grepp på språkformen. Står mig ingendera av dessa utvägar öppen, använder jag som förmedlare hellre en enkel beskrivning eller definition av ett ord eller uttryck än översättning, som visserligen erbjuder en mycket enkel och bekväm utväg till enbart förståelse men som i fråga om effektivitet är mycket bedräglig. Ingenting är vanligare än exempelvis detta resonemang: Varför förklara t. ex. "tailor" med en beskrivning, då ordet "skräddare" genast tolkar betydelsen? Ja, det gör det visserligen, men det är inte bara fråga om tolkningen utan också om det utomordentligt viktiga momentet att få fast det främmande ordet eller uttrycket i medvetandet, och det målet främjas mycket bättre enligt min erfarenhet genom att säga: "A tailor is a man who makes clothes". Engelskan hjälper mig då att få fram bilden av klädermakaren, han får så att säga engelsk etikett genast. Använder jag däremot modersmålets ord som tolk, så utsätter jag mig för den oundvikliga risken, som ligger i modersmålets starka naturliga och outplånliga benägenhet att undanträngа och undertrycka sin främmande rival.

Man påträffar ibland händelsevis i den utländska skolbokslitteraturen för barn avsedda texter, som äro mer eller mindre självtolkande, och det förefaller, som om vilken som helst, lärare eller

Digitized by Google

studerande, måste omedelbart känna och förstå, huru i språkligt avseende verkligen lärorika dylika texter äro. Som exempel på sådana kunna nämnas styckena n:r 23 "An English Village" och i synnerhet n:r 38 "Wonders of Electricity" i min sista läsebok.

Här möter ett vanligt inkast. "Ja, men", säger man, "ni kan i alla fall ej utestänga modersmålet. I det nämnda exemplet "A tailor is a man who makes clothes" dyker med all säkerhet det svenska ordet "skräddare" upp i samma ögonblick, som full förståelse inträder.» Ja, visst gör det det, men skillnaden är dock väsentlig; det har inte använts, ej trängt sig in för att framkalla den inre bilden, det har kommit till efteråt som en bekräftare och gör intet ont, såvida ej läraren upptar det till användning och låter lärjungarna använda det. "It does not intervene, it supervenes", som en engelsk pedagog har uttryckt saken.

Översättning till modersmålet inskränker jag därför till det minsta möjliga, i det jag huvudsakligen anlitar den som prövo- och kontrollmedel samt för att åstadkomma skarpt belysande kontraster, vilka, rätt använda, kunna bidraga till att etsa in den främmande språkformen.

Sammanhängande översättning av hela läxor som stående nummer har intet berättigande och borde inte få förekomma. På sin höjd skulle jag kunna vara med om den sammanhängande översättningens berättigande som ett tillfälligt prov, en tillfällig övning, och då den förelagda texten är så långt över lärjungens ståndpunkt, att snart sagt vartannat ord måste förklaras. Vidare brukar jag använda översättning i form av fri tolkning, d. v. s. jag (eller en av lärjungarna) läser upp texten bitvis och låter den ena efter den andra av de senare tolka den. Böckerna äro naturligtvis slutna vid denna övning, som har den nyttan med sig, att den tvingar till uppmärksamt lyssnande och sålunda till skärpande av hörselsinnets förmåga som kunskapskanal.

Den gamla läxan skall alltid helt eller delvis repeteras genom uppläsning eller diskussion på grundspråket.

Då jag sålunda ställer mig skeptisk och avvisande mot översättning till modersmålet, är det naturligtvis därför, att jag anser den vara det allvarsammaste hindret för absorberingen av det främmande språket, och det är inte bara ett dunkelt minne av intryck från min egen skoltid, som härvidlag starkt påverkar mig, det är den dagliga ingående erfarenheten från min lärareverksamhet och kanske allra mest mina snart sagt dagliga rön på mig själv, i synnerhet under mina många studievistelser i England. Den fördärvliga översättningsdressyr jag undergick i yngre år har bitit sig så fast, att det är mycket svårt att frigöra mig från översättningsbehovet, även då jag läser saker, som klart tolkas för mitt medvetande lika fort, som jag kan läsa dem. I stället för att förlora tid med att leta efter det adekvata svenska uttrycket borde jag naturligtvis läsa om den främmande texten gång på gång, tills form och innehåll kännas som ömsesidigt betingande varandra och den främ-

Digitized by Google

mande formen fullt aktualiserats. Och på främmande botten har det naturligtvis gällt att oavlåtligt och intensivt söka åvägabringa direkta associationer, men översättningsvanan har alltid benägenhet att lägga hinder i vägen, och samma iakttagelse har jag många gånger gjort på kolleger, som jag sammanträffat med utomlands, och det oaktat hålla de allra flesta på översättning i skolan.

En sak borde dock vara klar och oomtvistlig: översättningen tar tid och mycken tid; genom att minska den tiden, skulle jag kunna hinna läsa textläxan två eller tre gånger i stället för en. Vad betydelse har det nu att få säga ett ord, en fras, en sats två, tre eller fyra gånger i stället för en? Är man nu övertygad om att det behövs övning — och det måste man vara, om man har ett uns egen personlig erfarenhet — så låt oss då få övning — *på* språket naturligtvis — inte långa, oupphörliga haranger på modersmålet *om* språket.

Här må ock upptagas till skärskådande ett favoritargument, som tydligen anses vara absolut dräpande. Det riktar sig i själva verket mot själva den bärande grundtanken i metoden, att modersmålet skall hållas tillbaka till det yttersta och, där så möjligt är, alldeles utestängas, och följaktligen alldeles särskilt mot översättningens inskränkande till det minsta möjliga eller totala bortelimination. Argumentet lyder i den formulering, som en antagonist på det yttersta i dessa dagar givit det: »Det är en fördom, som en längre tid bekajat vår moderna-språkundervisning, att det främmande språket skall läras på samma väg som modersmålet. Det ligger i sakens natur, att detta icke kan ske, då nästan alla förutsättningarna för tillämpningen saknas eller äro ytterst bristfälliga». Detta resonemang vill jag nu lika litet nöja mig med som med de flesta andra förmenta dräpande argumenten mot vår metod. Det är sant, att det här i vårt land är omöjligt att för ett främmande språks vidkommande åstadkomma förhållanden, som äro identiska med dem, under vilka modersmålet vanligen läres. Följer härav, jag frågar det på bistraste allvar, att på de korta och fåtaliga stunder, som äro anslagna — och borde vara helt anslagna — åt det främmande språket, den sunda naturliga metoden ej duger att använda? Skall inte det främmande språket höras, läsas och talas? Skall det inte vara någon övning alls på det främmande språket? Då vore det väl bäst att ersätta det med modersmålet, som ju förstås så lätt. (Även dettas förstående klickar ju ibland, eller hur? Eller tror man kanske, att allt, som uttryckes på klar svenska, förstås av lärjungarna?) För mig är sådant tal nonsens, ty det är självklart, att ju kortare tiden är, dess bättre skall den användas till övning i ett ämne, som i alldeles osedvanlig grad kräver övning, och den övningen måste ske på det främmande språket och måste vara förnuftig, alltså ej paradigmrabbel. Sålunda långt ifrån att taga avstånd från den s. k. naturliga metoden skola vi intensivt tillämpa den men metodiskt och systematiskt applicera den på just de punkter, som erfarenheten lärt oss kräva den mesta övningen,

Digitized by Google

därför att de äro svårast. Att vi ej kunna nöja oss med samma långsamma framåtskridande som barnets, då det lär sig modersmålet, är klart, då tiden ju är en försvinnande bråkdel av den, som står till dess förfogande; vi måste naturligtvis draga fördel av den mognare reflexionsförmågan och det mer odlade språksinnet hos våra lärjungar för att taga nödvändiga genvägar.

Av vad jag nu sagt följer, att jag utan vidare utdömer den allra värsta yttringen av översättningsmetoden, den, då läraren för att hinna med en lång läxa eller mycken text vid kursorisk läsning helt enkelt utesluter grundspråket helt och hållet, d. v. s. lärjungarna få ej ens läsa upp det en gång. Den, som använder en sådan metod, underskriver sin egen inkompetensförklaring. Tillvägagångssättet skulle helt enkelt vara strängt förbjudet. Har man ont om tid och textläxan är lång, så läses den i alla fall på grundspråket och läses noggrannt och väl, så att läsningen lämnar så djupa intryck som möjligt, och enstaka ord, uttryck och satser översättas. Kräver ett svårare ställe särskild utredning, så läses det om på grundspråket efter utredningen. I regel skulle varje textläxa föredragas minst två gånger; de små kommentarerna här och där vid första uppläsningen slå rot och fördjupas vid den andra, då också nya individer få del av övningen.

Men jag vet, att man på många håll totalt misströstar om möjligheten att vid behandling av en text med någon slags säker språklig behållning diskutera svårigheter eller nya företeelser i ord och fraseologi på det främmande språket, misströstar både å lärarnas och lärjungarnas vägnar. Ty den uppfattningen är ju tydligt uttryckt i de stora betänkligheter, varmed man uttalat och uttalar sig om användandet av noter och förklaringar på grundspråket, även ganska enkla sådana Det allra första villkoret är, säger man, att dessa noter ej få innehålla nya ord, ty då måste ju lärjungarna anlita lexikon för att få förklaring på förklaringarna. För mig bevisar detta endast, hur ytterligt rädd man är för att använda det språk man studerar. Det skall ej få användas för att förklara saker på! För min del har jag alltid varit behärskad av den övertygelsen, att det skall studeras så, att det kan användas för det ändamålet. Annars anser jag studiet förfelat, ja, humbugsartat. En del lärjungar gå t. ex. till universitetet. Skola de där öga mot öga med den utländska lektorn demonstrera sin okunnighei i detta avseende och sanningen likmätigt uppge, att den beror på att deras lärare i skolan inte ville höra talas om ett tillvägagående, som i någon mån kunnat avhjälpa den betänkliga bristen? Enligt min mening är det mycket talande skäl för att börja avhjälpa den tidigt, och därför är det av vikt att tidigt få börja med förklarande noter på grundspråket, vilka naturligtvis ej skola ges som vanliga läxor, utan först genomdiskuteras under lärarens ledning, varvid han lämnar de upplysningar, som behövas angående ett eller annat nytt ord. Det kan bli en mycket nyttig övning i och på det främmande språket, och det är just vad vi lärare ha att åstadkomma,

Digitized by Google

ty först och sist är det det levande språket, som skall övas och innötas. Mer än hittills bör ock den text, som användes på de tidigare stadierna vara sådan, att den lätt tolkar sig själv, d. v. s. varje sats bör i regel framkalla det rätta intrycket direkt på det främmande språket. Även här föreligger en tacksam om ock svår uppgift för kommande textutgivare eller författare.

Ha vi inte alla, om ej förr, så vid våra första försök att på främmande botten tränga in i och få ett säkert grepp på det främmande språket, lärt oss inse den absoluta nödvändigheten av intensiva övningar på och med det främmande språket? Vem kan säga, att han kommit till ett sådant grepp på sitt studieföremål genom att hemma diskutera och översätta, diskutera och översätta på och till modersmålet?

Och nu till översättningen från modersmålet och dess ersättande enligt vårt program med muntlig och skriftlig reproduktion och längre fram fri produktion. Återigen betygar jag, att detta verkligen är en fullkomligt sund och riktig fordran, men en idealfordran, a counsel of perfection, som inte utan vidare under nuvarande förhållanden kan i tillräcklig utsträckning tillgodoses. Muntlig reproduktion kunna vi och böra vi praktisera vid uppläsning av snart sagt varje textläxa, som därtill ägnar sig, samt naturligtvis också på det vanliga sättet, då läraren själv börjar med att föredraga en liten berättelse eller beskrivning.

Skriftlig reproduktion tycks ha råkat i den svåraste misskredit att döma av de uttalanden, som tid efter annan gjorts om dess praktiserande och resultat för och i realskolexamen. Även här har enligt min bestämda mening bedömandet varit skevt och förhastat. Vi ha ett gott och skarpt verktyg men kunna av en eller annan orsak, stundom mycket befogad och naturlig, ej använda det, och så kasta vi ut barnet med badvattnet. Jag går så långt, att jag vågar påstå, att det inte finnes någon effektivare form av skrivning än den skriftliga reproduktionen och att jag därför skulle använda den i stor utsträckning, *om* jag kunde. Jag skulle börja med den redan den andra terminen och sedan bedriva den varenda vecka. Detta kan jag emellertid icke av två skäl.

En så intensiv skrivning med flera stora klasser skulle totalt övergå mina krafter, såvida jag ej finge min regelbundna tjänstgöringstid per vecka nedsatt till 12 à 14 timmar högst. Detta villkor gäller också för yngre och kraftigare lärare än mig. Det andra skälet är: reproduktionstext av det rätta slaget saknas nästan helt och hållet. Den text jag skulle gilla för detta ändamål skulle ha en riklig tillgång på goda exempel, belysande för de språklagar, som måste nötas in i skolan, och dessutom erbjuda ett gott urval av ord och idiomatiska fraser. Med dessa båda förutsättningar realiserade vet jag intet effektivare övningsmedel för ett levande språks vidkommande än skriftlig reproduktion. Vi ha den viktiga hörövningen, som är en utomordentligt skärpande faktor, om man tar ut vad man kan ur den, och vi ha de goda gram-

Digitized by Google

matiska exemplen, som betonas skarpt vid uppläsningen med fordran på att de skola reproduceras av lärjungarna, och vi ha de idiomatiska fraserna, som kunna ges på svarta tavlan med fordran, att de också skola reproduceras.

Men då sådana texter ej finnas, har ni ju ingen erfarenhet av hur de skulle verka, är en nära till hands liggande invändning.

Jo, i den stora samling av möjligt reproduktionsmaterial, som jag undersökt, har det funnits några få stycken, som i någon mån motsvarat mitt ändamål, och utbytet av deras användning har varit synnerligen tillfredsställande. Vidare har jag drivits till att på mig själv tillämpa en sådan reproduktionsmetod, som jag nu skisserat, och funnit den mycket välgörande. Jag vågar därför anse denna fråga utexperimenterad.

Då nu emellertid omständigheterna tills vidare äro sådana, att vi ej kunna tänka på en konsekvent tillämpning av denna metod, få vi nog fortfarande väsentligen bygga på skriftlig översättning från modersmålet för att befästa våra lärjungars grepp på de språklagar och det språkmaterial, som falla inom ramen för deras prestanda. Men — och det är ett viktigt »men» — det material, som förelägges dem till översättning måste i alla avseenden, grammatikaliskt, vokabulärt, fraseologiskt, vara avpassat efter deras ståndpunkt; de måste känna sig i kontakt med det, känna, att det ligger inom gränserna för deras egen personliga erfarenhet, så att deras arbete verkligen kommer att bestå av rena tillämpningsövningar, om vilkas betydelse ingen kan vara i okunnighet eller tvivel. Med andra ord, det skriftliga översättningsarbetet kommer att närma sig retroversion, då materialet tages från bekant text. Fyllas dessa fordringar, kan jag ej finna annat än att ett måttligt bruk av dylika övningar är mycket verksamt och därför berättigat.

Däremot tar jag alltjämt bestämt avstånd från den gamla formen för översättning från modersmålet, som ännu praktiseras i mycket stor utsträckning. Till översättning föreläggas lärjungarna ofta svenska textbitar, som icke ha någonting eller ytterst litet att göra med det språkmaterial, som upptagits i deras medvetande, och vilka därför, så att säga, sväva i luften. Följden är, att lärjungarna känna sig på villande hav och drivas till att med grammatiken i den ena handen och lexikonet i den andra konstruera fram språkliga missfoster, som till råga på olyckan just på grund av sin tillkomst ofta bita sig fast i deras medvetande. Detta är en av den gamla skolans stora försyndelser, som frodas, därför att den erbjuder en bekväm utväg till skenbar lösning av ett svårt problem. Det är ju så bekvämt att taga till snart sagt vilket stoff som helst, om man bara förser det med ett antal glosor och för resten tillåter användandet av grammatika och lexikon.

Dessa senare hjälpmedel skulle naturligtvis aldrig få användas vid skrivning på lärorummet Detta yrkande skulle jag göra, även om jag stode på den äldre skolans plattform, därför att bruket av de nämnda hjälpmedlen helt enkelt ej låter förena sig med effektiv

Digitized by Google

övning enligt vilken metod det vara må. Det är tvärtom undergrävande för varje försök att åstadkomma sådan övning. Man behöver ju endast ett ögonblick skarpt och på allvar betänka, vad ett aldrig så ringa herravälde över ett sådant ämne som ett levande språk innebär, för att det axiomet skall framstå i all sin klarhet. Vare sig det gäller att använda språket för samtal eller korrespondens, duger det ej att göra små uppehåll på flera minuter här och där, som man är berättigad att göra vid lösandet av ett matematiskt problem, uppgörandet av en affärstransaktion o. s. v. Formen måste så behärskas, att tanken kan få syssla uteslutande med innehållet.

Det kravet borde framför allt vara självklart för alla, som ha till sin speciella uppgift att undervisa i språk. Att så icke är, bevisas klart och tydligt av den utomordentliga vikt, som lärare för sin egen del fästa vid översättning från modersmålet och den förkärlek, varmed de upptaga just den övningen, då tillfälle därtill bjudes. Förvillelsen fostras i skolan, där den ingår i blodet, och näres och underhålles på ett upprörande sätt vid universiteten. För min egen del har jag så pass grundligt på lärjungar och mig själv utexperimenterat detta översättningsproblem, att förvillelsen är utrotad hos mig. Jag har funnit, att det är en mycket dålig affär att t. ex. med lexikon och andra hjälpmedel söka överflytta en sida tämligen svår originalsvenska till engelska, och att den tid jag behöver för detta företag, som i alla händelser är dömt att misslyckas, så länge jag står absolut rådvill om det ena eller andra uttryckets valör eller t. o. m. enkla korrekthet, skulle ha tillåtit mig att till ofantligt mycket större gagn lära mig flera lika stora sidor god originalengelska utantill eller åtminstone att läsa ett halvt dussin dylika sidor om och om igen med stor och påtaglig vinst för mitt förråd av ord och fraser och konstruktioner, med andra ord för min språkkänsla. Sällan läser jag en svensk tidning utan att göra ett litet försök till överflyttning av bitar av dess mångskiftande innehåll, och alltid kommer jag mer eller mindre till korta i mina försök, och resultatet blir alltid detta allvarliga råd till mig själv: Du behöver mycket mer engelska först. Märker jag, som väl får anses ganska naturligt efter oavlåtliga bemödanden, några framsteg, så har jag alltid mitt umgänge med engelsk litteratur i vidsträckt mening och med livslevande engelsmän att tacka för dem.

Rätt drastiska exempel på vad våra studenter kunna prestera i översättningsväg av detta slag ha lämnats av d:r Hägg i hans uppseendeväckande bok »De svenska läroverkens förfall», och liknande exempel skulle kunna mångfaldigas, om man toge sig för att låta studenter översätta engelska realskoleuppgifter utan hjälp av lexikon och grammatika. Och vad våra realskolabiturienter beträffar, har jag personlig anledning att hålla d:r Häggs kritik för fullt berättigad. Frukterna av översättningsmetoden, sådan den praktiseras vid våra skolor i allmänhet, äro därför avgjort avskräckande.

Digitized by Google

*)Vad den fria produktionen beträffar, kan jag ej åberopa någon för mig avgörande erfarenhet av det skälet, att jag högst obetydligt kunnat praktisera den i en fyraårig kurs. Att den under vissa gynnsamma förutsättningar, vartill igen hör mera tid, måste erbjuda ett utmärkt övningsmedel, torde dock vara påtagligt för envar, som i större utsträckning försökt den på sig själv. Men svårigheten att få den effektivt genomförd i skolan är säkert ej obetydlig. Det är ju så frestande och lätt för en studerande att helt enkelt interfoliera de hittills vanligen givna utkasten till uppsatser med några »commonplaces» i frasväg, av vilka man ej kan draga någon giltig slutsats angående vederbörandes språkliga kvalifikationer. För min del lutar jag åt den uppfattningen, att uppsatsskrivningen, till att börja med åtminstone, måste hålla sig till ämnen, som först föredragsvis behandlats av läraren. Den metoden har jag försökt exempelvis på ett sådant ämne som »The Climate of England» och fann den ganska lönande. Vid ett högre förstklassigt handelsinstitut i Amsterdam såg jag rent av utmärkta examensprestationer åstadkomna på det sättet.

Även om sålunda varken reproduktion eller fri produktion ännu kan komma till sin fulla rätt och användning vid våra skolor med deras nuvarande organisation, bevisar detta dock icke, att den fjärde punkten på vårt program ej är sund och riktig, vilka epitet jag för min del ej kan tillägga den översättningsmetod, som ännu florerar vid våra läroverk.

Talövningar.

I det quousquistiska programmet är talandet av det främmande språket såsom särskilt undervisningsmoment visserligen ej uttryckligen nämnt. Där står, att »det verkliga, levande talspråket» skall »läggas till grund för undervisningen» och att översättningen skall ersättas av bland annat »muntlig reproduktion», men detta innebär ju ej någon direkt fordran på rena talövningar. Emellertid bekänner jag, att en dylik fordran för mig ter sig som ett ofrånkomligt korollarium av programmet, och så torde det nog ha fattats av övertygade anhängare. Talövningar ha ju för övrigt också upptagits i de av läroverksöverstyrelsen utfärdade metodiska anvisningarna.

I sin iver att komma den imitativa metoden till livs för dess förment dryga andel i språkstudiernas förfall vid våra läroverk ha emellertid dess talrika motståndare också påpekat och betonat, att målet för skolans språkstudier ej kan vara talfärdighet, vars nytta för flertalet lärjungar alltid måste bli försvinnande liten i jämförelse med verklig färdighet att med förståelse läsa icke alltför svåra språkalster, vilket måste vara det egentliga målet för skolans arbete.

*) Följande stycke om fri produktion har tillagts efter föredragets hållande.

Digitized by Google

Detta ger mig anledning att till behandling även upptaga frågan om talövningar.

Mitt första skäl för att hålla på talandet av det främmande språket under språklektionen är, att det ligger i sakens natur, varför det också synes mig rent abderitiskt att på en skolas program upptaga ett främmande levande språk, som har sitt raison d'être just som ett omedelbart muntligt meddelelsemedel, och förklara att talandet är av så underordnad betydelse, att det kan lämnas ur räkningen, och att följaktligen det levande språket bör behandlas som ett dött språk. Som en tillsvidare-åtgärd, medan kompetenta lärarekrafter ej stå att få, må denna uppfattning få gälla, men strävan måste gå ut på att få detta naturliga krav tillgodosett.

Men jag går vidare och förnekar kort och gott, att läsfärdigheten behöver lida något på att talfärdigheten tillgodoses, och påstår tvärtom, att den förra *kan* främjas genom detta tillgodoseende, och även den saken borde vara fullt klar för alla sakkunniga åtminstone. Det kommer an på vad som säges och hur det säges, såsom jag uttryckte mig i föredraget av 1902. Utan att här ge mig in på någon slags bevisning, som verkligen är överflödig, eftersom axiom ej behöva bevisas, tillåter jag mig endast fråga: Vad är det för ett bräckligt argument detta, att lyssnandet till det främmande talet och övning i att tala skulle lägga hinder i vägen för förståelse av vad man läser? Hur kan ett sådant argument på allvar användas av vem det vara må, som haft förmånen av en enda studievistelse utomlands? Måste inte åtminstone den, som åtnjutit den förmånen, omedelbart på sig själv ha iakttagit, att talandet och hörandet dagen i ända haft en utomordentligt välgörande inverkan på förmågan att kvickt uppfatta det lästa? Man behöver för resten endast åhöra några offentliga övningar i läsning och tolkning av främmande text, sådana de förekomma vid våra universitet under ledning av de utländska lektorerna, för att inse det befängda i argumentet, att talandet av det främmande språket ej skulle låta förena sig med övandet av färdighet att förstå det lästa.

Jag är ej någon vän av vad engelsmännen kalla *chit-chat,* d. v. s. tomt parlerande, under lektionerna. Allt talande skall ha ett reelt underlag. T. o. m. sådana frågor som »What do you think of the weather to-day?» eller uppgiften »Describe the weather,» kunna mycket väl försvara sin plats på programmet, men det egentliga underlaget för samtalet måste vara det lästa och överhuvud studieföremålet, sålunda också språkets egna lagar. Vidare är det högeligen önskvärt, att alla samtal mellan lärare och lärjungar, som behöva förekomma, också föras på det främmande språket. Tiden är mycket otillräcklig och måste därför till det yttersta utnyttjas för övning, d. v. s. det är åter den naturliga utvägen, som måste anlitas, även om den inte kan komma till närmelsevis samma användning som i modersmålet. Jag kan dock

Digitized by Google

försäkra av egen erfarenhet, att metoden verkligen lönar sig mycket bra i längden.

Att talövningarna måste vara av helt annat slag än de parodiska övningar med det namnet, som tyckas praktiseras litet varstans, torde ej behöva någon motivering. Det ständigt återkommande stereotypa ordet »talövningar» i skolornas årsredogörelser kan väl ej vidare imponera på någon, men sannerligen det kan läggas den induktiv-imitativa metoden till last, att dessa så kallade talövningar förlorat sin prestige.

Resultat *).

»Av deras frukt skolen I känna dem» måste väl gälla även detta område av mänsklig verksamhet, således också min tillämpning av quousque tandems program, d. v. s. den imitativa metoden. Det slutgiltiga omdömet därom tillhör dock givetvis ej mig utan måste överlämnas åt andra. Då emellertid Gävle Borgareskola i flera år offentligen kontrollerats av Kungl. M:ts inspektörer och numera såsom kommunal mellanskola står under läroverksöverstyrelsens omedelbara tillsyn samt de tre sista åren begagnat sin rätt att anställa realskolexamen med sina alumner, saknas ej kompetenta bedömare av skolans verksamhet, och att deras omdöme om resultaten av min undervisning varit avgjort fördelaktigt torde väl ock få räknas själva metoden till godo. Ty det må vara aldrig så sant, att läraren är den viktigaste faktorn, den metod och de hjälpmedel han använder kunna dock ej vara utan inflytande på hans arbete och dess resultat, lika litet som det kan vara likgiltigt eller betydelselöst, vilka verktyg t. ex. en hantverkare eller konstnär använder. Ceteris paribus måste därför givetvis den lärare, som arbetar med skarpare verktyg, åstadkomma bättre resultat än den, som laborerar med slöa. Men naturligtvis kräves, att man skall kunna använda de skarpare verktygen, annars kunna de göra mer ont än gott. Enligt min mening är det just i konsten eller förmågan att handskas med de skarpare verktyg, varom här är fråga, som så mycket brister. Undanröj då den bristen, men skjut ej skulden på verktygen.

Vid tal om resultat må jag öppet bekänna, att mina egna äro bristfälliga särskilt i avseende på ordförrådet, i synnerhet det passiva, vilket har en förklaring däri, att jag skrider mycket långsamt framåt, övertygad som jag är, att om något ämne ovillkorligen kräver en långsam undervisningsprocedur, så är det ett främmande levande språk. Allt hastverk är härvid av ondo, och jag har ej heller kunnat finna, att sådana studerande, som läst två à tre gånger så långa pensa på samma tid som mina lärjungar, be-

*) Det följande hann ej föredragas vid mötet.

Digitized by Google

härskat ett större ordförråd. Vad som härvidlag är ett tvingande behov är naturligtvis mer tid.

Härmed har jag framfört det huvudsakliga av vad som legat mig på hjärtat till förklaring av och försvar för den metod, som brukar kallas den imitativa, och till belysande av vad jag anser obefogat i den kritik, som riktats däremot. Mitt sitta ord här blir, att ingen metod kan bedömas rätt, förrän man har framför sig resultaten av dess så vitt möjligt adekvata eller rationella tillämpning i praktiken, och allra minst kan det omdömet vara sunt, som drabbar något helt annat än metoden själv eller på sin höjd en vrångbild av densamma.

Det skulle fordras ett särskilt långt kapitel för att utreda orsakerna till de bittert och tämligen allmänt överklagade dåliga resultaten av skolornas språkstudier, men därför är här ej plats. Endast så mycket må här sägas, att man, för att komma orsakerna till de underhaltiga resultaten in på livet, har att syna 1) lärarnas kompetens i vidsträckt mening, vilken ju är den viktigaste faktorn, 2) universitetens sätt att fylla sin maktpåliggande uppgift, lärarnas teoretiska utbildning, 3) den högre skolledningens handhavande av sitt ansvarsfulla värv, 4) skolornas organisation, särskilt i detta fall den roll modersmålet spelar i denna organisation och hur undervisningen däri bedrives, en faktor, vars betydelse knappast kan överskattas och som enligt min mening utgör den svagaste punkten i skolornas språkundervisning.

Daniel Elfstrand.

FRANSKANS STÄLLNING.

Föredrag vid 21:sta svenska läroverkslärarемötet i Jönköping 15—18 aug. 1915.

Man behöver endast påpeka det sakförhållandet, att genom den senaste läroverksreformen, tvenne så viktiga ämnen som latin och franska flyttades upp — vardera med två hela läsår — från nederskolan till gymnasiet, och att ett tredje icke mindre viktigt ämne, grekiska, flyttades, också med två läsår, från ring I till ring III, för att ha klargjort, vari felet med denna reform bestod. I latinets uppflyttning ligger det konstitutiva felet, och alla bemödanden som gjorts och göras att avhjälpa bristerna eller avväpna kritiken äro dömda att helt eller delvis misslyckas, om de ej tagit sikte på avhjälpandet av detta fel. Förslagen med 3-årigt latingymnasium måste därför allra först avvisas. Detta som allmän utgångspunkt för mitt ämne. Det har visat sig, att reaktionen mot vår tids strävan att försvaga den humanistiska gymnasiebild-

Digitized by Google

ningen varit mycket kraftigare, då det gällt franskan än latinet. Man kan förstå skälet. Humanisterna måste säga, sig att franskan hade bra mycket större utsikter att vinna gehör för sina berättigade krav än latinet, ty franskan hade åtminstone inte det felet i modernisters och utilisters ögon att vara ett klassiskt eller dött språk — vilket latinet i dubbel bemärkelse blivit på det svenska gymnasiet. Så kom en opinionsyttring till stånd i form av den bekanta petitionen, vartill initiativet tagits på filologmötet i Göteborg 1912. Sedermera har franskans ställning varit föremål för en mycket livlig diskussion i Tidning för Sveriges läroverk i anslutning till den nämnda petitionens krav. Att allt detta verkat är uppenbart. Inga gymnasiereformatorer vare sig med 3- eller 4-årigt gymnasium ha glömt, att man är skyldig det franska språket en alldeles särskild égard. Adjunkt Nordwall, som från 1912 till 1914 utvecklat sitt gymnasium från 4-årigt till 3-årigt och i sitt sista förslag inskränkt latinets timtal till 20, finner dock på en utväg att icke blott bibehålla franskan vid sitt nuvarande timtal på det »naturvetenskapliga gymnasiet» utan ock att öka detta med 4 t. på latinlinien och med hela 7 t. på den s. k. »nyspråkligmatematiska» linien, d. v. s. giva den en ställning, som tävlar med latinets på dess enda linie. Då man får veta, att grekiskan här praktiskt taget uteslutits, att latinet med sitt reducerade timtal endast figurerar på den ena av det humanistiska gymnasiets båda linjer, att tyska inte förekommer på någon gymnasiets linie, inte ens den nyspråkliga fr. o. m. v. t. i ring I, så förstår man till fullo, att det är Frankrike, som här behandlas som den utan fråga mest gynnade nation. Rektor Frölén har på alla sina 4 linier franska bland »fackämnena» (= huvudämnena), således även här franskan främst bland alla språken med samma timtal på sitt 3-åriga gymnasium — vilket alldeles saknar grekiska — som nu på det 4-åriga, med det enda lilla undantaget, att han märkvärdigt nog på »handelslinien» i ring II endast består 3 t. åt franskan i st. f. 4 överallt annorstädes.

I överstyrelsens förslag har franskan fått om icke allt, vad dess varmaste förespråkare kunnat hoppas på, så dock en mycket respektabel förstärkning. Det allra viktigaste, vars principiella betydelse icke kan nog uppskattas av alla, som önska en rationell lösning av språkundervisningsproblemet vid våra läroverk, är förslaget, att franskan får börja redan i 5:te klassen, där den får 3 t., detta timtal får ämnet sedan behålla i alla ringarna på latingymnasiets A-linje, slutsumma 15 t.; på B-linien förstärkes det i de båda översta ringarna med 2 t., slutsumma 17 t.; på realgymnasiets C-linie (nyspråklig) tillkommer 1 t., slutsumma 18 t., och på de återstående linierna D o. E av realgymnasiet sjunker det åter till 12 t. = det nuvarande antalet, därigenom att franskan här bortfaller i ring IV. På ingen av de många linierna kommer franskan emellertid upp till de 19 t., den hade före 1905 på 2 linier av de 3.; den grekiska linien hade nämligen blott 17. I

Digitized by Google

stället har man sökt få franskan med på så vitt möjligt lika bred front utefter alla linier, tydligen en eftergift för den opinion, som tagit sig uttryck i den ovannämnda petitionen. Detta har emellertid icke kunnat ske, utan att de andra språken fått maka åt sig, vilket jag för min del omöjligen kan finna lyckligt. Hällre då tillgodose franskan ytterligare på de gymnasielinjer, där den skall dominera, ty det viktiga är icke, att alla linier bli rikligt matade med franska, det viktigaste är, att de, som skola ha franska, också få det till gagns. Enligt min uppfattning, som jag redan förut givit uttryck åt i Tidning för Sveriges läroverk, bör franskan visserligen börja nedanför gymnasiet, men sedan får den icke likformigt breda ut sig över hela gymnasiet på de andra språkens bekostnad och rent av tränga ut dem.

Det är framför allt tyskan, som enligt de framkomna organisationsförslagen blivit lidande genom en sådan anordning. Jag erinrar om det Nordwallska förslaget i denna punkt. Frölén låter tyskan försvinna fr. o. m. ring II på sin »reallinie» och »latinlinie». Överstyrelsen låter tyskan försvinna från de båda sista ringarnes timplan på alla linier utom de båda nyspråkliga och engelskan från 4:de ringens timplan på det humanistiska gymnasiet (således t. o. m. på den nyspråkliga latinlinien), medan engelskan på realgymnasiet anses ha en särskild mission att fylla, då detta språk t. o. m. på de matematiska och naturvetenskapliga linierna fått icke mindre än 12 t. (3, 2, 3, 4) eller lika många som på den nyspråkliga reala linien och — mirabile dictu — *dubbelt så många som på den nyspråkliga latinlinien,* där engelskan ej har fler än på den grekiska linien, näml. *6;* franskan har strukits från den 4:de ringens timplan på den naturvetenskapliga och den matematiska linien. Har överstyrelsen alltså lyckats råda bot på det felet, att franskan får börja för sent, så har den i stället råkat ut för det motsatta att låta tyskan, det första främmande språket, sluta för tidigt i den tanken, att man fått nog av det första språket och således borde koncentrera sig på det andra och tredje. Härmed avhänder man sig emellertid den möjlighet till fördjupning av språkstudiet, som först det högsta stadiet kan medgiva, och detta i fråga om det viktigaste av de tre främmande levande språken, vilken linie det än gäller. På den icke språkliga reallinien låter man således icke blott engelskan utan även franskan ta loven av tyskan, förmodligen för att franskan icke skall komma under den nuvarande nivån, ty parollen var: framför allt ingen försämring av franskans position på någon linie, och följden har blott blivit, att man här åstadkommit en halvmesyr till stort ingen nytta för franskan på denna linie, som mycket väl kunde nöja sig med mindre (s. n.), men till ohjälplig skada för tyskan. Enligt mitt sätt att se saken hade det varit bäst att aldrig släppa fram franskan på tyskans bekostnad, ty franska skall man antingen läsa grundligt eller låta bli. Det är på den nyspråkliga linien utan latin, som man sökt bereda franskan det största utrymmet, ehuru

Digitized by Google

på en sådan i och för sig högst betänklig bildningslinie frånvaron av franskans moderspråk blir en särskild svaghet, som endast kunde motverkas genom en mycket stor ökning av dotterspråkets timantal. Man kommer kanske att invända, att alla de anordningar, som här kritiserats, måst vidtagas för språkträngselns skull. Däremot må erinras, att på en språklig linie måste språkträngsel finnas, och vad de andra linierna beträffar, har jag redan antytt en utväg, som består i ett tidigare avslutande av franskan än hittills. Men skall på detta sätt reallinien (jag bortser här från en språklig reallinie) icke få någon fransk språkbildning alls? Ja, det är verkligen meningen. Som formellt bildningsmedel på denna linie måste franskan vika för matematiken, som är det centrala ämnet på denna linie och icke tål en rival sådan som franskan vid sin sida. Franskan kan här försvaras endast ur utilistisk synpunkt. Denna sekundära synpunkt har emellertid också ett visst berättigande, och därför torde en utväg böra anvisas att få franskan med även på realgymnasiet.

Utvägen med frivillig franska liksom i realskolan ligger närmast till hands. Men förslaget att flytta ned franskan till 5:te klass erbjuder en annan och bättre möjlighet. Har utrymme i den omfattning, detta förslag medgiver, erhållits för franskan vid flyttning till ring II, så att formläran hunnit inläras, kan man för det syfte, som här avses, nöja sig med att ge franskan 2 t. i ring II och möjligen 1 t. i ring III. För förmågan att senare läsa fransk facklitteratur i matematik, fysik, kemi eller biologi är härmed tillräckligt sörjt, och något mer ville man inte vinna.

Om förslaget att inrätta en nyspråklig reallinie eller »språklig-matematisk» linie, som Nordwall med ett karaktäristiskt namn, vilket ännu bättre passar in på överstyrelsens linie, betecknar den, har jag förut yttrat mina dubier. Själva det av adjunkt Nordwall uppfunna namnet säger, vari dess svaghet består psykologiskt och pedagogiskt, och jag anser mig ej behöva närmare gå in på en kritik ur denna synpunkt, den enda, som bör anläggas på gymnasiet och dess linier. Det är genom att böja sig för dagens gudar, anlägga utilistiska synpunkter och göra sig praktisk och modern, som man kommit fram till en i mina ögon för gymnasiet så alldeles främmande linie som handelslinien, och det är den, som skymtar fram bakom överstyrelsens nyspråkliga linie utan latin, något som ju också framgår av alternativet med ryska, som insatts på denna linie, ett språk, som naturligtvis är alldeles främmande för svensk gymnasiebildning. Jag kan inte göra bättre än att till kritisk belysning av dessa tendenser hänvisa till lektor Ingvar Olssons briljanta uppsats i Pedagogisk Tidskrift 1913. Franskan kan på en sådan linie icke få tillräckligt utrymme för att bli ett bärande ämne, och utan att den på samma gång skadar andra ämnen, såväl språk som övriga, vilka bättre försvara sin plats på denna linie. På vårt latingymnasium hör franskan hemma, och i full överensstämmelse med anordningen på detta gymnasium före 1905 kan fran-

Digitized by Google

skan få en något förmånligare ställning på den halvklassiska än på den helklassiska linien. Här kunde vi få en »fransk linie» planterad i en jordmån, som göres fruktbar genom latinet och genom lärjungarnes övervägande språkliga läggning, utan att därför det franska språket finge undanträngа de andra moderna språken på översta stadiet. Något skäl för att på denna linie utesluta engelska från 4:de ringens timplan enligt överstyrelsens förslag finns inte annat än det att begränsa mångläseriet, och det hör till de där skälen, som man ej kan godtaga utan vidare, ty på denna negativa princip lär man ej kunna bygga upp ett gymnasium, och på en modernspråklig linie skall man åtminstone ej inskränka mångläseriet på det viset, att man utesluter de moderna språken. — På den grekiska linien finge franskan nöja sig med ett något mindre timtal ungefär som i överstyrelsens förslag, 3 t. varje ring. Här kunna för språkträngselns skull icke alla språken få gå upp t. o. m. ring IV. Trogen sin princip angående det första språket låter överstyrelsen i sitt förslag tyskan avslutas redan med ring II och dessutom engelskan med ring III. Ett utav dessa bägge bör här föras fram till studentexamen, och i överensstämmelse med vad jag förut yttrat på tal om tyskan på gymnasiet är det detta språk, som bör tagas med, och engelskan, som bör få sluta tidigare, eventuellt med realskolekursen. Den stora germanska kulturnationen, den romerskt-grekiska klassicitetens hägnare och vårdare, måste genom sitt språk vara representerad på vårt klassiska gymnasium, eller vad vi ännu ha kvar därav. Skrivning i franska skall naturligtvis förekomma och ingå som prov i studentexamen på latinlinien, där 4 skriftliga prov visst icke vore för mycket.

Genom den ovan föreslagna anordningen med begränsningen av franskan på reallinien och av engelskan på den helklassiska linien synes mig alla erforderliga åtgärder gent emot den överklagade språkträngseln ha blivit vidtagna. Å andra sidan är vägen härigenom angiven till förstärkning av franskans ställning på de linier, där förutsättningar finnas för att dess studium skall skänka verkliga bildningsresultat, som sedan kunna utnyttjas både i fackbildningens och allmänbildningens intresse. Mot dem, som hålla före att genom franskans inskränkning på den reala linien antalet av dem, som i vårt land skulle representera fransk bildning och fransk kultur, bleve allt för litet, vill jag ytterligare framhålla, att dessa, som på den matematiskt-naturvetenskapliga linien tvungits att plugga franska mer eller mindre invita Minerva varken skulle kunna eller vilja göra något för att förmedla sambandet mellan den franskt-romanska kulturen och vår egen, ty därtill ha de varken tid eller lust. Men dessa herrars fruar och systrar skulle däremot kunna uträtta en hel del för att väcka och utbreda intresset och förståelsen för franskt språk och fransk bildning, om blott den svenska flickskolan visade sig förstå, som den gjort förut, vilken uppgift den här har att fylla.

A. B. Öberg.

Digitized by Google

Ett par notiser från Jönköpingsmötet.

I.

I anslutning till föredragen här ovan må fogas ett par meddelanden av särskilt intresse för alla läsare av Moderna Språk.

Doktor Elfstrands föredrag gav upphov till lejonparten av diskussionen inom sektionen för moderna språk. Vid ett extra sammanträde dryftades på dr. Elfstrands förslag frågan om bildandet av en sammanslutning mellan lärarna i främmande levande språk, och som naturligt är pekades därvid på modersmålslärarnas förening som mönster.

Förslaget vann gillande, men då de tillstädesvarande givetvis blott utgjorde en ringa bråkdel av Sverges språklärarekår, inskränkte man sig till rent preliminära åtgärder. För förslagets vidareförande tillsattes en kommitté bestående av adjunkterna *S. O. H. Ageberg* och *A. O. Öberg* i Göteborg samt rektor *H. Söderbergh* i Djursholm. Det erinrades om, att en sådan förening i tidskriften *Moderna Språk* hade sitt naturliga organ, och man beslöt att genom denna tidskrift inbjuda till diskussion i frågan. *I min dubbla egenskap av medredaktör av Moderna Språk och medlem av den förberedande kommittén har jag alltså härmed äran att inbjuda tidskriftens läsare till ett dryftande av frågau om bildandet av en språklärarnes förening.*

Herman Söderbergh.

II.

Efter Dr. Öbergs föredrag om *Franskans ställning* utspann sig en livlig diskussion, varunder samtliga deltagande instämde i inledarens opposition mot engelskans tillärnade ställning på den nyspråkliga latinlinjen.

Diskussionen fick ett särskilt intresse genom överdirektör Falcks närvaro och inlägg. På överdirektörens begäran, att sektionen ville göra ett uttalande rörande franskans ställning i det föreliggande förslaget till gymnasiets omorganisation, följde en kort diskussion. Man gjorde gällande, att ett sådant uttalande väl knappast finge ett reellt värde i betraktande av de närvarandes fåtalighet, men då å andra sidan ett gemensamt votum av intresserade fackmän icke kunde anses betydelselöst, segrade den mening, som yrkade på sektionens yttrande. Slutet blev alltså, att sektionen uttalade sin tillfredsställelse med den i överstyrelsens plan tillärnade platsen åt franskan, ett uttalande som i vissa hänseenden avvek från inledarens här ovan framlagda mening.

H. Sgh.

Digitized by Google

"SOMETHING IS ROTTEN IN THE STATE OF DENMARK".

I nr. 6 av M. S. har av Dr. Arne von Kock ett försök gjorts att i Marcellus' ord i "Hamlet" (akt I, sc. IV): "Something is rotten in the state of Denmark" inlägga betydelsen: "Hamlet's state of mind is unsound."

Låtom oss antaga, att förf:s tolkning av orden "rotten" och "the state of Denmark" är riktig! Marcellus' yttrande skulle då betyda: Something is unsound in Hamlet's state (of mind) = något är sjukt i Hamlets tillstånd. Kan man med skäl påbörda Shakespeare att ha uttryckt sig så språkligt inadekvat? (= En del av ett tillstånd är sjuk!!) Och om Marcellus' ord hade åsyftat Hamlets själstillstånd, skulle väl det naturliga ha varit, att han sagt exempelvis: "Hamlet's mind is unsettled" i stället för denna utsökta "conceit" om "the state of Denmark—Hamlet." Det är högeligen otroligt, att diktaren skulle ha låtit en av sina personer i starkt upprört tillstånd tala så euphuistiskt. Märk även det osannolika och opsykologiska i att Hamlets uppriktiga beundrare och vän Marcellus — att han är detta, framgår av att Hamlet vågar lita på hans tystlåtenhet beträffande vålnadens uppträdande, och att Marcellus ej heller förråder denna hemlighet (se dramat!) — skulle om Hamlet begagna ett så brutalt ord som "rotten" — om vi nu antaga, att det kan ha den betydelse, som författaren velat påbörda detsamma!

Det från "All's well" anförda exempel, där Parolles använder "rotten" om tjänsteodugliga soldater, förefaller, oavsett dess stilvidrighet, i detta sammanhang lindrigast sagt mindre övertygande, ty därav framgår ju alls ej, att det kan beteckna "unsound in *mind*." Intet större (eller mindre) lexikon, som stått till mitt förfogande, har heller något exempel på dylik eller snarlik betydelse, vare sig hos författare i allm. eller hos Sh. i synnerhet. Är det då tänkbart, att Sh. i detta enda fall skulle ha tilldelat ordet en helt ny betydelsenyans? Man må ej hänvisa till att the New English Dictionary för "rotten" mom. II, 8 anger betydelsen "weak, unsound". Sammanhanget i de tre där anförda exemplen, varav ett från "Coriolanus", visar tydligt, att denna ordets betydelse härledes ur grundbetydelsen, och att det betecknar den svaghet l. det sjukdomstillstånd, som medför oförmåga att motstå en friskare krafts anlopp. Intet av exemplen berättigar till att tillämpa ordet på själslivet. Det säger blott, att något "morally, socially, or politically corrupt" eo ipse är "weak, unsound", oförmöget att emotstå friskare idéers etc. makt. (Se anfört ställe!)[1]) Så vitt jag kunnat

[1]) Jfr även: 2 Henry IV. iv. i. 160, 161:

That argues but the shame of your offence:
A rotten case abides no handling.

Deighton's tolkning: "such a determination merely shows that you are ashamed of your violent proceedings; a case so bad as yours shrinks from being discussed; the figure is from fruit which is so rotten that it will not bear taking in the hand."

Digitized by Google

kontrollera, vilket bestyrkes av Schmidts Shakespearelexikon, har ordet hos Sh. alltid någon av de i N E D angivna betydelserna. Det finnes alltså enligt min mening ingen möjlighet, så länge ej motsatsen bevisats, att i ordet, sådant det kommer till användning i "Hamlet", inlägga annan betydelse än lexikonets "morally etc. corrupt."

Förutsättningen för att yttrandet i fråga överhuvud skall kunna tolkas såsom gällande Hamlets själstillstånd är naturligtvis, att "Denmark" vore liktydigt med "Hamlet". Dr. von Kock anser det tillåtligt att inlägga denna betydelse däri, ty, säger han: "That the title of a kingdom is used for a royal name is no uncommon thing in Sh." Detta är emellertid sanning, endast för så vitt man med "a royal name" menar *regentens* namn. Att landets namn metonymiskt betecknar landets överhuvud, förekommer utom i "Hamlet" i Sh:s historiska skådespel och även mera sporadiskt i andra av hans dramer, men undertecknad kan ej erinra sig något exempel på att detta bruk någonsin utsträckes till icke-statsöverhuvuden. Och detta är naturligt nog. Att härskaren är = staten — l'Etat c'est moi! —, kunna vi begripa. Parlamentarismen var ej "inventerad" i Shakespeares England! Därför kunna begreppen "the state of Denmark" och "the king of Denmark" i viss mån täcka varandra. I samtliga av dr. v. K. anförda exempel på användningen av lands namn såsom beteckning för person är detta fallet, och exemplen skulle kunna mångfaldigas. I "Hamlet" förekomma landsnamnen *France* (som här endast betecknar landet självt), *Denmark, Norway* och *England*. De tre sistas olika betydelser kunna inordnas i fyra grupper:

I. = landet, riket. Dessa fall självklara.
II. = riket som levande väsen (IV, iii. 57—64 i Verity's uppl.)
III. = koll. för folket [I, ii. 69 (möjl. mom. iv.) — I, iii. 28. — I, v. 36.]
IV. = regenten [I, i. 48, 61. — I, ii. 28, 35, 125. — II, ii. 59, 69, 72. — IV, iv. 14, 21 (jfr. mom. i). — V, ii. 39—46].

Någon möjlighet att i orden inlägga andra betydelser synes mig alls icke föreligga. Att i ordet "state" söka den naturligtvis i och för sig hos Sh. fullt gångbara betydelsen "tillstånd" och att göra "Denmark" = *privatpersonen* Hamlet förefaller under sådana förhållanden vara en oacceptabel tolkning. Undantagslagstiftning brukar ej slå väl ut, och den moderna Shakespearestolkningen undviker också att tillgripa densamma.

Vilket skäl skulle Marcellus f. övr. ha att hux flux i ordet "Denmark" inlägga betydelsen "Hamlet"? Skulle han möjligen vilja därmed insinuera, att Claudius *tagit* kronan från dess rätte arvtagare Hamlet, som alltså vore att betrakta som Danmarks rätte konung? Nej, ty Danmark framställes tydligt och klart som ett valrike, och ingen av dramats personer, ej ens Hamlets vänner, ja, knappast ens Hamlet själv — åtminstone urgerar H. aldrig denna synpunkt såsom en av huvuddrivfjädrarna för sitt hat till Claudius

Digitized by Google

— tyckes anse, att Claudius i detta avseende trätt Hamlets rätt för när. Skulle Marcellus ha utövat kritik över högst densamme på detta finurliga sätt, så är det troligt, att den esoteriska meningen i hans ord undgått hans åhörare Horatio, för att nu ej tala om teaterpubliken, som "endast ser, det för ögonen är", och säkert ej skulle ha anat, att Marcellus här uppträdde som förfäktare av legitimitetens princip. Säkert skulle dramatikern och skådespelaren Sh. ej ha kunnat undgå att ta en tekniskt sett så viktig synpunkt i betraktande. Det vore förunderligt, om Sh. skulle ha velat i orden inlägga en sådan mening och därvid uttryckt sig på ett så olyckligt sätt, att man i tre århundraden och mera missuppfattat dem!

Det förtjänar kanske även att påpekas, att Hamlet alltid eljes i dramat benämnes på sådant sätt, att intet missförstånd kan komma i fråga: H., young H., (the) Lord H., the Prince o. dyl. Där ett lands namn betecknar person (regenten), framgår dessutom av sammanhanget otvetydigt, att dylik personifikation föreligger. Jfr de av dr. v. K. anförda exemplen! Kan man ett ögonblick dra i tvivelsmål, att här åsyftas handlingar, som kunna utföras endast av en personlig vilja? Men vem kan djärvas inlägga något personligt begrepp i "the state of Denmark" i ett sådant sammanhang som det givna?

Om man redan av språkliga skäl måste bestämt bestrida hållbarheten av merbemälda försök till tolkning, så blir detta än mer fallet, om man ser uttrycket från synpunkten av dramats inre tankesammanhang. Dr. v. K. stöder sin tolkning på en dansk tidningsartikel, vari förfäktats, att Danmark ingalunda förtjänade att utpekas som en stat med något ruttet i, och att Sh. ej kunde åsyfta Danmark utan Hamlets själsliga tillstånd. Naturligtvis vill ingen förnuftig människa påstå, att Sh. skrev "Hamlet" för att moraliskt avrätta Danmark. "Hamlet" är "the Tragedy of Thought and of Moral Idealism", och den omständigheten, att intrigen och dramats utanverk äro hämtade ur dansk sagohistoria, är i jämförelse därmed en ren bisak. I själva verket förefinnas i detta drama, som i allmänhet hos Sh., blott svagare ansatser till tids- och lokalfärg — några danska egennamn (Voltimand = Valdemar, Rosenkrantz, Guildenstern) och danska dryckesseder, varom Sh. möjligen hade hört berättas genom någon medlem av den engelska skådespelartrupp, som 1585 uppträtt på gården till Helsingörs rådhus —, och med mycket större skäl kan man misstänka, att Sh. här som ofta eljes under skyddande förklädnad går till rätta med samtida engelska missförhållanden (jfr Jago i Othello II, iii om dryckenskapen i England: "Why, he drinks you with facility your Dane dead drunk" etc.). När t. ex. Hamlet i III, 1. slungar Ofelia i ansiktet sitt bittra hån mot kvinnorna för deras toalettknep, är det väl orimligt att däri se en kritik av (sagotidens eller 1500-talets?) danskor. Sh. gick nog ej över ån efter vatten! Hans studieobjekt voro nog till finnandes på närmare håll. Det förefaller mig, som om hela denna misstolkning ytterst hade sin grund i en dansk skribents

Digitized by Google

alltför ömtåliga nationella æresfølelse! För resten är det tyvärr obestridligt, att 1500- och 1600-talens nordbor voro ökända för att ej vara några duvungar i dryckjom (se Troels Lund, Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede!), varför, om Sh:s utfall verkligen gällde det samtida Danmark, det ej kunde anses oberättigat. Bland danska Shakespeareforskare ha åtminstone Brandes och Bierfreund ej heller ansett sig böra taga anstöt. — De två andra av dr. v. K. i noten å sid. 158 anförda citaten kunna naturligtvis ej tillmätas den ringaste beviskraft såsom kritik av danska förhållanden utan äro uttryck för Hamlets bitterhet mot farbrodern — mördaren och för hans själs vånda under outhärdliga förhållandens tryck.

Att Sh. tecknat ett "morally, socially, and politically corrupt" danskt hov (från förhistorisk tid!), har sin naturliga grund i hans strävan att skapa den stämning och allmänna bakgrund, varur ensamt ett dramas idé kan organiskt växa fram och dess händelseförlopp förklaras. *Utan en korrumperad omgivning hade Hamlet aldrig blivit en tragisk figur.* "The time is out of joint: O cursed spite, That ever I was born to set it right!" Dessa Hamlets slutord i första akten äro nyckeln till dramats och hans egen tragik. — Redan från första scenens början skapas en stämning av hemskhet, av oro och bävan inför något oförklarligt, som hotar. Vi se det suggestiva sceneriet, vi höra av de vakthavande officerarnes samtal, att oförklarliga, mystiskt skrämmande händelser timat, och att landet är i oro. Och detta hov, varmed vi stegvis göra en allt intimare bekantskap! Konungens dryckenskap, varav ingen tycks ta anstöt, lika litet som av att den döde konungens bror och maka redan två månader efter hans död ha gift sig med varandra, de representativa hovmännen Polonius' och Laertes' cyniska världsklokhet och illusionslöshet, parhästarna Rosenkrantz & Guildensterns ögonblickliga redobogenhet att fungera som spioner mot barndomsvännen och studiekamraten, Hamlets talrika, bittra utbrott mot hans omgivnings falskhet och moraliska ynklighet, allt detta måste väl ha något att betyda i dramats ekonomi! Ja, det är rent av tvivelaktigt, huruvida hovet (med undantag av drottningen) ens är fullkomligt omedvetet om Claudius' brottslighet: Varför ådagalägger det eljes efter "the Play-scene" (III, ii) en tydlig medvetenhet om att denna utgjorde ett förstucket hot mot Claudius? Vadan eljes denna tydliga omtanke om konungens säkerhet? Uppförandet av ett skådespel borde väl för en om Claudius' brott ovetande åskådareskara ej ha kunnat ha annan innebörd än att vara ett societetsnöje av oskyldigaste art. Jämställ med den naiva, indolenta, ej över sig intelligenta drottningens förvånade fråga: "How fares my lord?" hovmännens markerat hotfulla hållning efteråt gent emot Hamlet! — Something *was* rotten in the state of "Denmark"!

Låtom oss till slut se det omdebatterade uttrycket i dess sammanhang (ed. Verity I, iv. 87—92):

Digitized by Google

Horatio. He waxes desperate with imagination = (Hagberg) Han (Hamlet) blir förryckt utav sin fantasi!

Marcellus. Let's follow; 'tis not fit thus to obey him = Vi *få* ej lyda honom, låt oss följa! (Han riskerar ju sitt liv eller sitt förstånd.)

Hor. Have after. To what issue will this come? = Ja, följom honom! — Hur skall detta slutas? (= Vad kan väl komma av detta?) — [Jfr. I, i. 69. *Hor.* This bodes some strange eruption to our state. — "Detta" åsyftar uppenbarligen ej blott vålnadens uppträdande utan alla de järtecken, all den politiska och sociala oro och osundhet, som Hor. redan vid skilda tillfällen dryftat med sina vänner. Jfr. I, i. Marc. 70—78; Hor. 79—107; Bern. 109: this *portentous* figure; Hor. 112—125; I, ii. Hor. 175—178; Haml. 254—257: all is not well; *I doubt some foul play* .... foul deeds *will* rise, though all the earth o'erwhelm them, to men's eyes.]

Marc. Something is rotten in the state of Denmark. = I danska staten någonting är ruttet (= den naturliga konklusionen ur deras föregående dryftande av betänkliga händelser och förhållanden, nu ögonblickligen satta i relation till vålnadens uppträdande. Jfr. Hor. "To what issue will this come?" och Haml. "I doubt some foul play" samt Hor. i I, i. 121—125. Alla tres aningar mötas i samma punkt: Something is rotten . . .)

Hor. Heaven will direct it. = Vårt hopp till himlen står. (Himlen skall styra allt till det bästa). — Den alltid bchärskade (III, ii. 63—72) Hor. börjar redan se litet lugnare på saken och besvarar sålunda mera optimistiskt sin egen fråga: To what issue etc.?, på samma gång han uttalar sitt förlitande på att försynen skall beskydda Haml.

Marc. upprepar sitt: Nay, let's follow him. = O, följom honom! (Ty vi äro ej försvarade med att låta honom ensam utsätta sig för denna fara. Vålnaden *kan* vara utsänd från helvetet. Vi måste vara till hands.)

Den eldige Marc. är formligen utom sig av oro och spänning. *Han hör därför blott med ett halvt öra på* vad Hor. yttrar och upprepar sin uppfordran till Hor., denna gång väl ännu otåligare än den förra. Detta synes mig vara den naturliga, närliggande förklaringen till att Marcellus' sista ord ej tyckas stå i direkt sammanhang med Horatios föregående replik. Den store konstnären och psykologen Sh. har avsiktligt tecknat en upprördhet, som är döv för allt utom sig själv, som lyssnar blott till sig själv.

Sigurd Segerström.

LITTERATUR.

Heinz Hungerland. Skriftliga uppgifter för tentamina i tyska språket vid Lunds Universitet 1904—1914 samt kommentar.

Lund 1914. A.-B. Ph. Lindstedts Universitetsbokhandel. Pris 1,50.

Digitized by Google

Die schriftlichen Aufgaben für schwedische Universitätsexamina im Deutschen kommentiert herauszugeben muss entschieden als ein glücklicher Gedanke bezeichnet werden. Das Übungsmaterial, das den Studierenden der deutschen Philologie zu Gebote steht, entspricht zum grossen Teil nicht ihren Bedürfnissen. Allerdings soll es nicht gerade selten vorkommen, dass Abiturienten sich auf das Studium der deutschen Sprache legen, ohne die wichtigsten Regeln der Schulgrammatik praktisch zu beherrschen; für Fortgeschrittene muss aber der Mangel an Texten, die an Schwierigkeit hinter den Tentamenstexten der Examinatoren nicht zurückstehen, sehr empfindlich sein.

Dank dem Entgegenkommen der beiden Vertreter der deutschen Philologie an der Universität Lund wurde es Dr. Hungerland möglich 32 Texte zu veröffentlichen, welche, ohne dass die grammatischen Schwierigkeiten in unnatürlicher Weise angehäuft wären, einen Stoff bieten, der zum Nachdenken über grammatische und stilistische Fragen anzuregen sehr geeignet ist.

„Der kritische Gesichtswinkel, unter dem die sprachlichen Phänomene von mir beurteilt werden, ist der des norddeutschen germanistisch durchbildeten Schriftstellers". Wer diese Mitteilung des Herausgebers im Vorwort des Büchleins gelesen hat, wird sich mit hohen Erwartungen an das Studium des Kommentars machen. Leider gehört noch etwas andres dazu, um ein Übungsbuch „mit wirklich gutem Kommentar" zu versehen. Es muss dem Herausgeber in erster Linie darum zu tun sein, den Studierenden gerade das zu bieten, was sie unbedingt brauchen, nicht zu viel und nicht zu wenig. In dieser Hinsicht ist es meines Erachtens Dr. H. nicht gelungen, die goldene Mittelstrasse innezuhalten. Nicht wenige von den Anmerkungen sind ganz überflüssig, da in vielen Fällen von Fragen die Rede ist, über welche jede Schulgrammatik hinreichend Auskunft gibt. So z. B. scheint Dr. H. den Studenten unglaublich wenig zuzumuten, wenn es gilt das schwedische „*skall, skulle*" auf Deutsch wiederzugeben (vgl. 1^{2}. 4^{5}, 30^{9}, 30^{12}). Liegt (9^{1}) der Konjunktiv nicht ganz auf der Hand? Bedarf es (15^{3}) wirklich eines Hinweises auf den Unterschied in der Rektion von *folgen* und *befolgen*? usw. — Auch in Bezug auf rein Lexikalisches sind die Anmerkungen vielfach bloss dazu geeignet, den Schülern das Nachschlagen im Wörterbuch zu ersparen, was von pädagogischem Gesichtspunkte aus keineswegs erwünscht ist. Wo Dr. H. mehrere Varianten anführt, ist er zwar bestrebt, ihren Bedeutungsgehalt und stilistischen Wert klarzulegen, und dabei kommen in der Tat ganz interessante Sachen heraus. Bemerkungen dieser Art müssen aber selbstverständlich zum Teil mehr oder weniger subjektiv ausfallen; wie sich aus dem Vorwort ergibt, war sich auch der Herausgeber dessen völlig bewusst.

Nur ein einziges Mal verweist Dr. H. auf die Schulgrammatiken von Hjorth und Korlén Häufiger ist auf Friedrich Blatz, Neuhochdeutsche Grammatik, verwiesen worden. Ohne den grossen

Digitized by Google

Wert dieses Werkes irgendwie in Abrede zu stellen, möchte ich jedoch hervorheben, dass es, was die neuere Zeit anlangt, fast lediglich auf die Sprache der klassischen Verfasser Rücksicht nimmt. Wie Dr. H. im Vorwort selbst betont, hat sich aber im modernen Deutsch eine Entwicklung vollzogen, „der in den schwedischen Lehr- und Übungsbüchern nicht hinreichend Rechnung getragen wird". Um so befremdlicher scheint es somit, dass der Herausgeber ein grammatisches Werk nicht zu Rate gezogen hat, das in ausgiebigem Masse die heutige Sprache berücksichtigt, ich meine das ausgezeichnete Werk von *Curme: A grammar of the German language*.

Ob etwas kommentiert zu werden braucht oder nicht, darüber lässt sich natürlich in vielen Fällen streiten. Ich verzichte daher darauf, hier die Fälle anzuführen, wo meiner Ansicht nach eine erläuternde Anmerkung am Platze gewesen wäre. Ich möchte nur die prinzipielle Frage streifen, ob nicht ein schwedischer Pädagoge berufener wäre, solche Texte — freilich unter mitwirkung eines, „germanistisch durchbildeten Schriftstellers" — kommentiert herauszugeben.

An Druckfehlern findet sich eine ziemlich stattliche Zahl. Mir sind etwa 17 aufgefallen. Die meisten sind aber ganz unbedeutend. Nur einer ist vom Herausgeber berichtigt worden; dabei ist er aber aus dem Regen in die Traufe gekommen, indem er auf 21^9 statt 20^9 verweist.

Ich möchte zum Schluss den Studierenden der deutschen Philologie an Hochschulen und Seminaren das Büchlein — namentlich wegen des vorzüglichen Übungsmaterials — warm empfehlen. Hoffentlich wird der von Dr. H. in Aussicht gestellte Schlüssel zu dieser Sammlung recht bald — und zwar zu einem erschwinglichen Preisezugänglich werden.

Edvard Strömberg.

Paul Passy, A French Phonetic Reader. University of London Press, published by Hodder & Stoughton. London 1914. Price 2/net.

This excellent little book is founded on pretty much the same principles as the German Phonetic Reader by A. Egan, reviewed in the Mod. Spr., jan. 1914, p. 22.

The principal feature of these readers is that 'the texts are chosen so as to illustrate various styles of speech'. The question of styles having more and more gained ground within the domain of phonetics is a fact to be stated with special satisfaction by a disciple of Professor Wulff's at Lund, who should be regarded as a precursor in this matter.

The four different styles represented are characterized by the author as follows:

'Part I illustrates what may be called the slow conversational

Digitized by Google

style; that is, the style used by people not paying any special attention to the way they pronounce, but induced by circumstances to speak distinctly and somewhat deliberately' . . . . .

'Part II illustrates the pronunciation more commonly used in reading aloud, and also in public speaking' . . . . .

'Part III illustrates the oratorical style often used in recitation, on the stage in serious drama' . . . . .

'Part IV illustrates, as nearly as possible, the actual forms used in free conversation and familiar narration' . . . . .

Now, which of these styles is to be recommended to the student of French? Anyone who wants to acquire a full knowledge of French pronunciation will do well, of course, to devote a careful study to all of them, but when speaking a foreign language we should always bear in mind that wise latin saying of the difference between Jove and other people (read: cattle)!

Special attention, therefore, is to be paid to the advice given by the author with regard to the style of 'familiar narration':

'This style is not intended for the student to use himself, any more than the style in Part III'. Compare with this what is said of 'the slow conversational style': ' This is the style recommended for the use of foreigners, both on account of its greater phonetic simplicity and regularity, and because it can be used in all circumstances, instead of any of the others, without ever giving offence or appearing ridiculous'.

There is one detail worth special notice, viz. the complete absence of assimilation in connexion with the dropping of *ə*. (cf. Une question de transcription phonétique, Mod. Spr. 1906, p. 4). Thus even in Part IV the author never changes *d* into *t* in cases like these: avɑ̃ d par'ti:r; mɔrso d krɛ; pø d pɑ:t; ladsy, etc. The only exception is to be found in tutsyit. For reasons developed in the article quoted, I fully agree with the author in this point.

No symbol is used to indicate speech melody, but careful attention has been paid to the question of length. Above all, much is to be learnt from the way the difficult matter of stress is treated. As this is often a question of taste, there are evidently in many cases other ways of pronunciation possible than the one represented by the author, but the texts being transcribed by the great master of French descriptive phonetics and one of the most experienced listeners of the world, we may be sure that everything noted is to be relied upon as really existing.

So far as I have seen, the texts are free from misprints, which is perhaps the highest praize that may be said of a phonetic reader.

The book, composed for the use of English students, is highly to be recommended to Swedish teachers and students of French.

H. Sgh.

Digitized by Google

INSÄNDA BÖCKER.

Nelson [Sevenpenny] Library of [Copyright] Fiction. 160×110 mm. Frontispiece. *7d.* each. [London, 1915: T. Nelson]. Latest additions [April—August, 1915]: —

38. **Bentley, E. C.** *Trent's Last Case.* (No. 197: 1913). pp. 377.

39. **Black, William.** *White Wings: a Yachting Romance.* (No. 200: 1880). pp. 475.

40. **Chesterton, G. K.** *Manalive.* (No. 199: 1912) pp. 376.

41. **Merriman, H. Seton.** *The Sowers.* (No. 202: 1896). pp. 480.

42. **Robins, Elizabeth** [Mrs. G. R. Parks]. *The Open Question.* (No. 196: 1898). pp. 572.

43. **Sedgwick, A. D.** [Mrs Basil de Sélincourt] *Franklin Kane* (No. 198: 1910). pp. 373.

44. **Silberad, Una L:** *Sampson Rideout, Qvaker.* (No. 203: 1911). pp. 376.

45. **Somerwille, E. Œ., & Ross, Martin.** *Some Experiences of an Irish R. M.* (No. 205: 1899). pp. 377.

46. **Weyman, Stanley A.** *Under the Red Robe.* (No. 204: 1894). pp. 383.

47. **Williamson, C. N., & A. M.** *Scarlet Runner.* (No. 201: 1908). pp. 480.

The dates are those of original publication. A description will follow.

C. S. F.

48. **Collin, Carl S. R.,** *A Bibliographical Guide to Sematology.* 135×190. pp. 45. Lund 1915, Ph. Lindstedt.

49—52. **Edström, E.** *Lectures Françaises* choisies et annotées à l'usage des lycées suédois. 135×190. I Récits historiques, pp. 3+128; II Contes et nouvelles, pp. 3+174. 2 bd. Stockholm 1915, A. Bonnier.

Densamme: *Ordlista till Lectures Françaises,* I, pp. 34. II, pp. 35. Pris per häfte 75 öre.

53. **Fearenside, C. S. & Hagström, Nils,** *Samtliga Realskolestilar* V. T. 1907—V. T. 1915 under medverkan av lektorerna vid Stockholms Handelshögskola *P. Méaly* och *E. A. Meyer* ordnade med hänsyn till innehållet samt försedda med antydningar om svårigheter. N:r 2 i serien *Moderna Språks Bibliotek.* 210×135. pp. VIII+24. Lund 1915. Moderna Språk.

54. **Nyrop, Kr.** *Philologie Française,* publiée et annotée. Deuxième éd. 180×120 mm. pp. 189. (Copenhague, Gyldendal, 1915).

55. **Moderna Engelska Författare,** *Band X. The Country House by* JOHN GALSWORTHY, förkortad uppl. med anm. av

Digitized by Google

EDV. BORGSTRÖM. 180×120 mm. pp. 249 (text) +57 (anm.) (Stockholm, Bonnier, 1915).

56. **Björkelund, S.** och **Danielsson, S. B. T.** *Das Wachtfeuer und andere Erzählungen von* LUDVIG GANGHOFER. 200 ×145 mm. pp. 147 (text) +31 (anm.). (Lund, Gleerup, 1915).

57. **Wilson, Sir James.** *Lowland Scotch as spoken in the Lower Strathearn District of Perthshire.* 230×140 mm. pp. 276. *5/net.* (Oxford University Press, 1915).

58. **Richter, J.** *Det svenska språkets byggnad.* 170×110 mm. pp. VI+119. Pris 1 kr. (Stockholm, Norstedt, 1915.)

59. **Hall, B. Rud.** *Svenska och utländska pedagogikens historia i kort och konkret framställning.* 225×140 mm. pp. VIII +118. Pris häft. 1,25. (Stockholm, Norstedt, 1915).

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. IX. 9 (84) * LUND * November 1915

STUDENTEXAMEN H. T. 1915.

Måndagens skrivningar.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Något minne från mobiliseringen 1914.
2. Simkonstens betydelse.
3. Om naturskydd.

(Ungefärligt innehåll: vad det åsyftar — dess betydelse och värde i olika avseenden för oss och kommande släkten — vad du känner om hittills tagna mått och steg för åstadkommande av naturskydd).

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

En from man tillfrågades en gång, huru det kom sig, att han trots alla de sorger och vedermödor, varav han mötts i livet, kunde bevara ett sådant jämnmod. Han svarade: »Det kommer sig av att jag giver noga akt på mina ögon, ty allt ont kommer genom våra sinnen till hjärtat, men också det goda kommer denna väg». Närmare tillfrågad, hur han bar sig åt, sade han: »Varje morgon, innan jag går till mina sysslor bland människorna, riktar jag mina ögon eftertänksamt på tre ting. För det första lyfter jag dem mot himmelen och erinrar mig, att målet för mitt liv och arbete är däruppe. För det andra sänker jag dem ned mot jorden och betänker, hur liten plats jag behöver för att en gång finna min grav i den. För det tredje slutligen ser jag mig omkring och

Digitized by Google

lägger märke till de många, som ha det ännu sämre än jag. På detta sätt finner jag ro och tröst i alla livets skiften och lever tillfreds med världen och människorna.»

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

Innan Thomas a Becket blev ärkebiskop av Canterbury, var han Henrik II:s kansler och lärare för dennes son. Han var en man, som älskade prakt och stål, och då hans rikedom var ofantlig, kunde han även tillfredsställa denna sin böjelse. Kungen kunde ibland icke låta bli att skämta litet med sin kansler för hans svaghet. En gång, då kungen en kall vinterdag red med sin svit genom Londons gator, fick han se en gammal gubbe, klädd i trasor och skälvande av köld. »Se på den där stackars gubben», sade han till Becket. »Skulle det inte vara en god gärning att giva honom en varm och god kappa?» — »Det skulle det visst vara», svarade Becket, »och det länder Ers Majestät till stor heder att tänka på sådana kristliga plikter.» — »Giv honom då din!» sade kungen. Denna var av fint och dyrbart tyg och kantad med hermelin. Kungen försökte rycka den från Becket, och denne gjorde sitt bästa att behålla den på, och det var nära att båda föllo av sina hästar, men till slut gav Becket vika, och kungen gav tiggaren kappan.

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Många människor vilja gärna anses för klokare än andra. De tycka om att kritisera sina medmänniskors liv och uppförande och låta dem gärna höra de rätta levnadsreglerna. Det är av vikt för sådana personer att noga övertänka vad de säga. Annars kunna de, även om deras råd äro goda, få svar, som göra dem löjliga. En dylik filosof var en gång ute och gick på gatan och fick då se en ung man, som med belåten min rökte sin cigarr, medan han stod och betraktade de förbigående. »Hur många cigarrer röker ni om dagen, unge man?» frågade den gamle herrn. — »Tre.» — »Vad betalar ni för stycket?» — »Tjugu centimer.» — »Snart komma edra anspråk att stiga. Om ni slutade att röka och i stället sparade edra pengar, skulle ni kunna rå om det där huset, då ni blir så gammal som jag.» — »Jaså, är det ert hus?» — »Nej, det är inte mitt.» — »Ja, men det är mitt», svarade den unge mannen och fortsatte att röka sin cigarr.

* *
*

Digitized by Google

Ein frommer Mann wurde einmal (einst/mals/) gefragt (Man fragte . . einen frommen M.), wie (woher) es käme (komme), dass er trotz aller (all der) Sorgen (Kümmernisse) und Mühseligkeiten (Mühen, Widerwärtigkeiten), die ihm[1] im Leben begegnet seien[2] (wären), einen solchen Gleichmut bewahren könne. Er antwortete: „Das (dies, es) kommt (rührt) daher, dass ich genau (wohl) auf meine Augen achte (achtgebe, achthabe), denn alles Böse gelangt (kommt, geht) durch unsere Sinne zum (> nach dem) Herzen, aber auch das Gute kommt diesen Weg (auf diesem Wege)". Näher (Des näheren) befragt, wie er es (das) anfange, sagte er: „Jeden Morgen, bevor (ehe) ich an meine Tätigkeit (Arbeit)[3] unter den Menschen (ehe ich unter die Menschen an meine [> zu meiner] Arbeit) gehe,[4] richte ich meine Augen nachdenklich auf drei Dinge. Erstens erhebe[5] ich sie zum (gen) Himmel und denke daran (erinnere mich /daran/), dass das Ziel meines Lebens und meiner Arbeit dort oben ist. Zweitens senke ich sie zur Erde[6] /nieder/ und bedenke, welch /einen/ kleinen Platz, (ein wie kleines Plätzchen) ich nötig habe (brauche), um einmal (/der/einst) in ihr mein Grab zu finden. Drittens schliesslich blicke[7] ich umher (sehe ich mich um) und bemerke die Vielen, denen es noch schlimmer /er/geht wie mir (die es noch schl. haben wie [als] ich). Auf diese Weise finde ich Ruhe und Trost in allen Lebenslagen (Wechselfällen[8] des Lebens) und lebe mit der Welt und den Menschen zufrieden."

1) schlecht: denen er . . . begegnet sei. — 2) auch „waren" ist nicht falsch. — 3) besser als Pluralis, der im D. nicht gut passt. — 4) beide Konstruktionen sind denkbar. — 5) biblisch: hebe ich sie zum Himmel auf (empor). — 6) nicht: *zu Boden*, das hier wegen der darauf folgenden adverb. Bestimmung „i den" nicht passt. — 7) nicht: blicke ich *mich* umher. — 8) falsch: *Wechseln*.

C. K.

Ein frommer Mann wurde einmal (einstmals) /danach/ gefragt (darüber befragt), wie es käme (komme), dass er trotz allen Sorgen und aller Trübsal[1] (Drangsal) (aller Sorgen und Trübsal) (allem Kummer und aller Trübsal), die er im Leben erfahren /habe/ (denen er im Leben begegnet sei), einen solchen Gleichmut (eine solche Gleichmütigkeit) bewahren könne. Er antwortete (erwiderte): "Das kommt daher, dass ich genau (sorgfältig, sorgsam) auf meine Augen achtgebe, denn alles Böse (Schlechte, Schlimme, Üble) kommt (gelangt) durch unsere Sinne[2] zum Herzen, aber (doch) auch das Gute kommt diesen Weg". Näher befragt (danach gefragt), wie er das mache (tue, täte, anfange) (wie er dabei zuwege gehe)[3], sagte er: "Jeden Morgen, bevor (ehe) ich an meine Arbeit unter die Menschen gehe, richte ich meine Augen nachdenklich (bedachtsam)[4] auf drei Dinge. Erstens (Fürs erste)[5] erhebe ich sie zum Himmel[6] und erinnere mich (gedenke daran), dass das Ziel meines Lebens und meiner Arbeit (für mein Leben und meine Arbeit) dort oben (da droben) ist. Zweitens (Fürs zweite) senke ich sie nieder[7] zur

Digitized by Google

Erde und bedenke, wie wenig Platz ich brauche (nötig habe), um einmal mein Grab darin (in ihr) zu finden. Drittens (Fürs dritte) endlich (schliesslich) sehe (blicke) ich umher (sehe [schaue] ich mich um) und betrachte (achte auf, gebe acht auf)[8] die vielen, die es noch schlimmer als (wie) ich haben (haben als ich). Auf diese Weise[9] finde ich Ruhe und Trost in allen Wechselfällen[10] des Lebens und lebe zufrieden mit der Welt und den Menschen (mit Welt und Menschen).

Anmerkungen.

1) Der Plural wohl weniger gebräuchlich. — 2) Der Plural auf *-en* jetzt seltener (zu Goethes Zeit noch sehr beliebt). — 3) *sich benehmen, sich betragen, sich gebärden, sich gebaren* hier unbrauchbar. — 4) *bedächtig* nicht so gut: = langsam und abgemessen. — 5) *Fürs erste* sehr viel gewählter als *erstens; zum ersten* in Zusammenhängen wie hier veraltet (dagegen der gewöhnliche Ausruf des Auktionators: "zum ersten — zum zweiten — zum dritten!"). — 6) In edlerem Stil: *hebe ich sie auf (empor) gen Himmel.* — 7) Unmöglich: *hinunter* oder *hinab.*— 8) Nicht: *bemerke*, das = /fä/ se; möglich wäre auch: *merke auf die vielen.* — 9) Nicht gut: *in dieser Weise;* wenn "på detta sätt" = "därigenom, genom att göra så", ist es durch "auf diese Weise" zu übersetzen. — 10) Möglich auch: *in allem Wechsel des Lebens*, dagegen nicht: *in allen Wechseln* oder *Wechselungen.*

E. A. Meyer.

a = gut, b = einigermassen gut, c = weniger gut, d = schlecht.

Ein frommer Mann wurde einst (einmal) gefragt, wie es /denn/ /eigentlich/ komme[1] (käme),[2] dass er trotz[3] aller /der/ (der vielen) Sorgen[4] und Widerwärtigkeiten, die das Leben ihm bereitet (gebracht) /hat/[5] (die ihn in seinem Leben[6] betroffen[7] /haben[5]/, von denen (welchen) er in s. L. betroffen worden /ist[5]/), einen solchen (solch einen) Gleichmut bewahren[8] könne[9]. Er antwortete (erwiderte): »Das[10] kommt daher[11], dass ich genau auf meine Augen achte[12] (achtgebe), denn alles Böse[13] gelangt (kommt) durch unsere Sinne zum Herzen[14]; aber auch das Gute kommt diesen (denselben) Weg[15]«. Näher befragt[16], wie er es[17] /denn/ anstelle (anfange)[18], sagte er: »Jeden Morgen (Alle Morgen), ehe[19] (bevor) ich meinen Beschäftigungen unter[20] den Menschen nachgehe,[21] richte[22] ich meine Augen bedachtsam[23] (bedächtig *c*) auf[24] drei Dinge. Fürs erste[25] /er-/hebe ich sie zum Himmel[26] ('gen[27] Himmel) zum Zeichen (Himmel, um mich daran zu erinnern[28]), dass das Ziel[29] meines Lebens und meiner Arbeit dort (da *b*) oben (droben) ist (liegt). Fürs zweite senke[30] ich sie zur Erde und bedenke, welch'[31] kleinen Platz (einen wie kleinen P.) ich brauche,[32] um dereinst (einmal) mein Grab darin[33] zu finden. Fürs dritte endlich schaue (sehe)[34] ich um mich und betrachte[35] die vielen,[36] denen es noch schlechter (schlimmer) geht als mir (die es[37] noch schlechter haben als ich).[38] Auf diese Weise finde ich Ruhe und Trost in allen Lebenslagen [Lagen (Wechselfällen,[39] Phasen, Wandlungen) des Lebens] und lebe zufrieden mit der Welt und den Menschen.«[40]

Digitized by Google

1) *kommt* = vulg., *kam* = falsch, *wie es sich komme* = falsch, *wie es zuginge* d: *zugehen* hat gewöhnlich einen Beigeschmack der Ordnungslosigkeit z. B. es geht unordentlich, nicht mit rechten Dingen zu. — 2) siehe 9. — 3) *trotz* schöner mit Gen. als mit Dat. — 4) *allen Kummers u. aller Widerwärtigkeiten, Kummer* hat keinen Plur., höchstens *Kümmerlichkeiten; trotz all dem Kummer* (nicht *alle*). — 5) Der Relativsatz, als allgemein und also auch dem Fragesteller bekannte Tatsachen enthaltend, wird besser in die direkte Rede nicht mit einbezogen. — 6) *zeit seines Lebens* ist zu grausam; dann und wann doch wohl ein Sonnenstrahl. — 7) *die er angetroffen hat, denen er begegnet ist* = so hätte er ihnen aus dem Wege gehen sollen. (Mühseligkeiten), die er erlitten = man erleidet keine Mühseligkeiten, höchstens ausgestanden; *begegnet von* falsch. — 8) *behalten* d. — 9) *könnte.* Nach meinem Sprachgefühl liegt in diesem Imperf. Konj. ein hier unbeabsichtigter Ausdruck des Staunens, des Zweifels von seiten des Fragestellers. — 10) *Das*, nicht *es; es* ist unbestimmt und weist auf eine folgende Erklärung durch den Nebensatz hin; die Erklärung geht aber voran, also müssen wir das Demonstr. *Das* od. *Dies* gebrauchen z. B. *Es* ist erwiesen, dass die Erde rund ist, aber: die Erde ist rund, *das* ist erwiesen. — 11) *Davon* falsch, muss heissen *daher.* Ein allerdings oft schwerfasslicher Unterschied zwischen Ursache und Wirkung einerseits (*daher*) und Grund und Folge andrerseits (*davon*). *Das beruht darauf* c. *Das hängt von den Umständen ab* d = Das kommt darauf an. — 12) *meine Augen überwache* c, *beobachte* c. — 13) *alles Übel* a, *alles Böses* möglich. — 14) *ins* (nicht *in's*) *Herz* b, *nach dem Herzen* c. — 15) *auf diesem Wege* b. — 16) *gefragt* d. *Als man ihn näher befragte* a (*fragte* d). *Näheres befragt, gefragt* = falsch. — 17) *es* darf nicht fehlen. — 18 *wie er sich benehme* (*benähme*) = huru han uppförde sig? — 19) *ehe dass* = arch. 20) *zwischen* d. — 21) *ehe ich an meine Arbeit unter den Menschen gehe* b, auch *an meine Arbeit, unter die Menschen* = unter die Menschen gleichsam Appos. zu Arbeit; *auf die Arbeit gehe* = nur ein Tagelöhner geht auf die Arbeit; *nach meinen Beschäftigungen gehe* falsch. — 22) *lenke* d. — 23) *nachdenklich* ausdrucklos. — 24) *an* falsch. — 25) *Zum ersten, zum zweiten, zum dritten* (*und letzten, endlich*) b. *Erstens, zweitens* u. s. w. c. — 26) *himmelan* a. — 27) *gegen den Himmel* d = wohl nicht in drohender Absicht? 28) *und erinnere ich mich* /*daran*/ = besser: *und erinnere mich dann* /*daran*/. — 29) *der Zweck* d. — 30) *schlage ich sie nieder* = aus Scham? *schlage ich sie zu Boden* = entsetzlich! — 31) *welchen kleinen P.. einen wie kleinen P.* b, *was für einen* c. *eines wie keinen Platzes ich bedarf* richtig, aber schwerfällig. — 32) *gebrauche* d. — 33) *in derselben* c, *in ihr* e. — 34) *sehe* (*schaue*) *mich umher* = ein solches Reflex. gibt's nicht, falsch, dagegen aber *sehe* (*schaue*) *mich um* b. — 35) *achte auf die vielen* b, *bemerke die vielen* c. — 36) *die manchen* falsch, wohl aber *so manche.* — 37) *es* darf nicht fehlen. 38) *die noch schlechter daran sind* a, *übler* c. — 39) *Wechseln* falsch. — 40) *mit der Welt und den Menschen zufrieden* = weniger ausdruckvoll als die andere Wortfolge.

Benno Rosenbund.

Uppsala Version.

Before Thomas Beket[1] (Becket, à Becket) became [Previous-/ly/ to Thomas Beket/'s/ becoming] Archbishop[2] of Canterbury, he was Henry II's chancellor and the[3] teacher (tutor, instructor) of his[4] son [and his son's teacher (tutor, &c)]. He was a man that[5] (who) loved (liked, was /very/ fond of) pomp and circumstance (display, show, ostentation, parade, state, magnificence, splendour),[6] and as (since)[7] his wealth was (riches[8] were) immense

Digitized by Google

(enormous, vast) [his wealth being &c], he could /,indeed,/[9] [was /,indeed,/ able (in a position) to] indulge[10] (satisfy, gratify) this inclination (propensity, bent[11]) of his.[12] Sometimes the King could not refrain[13] from (help) joking[14] /with/ (bantering, making game of, rallying, poking fun at) his chancellor a little for his weakness (foible). Once[15] (On one occasion) when the King and his suite (retinue, attendants, cortège) were [when the King with his suite (retinue, &c) was] riding[16] through the streets of London[17] on a cold winter/'s/ day, he saw (he caught[18] sight of, his eyes fell upon) an old[19] man dressed[20] in rags and shivering (shaking, trembling) with /the/ cold. "Look at[21] that poor (wretched, miserable) old man", he said to Becket, "would it not (wouldn't it) be a good deed (a good action, an act of charity) to give him (present him with, make him a present of) a good, warm[22] cloak?" "Certainly /it would/ (That it /certainly/ would)", answered (replied, returned) Becket, "and it does Your Majesty great honour (credit)[23] that you think (to think) of such Christian[24] duties". "Give him yours, then",[25] said the King. Becket's cloak[26] (The cloak in question) was /made/[27] of fine[28] (good, superfine) and expensive[29] cloth (material), and edged with ermine [had an ermine edging (border)]. The King tried (attempted) to snatch it off (from)[30] Becket, and the latter[31] did his best to keep it on (hold it on, retain it), and they were both near[32] falling off (from) their horses but at last (at length, finally) Becket gave way (in), and the King gave the cloak to the beggar (gave the beggar the cloak).

Notes.

1) The spelling preferred by Green, the English historian. — 2) Note that this word is spelt with a capital, when used as a title. — 3) The article is not perhaps quite essential, but is certainly preferable. — 4) Note: "*A* tutor *for* his son", but "*the* tutor *of* his son". — 5) It would be impossible to put a comma before this relative. — 6) It would be almost possible to choose any pair of these words to render "prakt och ståt", e. g. "parade and splendour". — 7) "Since" implies that the statement following is already known by the reader, and that it is merely being recalled. — 8) "Richness" is quite impossible. — 9) "Även" or "också" employed in the present meaning cannot be translated by "even" or "also". Sometimes it can be rendered by an "And" at the beginning of the sentence, or it can be rendered by stressing the verb in speaking, or sometimes by conjugating the verb with the auxiliary "do". The rendering "indeed" is often too forcible. It is often almost better to ignore the Swedish word in translating. — 10) Observe the combinations: To indulge a weakness, whim, inclination, propensity; to satisfy a desire, taste, appetite; to grafity a desire, wish, sentiment. Of course there are no fixed and rigid rules as to which verbs are to be used with which substantives. — 11) "Bent" is probably too strong here, as it means a fixed tendency of the mind or character in a particular direction. — 12) "This his inclination" is too old-fashioned a turn to be used here, though it may sometimes still be found to give an ancient flavour in some special context. — 13) Not "desist", which means to stop doing something already begun. — 14) Does not the Swedish imply to joke with words rather than with acts? And yet the example given is a practical joke.

Digitized by Google

To joke with, to rally, to banter, to make game of, to poke fun at, all imply words rather than acts. "having a little fun with" would probably suit the context best. Note that if we leave out the "with" after "joking", we should have to proceed "*about* his weakness". — 15) It is difficult to work in so many adverbial adjuncts in this sentence; it would be more normal English to run two of them together and say: "One cold winter's day .....". — 16) "Rode" would not be appropriate here. — 17) "London's streets" is too poetical. — 18) Better than "*got* sight of" (vide dictionary). — 19) The idea of "old" is expressed twice over in the Swedish, a feat it is difficult to manage in English, unless we resort to a slangy expression like "an old gaffer". The expression "an ancient old man" may be found, but it suggests something of the nature of a conceit. — 20) Not "clad" which would not suit the context. We find, "clad in velvet", "clad in fine apparel", &c. — 21) The preposition "on" will not do. — 22) Not "a warm and good". — 23) The more every-day term; less formal. — 24) Observe the capital letter. — 25) The Swedish word-order is impossible in English. The comma before "then" might be omitted. — 26) Not "this", "this one", or "the latter". — 27) It is better not to omit this word. — 28) There is scarcely any danger, in this context, of this word being understood to mean the antithesis of "coarse". — 29) Not "dear", which implies that the goods are not fully worth the money paid. — 30) This word might imply that B. was holding the cloak in his hand. — 31) Not "this one", which means "den här" as opposed to "den där". We might use "he", but then the word would have to be stressed. — 32) Not "on the point of", which means rather "stodo i begrepp att".

Sydney Charleston.

Saint Thomas of London.[1]

Stockholm Rendering.

Before Thomas à Becket became[2] (was appointed, was made) Archbishop of Canturbury he was Henry II's (II.'s, the Second's) Chancellor and tutor to [the tutor (teacher) of] his son. He was a man who loved pomp (state) and display (magnificence, splendour); and as his wealth was enormous (immense),[3] he could very well gratify (satisfy) his inclinations. Sometimes the King could not refrain (keep) from (help) teasing (bantering, chaffing) his Chancellor about (on) his weakness.[4] One (Once on a) cold winter's (winter) day[5] when the King was riding (as the King rode) with his train (suite, attendants) through the streets of London (the London) streets (London's streets), he saw (caught sight of) an old man clad (clothed, dressed) in rags and tatters and trembling with cold.[6] "Look at that poor old man," said he to Becket: "would it not be a good (kind, charitable, meritorious) deed (act, action)[7] to give him a good warm cloak (cloke A, mantle)"? "Certainly (It certainly would /be so/, (That it certainly would)", answered (replied, returned) Becket, "and it is greatly (much) [it greatly redounds] to your Majesty's honour (credit) to think of such Christian (Christlike) duties[8] (obligations, offices)". "Then[9] give him yours" (Give him yours then)", said the King. The cloak[10] was of fine and costly (valuable,

Digitized by Google

expensive) cloth, edged (trimmed, bordered) with ermine.[11] The King tried to snatch (tear, rend, wrench)[12] it from him, while Becket did (tried) his best (utmost) to keep it on (retain it), and the two were very near falling [all but (almost) fell] (had much ado to keep from falling) from their horses.[13] But in the end (at last, at length, finally) Becket gave (had to give) in (way);[14] the King gave (presented) the cloak to the beggar (presented the beggar with the cloak).

C. S. Fearenside.

Notes and Comments.

1) — These few notes, limited at the request of the Editors, are based on seventeen translations done by my pupils of 'student' standing. Only the very commonest mistakes are included, and no notice is taken of mere eccentricities or of mistakes obviously due to the absence of a dictionary. 2) — Not *got [grew, was made (elected) to] an archbishop.* The noun after *got* or *grew* would necessarily be in the objective case, not in the nominative: and Becket was the only lawful arcbishop of Canterbury during the period when he was Archbishop. The use of a capital initial in such titles is still more usual than the small initial, though the latter has too good authority to be accounted a mistake. 3) — The favourite epithet for Becket's riches [or 'richness'!] was *large*, which appears to me highly improbable, if not quite impossible. 4) — Not *The king could not avoid help to joke with his kansler (canceller etc.) for his hobby.* In English *joke (jest) with a person* implies mutuality or reprocity, and not that the fun is all on one side; and this particular weakness on the part of St. Thomas was hardly marked or peculiar enough to be called a hobby. Of the renderings given, *banter* and *rally* are both somewhat old-fashioned and therefore not unsuitable for a historical piece, while *chaff* and *tease* are perhaps too modern to be in place here. 5) — Wherever the *cold winter's day* [not *winterday*] be placed [and by far the best position being at the very beginning of the sentence] it should be preceded by *one* or *on a*, not by the unsupported indefinite article. The imperfect past is greatly superior to the aorist past, as it leads one to expect that something will happen while the action was still going on. 6) — Not *trembling (shaking, shivering) by (for, of) coldness (frost);* and preferably not *from* with any of these participles; *clad* or *clothed* are preferable to *dressed*,, as they mean little more than the covering of nakedness, while *dressed* is more pretentious; and *badly (poorly) dressed* implies defective taste rather than inadequate protection from the elements. 7) — Not *Should that not be a good thing (doing)*, for *doing* is too distinctly expressive of the actual action, whereas here it is the act or thing done that is in question, and *thing* evades the question of Christian charity altogether. 8) — Not *it is (would be) of great honour (most honorable) of Your (His) Majesty of (by) thinking on (at) such cristian (christian)* [so 66. % of the class] *things.* 9) — The word *then* is commonly omitted, or misrendered [e. g. 'Please' or 'In such case'], or misplaced [e. g. 'Give him then your/s/', 'Give then him your one']. (10) — *This* is hardly clear enough, without some defining word: but *This (That) one* is worse than nothing, as it demonstratively distinguishes between the one in question and some other (not hinted at in the story). 11. — There should be no indefinite article before *fine;* and *precious* [the favourite rendering], except in the set phrases 'precious stones' and 'precious metals', means that the thing so described is prized (or praised) by some special person or persons rather than that its market price is high. 12) — Not *this one.* None of favourite renderings, *catch, draw,*

Digitized by Google

get, *take*, are sufficiently suggestive of violence. 13) — Not *it was near (nearly) that both /gentlemen/ had fallen (dropped) down from their horses.* 14) — Not *gave away*, nor *gave up* [unless followed by 'the struggle' or the like], nor *resigned*, nor *left it to the King.*

C. S. Fearenside.

Before Thomas /à/ Becket became Archbishop of Canterbury he was Henry II.'s (the Second's) chancellor, and tutor to his son. He was a man who loved pomp (display, parade) and ceremony (pageantry, splendour), and as his wealth was immense (enormous) he could[1] indulge (gratify, satisfy) this propensity (inclination, bent) of his. The king could sometimes (at times, occasionally) not help (resist, forbear, refrain from) rallying (chaffing, bantering, quizzing, teasing, poking fun at) his chancellor a little on[2] his weakness (weak point, foible). Once, when the king was riding with his suite (cortège, attendants) through the streets of London on a cold winter's day (day in winter)[3] he saw (caught sight of, noticed) an old man raggedly dressed [clothed (dressed, clad) in rags /and tatters/ (in ragged attire)] and shivering (shaking) with cold. "Look at that poor old man (fellow)," he said to Becket. »Would it not (Wouldn't it) be a good (kind) action (deed, act) to give him a nice warm cloak?" "It certainly would [To be sure (Indeed) it would]," answered (replied) Becket, "and it is greatly (much) (it redounds) to your Majesty's credit to think of such Christian duties (and all honour to your Majesty for thinking of ...)." "Then give him yours?" said the king. The cloak (It) was of fine and costly material (cloth), and edged (bordered) with ermine (and with an ermine border). The king tried to pull (pluck) it off Becket, while he (and he; who) did his best to keep it on, and they were both near falling off their horses, but in the end (at last) Becket gave way (yielded), and the king gave the beggar the cloak (gave the c. to the b.)

1) The 'även' in the Swedish text seems merely to accentuate the apodosis, and has therefore been left untranslated. 2) The usual constructions are: to rally a person *on* or *about*, rarely *upon;* to chaff a p. *about;* to banter a p. *for;* to quiz a p. *about* or *on;* to tease a p. *about;* to poke fun at a p. *for*. 3) Could be placed equally well after 'Once'.

G. E. Fuhrken.

Thème.

Beaucoups de (Bien des) gens veulent /bien/ être considérés (qu'on les considère) comme (passer pour) plus sensés (raisonnables, intelligents) que les autres. Ils aiment (se plaisent) à critiquer la vie et la conduite (les manières de faire) de leurs prochains (semblables) et /ils/ leur enseignent volontiers (ne se gênent pas pour leur enseigner) les bonnes règles de la (bons principes de) vie. Il est

Digitized by Google

important (importe) pour ces personnes /là/ de bien réfléchir à (peser) ce qu'elles disent (leurs paroles). Autrement (Sans quoi, Sinon) elles pourraient (peuvent), même si leurs conseils étaient [alors même que . . . (même au cas où . . .) seraient] bons, s'attirer des réponses qui les rendraient (rendent) ridicules. Un de ces philosophes passait un jour dans la rue quand il vit (aperçut, remarqua) un jeune homme qui, l'air satisfait (heureux, épanoui), (avec un air de profonde satisfaction), fumait son (un) cigare, tout en considérant les passants. »Combien de cigares fumez-vous par jour, jeune homme?» lui demanda le vieux monsieur. — »Trois.» — »Combien les payez-vous? — »Vingt centimes.» — »Vos exigences vont bientôt augmenter (s'accroître), (Vous ne tarderez pas à devenir plus exigeant). Si vous renonciez à (cessiez de) fumer et /si (que) vous/ mettiez de côté votre argent, vous pourriez posséder cette maison, quand vous serez aussi vieux (serez vieux) comme moi (vous aurez mon âge).» — »Tiens! (Tiens! tiens!) /Est-ce que/ cette maison est à vous?» — »Non! Elle n'est pas à moi.» »Eh bien! /mon bon (beau) monsieur/ elle est à moi (En effet, car c'est à moi qu'elle appartient.),» répondit le jeune homme qui continua à (de) fumer son cigare.

P. Méaly.

Bien des (Beaucoup de) personnes désirent être jugées (tenues pour) plus intelligentes que les autres. Elles aiment critiquer la vie et la conduite de leurs semblables (leur prochain) et leur (lui) faire entendre les vraies (justes) règles de vie. Il est important, pour de telles (pareilles) personnes, de bien peser (réfléchir à) ce qu'elles disent (diront). Autrement elles pourront, même si leurs conseils sont bons, recevoir une réponse qui les rendra ridicules. Une fois, un philosophe de ce genre était sorti et se promenait dans la rue; il vit alors un jeune homme qui, avec une mine de satisfaction (satisfaite) fumait son cigare, pendant qu'il était arrêté pour observer les passants: »Combien de cigares fumez-vous par jour, jeune homme?» demanda le vieux monsieur. — »Trois.» — »Que payez-vous pour chacun (á combien la piéce)?» — »Vingt centimes.» — »Vos exigences augmenteront (s 'élèveront) bientôt. Si vous cessiez de fumer et mettiez votre (cet) argent de côté (Si au lieu de fumer vous mettiez votre argent de côté) (cet argent était épargné) vous pourriez posséder cette maison là, lorsque vous seriez aussi âgé que moi (lorsque vous auriez mon âge).» — »Vraiment, cette maison est-elle à vous?» — »Non, elle n'est pas à moi.» — »Oui (Bien), mais elle est à moi» répondit le jeune homme et il continua de fumer son cigare.

M. Pinot.

Digitized by Google

Onsdagens skrivningar.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Sveriges export.
2. Om våra fruktträd.
   (Ungefärligt innehåll: vilka de äro — deras geografiska utbredning — beskrivning av deras frukter — frukternas användning).
3. Röda Korset.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

En bland de för närvarande mest lästa engelska författarna är Sir Conan Doyle. Han har skrivit flera historiska romaner, men för sin största ryktbarhet har han utan tvivel sina detektivhistorier att tacka. Till börden är han skotte. Han gick i skola i norra England och studerade sedan medicin vid universitetet i Edinburgh. Under åtskilliga år var han praktiserande läkare i England, men uppgav detta yrke för att ägna sig uteslutande åt författarskap. Redan som barn hade han visat fallenhet i den riktningen, ty enligt egen uppgift skrev han sin första bok vid sex års ålder. I skolan kommo hans kamrater snart underfund med hans begåvning som berättare och det var ganska vanligt, isynnerhet på lediga eftermiddagar. då fult väder hindrade dem att vistas i det fria, att de bådo honom berätta roliga historier för dem. Ibland brukade han då tvärstanna vid någon spännande punkt i berättelsen och kunde endast medelst gåvor av äpplen och annat dylikt förmås att fortsätta. Att hans unga åhörare underkastade sig sådana uppoffringar, är nog ett gott bevis på hans förmåga att väcka deras intresse.

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

Inemot mitten av det tionde århundradet hade krigen mellan furstarna blivit mycket vanliga och ytterst förödande. Fälten hade blivit så härjade och lantbefolkningen så grymt behandlad, att många människor voro nära att dö av hunger. På varje period av hungersnöd följde regelbundet pestsjukdomar. På kyrkans föranstaltande överenskommo därför ett stort antal höga herrar genom ed att hålla en s. k. gudsfred, d. v. s. att icke föra krig under vissa dagar och vissa högtider. Var och en, som svek sin förpliktelse, skulle vara skyldig att gottgöra sin försyndelse genom att betala dryga böter. Underlät han detta, skulle han bannlysas av biskoparna, och förklaras i riksakt av de världsliga herrarna. Detta betydde, att vem som helst ostraffat finge döda honom.

Digitized by Google

A Catholic Exponent of Britishism.[1]

Stockholm Rendering.*

Sir Arthur Conan Doyle is one of the most /widely (extensively)/ read British (English) writers (authors) of the present time (day) [of (in) our day/s/] (One of the most ... time is Sir A. C. D.).[2] He has written several historical novels (romances)[3]; but he has without doubt (undoubtedly, unquestionably, indubitably) to thank (is without doubt etc. indebted to) his detective stories for his greatest (chief) fame (reputation, renown, celebrity) (he owes his greatest etc. fame etc. to his detective stories) [it is to his detective stories that he is chiefly indebted (it is h. d. st. that he has to thank) for his greatest etc. fame etc.]. By birth[4] he is a Scot (Scotsman, Scotchman) [he is Scottish (Scots, Scotch)]. He went to school (was at school, attended /a/ school) in the north of England[5] and afterwards (after that, later) studied medicine (was a medical student) at (in) the University of Edinburgh [at (in) Edinburgh University]. For a good many (For several) years he had a practice[6] (was a doctor in practice, was a general practitioner, was a G. P.) in England; but he gave up (threw up, abandoned, chucked F) this profession[7] in order to devote (apply, give) himself exclusively (entirely) to literary work (to writing). When quite (Even as) a child[8] (From his earliest years) he had shown (displayed, exhibited) a /marked/ leaning in this direction, for[9] according to his own account (statement)[10] [, as he himself tells (informs) us (says),] he wrote his first book at the age of six (when six years of age). At school his schoolfellows (schoolmates)[11] soon found out (discovered, became aware of, spotted F) his gifts (talents) as a story-teller (teller of tales, narrator)[12]; and it was very usual [quite a usual (an ordinary) thing] specially on half-holidays (in the afternoons[13] when there was no school) and when bad weather prevented them from going (being) out /of doors/ (in the open air) to beg (ask)[14] him to tell them a story (stories, tales) (tell them interesting stories). On these occasions[15] he would sometimes (he sometimes used to) break off [stop short, stop abruptly, come to a standstill (dead stop)] at some exciting (thrilling) point in the story, and could only be induced[16] (persuaded, prevailed upon) to continue (go on) [be cajoled into continuing (going on)] by gifts of apples and the like (and such things) [or something of that (this) kind (sort)]. That his young hearers (auditors) submitted [subjected (resigned) themselves] to such sacrifices[17] is surely good evidence (sufficient proof) [is good enough evidence (proof)] of his power to awaken (arouse) [his capacity of awakening (arousing)] their interest [It is ... proof ... interest that his ... sacrifices).

*) På grund av ett beklagligt missförstånd kom Lektor Charlestons översättning av onsdagens engelska uppgift oss så sent tillhanda, att den ej kunnat införas på sin rätta plats. Den finnes emellertid inryckt å sid. 228? *Red.*

Digitized by Google

Notes and Comments.

1) — This text is probably based on the author's account of himself contributed twenty years ago to Mr Jerome's symposium called "My first book" — which, though now largely antiquated may still be commended to teachers of English who care to use such texts as a basis for literary studies. The notes are founded on actual scripts. — 2) *One of the at the present time most read English authors* is not a word-order which is greatly esteemed in English. To write *at present* seems to imply the belief that the author's popularity is purely ephemeral: against which view might be adduced the fact that Conan Doyle's reputation has so far, at least, proved more solid than that of most of the authors who appear by his side in the above-cited symposium. The author still calls himself plain 'Conan Doyle' on his title-pages: I have given his *full* name because I do not remember having seen in any English book or paper the particular contracted style given in the original, and I have no time at the moment of writing to try to discover whether he himself regards 'Conan' as a forename [as 'Sir Conan' implies] or whether he regards Conan-Doyle as a kind of double-barrelled name distinguishing him from the two equally distinguished Doyles who have preceded him in the field of letters. — 3) Not *historic romans* — though one at least of these romances *(Micah Clarke)* has been so highly praised by critics of repute as to justify the epithet 'historic'; and preferably not *'detective* [not detectiv] *novels'*, inasmuch as the best known of the Sherlock Holmes tales are 'short stories', not — like *The Hound of the Baskervilles* — full-length 'novels'. The preposition *to* is absolutely requisite if *indebted* be used and is best inserted with *owe*, even if the indirect object immediately follows the verb. — 4) Not *Of (To the) birth (He is borne) a Scotch;* though one might say *he is a born Scot* if we mean to express not the fact of his birthplace but our opinion of his national characteristics. — 5) *He was in school in north England* is objectionable because only part of the time during which one is 'at school' [i.e., receiving what is supposed to be education] is passed 'in school' [i.e., at work in the school-house], and because *north England* is not the commonly current expression. — 6) *He practised as a* [the indefinite article is essential] *medical man (doctor)* is doubtless possible, but it has the unfortunate suggestion that he experimented on his patient-victims. — 7) Not *finished (ceased) that business (profession, occupation);* nor could we say *he left this position* unless he had a regular appointment as a government or hospital officer. Not *for taking up with authority* [which, however, is only some few degrees worse than *authorship]* or *to become a mear* [=mere] *author* [which would now be 'mere' disparagement of the profession of "playing with bits of paper", as R. L. Stevenson put it]. — 8) Not *Only (Soon as, Soon when) a child;* and the renderings containing 'already' [*Already as a child* and *As a child he had already*] are — to put it mildly—highly improbable. — 9) If we use *because* we seem to be giving the actual cause of Doyles *propensity*, and not merely our reason for the statement contained in the preceding sentence. — 10) Not *"after his own relation (saying, words, communication)":* for *after* is very seldom used in a modal sense in present English; *relation* is obsolete in the sense of 'account'; *saying* and *words* would only be used of a verbal citation (brief or long respectively); and *communication* would imply some special message. — 11) *Schoolfellows* and [less good] *schoolmates* are, in fact, the only tolerable terms here, as the young story-teller would certainly not restrict his stories to his *friends* or *chums* [the schoolmates he knew well enough to talk with about his sisters and, perhaps, his soul] or to his *comrades* [the schoolmates with whom he had braved the spiritual censures of the holy fathers or the dogs and sticks of the neighbouring farmers]. — 12) *teller of tales* is the usual expression—especially, perhaps, since R. L. S. won his surname of 'tusitala' in Samoa; *narrator* is somewhat too stiff, and *relater* is unusual or perhaps unused. The favourite renderings *story-teller* and *tale-teller*

Digitized by Google

have unfortunate bycmeanings, the first often meaning a 'teller of untruths' and the latter often meaning a 'talebearer' or 'sneak'. — 13) The use of 'evening' instead of 'afternon' here is faulty because ist implies unawareness of the facts that there are 'half-holidays' at English schools and that boys at boarding-schools would not in any case be out of doors by themselves in the 'evenings'. The word 'weather' is often misspelt or preceded by the indefinite article. — 14) The almost universal rendering "*it was usual... that*" is perhaps possible, but it seems to me extremely improbable in ordinary present English. No adjective whatever is either necessary or desirable before stories: the favourite renderings 'funny' and 'amusing' would limit the demand to stories that made, or were intended to make, the hearers laugh [which suits neither the context nor the general character of the author in question), while 'pleasant' would probably mean not 'pleasing' in general but of the type agreeable to maiden ladies or Sunday-school teachers. — 15) *Då* is discreetly dropped in the majority of my scripts: when any rendering is attempted it takes the form "*Sometimes he then*" — which appears to me quite improbable, as indeed does the use of 'then' in any position here. — 16) Not "*they could not have him to go (going) on*" instead of "*get him to go on*". If the emphatic Swedish word-order be followed by placing 'only' at the beginning, it is absolutely necessary to invert the order of subject and predicate. — 17) The would-be hearers not only incited the teller of tales to continue but gave up something they valued in support of their invitation: therefore not "*offers*", but *sacrifices*.

C. S. Fearenside.

Vers le milieu du Xe siècle, les guerres entre /les/ princes (seigneurs) étaient devenues très ordinaires et causaient (faisaient) de grands ravages. Les champs (campagnes) avaient été (étaient) si dévastés et la population rurale (les paysans) si maltraitée (cruellement traitée) que beaucoup de (bien des) gens étaient sur le point (prés) de mourir de faim. Chaque /période de/ famine était régulièrement suivie d'épidémies de peste (La peste faisait suite régulièrement aux périodes de famine). Aussi (C'est pourquoi) à l'instigation de l'église. un grand nombre de hauts seigneurs prêtèrent le serment de (s'engagèrent par serment à) respecter ce qu'on appellait la trêve de Dieu, c'est à-dire de (à) ne pas faire la guerre certains jours et à certaines fêtes. Quiconque manquerait à son engagement (ses engagements) serait tenu (obligé) de racheter sa faute en payant de fortes (bonnes, grosses) amendes. S'il s'en abstenait (dispensait), il devait être excommunié par les évêques et mis au ban de l' Empire par les princes séculiers (seigneurs). Cela signifiait que n'importe qui pouvait impunément le tuer (mettre à mort).

P. Mealy.

Vers le milieu du dixième siècle, les guerres entre les princes étaient devenues trés fréquentes et extrêmement dévastatrices. Les champs étaient si dévastés, le peuple des campagnes si cruellement traîté (éprouvé) que beaucoup de personnes étaient sur le point de mourir de faim. A chaque période de famine succédait régulièrement la peste. A l'instigation de l'Eglise, un grand .nombre de seigneurs convinrent donc d'observer la trêve de Dieu, c. à. d.,

Digitized by Google

de ne pas faire (de suspendre) la guerre durant certains jours et certaines fêtes. Qui que ce fût, qui trahît son engagement, serait obligé de compenser sa défection en payant une lourde (forte) amende. S'en abstînt-il, il serait excommunié par les évêques et dénoncé dans l'acte d'union des seigneurs. — Cela signifiait que chacun (qu'on) pouvait le tuer impunément.

M. Pinot.

REALSKOLEXAMEN H. T. 1915.

Tyskt översättningsprov.

Pirna den 12 oktober 1915.

Kära Maria!

Helt visst längtar du efter att få höra, huru vi ha det i dessa oroliga tider.

Vi glädja oss naturligtvis över de segrar, våra soldater tillkämpat sig, men alltjämt fråga vi oss med ängslan, när detta förskräckliga krig äntligen en gång skall sluta. Det finns intet pinsammare än denna ovisshet.

Vi leva visserligen fjärran från krigsskådeplatsen, men mycket påminner nästan varje dag om kriget. Allting har blivit mycket dyrare än förr, ehuru vi ju inte kunna säga, att vi lida nöd. En kusin till min man ligger på ett sjukhus i Frankfurt. Han lider av en elakartad reumatism, som han ådragit sig i skyttegravarna i Frankrike. Om min svåger Frans — du känner honom ju — ännu lever, veta vi ej. Vi ha ej hört något av honom på länge. Hans äldsta son lär ha stupat utanför Warschau, den yngre kom för några veckor sedan tillbaka från Belgien som krympling. Sorgliga underrättelser, som du ser.

Nu måste jag säga dig farväl. Hälsa din familj från

din vän
Käthe.

Tyskt reproduktionsprov.

(Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysning, vilken lämpligen uppskrives på svarta tavlan: *Eimer* = ämbar.)

Kaiser Rudolf II. wanderte häufig, wie gemeiner Soldat gekleidet, durch die Strassen, um sein Volk kennen zu lernen. So tat er auch einst in Mainz. Es war an einem bitterkalten Dezembertag. Der Kaiser kam an einer Bäckerei vorbei, und da die Haustür offen stand und ein helles Feuer im Backofen brannte, so trat er ein, um sich zu wärmen. Da kam die Bäckerfrau. „Was willst du hier?" fuhr sie ihn an. „Mich wärmen, gute Frau". „Dich wärmen? Mein Haus ist nur für meine Kunden da. Mach, dass du fortkommst".

Digitized by Google

Da der Kaiser keine Meine machte sich zu entfernen, nahm sie, ausser sich vor Wut, einen Eimer mit Wasser und goss ihn dem Kaiser über den Kopf. „Nun ist es wohl Zeit, dass ich gehe", dachte der Kaiser und ging ins Lager zurück.

Am Nachmittag desselben Tages liess er die Frau ins Lager holen. Als sie erfuhr, wem sie das kalte Bad bereitet hatte, fiel sie dem Kaiser zu Füssen und bat ihn, sie nicht zu töten. Der Kaiser aber sagte; „Nein, töten will ich dich micht, aber bestraft musst du werden. Du sollst meinen Freunden hier erzählen, was zwischen dir und mir vorgefallen ist." Der Kaiser winkte den Rittern, und diese hoben mit vereinten Kräften die dicke Bäckerfrau auf einen Tisch. Vor da herab musste sie nun erzählen, wie sie am Morgen den guten Kaiser behandelt hatte.

Pirna, den 12. Oktober 1915.

Liebe Maria (Marie)!

Ganz sicher (gewiss) sehnst Du Dich da/r/nach (wirst Du Dich da/r/nach sehnen) zu erfahren (hören) (Ganz s. möchtest Du gerne hören [wissen]) (Ganz s. wünschst Du zu erfahren [hören]), wie es uns in diesen unruhigen Zeiten /er/geht.[1]

Wir freuen uns natürlich/erweise/ über die Siege, die unsere Soldaten erfochten (erkämpft, errungen) haben, aber wir fragen uns immerwährend (immerfort, in einem fort) mit Bangen (Schrecken, Beben, Bangigkeit), wann[2] dieser entsetzliche (schreckliche) Krieg endlich einmal zu Ende sein werde. Es gibt nichts Quälenderes als diese Ungewissheit.

Wir leben zwar fern vom Kriegsschauplatze (zwar dem Kr. fern), aber vieles (Vieles) erinnert /uns/ fast (beinahe) täglich an den Krieg. Alles ist viel (weit) teuerer geworden als früher (vorher, zuvor), wenn wir auch nicht behaupten (sagen) können, dass wir Not leiden. Ein Vetter meines Mannes liegt in (> auf) einem Krankenhaus zu (> in) Frankfurt. Er leidet an[3] einem bösartigen Rheumatismus, den er sich in den Schützengräben in Frankreich zugezogen (fam.: geholt) hat. Ob mein Schwager Franz — Du kennst ihn ja — noch lebt, wissen wir nicht. Wir haben seit langem (seit langer Zeit) nichts von ihm gehört. Sein ältester Sohn soll vor[4] Warschau gefallen sein, der jüngere kam vor einigen Wochen als Krüppel aus Belgien zurück. Traurige Nachrichten, wie Du siehst.

Nun muss ich Dir lebewohl sagen. Grüsse die Deinigen (Deine Angehörigen, Deine Familie)

von
Deiner treuen /Freundin/
Käthe.

1) fam: wie es mit uns steht. — 2) falsch: wenn. — 3) falsch: von. 4) nicht: ausserhalb Warschaus.

C. K.

Digitized by Google

Pirna, den (d.) 12. Oktober 1915.

Liebe Maria (Marie)!

Ganz sicher (Sicherlich, Gewiss) sehnst Du Dich /danach/ /,/ zu hören (erfahren), wie es uns in diesen unruhigen Zeiten (Zeiten der Unruhe) geht (wie es mit uns . . . steht).[1]

Wir freuen uns natürlich[2] über die Siege, die unsere Soldaten sich erkämpft (Soldaten errungen) haben, aber immer wieder[3] fragen wir uns mit Bangen (Angst, Bangigkeit) (uns bange), wann dieser entsetzliche (furchtbare, schreckliche) Krieg endlich einmal enden[4] (zu Ende sein, eine Ende haben) wird. Es gi/e/bt nichts Qualvolleres (Quälenderes, Peinvolleres, Peinlicheres, Peinigenderes) als diese Ungewissheit.

Wir leben zwar (allerdings, freilich) [Zwar (Allerdings, Freilich) leben wir] fern (weitab) von dem Kriegsschauplatz, aber vieles[5] (vieles aber) erinnert /doch/ fast (beinahe) jeden Tag (täglich) an den Krieg. Alles ist viel teurer geworden als früher (als früher geworden), obgleich (obwohl, wenngleich, wiewohl) wir ja (wenn wir ja auch) nicht sagen können, dass wir Not leiden. Ein Vetter (Kousin) meines Mannes (von meinem Mann) liegt in[6] einem Krankenhaus (Lazarett) in Frankfurt. Er leidet an einem schlimmen (bösartigen) Rheumatismus, den er sich in den Schützengräben in Frankreich zugezogen hat. Ob mein Schwager Franz — Du kennst ihn ja — noch lebt (am Leben ist), wissen wir nicht. Wir haben /seit/ lange (seit langem) (seit langer Zeit) nichts von ihm gehört (Es ist lange her, seit/dem/ (dass) wir etwas von ihm gehört haben).[7] Sein ältester Sohn soll vor Warschau gefallen sein, der jüngere kam vor einigen Wochen aus (von) Belgien als Krüppel zurück. Traurige Nachrichten, wie Du siehst.

Nun muss ich Dir Lebewohl sagen. Grüsse Deine Familie (Deine Angehörigen) /und sei selbst herzlich/st/ gegrüsst/ von

Deiner /treuen/ Freundin[8]
Käthe.

Anmerkungen.

1) Umgangssprachlich wäre nicht ganz ausgeschlossen: „wie wir es hier . . . haben". — 2) Nicht gut: „natürlicherweise". — 3) Weniger gut: „unaufhörlich", „fortwährend", „unausgesetzt". — 4) Unmöglich: „schliessen". — 5) Kaum üblich: „viel". — 6) Unmöglich: „auf". — 7) In familiärer Umgangssprache auch: „Es ist lange her, dass wir nichts mehr von ihm gehört haben". — 8) Unmöglich: „Deinem Freunde".

Ernst A. Meyer.

Engelskt översättningsprov.

En bonde hade en åker, på vilken han en vacker vårdag sådde säd. Dagen därpå kommo tranor och åto upp den nysådda säden. Bonden lade då ut ett nät och lyckades fånga flera fåglar.

Digitized by Google

Bland dessa var även en stork. Bonden stod just i begrepp att döda storken, då denne utropade: »Döda mig inte! Jag är inte någon tjuv. Du ser väl, att jag inte är lik en trana. Jag är bara en stackars oskyldig stork, som aldrig har gjort något ont. Mina föräldrar äro gamla och svaga, så att jag får bära dem på min rygg. Vem skall skaffa dem föda, om du dödar mig?» — »Allt det där kan nog vara sant», svarade bonden, »men jag har funnit dig i dåligt sällskap, och du måste dela dina kamraters öde.»

Engelskt reproduktionsprov.

(Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar, vilka lämpligen uppskrivas på svarta tavlan: *aloft:* till väders; *practice:* övning; *lose one's hold:* släppa taget; *lower:* nedfira; *attempt:* försök; *upset:* komma att kantra.)

While a ship was on a stormy voyage across the North Sea, two sailor-boys were told to go aloft to make the sails fast. The rolling of the ship made their work difficult, but as they had been at sea for several months, they had had plenty of practice and ought to have been able to do what was needed.

By some accident, however, one of them lost his hold, and in falling carried the other down with him into the sea. No sooner were they seen to fall than three of the seamen ran to the side of the ship and lowered a boat to try and save them. On reaching the water, they struck out and rowed as hard as they could towards the boys, whom they could just see.

When they got up to them, they found that their boat was so small and the sea was so high, that any attempt to save the boys one by one would upset the boat. What was to be done? They saw that they must steer between the two boys and get them to climb on board at the same time, one from each side.

That plan was successful, and after a long struggle with the waves they got back again with the two boys whom they had saved.

Uppsala Version.

A /certain/ peasant (farmer) had (possessed, owned) a field[1], which, one[2] fine spring day[3], he sowed [in (over) which, one fine spring day, he sowed seed]. /On/ The next day (/On/ The day following,/On/ The following day, The day after) the (some) cranes came (/there/ came /some/ cranes) and ate /up/ the newly sown (new-sown, fresh-sown) seed. The peasant then[4] set (laid /out/) a net and succeeded in[5] catching (taking) [was successful in catching (taking), managed to catch (take)] several (some, a few) birds. Among them (these) /there/ was /also[6]/ a[7] stork. The peasant was just going to kill (about to kill, on the point of killing, in the

Digitized by Google

act[8] of killing) the stork, when he[9] (it, the latter, the bird) cried /out/ (called out): (,) "Do not kill me! I am not a[10] thief (robber)[11]. You surely /must (cannot but)/ see /that/ I am not like [do not look like (resemble)] a crane. I am only (but) a poor, innocent (inoffensive, harmless) stork that (who) has (have)[12] never done anyone (anybody) any harm [that (who) has (have) never harmed anyone (anybody)]. My parents (father and mother) are old and feeble[13] (frail, infirm), so that I have[14] to carry them on my back[15]. Who is to (will) get (procure, find, fetch, bring) them food [provide (furnish) them with food], if you /should/ kill me?" — "All that may[16] be true enough", answered the peasant, "but I have found you in bad company, and you must (will have to) share your comrades' (friends') fate."

1) It is unnecessary to insert the word "*tilled*" though not wrong to do so. "*A piece of tilled land*" could be passed. — 2) The indefinite article will not do here. — 3) The position of the adverbial adjunct may give trouble; it could not come immediately after the subject, but might possibly be put at the end of the sentence. — 4) Note the position of this word; it cannot come after the verb. — 5) The infinitive "to catch" is impossible after "succeed". — 6) "*Even*" impossible. — 7) Not "*one*", because there is nothing gained by laying stress on the fact that there was *one* stork and no more. — 8) This construction suggests that the business of killing had advanced further than is suggested by either of the other two constructions. We may suppose that the bird would not be able to contain himself until the peasant was really *in the act* of killing him. — 9) Not "*this one*". In the fables an animal which is endowed with the faculty of speech is generally referred to as "he" or "she", rather than "it". — 10) Not "*any*" or "*no*"; either of these words would be too emphatic, or rather the latter would; the former is merely impossible. Cf. "He is not a painter" and "He is no painter!". — 11) "*To rob*" and "*robber*" suggest violence, though not always necessarily so, e. g. "To rob an orchard". — 12) This agreement of the verb with the antecedent of the relative instead of with its own subject (the relative) is not infrequent; it must be admitted. — 13) "*Weak*" might be admitted, though by "*a weak parent*" is generally understood "*an indulgent parent*". — 14) "*Must*" would denote a necessity, "*have*" denotes a duty. To my mind, "*must*" used in this sentence would have a future sense, though I am not sure that I can say why. In "*a cobbler must stick to his last*" we get a perfectly general sense (as regards time). Is it the difference of person which accounts for the suggested difference in sense? — 15) The dictionary might mislead many to use "*pickaback*" here, which would call up a grotesque image. — 16) Many English people use "*can*" to express contingency, where we should expect "*may*", but this is done for emphasis and the word is stressed.

S. Charleston.

The Talking Stork.

Stockholm Rendering.

A peasant (/small/ farmer, yeoman **A**) had a field a piece (plot, patch) of ploughland (tilth), which he sowed with seed (corn, grain) [on (in) which he sowed seed etc.] one fine day in

Digitized by Google

spring [one fine (beautiful, fine, splendid, fair) spring day] (/in/ which one fine etc. . . . day he sowed . . . . seed). The (On the) following (Next day) [On the day afterwards (following)] cranes came (there came some cranes) and eat (ate) up (devoured) all the new-sown (newly sown) seed. The peasant then (Thereupon the peasant) set (spread) a net and succeeded (was successful) in catching (entrapping, taking) [managed (contribed) to catch etc.] several (a number of, many) birds (fowls). Among these (them) was (there was) /also/ a stork. The peasant was just about (going) to kill [was on the /very/ point (in the /very/ act) of killing] the stork when it (he, she) cried (called) out (exclaimed): "Don't (Do not) kill me (put me to death) [Kill (Slay) me not **A**, Put me not to death **A**], I am no thief [I'm (I am) not a thief]. You surely see (perceive) [You see (perceive), of course] (You can quite well see, You can see well enough) that I'm (I am) not like [that I do not (don't) resemble] a crane. [Don't (Can't) you (Can you not, Do you not) see that I . . . . . crane? (!)]. I am (I'm) only a poor (an unfortunate) innocent (harmless, guiltless) stork, who have [stork that (who) has] never done any harm /whatever/ (never done aught /of/ evil **A**) (that ain't never done nobody no harm **F**). My parents (father and mother) are old (aged) and weak (feeble), so that I have to carry (bear **A**) them on my back. Who is there to (Who will, Who shall, Who would, Who should) provide for them [find (provide, obtain) food for them, procure them (provide them with) food] if you kill (slay) me [make an end of me, put me to death]!" — "All this (that) /talk/ may be true enough (of course, I suppose, I daresay, for all I know) [may be very (quite) true]," answered (replied, returned) the peasant; but I've (I have) found (come upon, come across) you in bad (evil) company, and you must (will have to) share (participate in) the fate of your /evil/ companions ("/evil/ associates)".

C. S. Fearenside.

Uppsala Version.

One of[1] the most popular (most widely[2] read) English authors (writers) at present[3] (to-day, of the present day) is Sir Conan Doyle. He has written several (a number of) historical[4] novels (romances)[5], but beyond (without, there is no) doubt[6] it is his detective tales that he has to thank for his greatest[7] renown (fame, celebrity) [he has his detective tales to thank for . . . .] [. . . chiefly (principally) his detective tales to thank for his celebrity (&c)]. By birth he is a Scotsman (Scotchman, Scot) [He is a Scotsman (&c) by birth]. He went (was sent) to school in the north of England (North England[8], Northern England)[8] and afterwards (subsequently, later /on/) studied[9] medicine at the University of Edinburgh (at the university in[10] Edinburgh). For (During)[11] a number

Digitized by Google

of (several, some, a good many) years he practised (was in practice) as a doctor in England [. . . was a medical practitioner in England] but abandoned (left, gave up, relinquished)[12] that profession in order to devote himself exclusively to authorship (writing). Even[13] as a child he had shown (shewn) an[14] inclination (a bent, a propensity) in that direction[15], for, according to his[16] own account (statement)[17] [according to what he says himself], he wrote his first book at the age of six /years/[18] (at six /years of age/)[19]. At[20] school his schoolfellows (comrades[21], associates)[21] soon[22] discovered[23] (found out) his gifts (talent/s/, capacity) as a story-teller[24] (a teller of tales)[25], and it was quite a common (usual) thing [it was quite usual (common)], especially (particularly) on half-holidays (free[26] afternoons)[27] when bad weather prevented them from going out (being in the open air) for them to ask (beg), [that they asked (begged)][18] him to tell them /entertaining/[29] tales (stories).

Some times on these (such) occasions, he would (used to) stop suddenly (abruptly, short) [break off suddenly (abruptly)] at some (an) exciting point in the (his) tale (story), and /he/ could only be induced (persuaded) to continue (go on, proceed) by gifts of (being given) apples and such things (suchlike[30], things of that sort). That his young listeners (hearers, audience, auditors) submitted to such sacrifices is proof enough[31] (sufficiently good proof) of his ability (capacity, power) to arouse[33] (awaken) their interest.

— 1) We should not be likely to find "among" in such a context. — 2) This word is necessary, though it seems to me it would be rather exacting to expect a schoolboy to know that. Undoubtedly "popular" is the word which would occur most naturally to an Englishman. — 3) The Swedish word-order is of course impossible. — 4) Not "historic", which word *more usually* means "famous in history". — 5) It is to be observed that "romance" is a special type of novel describing adventure, unusual incident, &c. — 6) "No doubt" alone is too weak here; in fact the expression, as generally employed, implies rather doubt than certainty. — 7) This seems a strange turn here; I much prefer to translate with an adverb. — 8) Both doubtful, but (I should think) to be accepted from a young translator. Cf. East Prussia, Northern Europe. — 9) "Read" is so commonly used that it can scarcely be condemned as colloquial. — 10) Perfectly good sense, but then "university" must be spelt with a small letter. — 11) It is perhaps preferable to use "For" with "some" and "a good many". — 12) I doubt whether this is good with "profession" as object. — 13) It is perhaps better to exclude the translation "already" in this connection, though such an expression as "already as a child" is certainly not a blunder. I notice that the "Times" sometimes employs such expressions. The translation "When a mere child" would probably carry us too far back into C. D.'s youth. — 14) The article is necessary. — 15) I have been told that some candidates have employed "tendency" here; the translation will not do. — 16) Cannot be left out. — 17) This variant strikes me as rather too formal. — 18. More frequently left out, except in death announcements and on tombstones. — 19. Better included; "at six" most frequently means "at six o'clock". — 20. Not "In school", which would mean "in school hours". — 21) Neither very good. There is a great temptation to say simply "fellows", in order to avoid the repetition of "school". We might even leave out "At school". — 22) Obs. the word-order. — 23) Not "detected". — 24) But not "tale-teller". which means "tale-bearer". Even "story-teller"

Digitized by Google

has the meaning "teller of untruths" also. — 25) Infrequent. — 26) "leisure" would not be a good word in a context dealing with schoolboys. — 27) If a comma were put here, we might understand that on half-holidays the weather (as a regular thing) prevented them from going out. — 28) A doubtful construction after "it was a usual thing". — 29) Not "amusing" or "funny", both of which words would mean "humorous". — 30) Possibly too colloquial. — 31) I am not sure that I have got the correct sense of "nog" here. If the word is merely strenghtening, I should suggest "certainly".

S. Charleston.

Till Redaktionen av Moderna Språk.

I undertecknads uppsats 'A new Interpretation of »Something is rotten in the state of Denmark»' i M. S. n:o 6 har insmugit sig ett par mindre felaktigheter, vilka — ehuru de icke alls inverka på frågan om den rätta tolkningen av ovannämnda fras — jag härmed ber att få korrigera. S. 160, r. 7 uppifrån, står: 'In III,2 the Queen says'; läs: 'the Pl. Queen says'. Här är det näml. icke drottning Gertrude, som för ordet, utan drottningen i det i 3:e aktens 2:a scen inlagda skådespelet. I sammanhang härmed ändras — på r. 9 — 'both' till 'the first of'. Slutligen bör på r. 15 'French' utbytas mot 'Duke's'. I början av nästa år ämnar jag, med Red:s benägna medgivande, bemöta Dr. Segerströms i n:o 7 o. 8 införda kritik av min uppsats.

Västerås, okt. 1915. *Arne von Koch.*

INSÄNDA BÖCKER.

60—68. **Engelske Forfattere for Gymnasiet.** 200×130 mm. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. Kjøbenhavn og Kristiania, 1915.

1. *Modern English Plays and Dialogues* by GEORG BRŪUN. (Tekst og Noter i ét Hefte). pp. 146. Pris 1,75.
2. *English Essays,* vol. I, by GEORG BRUUN, EMIL RATHSACH and V. ØSTERBERG. (Tekst og Noter adskilt i to Hefter). pp. 123+63. Pris: 2,25.
3. *English Essays,* vol. II, edited by V. ØSTERBERG. (Tekst og Noter adskilt i to Hefter). pp. 121+103. Pris: 2,50.
4. *The Dickens Reader,* edited and annotated by V. STIGAARD. (Tekst og Noter adskilt i to Hefter). pp. 134+89. Pris: 2,50.
5. *Shakespeare, The Merchant of Venice* by JAKOB ALSTED and V. ØSTERBERG. Tekst. og Noter adskilt i to Hefter). pp. 100+77. Pris: 2,25.

6 a. *George Eliot, Selections from Amos Barton,* compiled and annotated by H. HELWIG-MØLLER and K. THANING. (Tekst og Noter i ét Hefte). pp. 93. Pris: 1,25.

Digitized by Google

6 b. *From Thackeray's Vanity Fair, Rebecca Sharp and the Crawleys,* by V. E. J. ANDERSEN. (Tekst og Noter i ét Hefte). pp. 88. Pris: 1 Kr.

7. *English Poems,* selected and annotated by V. ØSTERBERG. (Tekst og Noter i ét Hefte). pp. 236. Pris: 2,75.

8. *A Reader's Companion to Silas Marner* by JACOB ALSTED. pp. 72. Pris: 1 kr.

69. **Björkelund, G.,** Engelsk läsebok för handelsläroverk. pp. 228. Pris, kart. 3,25. (Stockholm, Norstedt, 1915).

70. **Daudet, Alphonse,** *La Belle-Nivernaise,* med anmärkningar av A. TEODOR MALMBERG, pp. 76. Pris, bunden 1,60. (Stockholm, Norstedt, 1915).

71. **Spolén, Johan,** Svenska texter för översättning till tyska med noter och kommentar. pp. VIII+166. Pris: 2,75. (Stockholm, Norstedt, 1915).

72. **Afzelius, J. A.,** Engelsk formlära för folkskolor och aftonkurser. pp. 92. Pris: häft. 1 kr; kart. 1,30. (Stockholm, Norstedt, 1915).

73. **Schulstad, O. & Hall, R.,** Psykologi. pp. 93. Pris häft. 1,30; kart. 1,70.

74. **Dahl, Yngve,** De skriftliga uppgifterna för studentexamen V. T. 1905—V. T. 1915. pp. 169. Pris 2,40. (Stockholm, Norstedt, 1915).

Lund 1915, A.-B. Skånska Centraltryckeriet.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MINNESOTA
wils,per arg.8-10

Moderna spr ak.

3 1951 001 457 789 E

Digitized by Google